

Suomen Pankin kirjasto

0000091213 IVA5a

Kirjasto: alaholvi

SUOMEN PANKKI D

Työnseisaukset ja teolliset suhteet Suomessa vuosir
Suomen pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julk.
21 1969

TYÖNSEISAUKSET JA TEOLLISET SUHTEET

SUOMESSA VUOSINA 1919 - 1939

I osa

Timo Helelä

Suomen Pankin taloustieteellinen
tutkimuslaitos

Sarja D:21 Monistettuja tutkimuksia

Kesäkuu 1969

Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja

Sarja:D. Monistettuja tutkimuksia

1. FERRETTI KUKKONEN On the Measurement of Seasonal Variations. 1963. 11 s.
2. The Index Clause System in the Finnish Money and Capital Markets. 1964. 15 s.
3. J. J. PAUNIO Adjustment of Prices to Wages. 1964. 15 s.
4. HEIKKI VALVANNE and JAAKKO IASSILA The Taxation of Business Enterprises and the Development of Financial Markets in Finland. 1965. 26 s.
5. MARKKU PUNILLA Likvidien varojen kysyntä ja yleisön likviditeetin kehitys Suomessa vuosina 1948 - 1962. 1965. 110 s.

---

6. J. J. PAUNIO Taloudellinen kasvu ja suhdannevaihtelut dynaamisen makro-tarkastelun valossa. 1965. 117 s.
7. AHTI MOLANDER Kokonaistaloudelliseen hinta- ja palkkatasoon vaikuttavat tekijät Suomessa vuosina 1949 - 1962. 1965. 159 s.
8. ERKKI PIHKALA Keskinäisen taloudellisen avun neuvoston pysyvät komissiot työnjaon toteuttajina. 1965. 35 s.
9. KARI NARS Statens prispolitiska parametrar. 1965. 118 s.
10. HEIKKI VALVANNE The Framework of the Bank of Finland's Monetary Policy. 1965. 34 s.
11. JOUKO SIVANDER Ulkomaankaupan substituutiojoustojen teoriasta ja mit-taamisesta. 1965. 91 s.
12. TIMO HEIKELÄ - PAAVO GRÖNLUND - AHTI MOLANDER Muistio palkkaneuvotteluja varten. 1965. 56 s.
13. ERKKI LAATTO Suomen ulkomaisen tavarakaupan volyyymi-indeksit neljännes-vuosittain vuosina 1949 - 1964 eräistä lyhytaikaisista vaihte-luista puhdistettuna (English Summary). 1965. 24 s.

---

14. DOLAT PATEL The Share of the Developing Countries in Finnish Foreign Trade. 1966. 31 s.
15. PEUKA LAHIKAINEN Tuotoksen ja työpanoksen välisen suhteen vaihteluista. 1966. 25 s.
16. HEIKKI U. ELONEN Yrityksen rahoituspääomien kysynnästä ja tarjonnasta. 1966. 88 s.
17. TIMO HEIKELÄ and J. J. PAUNIO Memorandum on Incomes Policy. 1967. 10 s.
18. KARI NARS Undersökning av efterfrågetrycket. 1967. 119 s.
19. KARI PUUMANEN Indeksivaateet valintakohteina. 1968. 186 s.

ESIPUHE

Saatan nyt julkisuuteen vuodelta 1957 peräisin olevan lisensiaattitutkimukseni "Työnseisaukset ja teolliset suhteet Suomessa vuosina 1919-1939". Kiinnostus tätä kysymystä kohtaan on jatkuvasti ollut melkoinen, ja olen joutunut lainailemaan koneellakirjoitettua työtäni vähän sinne ja tänne. Lisensiaattitutkimukseni kohteena olleita kysymyksiä on käsitelty paitsi väitöskirjassani "Tutkimus teollisuustyöntekijöiden palkkojen muutoksista ja niihin vaikuttavista tekijöistä", Helsinki 1963, myös Ilkka Hakalehdon väitöskirjassa "Suomen kommunistinen puolue ja sen vaikutus poliittiseen ja ammatilliseen työväenliikkeeseen 1918-1928", Helsinki 1966 ja Matti Savolan väitöskirjassa "Lakko työelämän ristiriitana. Tutkimus suomalaisen yhteiskunnan lakoista", Helsinki 1968. Näiden lisäksi lisensiaattityöni aineistosta on ollut ilmeistä hyötyä myös Carl Erik Knoellingerin laatiessa teostaan "Järjestösuhteet Suomen työmarkkinoilla", Porvoo-Helsinki 1959 ja Väinö Luoman kootessa monistettaan "Työmarkkinajärjestöt ja työtaistelut Suomessa vuosina 1919-1950", Turku 1966.

Tutkimuskenttä ei suinkaan ole vielä loppuun selvitetty. Erityisesti olen kaivannut tutkimuksia, joissa käytettäisiin kvantitatiivisen tutkimuksen välineitä ja parantunutta tietomateriaalia tulkittaessa työnseisausten lukumäärää, laajuutta sekä kestoaikaa taloudellisina ilmiöinä.

Tutkimuksen uudelleen kirjoittamiseen ei ole voimia riittänyt. Olen kuitenkin siellä täällä suorittanut vähäisiä korjauksia lisensiaattityöni tarkastustilaisuudessa esitettyjen kielellisten yms. huomautusten vuoksi.

Helsingissä, joulukuussa 1968

Timo Helelä

SISÄLTÖ

sivu

ESIPUHE	
1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimustehtävä	1
1.2. Terminologisia huomautuksia	7
1.3. Tutkittavan aikakauden rajoittaminen	18
2. TILASTOLLINEN YLEISKATSAUS TYÖNSEISAUKSIIN VUOSINA 1919-1939	23
2.1. Työnseisaustilastojen rajoitukset	23
2.2. Työnseisausten vuosittaiset vaihtelut	27
2.3. Työnseisauksien luonne eri ajanjaksoina	30
2.4. Vertailuja Pohjoismaiden välillä	32
2.5. Työnseisausten pituus	38
2.6. Työnseisausten kuukausittainen vaihtelu	41
2.7. Vaatimukset työnseisausten syntymisen yhteydessä	44
2.8. Työnseisaukset elinkeinohaaroittain	48
2.9. Työnseisausten seuraukset	57
2.9.1. Työnseisausten tulokset tilastojen valossa	57
2.9.2. Työnseisausten taloudelliset vaikutukset..	61
3. TEOLLISET SUHTEET VALINKAUHASSA INFLAATIOVUOSINA 1919-1920	66
3.1. Ammatillisen liikkeen murros	67
3.1.1. Järjestöelämän elpyminen ja kommunistien mukaantulo	67
3.1.2. Menettelytapa- ja järjestömuotokysymykset pohdittavina	73
3.2. Työnantajajärjestöt varustautuvat	80
3.2.1. Työnantajien järjestäytyminen	82
3.2.2. Lakonmurtajajärjestön syntyvaiheet	86
3.3. Noususuhdannetta ja inflaatiota	89
3.4. Aktiivista työmarkkinapolitiikkaa	93
3.4.1. Satamien työsuhteet järjestetään lakonmur- tajilla	99
3.4.2. Sulkuja ja sulku-uhkia metalliteollisuudes- sa	103
3.4.3. Graafisen alan parenteesi	108
3.4.4. Rähinöitä ja sopimuksia rakennustyömailla	113

	sivu
4. TYÖRAUHAN PALAUTUMINEN VUOSINA 1921-1924	118
4.1. Ammatillinen liike laaksonpohjassa	118
4.1.1. Hajottavia suuntariitoja	118
4.1.2. Järjestäytyminen laskee, järjestöt keskittyvät	120
4.1.3. Yhteisrintamaan	125
4.2. Työnantajien ote kiristyy	131
4.2.1. Neuvottelukielto ja työehtosopimukset ...	131
4.2.2. Työnantajajärjestöt ja Vientirauhan väkiintuminen	134
4.3. Suhdannekuva epäyhtenäinen, markka vakaantuu ...	142
4.4. Työmarkkinoiden rauhoittuminen	145
4.4.1. Ns. sitovan määräyksen sovellutusvaikeuksia rakennustyömaille	150
4.4.2. Metalliteollisuuden teolliset suhteet vuosina 1921-1924	156
4.4.3. Kolmiliiton suurrynnistyksen	161

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimustehtävä

Suomalaisessa yhteiskunnassa on viimeisten viidenkymmenen vuoden kuluessa tapahtunut järjestöverkoston voimakasta laajentumista. Järjestöjen ja niiden jäsenistöjen trendi on ollut nouseva, vaikka poliittiset tapahtumat ja taloudelliset suhdanne-muutokset ovat aika ajoin luoneet vaihtelevia edellytyksiä verkoston laajentamiselle. Järjestöjen lukumäärän kasvamisen rinnalla on havaittavissa eräillä aloilla keskittymispyrkimyksiä ja huippujärjestöjen syntymisiä, mikä on merkinnyt vallan keskittymistä ja voimien koontia. Lisäksi on esiintynyt toimitsija- ja puheenjohtajavaltaisuuden lisääntymistä, millä on ilmeisesti ollut suuri merkitys sekä järjestöjen kasvulle että niiden noudattamalle politiikalle.

Kokonaiskuvan luominen järjestäytymisestä, siihen vaikuttavista tekijöistä ja järjestöjen merkityksestä suomalaisessa kansanvallassa muodostaisi oman mielenkiintoisen - vaikkakin yhdelle tutkijalle ylivoimaisen - tehtävän. Viime vuosina ovat kuitenkin ennen muita suuret taloudelliset keskusjärjestöt tulleet yleisen mielenkiinnon kohteiksi. Korkean työllisyyden vallitessa ja työnjaon lisääntyessä on taloudellisten etu- ja painostusryhmien potentiaalinen voima kasvanut. Seurauksena on ollut toistuvat riidat noudatettavasta talouspolitiikasta ja "oikeudenmukaisesta" tulonjaosta. Organisoitulla eturyhmäpolitiikalla on luonnollisesti ollut vaikutuksia toisen maailmansodan jälkeiseen taloudelliseen kehitykseen. Rahanarvo on saanut toimia eräänlaisena iskunvaimentajana, koska järjestöjen kasvuedellytykset ovat vuosittain vaatineet jonkinsuuruisen inflaatiouriskeen. Nämä kehitystendenssit ovat antaneet aiheen joukkoon kysymyksiä: Miten eturyhmäpolitiikka voidaan yhdistää "yleisiin etuihin"? Ovatko ryhmien edut todella vai ainoastaan näennäisesti ristiriidassa keskenään? Eikö ole mahdollista laatia "pelin sääntöjä", joiden avulla saataisiin neuvottelupöydän ääressä aikaan kompromisseja ilman, että järjestöjen olisi tur-

vauduttava voimatoimenpiteisiin? Onko mahdollista järjestöjen luonteen ja tehtävän vuoksi vaatia, että ne ottaisivat päivän politiikassaan huomioon "kokonaistaloudellisia näkökohtia"?

Kysymyksiin vastaaminen edellyttäisi varsin laajaa tutkimusta. Tämä olisi tärkeää, jotta myös eri yhteyksissä esitetyillä lainsäädännöllisillä toimenpiteillä¹ olisi tarkoituksenmukainen sisältö. Kuitenkaan ei edes ratkaisevaa osaa näyttelevien työmarkkinajärjestöjen tutkimiseen ole Suomessa riittänyt sanottavammin kiinnostusta. Tieteellisiä työmarkkinatutkimuksia on järjestöhistoriikkien ja käsikirjojen lisäksi vaikea löytää - toistaiseksi. Sen sijaan varsinkin anglo-amerikkalaisissa maissa Labor economics -nimitteen alla on julkaistu tasaisena virtana tätä alaa koskevaa kirjallisuutta. Järjestöjen ja niiden välisten suhteiden tutkiminen liikkuu useiden yhteiskuntatieteiden rajamailla, eikä maassamme - osittain resurssien niukkuudesta johtuen - eri tieteiden harjoittajien välinen ryhmätoiminta ole vielä saavuttanut yleisempää käytäntöä. Kuitenkin työmarkkinoiden tarkastelu lukuisine ongelmineen vaatisi yhteistoimintaa ainakin talousmiesten, sosiologien, sosiaalipolitiikkojen, tilastomiesten ja valtiotieteilijöiden välillä. Eräät Yhdysvalloista saadut esimerkit osoittavatkin kehityksen kulkevan sekä suurempaa erikoistumista että tieteiden välistä yhteistoimintaa kohti.

Esillä olevassa tutkimuksessa on lähdetty siitä käsityksestä, että työmarkkinakysymyksiä käsittelevien yleistävien ja synteettisten esitysten aikaansaamiseksi olisi saatava tehdyksi tietty peruskartoitus. Tutkimusaihe on sen vuoksi rajoitettu käsittelemään työnseisaukset ja teolliset suhteet Suomessa vuosina 1919-1939. Tutkimustehtäväksi on asetettu kehityksen seuraaminen ja työnseisausten asettaminen puitteisiin, joita voitaisiin nimittää sosio-ekonomisiksi. Tarkoituksena ei siis ole ollut yleistyksien aikaansaaminen eikä annettujen hypoteesien testaaminen, vaan erään yleistäkin mielenkiintoa herättäneen ilmiön ja siihen liittyvien tekijöiden selvittäminen.

Rakenteeltaan ja käsittelytavaltaan työ jakautuu periaatteessa kahteen osaan. Toisessa luvussa on virallisten työnseisaus-

---

1. Ks. esim. KUUSKOSKI Yksilön oikeus, järjestöjen valta ja valtion etu teoksessa Suomalaisen kansanvallan kehitys.

tilastojen antamissa rajoissa pyritty yleiskuvan luomiseen, kehityksen seuraamiseen ja valittujen ajanjaksojen erikoisluonteen tarkasteluun. Kolmannesta luvusta eteenpäin suoritetaan käsittely perioditarkasteluna.

Mihin tekijöihin on perioditarkastelussa kiinnitettävä huomiota? Koska työnseisaukset ovat yksi talouselämän monista ilmiöistä, on luonnollista, että talouselämän muissa suureissa tapahtuvilla muutoksilla on merkitystä työnseisauksien kannalta.¹ Kuitenkin tutkijoiden keskuudessa on ollut varsin paljon erimielisyyttä siitä, miten suhdannekehityksessä tapahtuvat muutokset vaikuttavat työnseisaustilastojen kolmeen perussarjaan: työnseisausten lukumäärään, niiden alaisiin työntekijöihin ja menetettyihin työpäiviin. Ehkä suurin yksimielisyys vallitsee siinä suhteessa, että suhdannekehityksen on havaittu vaikuttavan selvimmin työnseisausten lukumäärään. Sen sijaan niiden alaisen työntekijöiden lukumäärään vaikuttavat monet muutkin tekijät. Työnseisausten alaisen työntekijöiden lukumäärä riippuu suuresti esim. ammattiyhdistysten noudattamasta työtaistelutaktiikasta, siitä, missä teollisuudenhaarassa työnseisaukset syntyvät ja miten laajoja yritykset ovat. Tämän vuoksi suhdannekehityksen vaikutusta ei ole helppo eristää muista tekijöistä. Kaikkein vaikeinta on ollut saada selvyys taloudellisen aktiiviteetin vaihteluiden vaikutuksista menetettyjen työpäivien lukumäärään, koska tällöin ensinnäkin tulevat mukaan työnseisauksiin osallistuneiden työntekijöiden lukumäärään vaikuttavat tekijät, toiseksi arviointit vastustajan voimasta ja kolmanneksi lakko-kassojen suuruus ja kentän mielialat.

Erimielisyyttä on esiintynyt myös siitä, mitkä taloudellista aktiviteettia kuvaavat tilastosarjat olisi valittava työnseisausten lukumäärää osoittavia sarjoja selittämään. Varsinkin amerikkalaiset ovat suorittaneet useita tutkimuksia, joissa työnseisausten vaihtelut on pyritty selittämään pelkästään taloudellisen tutkimusmetodin avulla. Hansen tarkasteli työnseisauksia vuosina 1881-1919 ja vertailtuaan työnseisausten lukumäärän vaihteluita tukkuhintojen muutoksiin tuli seuraavaan tulokseen:

---

1. GRIFFIN Strikes, s. 57.

"... strikes correlate inversely with the business cycle in periods of long-run falling prices, while they correspond directly with the business cycle in periods of long-run rising prices."¹

Yoder puolestaan, tarkastellessaan kehitystä vuosina 1880-1937, teki sellaiset varovaiset päätelmät, että vaikka työnseisausten lukumäärä ja niiden alaisten työntekijöiden luvut heijastavat taloudellisessa aktiviteetissa tapahtuvia muutoksia, niin riippuvuussuhde ei ole selvä. Työtaistelulla oli taipumus lisääntyä niinä vuosina, joina taloudellinen toiminta voimistui nopeasti oltuaan erittäin alhaisella tasolla edellisinä vuosina, mutta vähentyä silloin, kun taloudelliset suhdanteet heikkenivät tai kun tuotanto pysytteli suhteellisen alhaisella tasolla. Työnseisaukset olivat lukuisia niinä vuosina, joina tuotanto oli suhteellisen stabiili. Niiden lukumäärä oli sen sijaan vähäisempi sellaisina vuosina, joina talouselämän aktiviteetti heikkeni tai oli verrattain heikko.² Työnseisausten ja hintojen välisestä suhteesta Yoder totesi analyysissään, että kun hinnat nousivat nopeasti tai olivat korkeita, oli työnseisauksilla taipumus lisääntyä, mutta kun hinnat laskivat vähän tai olivat suhteellisen stabiileja, oli työnseisauksilla taipumus vähentyä. Sellaisina vuosina, joina hinnat nousivat, oli lakkojen ja sulkujen lukumäärä suuri, mutta kun hinnat laskivat, saavutettiin työnseisausten lukumäärässä minimi.³

Griffin taas totesi, että vuosina 1881-1937 työntekijöiden lisääntynyt aktiviteetti työmarkkinoilla tapahtui yleensä samaan aikaan kuin suhdannekehityksessä sattui suunnanmuutos. Niinpä kymmenen viidestätoista työnseisausten maksimivuodesta sattui ajankohtana, jona taloudellinen toiminta oli kärsinyt takaiskun tai oli lamassa. Lukumäärän minimivuodet taas sattuivat yhteen taloudellisten lamakausien kanssa.

Rees huomauttaa, että marxilaisen analyysin pohjalla liikut-

---

1. HANSEN Cycles of Strikes. The American Economic Review 1921, Dec.

2. YODER Economic Changes and Industrial Unrest in the United States. Journal of Political Economy. April 1940. Readings in Labor Economics, s. 173-175.

3. SAMA s. 176-177.

taessa voitaisiin tehdä seuraavanlainen hypoteesi: koska lakot ovat työntekijöiden protesteja sietämättömiä olosuhteita ja kurjistumista vastaan, niin lakot ovat todennäköisimmät lamakausien aikana. Toisaalta voidaan tätä näkökantaa vastaan esittää sellainen argumentti, että joukkojen kapinointi ei yleensä ala silloin kun olosuhteet ovat objektiivisesti kurjimmat, vaan silloin kun työntekijöiden on onnistunut päästä parempien olosuhteiden tuntumaan.¹ Analysoidessaan Yhdysvaltojen lakkotilastoja vuosilta 1915-1950 Rees toteaa, että näinä vuosina lakkojen lukumäärä yleensä alkoi vähetä jo ennen kuin taloudellisessa aktiviteetissa voitiin todeta tapahtuneen heikkenemistä. Lakkojen väheneminen siis ennakoi nousukauden kääntymistä lamakaudeksi. Sen sijaan lamakauden vaihtuessa nousukaudeksi tapahtui lakkojen syntymisessä viivästymisiä. Niiden lukumäärä alkoi lisääntyä vasta sen jälkeen, kun taloudellinen aktiviteetti oli jo vilkastunut.² Lakkoluvut osoittivat siis työntekijöiden suhtautuneen suhdannekehitykseen varovaisesti ja pessimistisesti. Syynä tähän voidaan pitää työntekijöiden l a k k o - a l t t i u d e s s a tapahtuvia muutoksia. Lakkoalttius puolestaan riippuu lähinnä vallitsevista työllisyysnäkökymistä. Kun noususuhdanteen vallitessa työllisyystilanne on hyvä, on ammatit yhdistyksillä mahdollisuus käyttää tilannetta hyväkseen palkkojen korottamiseksi ja ammatillisen järjestäytymisen ulottamiseksi uusille aloille. Mikäli noususuhdanteeseen liittyy hintojen nousu, voidaan odottaa, että työntekijät yrittävät lakkojen avulla saada palkat nousemaan elinkustannusten nousua vastaaviksi. Kun työllisyys heikkenee, niin työntekijät tulevat varovaisemmiksi. Ammatit yhdistysten perustamista pelätään, koska järjestäytyneet voidaan korvata uusilla työntekijöillä. Työnantajan asema vahvistuu ja järjestäytyneidenkin työntekijöiden kohdalla tuntuu paikan menetyksen pelko. Lisäksi, koska palkkatason liikkuminen on yleensä suhteellisen jäykkää alaspäin, on seurauksena, että lamakauteen yleensä liittyvien kulutushintojen

---

1. REES Industrial Conflict and Business Fluctuations. Industrial Conflict, s. 214.

2. SAMA s. 216.

alenemisen johdosta ne työntekijät, jotka ovat saaneet pitää työpaikkansa ja työskentelevät täyden työajan, voivat saada ilman lakkojakin reaalipalkkoihinsa korotuksia. Lamakauden kehittyessä lakot keskittyvätkin etupäässä palkanalennuksia vastaan.¹ Rees lisää kuitenkin, että suhdannekehitys ei suinkaan ole lakkoliikkeiden ainoa selittäjä.

Knowles huomauttaa Amerikassa suoritettujen lakkotutkimusten johdosta, että pelkästään taloudellisen analyysin soveltaminen työnseisauksiin saattaa olla paikallaan Amerikassa, jossa tutkimuksien käsittämänä aikana olivat vallassa olosuhteet, joita voidaan nimittää "classic conditions of capitalistic expansion".² Pelkästään konjunktuurianalyysin soveltaminen lakkoihin Euroopassa sen sijaan saattaa olla riittämätöntä. Ensinnäkin Euroopan maiden ammatillisen ja poliittisen työväenliikkeen on katsottu puhaltavan samaan hiileen sosialismin toteuttamiseksi. Ammatillisen liikkeen työmarkkinapolitiikkaa ovat voimakkaasti värittäneet myös ideologiset ja dogmaattiset näkökohdat. Sotien välistä aikaa tarkasteltaessa on myös otettava huomioon sosiaalidemokraattien ja kommunistien väliset taistelut joukkojen johtajuudesta. Toisena tekijänä on mainittava valtiiovallan puuttuminen työmarkkinaoloihin lainsäädännön avulla.

Euroopan ammatilliselle liikkeelle tyypilliset piirteet yhdessä erilaisten sosiaalisten ja poliittisten tekijöiden kanssa muodostavat sellaisen työnseisausten esiintymiseen ja niiden luonteeseen vaikuttaneen tekijäryhmän, jolla on ollut varsin merkittävä vaikutus suhdannetekijöiden rinnalla. Knowles toteaaakin Englannin työnseisauksia analysoidessaan seuraavaa: "... 'imponderables' have probably played a bigger part than, for example, in the United States, and therefore British strike fluctuations are less well 'explained' by trade cycle movements."³ Tämä väittäjä lienee vielä oikeutetumpi Suomen oloihin sovelletuna. Mainittakoon vielä, että Tigerstedt teki vuosilta 1890-1902 sen varovaisen johtopäätöksen, että työnseisausten tulos

---

1. REES mt. s. 218-219.

2. KNOWLES Strikes, s. 144.

3. SAMA s. 144.

näytti olevan läheisessä yhteydessä yleisen taloudellisen tilanteen kanssa.¹

Pikainenkin silmäys työnseisaustilastoihimme saanee tutkijan vakuuttuneeksi siitä, että maassamme on taloudellisten tekijöiden rinnalla ollut muitakin seikkoja vaikuttamassa - vieläpä varsin voimakkaasti. Perioditarkastelussa on huomio kohdistettu paitsi taloudellisiin tekijöihin myös työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen piirissä tapahtuneisiin järjestövoiman, järjestörakenteen, menettelytapojen ja työmarkkinapolitiikan muutoksiin. Tarkastelua ei ole ollut mahdollista suorittaa kvantitatiivisena, vaan useassa yhteydessä on ollut tyydyttävä pelkkiin viittauksiin jopa olettamuksiinkin. Tämän lisäksi on jokaisen osajakson lopussa pyritty tuomaan ajanjakson merkittävimmistä työnseisauksista esille olennaisimmat piirteet. Mutta työmarkkinoilla esiintyi näinä vuosina myös julkinen valta. Sehän vaikutti palkkakehitykseen toimiessaan työmarkkinoilla erilaatuisen työvoiman kysyjänä. Teollisten suhteiden hoidossa julkisella vallalla oli mahdollisuus toimia suuntaa antavana. Kuitenkin sen osuus supistui tässä suhteessa varsin vähäiseksi, minkä vuoksi valtion ja kuntien harjoittama työmarkkinapolitiikka on tässä esityksessä jätetty käsittelyn ulkopuolelle. Julkisessa sektorissa ei näinä vuosina esiintynyt työnseisauksia. Kuitenkin valtiovalta esiintyi työmarkkinoilla sekä välittäjänä että lainsäädäntöteitse. Koska esillä olevassa tutkimuksessa on painopiste työmarkkinajärjestöjen puitteissa tapahtuneessa teollisten suhteiden hoidossa ja koska sosiaalisen ja työmarkkinalainsäädännön selvitteleminen muodostaisi oman mielenkiintoisen tutkimuskohteensa, niin nämä kysymykset on esityksessä jätetty syrjään.

1.2. Terminologiaa huomautuksia

Työnantajien ja työntekijöiden väliset suhteet, joista tässä esityksessä käytetään nimitystä **t e o l l i s e t s u h t e e t**, koostuvat suuresta joukosta erilaisia tekijöitä. Prof.

---

1. Meddelanden från Industristyrelsen i Finland XXXVIII, s. 2. Tigerstedt huomauttaa edelleen seuraavaa: "Äro gynnsamma ekonomiska förhållanden för industrin rådande, hafva arbetarene vida oftare utgått som segrare än då förhållandena äro ogynnsamma, eller med andra ord, under goda tider synas arbetarene alltid hafva ökade utsikter att i någon mån blifva meddelaktiga uti vinsten än annars, medan de uti dåliga äfven få draga sin anpart af det försämrade läget".

Heikki Waris lukee teollisiin suhteisiin kuuluvaksi seuraavat osa-alueet: 1) yksilöllinen työsuhde, 2) yhteisöllinen työsuhde, 3) työpalkka ja palkkapolitiikka, 4) työnantajain sosiaalitoiminta, 5) työntekijäin suojelu ja 6) työmarkkinapolitiikka.¹ Tästä jaottelusta on sanottava ensinnäkin, että kysymyksessä on tällöin varsin laaja määrittely, ja toiseksi, että eri osa-alueiden rajoittaminen saattaa yksityistapauksissa tuottaa vaikeuksia. Kun seuraavassa puhutaan teollisista suhteista, niin tällöin termiä on käytetty suppeammassa merkityksessä, lähinnä edellä olevan klassifikaation 'yhteisölliset työsuhteet'-merkityksessä. Näillä voidaan käsittää työnantaja-työntekijäsuhteen muotoutumista organisoidulla pohjalla, siis työntekijäin ja työnantajain järjestäytymisen kautta. Synonyyminä sanonnalle 'teolliset suhteet' käytetään toistojen välttämiseksi vanhempaa termiä 'työmarkkinasuhteet'.

Teollisten suhteiden hoitaminen neuvottelutietä on muodostunut Länsi-Euroopassa yleiseksi säännöksi. Sanomalehtikeskustelussa ja mielipiteiden vaihdossa huomio kohdistuu kuitenkin ennen kaikkea teollisten suhteiden "patologisiin" ilmenemismuotoihin. Kuitenkin on huomautettava, että samalla kun avoin konflikti on seuraus neuvottelusuhdeiden katkeamisesta, se on ainoastaan yksi teollisissa suhteissa esiintyvä konfliktin muoto. Erään amerikkalaisen tutkimuksen mukaan organisoitu ryhmäkonflikti voi saada kolmenlaisia muotoja: (1) tuotannon keskeytyminen - lakot, sulut, tehtaan poissiirrot; (2) tuotannon organisoitu rajoittaminen - työn rajoitukset, sabotointi, hidastaminen, yksipuolinen työn laadun ja määrän vähentäminen; (3) konfliktit sopimusneuvotteluissa ilman työn seisausta. Kuitenkin konfliktin purkautuminen organisoituja kanavia myöten on ainoastaan yksi muoto. Toinen mahdollisuus on sen purkautuminen yksityisiä kanavia myöten. Työntekijät saattavat ryhtyä tarkoituksettomaan työhäiriöihin ja työtahoon alentamiseen. Lisääntynyt mobiliteetti ja poissaolo, valitukset, määräysten rikominen jne. saattavat olla ilmauksina alhaisesta työmoraalista

---

1. Vrt. PAUKKUNEN Teollisuuden sosiaalitoiminta, s. 44-45.

ja tyytymättömyydestä. Työnantajien vastaavina toimenpiteinä saattavat olla autokraattinen johto, rangaistukset ja tiukka kuri, jota diskriminatorinen työstä erottaminen ja epäviralliset työtahdin lisäämiset täydentävät.¹

Koska nämä konfliktin muodot ovat vähemmän dramaattisia ja tapahtuvat hiljaisuudessa, niin niihin ei kiinnitetä samaa huomiota kuin työnseisauksiin. Kuitenkin näistä syistä johtuva tuotannon menetys saattaa vuosittain nousta varsin huomattavaksi.

Ryhmäkonfliktin yhtenä esiintymismuotona ovat siis työnseisaukset, joilla voidaan tarkoittaa sekä sulkuja että lakkoja. Koska työnseisaukset ovat avoimia selkkauksia, joihin turvaututaan neuvottelujen jatkamiseksi voimakeinoin, on sodankäynnin terminologia saanut pysyvän sijan työnseisausten yhteydessä. Siksi voidaankin työnseisauksen synonyymeinä käyttää myös työtaistelua ja työselkkausta.

Mitä tarkoitetaan sitten lakolla ja sululla ja missä suhteessa ne eroavat toisistaan? Lakolla ymmärretään työntekijöiden kollektiivista kieltäytymistä työntöen jatkamisesta, millä toimenpiteellä pyritään pakottamaan työnantaja hyväksymään määrätyt vaatimukset ja minkä jälkeen, taikka kun selkkaus on muutoin päättynyt, on tarkoitus jatkaa työntekoa ja työsuhdetta. Lakon ensimmäisenä tunnusmerkkinä on siis se, että työstä kieltäytyminen on tapahtunut k o l l e k t i i v i s e s t i. Määritelmän mukaan ei siis yksi mies voi tehdä lakkoa. Toisaalta on kuitenkin vaikea määritellä, miten monen työntekijän on oltava mukana. Työntekijöiden luku ei yksin voi olla ratkaiseva, vaan huomiota on kiinnitettävä myös siihen, onko työntekijöiden toimenpiteen johdosta seurauksena yrityksen tai liikkeen säännöllisen toiminnan häiriintyminen. Toiseksi on huomautettava, että lakon tarkoituksena ei ole työsuhteen lopettaminen, vaan ainoastaan sen v ä l i a i k a i n e n keskeyttäminen. Onhan työntekijöillä ns. "vested interests" siihen työpaikkaan ja työhön, jossa he ovat toimineet. Tämä tulee tavallisesti

---

1. Industrial Conflict, s. 14-15.

esille lakon lopettamista koskevien neuvottelujen yhteydessä. Työntekijät vaativat yleensä, että heidät otetaan takaisin ns. vanhoina työntekijöinä ja että kaikki työntekijät otetaan takaisin entisiin tehtäviin. Tässä saattaa olla eräissä tapauksissa syy työnseisauksen pitkittymiseen, sillä "lakonmurtajien", "rikkureiden", "työnhaluisten" käyttäminen lakon aikana on saattanut muuttaa tilanteen. Työntekijäin näkemyksen asiassa on Bernstein esittänyt toteamalla seuraavaa: "... ennen lakkoa aatteellisesti syntynyt työsopimus on lakon aikanakin olemassa, sitä ei ole tuhottu, vaan se lepää".¹ Eri asia on sitten, että varsin usein työntekijöiden on ollut pakko häviämänsä lakon jälkeen hakeutua uusille työmarkkinoille. Kolmanneksi on lakolle yleensä tunnusomaista, että niillä on jokin päämäärä, joka lakon avulla pyritään saavuttamaan. Tähän puoleen ei ole kiinnitettävä liikaa huomiota, sillä myös spontaaniset työnteon keskeyttämiset saattavat olla lakkoja.

Kun siis lakko on työntekijöiden viimeinen taisteluse vaatimusten läpiviemiseksi, niin vastaavaa keinoa työnantajien puolella nimitetään suluksi. Tällöin yksityinen työnantaja tai ryhmä työnantajia keskeyttää väliaikaisesti työn antamisen joukolle työntekijöitä pakottaakseen nämä hyväksymään työnteon liittyvät ehdot.

Periaatteessa on siis mahdollista luokitella työnseisaukset sen mukaan, onko aloitteen tehnyt työnantaja vai työntekijä. Kuitenkin ILO:n työnseisauksilastoja koskevassa mietinnössä huomautetaan, että tämä jako ei ole tarkoituksenmukainen seuraavista syistä: "(a) in the case of a strike the real initiative may come from the employers and vice versa; (b) in the case of a strike resulting from a lock-out the dispute may be classified, according to the merits of each case, either as a strike or as a lock-out and vice versa; (c) in some cases the disputes can be described both as a strike and as a lock-out".² Yleisen mielipiteen merkitys on työnseisauksen onnistumiselle tärkeä te-

---

1. BERNSTEIN Lakko, s. 5. Ks. myös KIVIMÄKI Työlakko, s. 144-151. VUORIO Työsuhteen ehtojen määrääminen, s. 340-345.

2. ILO Methods of Compiling Statistics of Industrial Disputes, s. 21.

kijä. Niinpä sellaisilla aloilla, joilla tuotannollisen toiminnan pysähtyminen merkitsee huomattavaa epämukavuutta ja haittaa kuluttajille, saattaa työnantaja katsoa parhaaksi provosoida lakon saadakseen vaatimuksensa hyväksytyksi. Työntekijöille taas on edullista, jos he voivat sysätä syyt työnseisauksen aloittamisesta työnantajan niskaan. Tärkeä näkökohta on myös se, että työtaistelun luonne määrää usein erilaisten avustusten saantiehdot. Mikäli vastapuoli voidaan leimata hyökkääjäksi, on taloudellisen tuen saanti helpompaa. ILO:n edellä mainittu mietintö päättyykin seuraavaan toteamukseen: "The question of 'initiative' is essentially a problem of the moral causes of disputes, or to use another expression, a problem of the responsibility for disputes."¹

Vaikeudet erottaa sulut ja lakot toisistaan havaittiin jo v. 1907, jolloin virallinen työnseisaustilasto maassamme pantiin alulle. Yhteisnimitykseksi hyväksyttiin 'työnseisaukset', mikä nimitys on sen jälkeen säilynyt.²

Mikäli sulut kuitenkin näyttelisivät huomattavaa osaa kaikista työnseisauksista, olisi vaikeuksista huolimatta syytä erottaa lakot suluista. Kuitenkin maassamme saatu kokemus osoittaa, että vain vähäinen määrä työnseisauksista on ollut sulkuja tai sulkujen ja lakkojen sekamuotoja.

Lakot saattavat esiintyä hyvinkin erilaisissa muodoissa. Vaikka varsinaista suurisuuntaista lakkostrategiaa ei ole missään maassa esiintynytkään, on ammattiyhdistysliikkeen piirissä tapana puhua neljästä s t r a t e g i s e s t a lakkomuodosta: puolustuslakko, hyökkäyslakko, kannatuslakko ja yleislakko.

---

1. ILO Methods of Compiling Statistics of Industrial Disputes, s. 21. Vrt. myös seuraavaa Petersonin lausuntoa: "Technically, the distinction between a strike and a lock-out turns on the party which actually initiates the stoppage. Even though it were possible to make a literal interpretation, the notion of responsibility or moral obligation would be implied - concepts which are impossible to define for statistical purposes". (PETERSON Strikes in the United States 1880-1936. Bureau of Labor Statistics Bulletin N:o 651/August 1937).

2. Ks. vuoden 1907 käsitystä tästä asiasta: "Det är icke nog att använda endast yrkandet på genomdrifvandet af vissa fordringar såsom kännemärke, utan är det nödvändigt att härvid begagna sig af en mer påtaglig omständighet, d.v.s. huruvida arbetarena själfva uteblifvit från arbetet eller huruvida arbetsgifvaren förvägrat sina arbetare tillträde till arbetsplatsen". (Arbetsstatistisk tidskrift. År 1907, s. 92.)

Työnseisaukset voidaan periaatteessa jakaa puolustus- ja hyökkäyslakkoihin sen mukaan, onko lakon päämääränä estää työnantajan pyrkimys huonontaa voimassaolevia työehtoja tai hankkia niihin parannuksia. Tämän toteaminen tilastollisia tarkoituksia varten saattaa kuitenkin tuottaa vaikeuksia. Onko esimerkiksi sellainen lakko, jossa vaaditaan palkankorotuksia, luokiteltava puolustuslakoksi, jos lakon todellinen tarkoitus on estää työnantaja ryhtymästä palkanalennustoimenpiteisiin. Entä jos esitetyt vaatimukset muuttuvat työtaistelun aikana? Lakkojen jakaminen puolustus- ja hyökkäyslakkoihin kohtaa siis samanlaisia tilastollisia vaikeuksia kuin työnseisausten jakaminen lakkoihin ja sulkuihin. Suomen tilastoissa ei olekaan pyritty tekemään eroa näiden lakkomuotojen välillä.

Lakkojen jakaminen hyökkäys- ja puolustuslakkoihin saattaa kuitenkin olla tärkeää muiden näkökohtien vuoksi. Todetaanhan lähinnä ammattiyhdistyskirjaksi tarkoitettussa Groten teoksessa puolustuslakosta mm. seuraavaa: "Die psychologische Situation ist beim Abwehrstreik günstiger als beim Angriffsstreik. Wer verteidigt, kämpft aus einer besseren moralischen Situation." Mutta samassa yhteydessä kuitenkin huomautetaan klassilliseen tapaan hyökkäyslakon eduista seuraavaa: "Der Angriffsstreik bietet für den, der die Angriffshandlung auslöst, den Vorteil der Terminbestimmung. Er kann, ungehindert von dem Gegner, die erforderlichen Vorbereitungen treffen. Der Angriff ist die beste Verteidigung¹." Tämä pitänee paikkansa lähinnä silloin, kun maassa ei ole vakiintunutta työehtosopimuskäytäntöä. Keskitetyn ammattiyhdistysliikkeen aikana on tällä jaolla kuitenkin tärkeä merkitys siinä suhteessa, että keskusjärjestöjen avustusvelvollisuus määräytyy olennaisesti sen mukaan, mikä luonne la-

---

1. GROTE Der Streik, s. 41-42.

kolla¹ on. Mainittakoon, että SAJ katsoi jo v. 1913 aiheelliseksi polemisoida sitä työntekijöiden keskuudessa yleistä käsitystä vastaan, että kaikki puolustustaistelut olivat oikeutettuja ja että työntekijöillä oli sen vuoksi oikeus ryhtyä niihin ilman keskusjärjestön lupaakin.²

K a n n a t u s l a k k o on kysymyksessä silloin, kun lakkoon ryhtyvät työntekijät eivät esitä varsinaisia vaatimuksiaan omalle työnantajalleen, vaan kun työtaisteluun ryhdytään solidaarisuussyistä, siis painostuksen harjoittamiseksi jonkin muun alan työnantajia kohtaan. Samalla kun kannatuslakko on myötätunnon osoitus lakossa olevia kohtaan, saattaa se olla "henkivakuutus" omia työtaisteluita silmällä pitäen.

Neljäs lakon strategisista muodoista on y l e i s l a k k o. Sitä on pidettävä työväenliikkeen raskaaseen aseistukseen kuuluvana taisteluvälineenä. Yleislakon käyttäminen on yleensä tähdännyt poliittisiin päämääriin, ja sillä on aina ollut poliittisia seuraamuksia. Kansainvälisissä työväenkongresseissa 1800-luvun loppupuolella keskusteltiin vilkkaasti yleislakon käyttämisestä. Etenkin ranskalaiset ja anarkistit kannattivat yleislakon käyttämistä poliittisten päämäärien saavuttamiseksi.

---

1. SAJ:n säännöissä 1926 10.§ määrättiin mm. seuraavaa: "Ammattijärjestö avustaa alaisensa liiton jäseniä näiden joutuessa sellaiseen työnsulkuun tai puolustuslakkoon, joka on aiheutunut työehtojen h u o n o n t a m i s y r i t y k s e s t ä ja jonka asianomainen liiton toimikunta sekä Ammattijärjestön toimikunta ovat hyväksyneet, Ammattijärjestön kullakin kerralla tekemän päätöksen mukaan. Sellaisesta kannatuslakosta tai sulus- ta, joka aiheutuu työehtojen p a r a n n u s v a a t i m u k s e s t ä, ei Ammattijärjestön avustusta makseta, vaan ovat ne käytävät asianomaisten liittojen omalla kustannuksella". (harv. tekij.) SAK:n säännöissä v. 1930 13.§ määrättiin, että vain annettujen ohjeiden mukaisesti alotetuissa hyökkäys- ja puolustuslakoissa annettiin taloudellista tukea. Valtuusto saattoi kuitenkin myöntää poikkeuksen.

2. SAJ katsoi aiheelliseksi antaa seuraavan varoituksen: "Sil- loin kuin ilmeisesti olot ovat työnantajalle otolliset työehtojen huonontamiseen, silloin on tarkasti varottava työväen puolelta, ettei anneta työnantajan provoseerata taistelua vähäpätöisen seikan tähden, jonka taistelun tulos voi olla paljon turmiollisempi kuin se, mitä ilman lakkoa olisi menetetty". (Suomen Ammattijärjestön julkaisu N:o 5. Ohjeita palkkaliikkeitä ja työtaisteluita varten eli käsikirja ammatillisten järjestöjen toimihenkilöille.

Saksalaiset olivat epäilevämmällä kannalla.¹ Jenan puoluekokouksessa v. 1905 saksalaiset hyväksyivät periaatteen, että silloin kun yleistä yhtäläistä, välitöntä ja salaista äänioikeutta ja yhdistymisvapautta uhattiin, oli työntekijöillä oikeus ryhtyä itsepuolustukseksi mm. yleislakkoon.² Sen sijaan syndikalistien oppirakennelmiin yleislakko kuului olennaisena piirteenä. Syndikalistit hylkäsivät osallistumisen puolue- ja parlamentaariseen toimintaan. He halusivat "suoralla toiminnalla" saavuttaa päämääränsä. Silloin kun työtaistelut seuraisivat tiheästi toisiaan, niin kapitalistinen järjestelmä murenisi hiljalleen, kunnes yleislakko lopettaisi vanhan järjestelmän. Tällä syndikalistisella ajatuksella oli ensimmäisen maailmansodan jälkeen voimakas vaikutus IWW:laiseen ja kommunistiseen ammattiyhdistysliikkeeseen. Molemmat hyväksyivät yleislakon vallankumouksen välikappaleena. Niinpä amerikkalainen Foster huomautti, että kapitalistisen kehityksen eri vaiheissa on lakoilla eri muodot. Maissa, joissa kapitalismi oli juuri alkanut kehittyä, olivat leimaa antavana piirteenä puolivallankumoukselliset ammattiyhdistykset, jotka ryhtyivät lakkoihin spontaanisesti, epätoivon ajamina. Toiselle kapitalismin kehitysvaiheelle olivat sen sijaan tunnusomaisia reformistiset ammattiyhdistykset, joiden alaisina lakot muodostuivat organisoiduiksi teollisuuslakoiksi. Kapitalistisen systeemin osoittaessa lopullisia rappeutumisen merkkejä, ammattiyhdistykset radikalisoituivat ja lakot muodostuivat vallankumouksellisiksi.³

Yleislakon käyttäminen on jäänyt varsin harvinaiseksi. Grote tulkinnee nykyaikaisen länsieurooppalaisen ammatillisen liikkeen periaatteellisen näkemyksen todetessaan seuraavaa: "Seine Proklamation setzt bestimmte politische oder wirtschaftliche Vorgänge voraus, bei denen es sich um Tod oder Leben a) eines demokratischen Staates, b) seiner verteidigungswerten Einrichtungen, c) der persönlichen Freiheit, d) der Gewerkschaften, e) der Koalitionsfreiheit oder solcher elementaren Menschenrechte handelt, dass der Einsatz dieses Mittels eine

1. PAASIVIRTA Työväenliike yleiseurooppalaisena ilmiönä, II, s. 14-16. GEORGI Theorie und Praxis des Generalstreiks, s. 99-102.

2. BEBEL Yleislakko ja sosialidemokratia, s. 67-70.

3. FOSTER Strike Strategy, s. 6-10.

unbedingte und zwingende Notwendigkeit ist."¹ Lisäksi hän katsoo samaa asetta voitavan käyttää näiden puolustustoimenpiteiden rinnalla myös e.m. oikeuksien hankkimiseksi.

Suomessa työväenpuolueen perustamisen yhteydessä v. 1899 hyväksyttiin yhdeksi äänioikeuden toteuttamiskeinoksi myös yleislakko.² Kuitenkin sen käyttäminen on supistunut varsin harvoihin tapauksiin. Tähän taisteluseeseen turvauduttiin v. 1905, jolloin oli kysymyksessä kansalaisvapauksia rajoittavien toimenpiteiden poistaminen ja valtiopäivien kansanvaltaistamisuudistusten läpivieminen. Suurlakko suuntautui silloin sekä vierasta sortoa että yhteiskunnallisia epäkohtia vastaan. Toisen kerran julistettiin maassamme yleislakko marraskuussa 1917. Tämä lakko oli parlamentaariseen toimintaan tyytymättömien piirien taholta toimeenpantu voimatoimenpide porvarillista eduskuntaenemmistöä vastaan.³ Kolmannen kerran yritettiin saada aikaan yleislakko SAJ:n toimesta marraskuussa 1929 Tammisaaren pakkotyölaitoksella puhjenneen valtiollisten vankien nälkälakon tueksi.⁴ Luonteeltaan jossakin määrin erilaisia ovat olleet toisen maailmansodan jälkeisen ajan neljä yleislakkouhkaa ja maaliskuun 1. p:nä 1956 puhjennut yleislakko. Näissä tapauksissa on yleislakkoa käytetty lähinnä palkkakysymysten hoitamiseen. Kuitenkin joka kerta on valtiovallan ollut pakko puuttua asioihin tilanteen selvittämiseksi.

Milloin lakko sitten on poliittinen ja milloin ainoastaan taloudellinen? Kaiserin mukaan poliittinen lakko eroaa taloudellisesta lakosta lähinnä siinä, että se ei suuntaudu työnantajia vastaan, vaan suoraan tai epäsuoraan valtiota vastaan.⁵ Tämän vuoksi hän lukee sekä

---

1. GROTE mt. s. 42-43.

2. LAINE Suomen poliittisen työväenliikkeen historia I, s. 151.

3. PAASIVIRTA Suomen poliittisen työväenliikkeen kehitys, s. 44.

4. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1929, s. 60-62.

5. KAISER Der politische Streik, s. 14. Vrt. seuraavaa lausuntoa: "Vom Streik als Mittel des Arbeitskampfes unterscheiden sich der politische Streik nicht notwendig durch den Anlass, noch durch das Motiv ... auch nicht unbedingt durch die angewandten Mittel, und nicht einmal immer durch das Ziel, sondern primär durch den Adressaten." (Sama, s. 14).

m i e l e n o s o i t u s l a k o t¹ että v i r k a m i e s -
l a k o t² poliittisten lakkojen joukkoon. Mutta koska jokai-
sella suurella taloudellisellakin lakolla on poliittisia sivu-
vaikutuksia, niin Kaiser tulkitsee tämän seuraavalla tavalla:
"Wenn aber ein arbeitsrechtlicher Streik w e s e n t l i c h e
B e l a n g e d e r N a t i o n g e f ä h r d e t, so
wird er eo ipso auch zum politischen Streik."³ Kun työnantaja-
piireissä maassamme vuosina 1919-1939 usein väitettiin, että
kysymyksessä oli poliittinen lakko, niin tällöin tämä väite pe-
rustui - paitsi propagandistisiin näkökohtiin - siihen näkemyk-
seen, että kommunistien käsissä jokainen lakko saattoi merkitä
valmistautumista vallankumoukseen. Tämän toteaminen yksityista-
pauksissa on kuitenkin varsin vaikeaa, koska SKP:n arkistot ei-
vät ole olleet käytettävissä. Puhtaaksi poliittiseksi lakoksi
on luonnollisesti merkittävä vuoden 1929 suurlakkoyritys. Li-
säksi eräiden 1920-luvun jälkipuoliskon suurten työtaistelujen
voidaan katsoa muodostuneen valtakunnan sisäiselle rauhalle va-
kavaksi uhaksi.

Mitä tulee poliittisten lakkojen laillisuuteen tai laitto-
muuteen, niin niiden yhteydessä pätee suurimmaksi osaksi se,
mitä on sanottu vallankumouksesta. Oikeus poliittiseen lakkoon
ja vallankumoukseen perustuu vanhaan itsesuojeluoikeuteen, mut-
ta sen käyttämiseen liittyy runsaasti riskejä.⁴

Lakot voidaan jakaa myös muilla tavoin. Lakkotaktiikan
kysymykset ovat olleet ammatillisessa liikkeessä toistuvan kes-
kustelun alaisina. Kommunistien näkemys 1920-luvun alussa oli,
että lakkojen oli oltava lyhyitä n s . p i s t o l a k k o j a .

---

1. KAISER mt. s. 18.

2. SAMA s. 23-25.

3. SAMA s. 20.

4. Vrt. Kaiserin esitystä: "Im Falle des Gelingens hat der po-
litische Streik die Absolution des Weltgeistes, zwar nicht für
die etwa begangenen Verbrechen und Unmenschlichkeiten, aber für
alle Gesetzwidrigkeiten, und die Illegalität fällt von ihm ab
wie ein schmutziges Gewand. Im Falle des Misslingens fällt auf
die Streikenden die ganze Schwere des die bestehende Ordnung
schützenden Rechts." (KAISER, mt. s. 31).

Lakon alaiseksi julistettiin ainoastaan tehdas kerrallaan tai osasto kerrallaan tilanteen vaatimusten mukaisesti. Jos lakko näytti epäonnistuvan, oli aina mahdollisuus vetäytyä takaisin. Toinen taktillinen lakkomuoto, joka Suomessa kuitenkin on harvinaisuus, on "s t r i k e i n d e t a i l", jota voidaan kuvata paremminkin järjestetyksi työvoiman vaihdunnaksi. Työntekijät jättävät työpaikan yksitellen eikä yhdessä. Jotta tällainen lakkomuoto olisi tehokas, niin siihen on tavallisesti yhdistettävä s a a r t o, jonka avulla estetään uusien työntekijöiden saapuminen työpaikalle. Sellaisissa työpaikoissa, joissa vaihetyö ja liukunauhasysteemi on viety pitkälle, ovat työntekijät mm. organisoitumisen lisäämiseksi käyttäneet ns. p i s t e l a k k o a. Tässä tapauksessa jokainen lakko kestää ainoastaan tunnin tai pari jossakin työpisteessä. Sopivasti suunniteltuna se saa aikaan tuotannon pysähtymisen koko tehtaassa, kasaantumisia ja häiriöitä. Vain osa työntekijöistä menettää työpalkkansa muiden ollessa laiskoina yrityksen kustannuksella.¹ Varsinkin Yhdysvalloissa 1930-luvulla työntekijät turvautuivat keinoihin, joiden yhteydessä voidaan puhua tehtaiden valtauksesta. Tällöin tulivat kysymykseen sellaiset uutuu-
det kuin "sit-down", "stay-down" ja "lay-down" lakot. Jälkimmäiset ovat harvinaisia lakkomutoja Euroopassa, mutta sen sijaan lyhyitä i s t u m a l a k k o j a on meidänkin maassamme esiintynyt.

Oloissa, joissa ammatillinen liike on kehittynyt ja keskitynyt, ei yksityisillä ammattiosastoilla ja työntekijöillä ole yleensä oikeutta lähteä lakkoon ilman keskusjohdon antamaa lupaa. K o r p i l a k k o k s i nimitetään työnseisausta, jossa järjestäytyneet työntekijät lähtevät lakkoon ilman liittojen ja keskusjärjestöjen lupaa. Näiden lukuisa ilmeneminen antaa aiheen olettaa, että kysymyksessä on keskusjohdon auktoriteetin rappeutuminen tai ammatillisen liikkeen sisäinen taistelu johtajuudesta. Valitettavasti tilastojen perusteella ei ole mahdollista todeta, millainen kehitys maassamme on ollut. Kuitenkin näyttää siltä, että 1920-luvun alkupuolella korpilakkoihin

---

1. ALLEN Power in Trade Unions, s. 39.

verrattavien ilmiöiden osuus oli suurempi kuin 1920-luvun loppupuolella, jolloin ammatillisen keskusjärjestön asemaa vahvistettiin. SAK:n piirissä tätä keskitettyä valtaa edelleen lisättiin, mutta toisen maailmansodan jälkeen järjestön sisäiset suuntariidat saivat todellisen korpilakkojen vyöryn, joka huipentui syksyllä 1948 Arabian mellakoihin ja 1949 sosiaalidemokraattien ja kommunistien välienselvittelyyn. Sen sijaan ns. v i l l i t lakot ovat osoittaneet vähentymisen merkkejä. Tässä tapauksessa on kysymyksessä järjestäytymättömien työntekijöiden lähinnä spontaaniseksi liikehtimiseksi merkittävä tapahtuma.

Edellä on huomautettu siitä, että teollisten suhteiden konfliktit saattavat purkautua eri muodoissa. Samoin työtaistelut voivat saada erilaisia muotoja olosuhteiden mukaan. Varsinaisen lakon rinnalla tai tilalla työntekijät käyttävät toisinaan muitakin taistelukeinoja. Tyypillinen syndikalistisen ajattelun tuote on s a b o t a a ŝ i. Se on julistettu länsimaissa ammatillisessa liikkeessä pannaan. Se onkin rikoslain alainen taistelukeino. Järjestelmällistä sabotaaŝia Suomessa tuskin on ilmennyt. Koneistojen rikkomiset, raaka-aineiden ja valmiiden tuotteiden pilaaminen jne. ovat korkeintaan eräiden yksilöiden toimeenpanemia. Sen sijaan j a r r u t u s t a on ilmennyt ainakin silloin, kun työntekijäjärjestöt ovat valmistautuneet työnseisaukseen. Tällöin on saattanut tulla kysymykseen esim. urakka- ja ylityöstä kieltäytyminen. Eri asia sitten on, että työpaikoilla noudatetaan usein hiljaista sopimusta siitä, millaista työtahtia työssä yleensä noudatetaan. Harvinaisena muotona on lopuksi mainittava b o i k o t t i, jonka maamme ammatillinen liike on sisällyttänyt ns. hyväksytyihin taistelukeinoihinsa. Tämä toimenpide vaatii siksi voimakasta solidaarisuutta ja/tai jakeluverkoston kontrollia, että järjestetyt boikottitapaukset ovat jääneet ainoastaan mielenosoitustoimenpiteiksi.

1.3. Tutkittavan aikakauden rajoittaminen

Kun tutkimuksen suunnittelussa tulee eteen tutkittavaksi otettavan aikakauden määrittely, niin ratkaisuun tulee tällöin vaikuttamaan saatavissa olevan materiaalin lisäksi tutkijan sub-

jektiiivinen arviointi. Edellinen asettaa omat rajoituksensa kysymyksenasettelulle. Jälkimmäistä on motivoitava erilaisin näkökohdin, jotta lukija saisi käsityksen niistä perusteista, jotka ovat ratkaisevasti vaikuttaneet tutkittavan aikakauden valintaan ja rajoittamiseen.

Esillä olevassa työssä on tuottanut erinäisiä vaikeuksia tutkittavan ajanjakson valitseminen. Jossakin yhteiskunnassa tiettyinä ajankohtana vallitsevat teolliset suhteet ovat yleensä vuosikausia kestäneen kehityksen tulos. Työnseisauksien historian on usein katsottu olevan yhtä vanha kuin itse työ.¹ Meidänkin maassamme on osoitettavissa eräitä varhaisia työselkkauksia, joita hyvällä syyllä voitaisiin pitää työnseisauksina.² Säännöllisesti toistuvina ovat työnseisaukset kuitenkin teollistuvan yhteiskunnan lieveilmiö. Järjestöjen syntyminen toi kehitykseen oman panoksensa, jolloin teollinen konflikti pyrki institutionalisoitumaan. Organisoitu työnseisaus alkoi syrjäyttää spontaaniset tyytymättömyyden esiinpurkautumiset. Usein pidetään vuonna 1872 syntynyttä typograafien työtaistelua ensimmäisenä organisoituna lakkona maassamme.³ Siitä oli kuitenkin vielä pitkä askel työnseisausten säännölliseen esiintymiseen. Järjestöjen syntyminen ja asteettainen radikalisoituminen 1880-luvulla merkitsi alkavaa muutosta teollisissa suhteissa. Vuodesta 1896 muodostui ensimmäinen ns. suuri lakkovuosi, jolloin syntyi yhteensä 19 työnseisausta, kun edellisinä kuutena vuotena vastaava luku oli ollut 23. Tämän jälkeen ovat työnseisaukset sota-vuosia lukuunottamatta kuuluneet toistuvana ja olennaisena piir-

---

1. BERNSTEIN mt. s. 1. Knowles esittää kantanaan seuraavaa: "Strikes in the broad sense - collective stoppages of work undertaken in order to bring pressure to bear on those who depend on the sale or use of the products of that work - are almost as old as work itself." (KNOWLES mt. s.1.)

2. Ensimmäisiä tunnettuja lienee "vetäjien ja mittajien" lakko Turussa vuonna 1491. Työntekijät eivät suostuneet työskentelemään halvemmalla kuin perinnäinen taksa edellytti. Raatihuoneella suoritettu kuulustelukaan ei saanut työntekijöitä perääntymään. (RUUTH Bidrag till Åbo stads historia, s. 124.)

Ramsay puolestaan huomauttaa seuraavaa: "... 1677 vägrade bönderna i Raseborgs grevskap att köra kol till Svartå, som av denna orsak blev tvunget inställa masugnsdriften för ett år. Där hava vi sträjken." (RAMSAY Huvudlinjerna i den finska industrins utveckling, s. 24.)

3. Ks. CHYDENIUS Typografernas strejk och tariff. (Finsk Tidsskrift 1891.)

teenä työmarkkinakuvaan maassamme. Kehitys vuoteen 1918 asti käynee selville seuraavasta asetelmasta.

Työnseisausten lukumäärä Suomessa
vuosina 1890-1918¹

Vuosi	Työnseisauksia	Vuosi	Työnseisauksia
1890	3	1905	93
1891	7	1906	174
1892	3	1907	176
1893	2	1908	128
1894	1	1909	51
1895	7	1910	54
1896	19	1911	51
1897	14	1912	59
1898	22	1913	70
1899	33	1914	37
1900	19	1915	-
1901	16	1916	-
1902	24	1917	483
1903	65	1918	6
1904	36	Yhteensä	1653

Vuosina 1896-1904 työnseisausten lukumäärässä tapahtui vuodesta toiseen vaihteluita, mutta vuonna 1905 toi mukanaan työmarkkinoille levottomuuden, josta voitiin päätellä murroskauden olevan kysymyksessä. Teollisten suhteiden kannalta vuosina 1905-1908 merkitsivätkin edellisiin vuosiin verrattuina merkittävää muutosta. Ensinnäkin työehtosopimukset yleistyivät. Kuusen mukaan työehtosopimusten alaisten työntekijöiden lukumäärä nousi vuonna 1907 19 840 henkeen.² Toiseksi voidaan havaita, että samana vuonna syntyivät myös ammatilliset keskusjärjestöt. Kolmanneksi on mainittava, että jatkuva työnseisaustilastomme aloitettiin kyseisenä vuotena. Eräs mahdollisuus olisikin aloittaa tutkimus keskusjärjestöjen syntyvuodesta. Kehityksessä tapahtui kuitenkin vuonna 1908 sattuneen metalli-

1. Arbetsstatistisk Tidskrift 1907, s. 95. SCHOULTZ Bidrag till belysande av Finlands socialdemokratiska partis historia. Del I, s. 81. Sosiaalinen Aikakauskirja.

2. KUUSI Sosiaalipolitiikka I, s. 186.

teollisuuden selkkauksen jälkeen käänne siinä suhteessa, että sopimuspolitiikka alkoi hävitä työmarkkinoilta¹ ennen kuin sen uusi läpimurto tapahtui vuonna 1917.

Esillä olevassa tutkimuksessa on kuitenkin lähtökohdaksi valittu vuosi 1919. Perusteluina tälle voidaan esittää, että työväenliikkeen jakautuminen kahtia, vuoden 1918 sotatapahtumien jälkivaikutukset ja maan itsenäistyminen olivat tekijöitä, jotka aiheuttivat muutoksen työmarkkinajärjestöjen välisissä suhteissa. Työmarkkinoiden voimasuhteet ja työmarkkinapoliittiset päämäärät tulivat uudelleenarvioitaviksi. Lakonmurtajatoiminnan keskitetty organisointi muodosti uuden tekijän työmarkkinoilla.

Talvisodan voitaneen katsoa muodostavan toisen "luonnollisen" rajan tutkimukselle. Ns. tammikuun sopimus STK:n ja SAK:n välillä viitoitti teollisille suhteille uuden suunnan. Toisen maailmansodan jälkeinen aika toi mukanaan paitsi Vientirauhan lakkauttamisen 18.4.1944 myös STK:n ja SAK:n väliset yleissopimukset vuosilta 1944 ja 1946. Seurauksena oli työehtosopimusten yleistyminen maassamme siinä määrin, että esim. vuonna 1949 niiden alaisia työntekijöitä oli arviolta 475 000.² Teollisten suhteiden hoito, joka oli vuosina 1919-1939 ollut päätuotantoaloilla työnantajien vahvan aseman määräämä, muuttui täydellisesti. Työmarkkinoilla alkoi hidas totuttautuminen työehtosopimuskäytäntöön ja järjestöjen välisiin neuvottelusuhteisiin. Tämä ei suinkaan ole tapahtunut kitkattomasti. Jo ammatillisten järjestöjen paisuneet jäsenmäärät asettivat järjestöjen johdon uusien ja vaikeasti ratkaistavien ongelmien eteen. Ilman selkkauksia tämä ei suinkaan ole sujunut, mistä ovat osoituksena seuraavat työnseisausluvut.

---

1. Kuusi mainitsee, että vuoden 1913 lopussa oli työehtosopimuksiin sidottu 13 902 työntekijää (KUUSI mt. s. 186).

2. Sosiaalinen Aikakauskirja 1949.

Työnseisaukset Suomessa vuosina

1945-1956¹

Vuosi	Työnseisauksia	Niiden alaisia työntekijöitä	Menetettyjä työpäiviä	Luvut tuhansia	
1945	102	37.1	357.7		
1946	42	18.9	116.0		
1947	228	114.7	479.5		
1948	84	16.2	243.5		
1949	48	59.0	195.4	1	
1950	78	118.0	644.4	4	
1951	67	11.4	324.0		
1952	43	9.4	54.4		
1953	104	15.5	63.9		
1954	36	19.2	115.8		
1955	72	42.4	344.2		
1956	43	451.3	970.5	6	

Vuosien 1919 ja 1939 välinen ajanjakso ei kuitenkaan muodostanut yhtenäistä ja tasaista kehityskautta, vaan siinä oli voimakkaitakin vaihteluita. Sisältyiväthän näihin vuosiin työntekijöiden järjestäytymispyrkimykset sekä SAJ:n että SAK:n alaisina. Suoritettavaa perioditarkastelua varten on erotettu viisi ajanjaksoa: vuodet 1919-1920, 1921-1924, 1925-1928, 1929-1933 ja 1934-1939. Periodijako voidaan luonnollisesti suorittaa eri lähtökohdista. Voitaisiin esim. operoida viiden vuoden ajanjaksoilla. Tässä tapauksessa on valinta suoritettu lähinnä tilastollisen yleiskatsauksen antamien viitteiden perusteella.

---

1. Sosiaalinen Aikakauskirja. Tilastokatsauksia.

2. TILASTOLLINEN YLEISKATSAUS TYÖNSEISAUKSIIN VUOSINA 1919-1939

2.1. Työnseisaustilastojen rajoitukset

Työnseisaustilastot eivät suinkaan ole mitään ihanteellista materiaalia tilastollisia tarkasteluja varten. Näihin lukuihin kätkeytyy siksi monta eri virhelähdettä, että heti aluksi on varoituksen sana paikallaan. Kuitenkin yhteiskuntatieteissä vallalla oleva pyrkimys kvantitatiiviseen tarkasteluun on hyväksyttävä, ja varsinkin taloudellisen analyysin perustana ovat tilastot välttämättömiä.

Työnseisaustilastojen koontia ei ole ollut helppo järjestää sellaiseksi, että tietoja saataisiin jatkuvasti, luotettavasti ja nopeasti. Sopivan organisaation luominen on vaikeaa, koska kysymyksessä on ilmiö, jonka esiintyminen ei tapahdu ennakoitavissa määräteltävissä puitteissa. Mikäli työmarkkinoilla vallitsisi täydellinen järjestäytyminen, voitaisiin ehkä vastuu perusaineiston koonnista vyöryttää järjestöjen niskoille. Mutta silloinkin olisi varauduttava siihen, että saadut tiedot eivät olisi yhdenmukaisia. Vaikka tarkoituksella suoritettua harhaanjohtamista ei ehkä esiintyisikään, niin osapuolten erilainen näkökulma tapahtumiin antaisi ilmeisesti aihetta tulkintaerimielisyyksiin.

Suomessa toimitettiin käsiteltävänä olevana aikana tilastomateriaalin kokoaminen pääasiassa kahdesta lähteestä. Sosiaaliministeriössä seurattiin sanomalehtiä, joista saatiin tieto syntyneistä työnseisauksista. Tämän aineiston perusteella lähetettiin osapuolille kyselykaavakkeet, joissa tiedusteltiin työnseisausten yksityiskohtia.¹ Tällä menettelyllä oli ensinnäkin se heikkous, että työnseisausten tilastointi jäi suureksi osaksi riippuvaksi sanomalehtien toimitusten harkinnasta. Koska työnseisaukset olivat Suomessa suhteellisen harvinaisia ja koska ne herättivät yleistä mielenkiintoa, niille riitti ainakin muutama palstamillimetri sanomalehdissä. Tämä tietysti edellytti, että sanomalehdet saivat tiedon työnseisausten syntymisestä. Voita-

---

1. Ks. RAHOLA Suomen työnseisaukset vuosina 1907-1914. Sosialinen Aikakauskirja 1922.

neen olettaa, että osa työnseisauksista jäi tilastojen ulkopuolelle. Edustavuus lienee ollut korkein pitkien ja/tai laajojen työnseisausten kohdalla. Sen sijaan muutaman tunnin pituiset istumalakot ovat saattaneet jäädä vaille julkista mielenkiintoa. Toinen heikkous tilastojen koontimenettelyssä oli siinä, että lopullinen materiaali perustui osapuolten antamiin tietoihin. Saadut vastaukset poikkesivat useassa tapauksessa toisistaan, ja varsin suuri osa tilastoinnista perustui ainoastaan toisen riitapuolen antamiin tietoihin. Vuosina 1919-1939 saatiin vastaukset molemmilta osapuolilta 53.4 %:ssa, ainoastaan työnantajilta 27.3 %:ssa ja ainoastaan työntekijöiltä 18.7 %:ssa sekä muista lähteistä 0.6 %:ssa tapauksia.

Jos siis jo tilastoaineiston kerääminen oli vaikeasti järjestettävissä, niin myös sen käsittelyyn liittyi useita vaikeasti ratkaistavia kysymyksiä. Useissa tapauksissa oli varmaan pakko poiketa teoreettisesti perustelluista vaatimuksista. Käytännön ratkaisuihin sisältyi tällöin aimo annos subjektiivista harkintaa. Eihän ole edes helppoa ratkaista, mitä tarkoitetaan tilastollisella yksiköllä työnseisaus. Miten lyhyet työnseisaukset on otettava mukaan? Onko puolen tunnin istumalakko tilastoitava yhdessä yleislakon kanssa? Suomessa on pyritty noudattamaan sitä periaatetta, että puolta päivää lyhyempiä työnseisauksia ei ole tilastoitu, ellei menetettyjen työpäivien lukumäärä ole ollut vähintään sata. Mutta onko esim. metalliteollisuudessa syntyneen työnseisauksen aikana katsottava, että on syntynyt yhtä monta työnseisausta kuin alalla on itsenäisiä yrityksiä tai teollisuuslaitoksia? Miten on meneteltävä, jos sama päivänä syntyy koko paikkakunnan käsittävä työnseisaus tai saman vaatimuksen vuoksi syntyy lakko eri yrityksissä ja hieman eri aikoina? Luokittelu syiden mukaan ei aina anna vastausta, koska sama työtaistelu saattaa saada eri tahoilla erilaiset muodot vaihtelevine vaatimuksineen. Pitkälliseksi venyneen työtaistelun aikana saattavat lisäksi työntekijöiden vaatimukset muuttua. Kuitenkin yleensä ollaan asetettu sille kannalle, että ei ole tarkoituksenmukaista pitää tilastollisen yksikön valinnan perusteena yritystä, vaan pikemminkin vaatimusten esittämistä.¹

---

1. ILO Methods of Compiling Statistics of Industrial Disputes, s. 12-14.

Suomen tilastoissa on pyritty käsittelemään jonkin vaatimuksen vuoksi puhjennutta työnseisausta - varsinkin jos voidaan todeta sen syntyneen samanaikaisesti eri työpaikoissa - yhtenä työnseisauksena huolimatta siitä, miten monta työpaikkaa tai työntekijää se käsittää. Tapaus on saatettu luokitella yhdeksi työnseisaukseksi silloinkin, kun työtaistelu on puhjennut jossa-kin yrityksessä lyhyin väliajoin, mutta samasta syystä. Kannatuslakko puolestaan on tilastoitu erikseen silloin, kun sen syntymisen yhteydessä ei ole esitetty työnantajalle vaatimuksia. Kuitenkin samaankin aikaan alkanut työnseisaus on voitu lukea useaksi eri työtaisteluksi, jos se on päättynyt eri työpaikoissa eri aikoina ja erilaisin tuloksin.¹

Samanlaisia tilastollisia vaikeuksia on työnseisausten alaisten työntekijöiden luvun määräämisessä. Tilastojen laatijan on ratkaistava, onko tähän luettava: 1) työntekijät, jotka alkoivat työnseisauksen; 2) korkein määrä työtaistelussa olevia työntekijöitä, silloin kun taistelu on laajentunut käsittämään muitakin kuin vain taistelun aloittaneita; 3) lukumäärä työnseisauksen päättyessä; 4) suoranaisesti tai epäsuorasti työnseisaukseen osallistuneet työntekijät. Mitä tulee viimeksi mainittuun jakoon, niin suoranaisesti työnseisaukseen osallistuneisiin työntekijöihin voitaisiin lukea ne työntekijät, jotka aloittivat työnseisauksen tai ne, joita lopullinen sopimus koski. Toiseen ryhmään taas kuuluisivat sellaiset työntekijät, joiden oli ollut pakko lopettaa työskentelynsä työnseisauksen alaisessa yrityksessä, vieläpä muissakin yrityksissä. Tämä tulkinta veisi kuitenkin ylivoimaisiin tilastollisiin vaikeuksiin. ILO:n suosituksissa ehdotetaankin, että työnseisauksen alaisten työntekijöiden luku arvioitaisiin jokaisena työnseisauspäivänä ja sen jälkeen laskettaisiin aritmeettinen keskiarvo. Toinen mahdollisuus olisi suorittaa sama arviointi otannan avulla.² Suomen tilastoissa on pyritty antamaan työnseisausten alaisten työntekijäin korkein luku. Mukaan on otettu myös sellaiset työntekijät, jotka eivät ole varsinaisesti lähteneet mukaan työtais-

---

1. Ks. RAHOLA mt.

2. ILO mt. s. 36-39.

teluun, mutta joiden työ on selkkauksen vuoksi keskeytynyt työnseisauksen alaisessa yrityksessä.

Yhdysvalloissa tehdyissä tilastollisissa tutkimuksissa on arvosteltu nimitystä "menetettyt työpäivät" ja siksi entinen "man-days lost" on korvattu käsitteellä "man-days idle".¹ Vaikka jokin työntekijäryhmä ei olekaan työnseisauksen aikana työssä, ei tämä aina merkitse, että nämä työpäivät ovat kansantalouden tai työntekijöiden kannalta menetettyjä. Yritys, joka on saattanut odottaa työnseisausta, on voinut ehkä ylityön avulla puristaa tuotantoaan korkeammaksi kuin ilman työnseisausuhkaa. Työtaistelun jälkeen on yleensä havaittu, että levänneiden työntekijöiden tehokkuus on korkeampi ja halu ylityön tekemiseen suurempi kuin ennen työnseisausta. - Edellä mainituin varauksin tullaan seuraavassa esityksessä käyttämään termiä menetetyt työpäivät.

Menetettyjen työpäivien luvuissa heijastuivat ensinnäkin kaikki ne heikkoudet, jotka sisältyivät työnseisausten alaisten työntekijöiden lukumäärän arviointeihin. Toiseksi työnseisausten pituuden määrittäminen ei aina ole ollut yksinkertainen tehtävä. Vaikka useimmissa tapauksissa oli suhteellisen helppo määrätä työriidan alkamispäivä, niin lakon tai sulun loppumisajasta saattoi esiintyä erimielisyyksiä. Onhan vieläkin olemassa eräitä lakkoja, joita ei koskaan ole julistettu päättyneiksi. Suomen tilastoissa katsottiin työnseisaus päättyneeksi silloin, kun työt olivat täydessä käynnissä huolimatta siitä, oliko työtaistelu julistettu virallisesti päättyneeksi vai ei. Menetettyjen työpäivien luku laskettiin aina vuoteen 1928 saakka siten, että työnseisausten kestoajasta vähennettiin sunnuntai- ja juhlapäivät sekä näin saatu kesto aika kerrottiin työnseisausten alaisten työntekijöiden lukumäärällä. Tätä menettelytapaa vastaan voitiin esittää useita huomautuksia.² Sen vuoksi laskemisperustetta muutettiin v. 1928 siten, että arvioinnin perustaksi otettiin työriidan johdosta täyttämättä olleiden työpaikkojen luku. Jos työnseisauksen kestäessä yritykseen otettiin uusia työnteki-

---

1. PETERSON mt.

2. Ks. Teollisuuslehti N:o 20/1929.

jöitä, niin menetettyjen työpäivien lukua vähennettiin vastavasti. Niillä aloilla, joilla uuden työvoiman saaminen työnseisauksen aikana oli vaikeaa, ei vanhan ja uuden laskutavan antamissa tuloksissa ollut suurtakaan eroa. Sen sijaan esim. sahateollisuudessa, satamissa ja metsätöissä, joissa lakonmurtajien käyttäminen oli yleistä, menetettyjen työpäivien lukumäärät saattoivat poiketa toisistaan huomattavasti. Esim. vuonna 1928 vanhan laskutavan mukaan nousi menetettyjen työpäivien luku 561 400:aan, kun uuden mukaan saatiin vastaavaksi luvuksi 502 200. Tämän vuoksi vertailukelpoisuus luonnollisesti kärsi. Ennen vuotta 1928 esiintyneet työnseisaukspäivien menetystä koskevat luvut eivät siis ole täysin vertailukelpoisia myöhempiin lukuihin.

Lopuksi on huomautettava, että muidenkin työnseisauksilastojen lukuihin kätkeytyy runsaasti epävarmuustekijöitä, mutta niistä tehdään tarpeen vaatiessa huomautukset ao. kohdan yhteydessä.

2.2. Työnseisauksien vuosittaiset vaihtelut

Kun pyritään antamaan kvantitatiivinen kuva työmarkkinoilla vallinneesta levottomuudesta (industrial unrest), niin tärkeimmät kysymykseen tulevat tilastosarjat ovat työnseisauksien luku, työnseisauksien alaisten työntekijöiden määrä ja menetetyt työpäivät. Ensimmäisen voidaan katsoa ilmoittavan, miten usein neuvottelujen avulla ei ole saatu aikaan molempia osapuolia tyydyttäviä ratkaisuja tai miten usein toinen osapuoli on katsonut paremmaksi ottaa "riskin" työnseisauksien vaaroista ja tappioista kuin ilman taistelua alistua vastapuolen ehtoihin. Työnseisauksien alaisten työntekijöiden lukumäärä puolestaan antaa viitteen siitä, miten laajat työntekijämäärät ovat olleet tyytymättömiä vallinneisiin olosuhteisiin tai ovat antaneet kannatuksensa järjestöjen esittämille vaatimuksille. Menetetyt työpäivät työntekijää kohden sen sijaan indikoivat, miten jyrkästi osapuolet ovat pitäneet kiinni vaatimuksistaan.

Tyypillisiä näille kolmelle tilastosarjalle olivat vuodesta toiseen tapahtuneet voimakkaat vaihtelut. Niinpä kun vuonna 1931 sattui ainoastaan yksi ainoa työnseisaus, oli vastaava luku

vuonna 1920 peräti 146. Työnseisausten alaisten työntekijöiden luku saavutti samoin vuonna 1931 miniminsä 53, mutta nousi vuonna 1928 yli 27 000:n. Ja kun menetettyjä työpäiviä tuli vuoden 1931 osalle ainoastaan sata, oli vastaava luku vuonna 1927 yli 1.5 milj. Näin suuret vaihtelut heijastivat merkittäviä muutoksia teollisissa suhteissa ja työmarkkinoiden osapuolten neuvotteluasemassa. Samalla kuitenkin luvut asettavat tiettyjä rajoituksia aineiston tilastolliselle käsittelylle. Lukusarjojen voimakkaaseen vaihteluun vaikutti luonnollisesti myös työmarkkinoittemme ja olojemme pienuus. Satunnaisten tekijöiden aiheuttamat häiriöt tuntuivat näin ollen voimakkaina.

Työnseisaukset Suomessa vuosina 1919-1939¹

Vuosi	Työnseisauksia	Työnseisausten alaisia työntekijöitä a)	Menetettyjä työpäiviä b)
1919	39	4 070	160 000
1920	146	21 000	455 600
1921	76	6 250	119 900
1922	53	9 840	252 400
1923	50	7 590	261 500
1924	31	3 050	51 000
1925	38	2 920	113 000
1926	72	10 230	386 400
1927	79	13 370	1 528 200
1928	71	27 230	502 200
1929	26	2 440	74 900
1930	11	1 670	12 100
1931	1	50	100
1932	3	280	2 300
1933	4	1 270	9 500
1934	46	5 880	89 700
1935	23	2 270	60 800
1936	29	2 930	35 400
1937	37	6 170	183 400
1938	31	4 090	110 500
1939	29	6 120	256 600
Yhteensä	895	138 700	4 665 600

a) Korkein luku. b) Katso edellä 2.1. kohdassa selostettua huomattavaa muutosta menetettyjen työpäivien laskentatavassa vuonna 1928.

Jos tarkastellaan edellä olevan asetelman lukujen vuosittaisia vaihteluja, niin voidaan havaita eräiden vuosien muodostavan riittävän yhdenmukaisen kuvan, jotta voitaisiin puhua viidestä "luonnollisesta" periodista. Ensinnäkin vuodet 1919-1920 olivat voimakkaan käymistilan aikaa edellisen vuoden hiltajaiselon jälkeen. Seuraavina neljänä vuotena tapahtui työmarkkinoiden asteettaista rauhoittumista. Kuitenkin vuoden 1921 aikana työnseisausten alaisten työntekijöiden ja menetettyjen työpäivien osalta tapahtui tilapäisesti varsin huomattava väheneminen. Seuraavan periodin muodostavat vuodet 1925-1928, jolloin työnseisaukset kehittyivät pitkällisiksi ja laajoiksi taisteluiksi, todellisiksi joukkovoimien mittelyiksi. Näiden periaatekysymyksistä käytyjen taistelujen jälkeen seurasi aika - vuodet 1929-1933 - , jolloin työnseisausten luvut painuivat samalle tasolle, millä ne olivat sotavuosia lukuunottamatta 1890-luvun alkupuoliskolla. Voidaan siis puhua ajanjaksosta, jonka kuluessa työnseisaustilastojen luvut olivat "epänormaalini" alhaiset. Sen sijaan valituista ajanjaksoista viimeinen muodosti tilastoissa epäyhtenäisen kuvan ja poikkesi siten edellisistä periodeista.

Jotta näin luonnehdittujen ja valittujen ajanjaksojen erikoisominaisuudet saataisiin tilastollisesti selvemmin esille, on seuraavassa asetelmassa pyritty lukuja hieman pelkistämään.

Työnseisaukset Suomessa vuosina 1919-1939

Luvut keskimäärin vuodessa

Ajanjakso	Työnseisauksia	Työnseisausten alaisia työntekijöitä	Menetettyjä työpäiviä
1919/1920	93	12 500	308 000
1921/1924	53	6 700	171 000
1925/1928	65	13 400	632 000
1929/1933	9	1 100	20 000
1934/1939	33	4 600	123 000
1919/1939	43	6 600	222 000

Yleisenä havaintona voidaan asetelman perusteella esittää, että 1920-luku näyttää muodostuneen työrauhan kannalta levottomammaksi kuin 1930-luku, mihin vaikuttivat ennen kaikkea edelli-

sen vuosikymmenen taloudellisesti ja poliittisesti erikoiset olosuhteet. Toiseksi on merkittävä, että molempien vuosikymmenien alkupuoliskot olivat rauhallisempia kuin niiden loppupuoliskot. Tästä yleistyksestä tekevät kuitenkin poikkeuksen vuodet 1920 ja 1929. Menetettyjen työpäivien kohdalla on otettava huomioon, paitsi vuonna 1928 tapahtunut muutos laskentatavassa, myös vuoden 1927 metallitaistelun merkitys.

2.3. Työnseisauksien luonne eri ajanjaksoina

Työnseisauksien erikoispiirteet tulevat lähemmän käsitteilyn alaiseksi perioditarkastelun yhteydessä. Kuitenkin yleiskuvan saamiseksi lienee paikallaan hieman tarkastella tilastojen valossa ajankohdasta toiseen tapahtuneita vaihteluja. Teollisten suhteiden kannalta on merkittävää työnseisausten jako sulkuihin ja lakkoihin, vaikka rajanveto saattaakin tuottaa vaikeuksia, kuten kohdassa 1.2. on huomautettu.

Sulkuaseen käyttäminen vuosina 1919-1939 oli suhteellisen harvinaista. Tässä mielessä teollisten suhteiden hoito maassamme poikkesi esimerkiksi Tanskan käytännöstä. Galensonin mukaan tanskalaiset työnantajat noudattivat aggressiivista neuvottelupolitiikkaa työehtosopimusten solmimisen yhteydessä, ja vuosina 1899-1948 lähes puolet työnseisausten alaisista työntekijöistä joutui työtaisteluihin sulkujen vuoksi.¹

Lakot ja sulut Suomessa vuosina 1919-1939²

Ajanjakso	Työnseisausten lukumäärä	Lakkoja	Työnseisauksista oli		Tiedot puuttuvat
			Sulkuja	Sekamuotoisia	
Luvut prosentteja					
1919/1920	185	85.9	5.4	3.3	5.4
1921/1924	210	74.3	3.8	6.2	15.7
1925/1928	260	91.9	2.3	3.1	2.7
1929/1933	45	91.1	2.2	2.2	4.4
1934/1939	195	94.9	-	3.1	2.1
1919/1939	895	87.2	2.8	3.8	6.3

1. GALENSON The Danish System of Labor Relations, s. 187-188.

2. Sosiaalinen Aikakauskirja.

Tarkasteltavina ajanjaksoina sulun käyttäminen supistui vajaan kolmeen prosenttiin ja, jos sekamuotoiset otetaan myös huomioon, vajaan 7 prosenttiin. Varsin merkittävästä osasta työnseisauksia ei ole tietoja tai ne ovat ristiriitaisia. Jos sekamuotoisetkin tapaukset otetaan mukaan, niin sulkujen käyttö saavutti huippunsa vuosina 1921-1924, jonka jälkeen niiden osuus väheni ajanjaksosta toiseen. Varsinaisia sulkuja sattuihin ainoastaan 1920-luvulla, ja 1930-luvulla syntyi ainoastaan eräitä sekamuotoisiksi merkittyjä työtaisteluita.

Mutta ajanjaksot erosivat toisistaan muissakin suhteissa. Seuraavan asetelman luvut osoittavat, että laajimmat työtaistelut käytiin vuosina 1925-1928. Tähän vaikuttivat luonnollisesti sellaiset suurtaistelut kuin vuoden 1927 metalliteollisuuden selkkaus ja vuosien 1928-1929 satamatyötaistelu. Sen sijaan vuosina 1921-1924 ja 1929-1933 syntyneiden työnseisausten keskimääräinen suuruus oli pienin. Kuitenkin herättää huomiota, että 1930-luvun jälkipuoliskolla ja vuosina 1919-1924 käytyjen työseisausten keskimääräisen suuruuden väliset erot eivät ole suuremmat. Lamakauden merkitys tuntuu luvuissa samoin kuin 1920-luvun jälkipuoliskon pitkälliset selkkaukset.

Eräitä työnseisausten keskimääräislukuja
Suomessa vuosilta 1919-1939

Ajanjakso	Työntekijöitä työnseisausta ja vuotta koh- den	Menetettyjä työpäiviä työnseisaus- ta ja vuotta kohden	Menetettyjä työpäiviä työntekijää ja vuotta kohden
1919/1920	135	3 300	25
1921/1924	127	3 300	26
1925/1928	207	9 700	47
1929/1933	127	2 200	17
1934/1939	141	3 800	27
1919/1939	155	5 200	34

Edellä olevat aikasarjat antavat kuvan siitä, miten levottomat työmarkkinat ovat olleet eri vuosina, mitä kehitystendenssejä on havaittavissa ja millaiset eri ajanjaksojen väliset erot ovat olleet. Luvuissa esiintyvät merkittävät vaihtelut antavat aiheen olettaa, että työnseisausten merkitys on vaihdellut vuodesta toiseen. Kuitenkin luvut jäävät aivan kuin "riippumaan

ilmaan", ellei niitä aseteta johonkin suhteeseen toisiin taloudellisiin suureisiin. Tilastopohjan kapeus on kuitenkin pakottanut luopumaan useasta ajateltavissa olevasta vaihtoehdosta.

2.4. Vertailuja Pohjoismaiden välillä

Tilastojen ja vertailukelpoisen aineiston puute yhdessä kansallisten olosuhteiden kanssa vaikeuttavat yleensä kansainvälisten vertailujen tekemistä. Yhteiskuntajärjestysten, historiallisten perinteiden ja poliittis-taloudellisten olojen yhteiset piirteet Pohjoismaissa ovat kuitenkin riittävän voimakkaita, jotta tällaiset vertailut olisivat mielekkäitä. Jotta maamme työnseisaustilastojen tarkastelu ei muodostuisi liian "insulaariseksi", on syytä asettaa eräät luvut vastaavien ruotsalaisten, tanskalaisten ja norjalaisten rinnalle. On luonnollista, että kuva ei muodostu yhtäläiseksi. Teollisten suhteiden hoito Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa noudatti näinä vuosina työehtosopimuslinjaa ja poikkesi merkittäväällä tavalla Suomessa vallalla olleesta "kilpailutaloudesta". Lisäksi esimerkiksi Tanskassa koko maata käsittäneet työehtosopimukset olivat jo ennen vuotta 1919 saavuttaneet yleisen hyväksymisen, ja niiden solmiminen saattoi tapahtua totutuissa puitteissa. Osaksi työehtosopimuspolitiikan seurauksena, osaksi sen edellytyksenä oli Skandinavian maissa Suomeen verrattuna korkea järjestäytyneisyys, joka osoitti näinä vuosina nousevaa suuntaa. Taloudellisesti erot olivat huomioon otettavia. Elintaso ja teollistuminen oli maassamme alhaisempi kuin läntisissä naapurimaissamme ja Tanskassa. Suomen talouspolitiikassa sovellettiin varsinkin 1920-luvun alkupuolella erilaisia periaatteita kuin ao. maissa. Voidaan siis hyvällä syyllä olettaa näiden tekijöiden saaneen aikaan erilaisuuksia työntekijä- ja työnantajajärjestöjen suhtautumisessa työnseisausten käyttämiseen teollisten suhteiden ristiriitojen ratkaisukeinona.

Työnseisauksissa menetetyt työpäivät ja
keskusjärjestöjen alaiset työntekijät
Suomessa, Tanskassa, Norjassa ja Ruotsissa
vuosina 1919-1939¹

Luvut tuhansia

Vuosi	Menetettyjä työpäiviä				Järjestöjen jäseniä			
	Suomi	Tanska	Norja	Ruotsi	Suomi	Tanska	Norja	Ruotsi
1919	160	916	623	2 296	41	277	144	367
1920	456	1 306	1 199	8 943	59	279	143	399
1921	120	1 321	3 584	2 663	49	244	96	396
1922	252	2 272	91	2 675	48	233	84	344
1923	261	20	796	6 907	48	233	86	365
1924	51	175	5 152	1 205	47	237	93	417
1925	113	4 139	667	2 560	50	240	96	444
1926	386	23	2 205	1 711	62	156	93	472
1927	1 528	119	1 374	400	76	156	94	494
1928	502	11	364	4 835	90	156	107	527
1929	75	41	197	667	70	250	127	568
1930	12	144	240	1 021	15	259	140	614
1931	0	246	7 586	2 627	19	270	145	648
1932	2	87	394	3 095	19	300	153	656
1933	10	18	364	3 434	20	302	158	648
1934	90	146	235	760	27	355	173	668
1935	61	14	168	788	34	381	215	713
1936	35	2 946	396	438	45	407	268	773
1937	183	21	1 014	861	64	452	316	857
1938	110	90	567	1 284	70	470	340	911
1939	257	16	860	159	69	500	353	972

Jos otetaan huomioon eri maiden maatalouden ulkopuolella työskennelleiden työntekijöiden summittainen luku, niin sekä järjestäytyneiden työntekijöiden että työnseisauksissa menetettyjen työpäivien luvut olivat Suomessa suhteellisen alhaiset. Olivathan menetetyt työpäivät maassamme näinä vuosina ainoastaan 9.5 % Ruotsin, 16.6 % Norjan ja 33.2 % Tanskan vastaavista luvuista. Menetettyjen työpäivien vuosittaiset vaihtelut Suomessa olivat sittenkin pienempiä kuin esimerkiksi Norjassa

---

1. Suomen luvut: Sosiaalinen Aikakauskirja, Suomen Ammattijärjestön toimintakertomukset, Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirjat. Tanskan, Ruotsin ja Norjan luvut: GALENSON mt. Appendixes.

ja Tanskassa, joissa valtaosa työpäivien menetyksistä tuli eräiden huippuvuosien osalle. Galenson katsoo tämän johtuneen etupäässä työehtosopimusjärjestelmän keskittymisestä.¹ Koska Suomessa työehtosopimukset eivät näinä vuosina olleet yleisessä käytännössä, niin tämän selityksen mukaan työehtosopimusten puuttuminen vaikutti tasoittavaan suuntaan menetettyjen työpäivien jakautumisessa eri vuosien osalle.² Ensimmäisen maailmansodan jälkeiset vuodet muodostuivat työmarkkinoilla varsin levottomiksi. Mutta kun Suomessa seuraavina vuosina tapahtui työmarkkinoiden rauhoittumista, niin noudatetun deflaatiopolitiikan vuoksi työtaistelut muodostuivat muissa pohjoismaissa varsin pitkällisiksi. Galenson toteaaakin tutkimuksessaan tulleen selville, että työntekijät ovat olleet paljon herkempiä reagoimaan nimellispalkkojen alentamiseen kuin reaali-palkkojen laskemiseen inflaation³ avulla. Niinpä 1920-luvun laman aikana ja 1930-luvun alussa työtaisteluita esiintyi runsaammin Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa kuin maassamme. Ruotsissa käytiin näinä vuosina laajoja työtaisteluita, ja vuosi 1931 muodostui Norjassa sotien välisen ajan vaikeimmaksi.

Mikäli käytettävissä olisi luotettavia työllisyyslukuja, olisi mielenkiintoista suorittaa menetettyjen työpäivien ja maatalouden ulkopuolella työskennelleiden työntekijöiden potentiaa-

---

1. GALENSON mt. s. 187.

2. Tähän viittaa Norrménkin kirjoittaessaan seuraavaa: "Men det synes dock, som skulle fackorganisationernas och arbetsgivar-sammanslutningarnas relativt ringa medlemsantal i Finland betingat en proportionsvis mindre omfattning av arbetskonflikterna. De strider, som förekomma, kunna i allmänhet lättare lokaliseras och begränsas, då de stridande organisationerna icke äro alltför stora, och på grund av det mindre medlemsantalet kunna organisationerna icke samla de miljonkassor, som i utlandet möjliggöra arbetsmarknadens månadslånga utmattningsstrider på bredaste front. Också bortfalla i Finland de talrika konflikthanledningar, som annorstädes erbjudas av frågorna om kollektivavtalens rätta tolkning eller tillämpning, liksom de svårslitna prestige- och etikettstvister, som lätt åtfölja ett starkt funktionärs- och organisationsväsende på arbetsmarknaden." (NORRMÉN Arbetsgivare och arbetare på industrins arbetsmarknad. Unitas 1930, s. 34.)

3. GALENSON mt. s. 188-190.

lisen työajan välillä. Vertailukelpoisen aineiston saaminen olisi tietyissä puitteissa mahdollista muiden maiden kuin Suomen kohdalla. Woodbury on kuitenkin uskaltanut suorittamaan tilastollisia laskelmia, joiden mukaan menetettyjen työpäivien luku tuhatta kaivoksissa, teollisuudessa, rakennustöissä ja liikenteessä työskennellyttä henkilöä kohden vuosina 1927-1939 oli seuraava:¹

Ajanjakso	Suomi	Tanska	Norja	Ruotsi
1927-1929	2 291	161	1 794	2 151
1930-1934	96	330	6 025	2 288
1935-1939	282	1 320	1 186	519

Vaikka näihin lukuihin ei ole liikoja luottamista, ne kuitenkin viittaavat siihen suuntaan, että 1920-luvun loppuvuodet olivat maassamme työrauhan kannalta vaikeammat kuin kolmessa asetelman muussa maassa. Näiden vuosien jälkeen tapahtui maassamme työmarkkinoiden rauhoittuminen. Muiden maiden osalta luvut nousivat varsin korkeiksi. Eräät yksityiset vuodet nostivat kuitenkin näitä keskiarvoja.

Eräissä maissa suoritettut tutkimukset ovat osoittaneet, että järjestäytyneiden työntekijöiden keskuudessa lakkoileminen on yleisempää ja useammin tapahtuvaa kuin järjestäytymättömien keskuudessa. Pitkällisten ja laajojen työtaisteluiden käyminen vaatii yleensä järjestöjen tuen. Galenson huomauttaa, että maassa, jossa on heikko järjestäytyneisyys, saattaa esiintyä vähän työnseisauksia ja menetetyt työpäivät työntekijää kohden ovat alhaiset, vaikka järjestäytyneillä aloilla olisikin usein esiintyviä ja pitkällisiä työtaisteluita. Sen sijaan korkeasti järjestäytyneissä maissa kuva muodostuu tässä suhteessa epäedulliseksi, jos menetetyt työpäivät asetetaan johonkin suhteeseen työntekijöiden kokonaismäärään.² Edellä olevasta keskusjärjestöjen jäsenien lukumäärää osoittavasta asetelmasta on käynyt selville, et-

---

1. WOODBURY The Incidence of Industrial Disputes. International Labour Review, November 1949.

2. GALENSON mt. s. 190.

tä järjestäytyneisyys Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa vaihteli vuodesta toiseen. Näissä maissa ei kuitenkaan koettu samanlaisia takaiskuja järjestäytyneisyydessä kuin maassamme 1930-luvun alussa. Tanskassa pysähtyi tosin järjestäytymisen kehitys vuoden 1920 jälkeen muutamaksi vuodeksi ja kärsi vuosina 1926-1928 huomattavan takaiskun. Vuodesta 1929 alkaen luvut osoittivat jatkuvasti nousevaa suuntaa. Norjassa oli kehitys suurin piirtein samanlainen. Järjestäytyminen kehittyi nopeasti 1920-luvun takaiskun jälkeen. Ruotsissa 1920-luvulla tapahtunut kehityksen hidastuminen oli vähäisempää ja organisoituminen jatkui voimakkaasti.

Mutta miten järjestäytyneisyys sitten vaikutti työnseisauksissa menetettyihin työpäiviin? Työnseisaustilastoissamme on pyritty selvittämään myös työnseisausten alaisten työntekijöiden jakautuminen järjestäytyneisiin ja järjestäytymättömiin. Kuitenkin tilastonumeroiden edustavuus on varsin heikko, kuten käy selville seuraavasta asetelmasta.

Työnseisaukset ja järjestäytyneisyys Suomessa
vuosina 1919-1939¹
Luvut prosentteja

Ajanjakso	Työnseisauksia, joista tietoja järjestäytymisestä	Työnseisausten alaisia työntekijöitä näissä työnseisauksissa	Järjestäytyneitä työntekijöitä näissä työnseisauksissa
1919-1920	51.9	37.2	60.5
1921-1924	55.7	62.2	51.8
1925-1928	67.7	79.9	68.1
1929-1933	62.2	64.8	56.5
1934-1939	81.0	80.7	55.8
1919-1939	64.2	67.8	60.8

Tietoja järjestäytyneistä työntekijöistä saatiin vain n. 64 %:sta työnseisauksista. Näihin työnseisauksiin osallistui kuitenkin n. 68 % työnseisausten alaisista työntekijöistä, mikä viittaa siihen, että parhaat tiedot saatiin keskimäärää suuremmista työriidoista. Edustavuus parani 1930-luvun loppua kohden. Vaikka ei voida sanoa mitään niistä työnseisauksista, joista ei

1. Sosiaalinen Aikakauskirja.

ole saatavissa tietoja, niin on ainakin mielenkiintoista todeta, että järjestäytyneisyys oli yli 50-prosenttinen niissä työnseisauksissa, joista oli tietoja järjestäytyneistä. Luvut näyttävät siis viittaavan siihen suuntaan, että järjestäytyneet näyttelivät Suomessakin huomattavaa osaa työnseisauksissa. Tällä pohjalla ei kuitenkaan ole mahdollista suorittaa pohjoismaisia vertailuja. Galenson ehdottaakin,¹ että työpäivien menetykset asetettaisiin suhteessa järjestäytyneisiin työntekijöihin. Menetettyjen työpäivien lukumäärä lasketaan prosentteina luvusta, joka saadaan kertomalla ammatillisesti järjestäytyneiden työntekijöiden lukumäärä 300:lla. Jälkimmäinen luku on arvioitu keskimääräiseksi työajaksi vuodessa. Jos lisäksi vielä lasketaan Suomen luvut prosentteina vastaavista muiden Pohjoismaiden luvuista, niin saadaan seuraava asetelma:

Työnseisauksissa menetetyt työpäivät prosentteina ammatillisesti järjestäytyneiden työntekijöiden potentiaalisesta työajasta vuosina 1919-1939²

Ajanjakso	Suomen luvut prosentteina		
	Tanskan	Ruotsin	Norjan
	vastaavista luvuista		
1920-1924	139.0	37.3	19.6
1925-1929	252.7	171.5	70.4
1930-1934	221.4	27.6	7.7
1935-1939	163.6	257.1	112.5

Edellä mainitulla tavalla lasketut työpäivien menetykset olivat Suomessa huomattavasti korkeammat kuin Tanskassa, eikä ainoastaan jonkin valitun ajanjakson kohdalla, vaan kaikkina. Norjassa tilanne oli heikompi muina vuosina kuin ajanjaksona 1935-1939, jolloin ero oli varsin vähäinen. Ruotsin luvut muodostavat mielenkiintoisen vertailupohjan. Noususuhdanteen aikoina maamme luvut olivat niitä kaksi kertaa suuremmat, mutta lamakausien aikana ainoastaan n. kolmannes vastaavista Ruotsin luvuista. Näihin vertailuihin ei ole kuitenkaan kiinnitettävä liikaa huomiota, koska järjestäytyneisyysprosentti vaihteli huomattavasti maasta toiseen. Siksi voidaan hyvällä syyllä asettaa

---

1. GALENSON mt. s. 190.

2. Luvut prof. Knoellingerilta.

lukuisia varauksia tämän menetelmän käyttämisen ulottamiseen Suomen lukuihin, koska ammatillinen liike maassamme oli näinä vuosina perin heikko ja järjestäytyneisyys vasta alkuvaiheissaan.

2.5. Työnseisausten pituus

Menetettyjen työpäivien lukuihin vaikuttaa työnseisausten laajuuden lisäksi niiden pituus. Koska pitkien, mutta suhteellisen harvinaisten, työnseisausten paino vaikuttaa keskimääräisiin arvoihin voimakkaasti, saattavat menetettyjen työpäivien luvut antaa hieman harhaanjohtavan kuvan eri vuosien teollisuudesta suhteista. Tilastomateriaalin perusteella olisi mahdollista luoda useita ryhmiä. Yleiskuvan saamiseksi on seuraavassa asetelmassa kuitenkin tyydytty ainoastaan kolmeen pituusluokkaan. Yli kuukauden kestäneiden työnseisausten osuus oli vuosina 1919-1939 varsin korkea, sillä 29 % työnseisauksista kesti 31 päivää tai kauemmin. Sen sijaan 8-30 päivää kestäneiden osuus oli 32 % ja korkeintaan 7 päivää kestäneiden työnseisauksien osuus oli suurin eli 37 %. Yli 120 päivää kestäneitä tapauksia oli näinä vuosina yhteensä 67, joista 40 % tapahtui kahtena vuonna, 1927 ja 1928. Vähenevän työnseisauksien ajankausille 1929-1933 ja 1921-1924 oli tunnusomaista enintään 7 päivää kestäneiden lyhyiden työnseisauksien suuri osuus sekä vastaavasti yli 31 päivää kestäneiden selkkauksien alhainen prosentti. Sen si-

Työnseisaukset Suomessa vuosina 1919-1939
pituuden mukaan ryhmiteltyinä¹

Ajanjakso	Korkeintaan 7 päivää		8-30 päivää		31 päivää ja enemmän		Tuntematon kesto aika		Yhteensä	
	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%
1919-1920	75	40.5	60	32.5	47	25.4	3	1.6	185	100.0
1921-1924	85	40.5	68	32.4	53	25.2	4	1.9	210	100.0
1925-1928	84	32.3	76	29.2	89	34.2	11	4.3	260	100.0
1929-1933	24	53.4	10	22.2	11	24.4	-	-	45	100.0
1934-1939	59	30.3	74	37.9	61	31.3	1	0.5	195	100.0

1. Sosiaalinen Aikakauskirja.

jaan nousevan lakkofrekvenssin ajanjaksoille oli tunnusomaista yli 31 päivää kestäneiden työnseisauksien osuuden kasvaminen muihin ryhmiin nähden. Keskipitkien työnseisausten osuus vuosina 1934-1939 herättää huomiota lukuja tarkasteltaessa.

Vuosien 1919-1939 työnseisauksille oli siis tyypillistä pitkien työnseisauksien suhteellisen suuri osuus. On mielenkiintoista todeta, että vastaavana aikana muodostui Englannissa pitkien työnseisauksien huippuvuodeksi vuosi 1921, jolloin 26.3 % työnseisauksista kesti yli kuukauden. Tämän huipun jälkeen kulki kehitys kohti työnseisausten lyhenemistä. Esim. vuonna 1938 yli kuukauden kestäneiden työnseisauksien osuus oli ainoastaan 6.8 %, kun se Suomessa oli samana vuonna 32 %. Kun 1930-luvun loppupuolella n. 70 % Englannin työtaistelusta kesti korkeintaan 7 päivää, niin Suomessa vastaava prosenttiluku oli n. 30. Englannin kehitykseen katsoo Knowles olleen syynä osittain lyhyiden, ns. "token strikes", työtaistelujen lisääntymisen, osittain neuvottelukoneiston paranemisen ja sen lisääntyneen käytön.¹

Jos otetaan huomioon, että vuosina 1919-1939 maamme ammatilliset järjestöt olivat sekä taloudellisesti että jäsenistöltään heikossa asemassa, niin voidaan olettaa, että työntekijöiden lakkoalttius ja kestokyky riippuu ratkaisevasti lisätulojen hankkimismahdollisuuksista. Tällaiseen tarjoutui parhaat mahdollisuudet korkean työllisyyden vallitessa, mikä osaltaan selittää työtaistelujen pituudessa tapahtuneet vaihtelut. Sen sijaan työnantajien voidaan olettaa hyväksyvän pitkäaikaisenkin tuotannon keskeytyksen lamakauden aikana, jolloin varastot ovat täynnä, menekki heikkoa ja hintakilpailu ankaraa. Korkean työllisyyden ja inflatorisen kehityksen vallitessa on palkkojen korotukseen helpompi suostua paitsi voittomarginaalin antamissa rajoissa myös sen vuoksi, että ammattitaitoisesta työvoimasta on puutetta ja kustannukset on suhteellisen helppo siirtää eteenpäin. Noususuhdanteen aikana palkoilla on taipumus kohota heikostikin järjestäytyneillä aloilla ja usein ilman työtaistelun

---

1. KNOWLES mt. s. 156.

uhkaakin.¹ Mutta maassamme käydyissä työtaisteluissa ei yksinomaan ollut kysymys palkoista, kuten käy selville kohdassa 2.7. Koska vuosina 1919-1939 maamme työmarkkinoilla vallitsi voimapolitiikka, niin työnseisauksista ei muodostunut vain neuvottelupöydän ääressä käytettävää viimeistä uhkaa sopimuksen aikaansaamiseksi, vaan usein poliittisenkin sivuväarin leimaamia katkeria taisteluja. Tehokkaat välitysmenetelmät ja tottumus neuvottelupolitiikan soveltamiseen teollisten konfliktien yhteydessä puuttuivat maassamme näinä vuosina.

Menetettyjen työpäivien määrään vaikutti työnseisausten pituuden lisäksi se, miten suuret joukot osallistuivat pitkällisiin työtaisteluihin. Olivatko yli kuukauden kestäneet työnseisaukset ainoastaan pienten itsepäisten ryhmien aikaansaannoksia, vai oliko pitkien taistelujen käymisen edellytyksenä suurten joukkojen liikkeellelähtö? Tarkastelu on rajoitettava tässä suhteessa vain vuosiin 1921-1939, koska sitä edeltäviltä ajoilta ei ole saatavissa tarvittavia tilastotietoja.

---

1. Suomen oloista 1920-luvulla on Norrmén tehnyt seuraavan havainnon: "Genomsnittligt torde reallönerna i Finland sedan förkrigstiden stigit med ungefär samma belopp, som i kollektivavtalsländerna. Då strejkfara vid avsaknaden av avtal teoretiskt alltid föreligger, utgör detta ett starkt motiv för arbetsgivaren att noggrant följa marknadens utveckling och icke i löneavseende lämna sig efter sin tid." (NORRMÉN mt. s. 31.)

Vastaavasti on Slichter kirjoittanut USA:sta: "Even before trade-unionism became important, the gains of technological progress went in the main to people in their capacity as wage-earners rather than to people in their capacity as consumers.

The strong bargaining position of unorganized workers is attributable primarily to two conditions: the ability of workers to withhold efficiency when wages or working conditions are unsatisfactory and the unwillingness of employed workers to accept cuts in customary money wages. Workers who feel that their wages are unfair or who fail to receive increases which they regard as fair become less co-operative and more difficult to manage. Employers know that a dissatisfied labor force is inefficient and expensive. That is why there is such a strong tendency for wages in all industries to move up together in spite of differences in conditions." (SLICHTER Big Unions and Inflation. American Economic Review, May 1954, s. 323.)

Työnseisausten alaiset työntekijät ryhmiteltyinä
työnseisausten pituuden mukaan vuosina 1921-1939¹

Ajanjakso	Korkeintaan 7 päivää		8-30 päivää		31 päivää ja enemmän		Tuntematon kestoaika		Yhteensä	
	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%
1921-1924	8 240	30.8	8 380	31.4	9 980	37.3	130	0.5	26 730	100.0
1925-1928	6 930	12.9	7 770	14.5	37 650	70.0	1 400	2.6	53 740	100.0
1929-1933	1 860	32.5	1 790	31.3	2 070	36.2	-	-	5 730	100.0
1934-1939	6 260	22.8	7 310	26.6	13 880	50.5	25	0.1	27 470	100.0
1921-1939	23 290	20.5	25 250	22.2	63 580	55.9	1 550	1.4	113 670	100.0

Pitkiin työnseisauksiin osallistuneiden työntekijäin lukumäärä oli keskimäärin korkeampi kuin lyhyihin työnseisauksiin osallistuneiden. Suurten työntekijäjoukkojen ryhtyessä avoimeen työtaisteluun joutui järjestöjen arvovalta vaakalaudalle. Se oli omiaan viivästyttämään sovitteluratkaisuun pääsemistä. Lisäksi pitkien työtaistelujen käymiseen eivät ammatillisen liikkeen omat voimat yleensä riittäneet. Ulkomailta pystyivät taloudellista tukea hankkimaan ainoastaan keskusjärjestöt. Eriytyisen laajat työntekijäjoukot osallistuivat vuosina 1925-1928 31 päivää ja sitä pitempiin työnseisauksiin.

2.6. Työnseisausten kuukausittainen vaihtelu

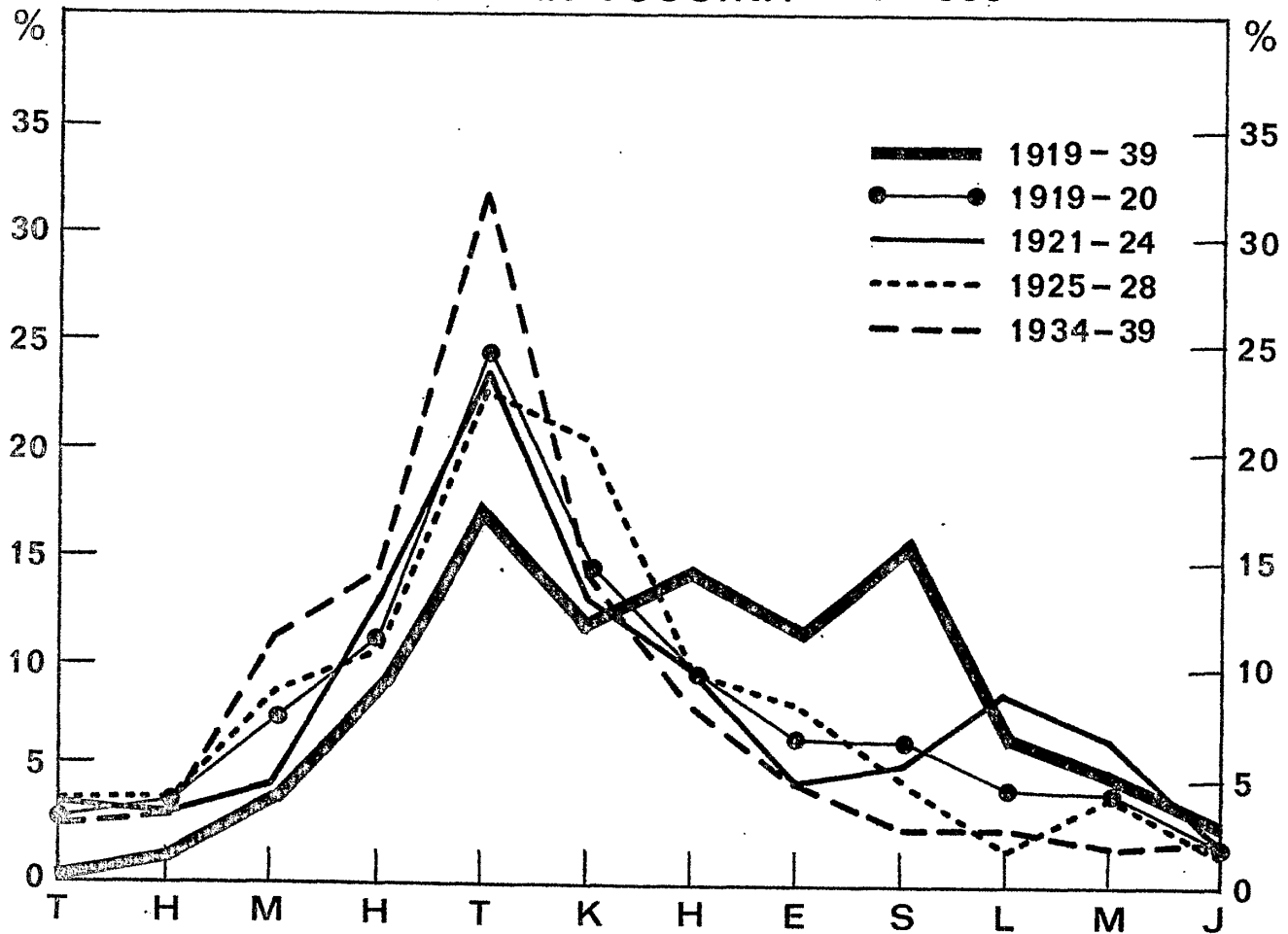
Lähinnä maamme maantieteellisestä asemasta johtuen on yleensä taloudellista aktiviteettia kuvaavissa luvuissa havaittavissa vaihtelua eri vuodenaikojen välillä. Tämä heijastuu myös työnseisaustilastoissa. Kausivaihtelujen tarkastelua varten tarvittaisiin oikeastaan tietoja eri kuukausina käynnissä olleista työtaisteluista. Virallinen tilastomateriaali antaa mahdollisuuden jakaa työnseisaukset ainoastaan niiden a l k a m i s - kuukauden mukaan.

Seuraavassa kuviossa on eri kuukausina alkaneet työnseisaukset laskettu prosentteina valittujen ajanjaksojen työnseisausten kokonaismäärästä. Kuitenkin lukujen pienuuden vuoksi on ajanjakso 1929-1933 jätetty pois. Kuvioista on selvästi havaittavissa lakkoalttiuden lisääntyminen kevään tullen.

---

1. Sosiaalinen Aikakauskirja.

TYÖNSEISAUSTEN JAKAUTUMINEN ALKAMISKUUKAUDEN MUKAAN VUOSINA 1919-1939

Maaliskuusta alkaen voidaan havaita työnseisausten lukumäärän lisääntyneen aina toukokuuhun saakka, jolloin säännöllisesti aloitettiin eniten työnseisauksia. Kesä- ja heinäkuussa aloitettiin vielä huomattava osa näiden vuosien työnseisauksista, mutta suunta oli jo toukokuuhun verrattuna laskeva. Työnseisausten alkaminen keskittyi etupäässä vuoden toiseen neljännekseen, sillä 51 % vuosina 1919-39 syntyneistä työnseisauksista aloitettiin huhti-kesäkuussa. Elokuusta alkaen työnseisausten luku väheni huomattavasti ja minimi saavutettiin joulukuussa. Poikkeuksen muodosti ainoastaan ajanjakso 1919-1920; syyskuussa sattui toinen maksimi.

Mistä sitten johtui työnseisausten epätasainen jakautuminen eri kuukausien kesken? Eräs tälle ilmiölle annettu osaselitys

viittaa säätilan merkitykseen työntekijöiden lakkoalittiuteen.¹ On vaikea todistaa sitä samoin kuin olettamuksia, että kevät vaikuttaa työntekijöiden aktiviteettiin kiihoittavasti tai että päivän pidentyminen lisääisi varsinkin sisätyössä kaipuuta "takaisin luontoon". Sen sijaan voidaan olettaa, että työntekijät laskevat kesän tullen toimeentulon olevan helpompaa kuin talvella, jolloin lämmitys-, vaatetus- yms. menot välttämättä nousevat korkeammalle kuin kesäaikana. Knowles toteaa, että Englannissa työnseisauksilla oli taipumus vähetä ennen lomapäiviä ja lisääntyä lomapäivien jälkeen.² Tämän nojalla voitaneenkin esittää se olettamus, että ennen vuosilomien järjestelyä työnseisaus osittain korvasi työntekijöiden vuosiloman tarvetta. Ilmeisesti on kuitenkin syytä jättää spekulatiot sään merkityksestä ja tyytyä tarkastelemaan työnseisausten kausivaihtelua ja yleistä taloudellista heilahtelua. Jos tarkastellaan vain talouselämän teollista sektoria, ei ole helppo havaita yhdenmukaista suuntaa työnseisausten ja teollisuustuotannon kausivaihteluissa. Olettaen, että kausivaihteluissa ei viimeisten 40 vuoden aikana ole tapahtunut suuria muutoksia, voidaan Tudeerin tutkimuksiin nojaten huomauttaa, että teollisuustuotannon aktiviteetti on yleensä vilkkaimmillaan vuoden alkupuolella, jolloin työnseisausten kohdalla vallitsee hiljainen kausi. Alkupuolella vuotta on yleensä kuitenkin kaksi huippua, joista toinen sattuu yleensä helmikuuhun ja toinen toukokuuhun. Todettiin myös huomattavan osan työnseisauksista alkavan jälkimmäisenä kuukautena. Sen sijaan kesäkuukausina teollisuustuotannossa yleensä tapahtuu laskua, mikä on luettava kesälomien aikana suoritettavien tehtaiden sulkemisen ja tuotannon supistumisen tilille. Heinäkuussa saavutetaan vuosittain teollisuustuotannon aallonpohja, jonka jälkeen aktiviteetin lisääntyminen

---

1. Vrt. GRIFFIN mt. s. 54. "The seasonal movement of strikes is in general determined by two elements, first the already-existing pattern on business, and second the greater capacity for resistance on the part of employees in the early summer and late summer as opposed to spring and winter. Here, as elsewhere, the weather shapes the affairs of men."

2. KNOWLES mt. s. 160.

on seurauksena marras- ja joulukuun muodostuessa vilkkaiksi.¹ Työnseisausten ja teollisuustuotannon aktiviteetin ei siis voida katsoa olevan suoranaيسissa yhteydessä toisiinsa.² Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö joissakin teollisuuden haaroissa - esim. sahateollisuudessa - yhdenmukaisuus olisi merkittävämpi.

Taloudellisten tekijöiden joukossa lieneekin työllisyysnäkökymillä ratkaiseva merkitys työnseisausten syntymisen kannalta. Talvityöttömyys säännöllisesti toistuvana ilmiönä vei kärjen pois lakkoalttiudelta, varsinkin kun julkisten yhdyskuntien ns. hätäaputyöt vain vähäisessä määrin lievensivät tilannetta. Maaliskuun työttömyysmaksimin jälkeen työllisyystilanne yleensä parani kesään mennessä ja huonojenkin suhdanteiden vallitessa työllisyystilanne oli parhain kesäaikana. Sen sijaan syksyn tullen alkoivat työttömyysluvut jälleen nousta voimakkaasti. Sellaisilla aloilla kuin rakennus- ja lastaustyöt vaikuttivat kausivaihtelut voimakkaimmin työntekijöiden aktiviteettiin.

2.7. Vaatimukset työnseisausten syntymisen yhteydessä

Työnseisaustilastoissa eriteltiin vuodesta 1921 alkaen työnseisaukset niiden "p ä ä s y y n" mukaan kahdeksaan ryhmään: palkkakysymykset, työaika, urakkatyö, työehtosopimus, työntekijän tai työnantajan erottaminen, jostakin työstä kiellettyminen, lakon tai sulun kannatus tai mielenosoitus, muu tai tuntematon syy. Käsite "pääsyy" saattaa kuitenkin olla harhaanjohtava. Nimitys ei sulje pois sitä mahdollisuutta, että työnseisauksen aloittamiseen ovat vaikuttaneet muutkin syyt kuin ilmoitetut. Ennen vuotta 1921 tilastoissa ilmoitettiinkin päävaatimuksen rinnalla muut esitetyt vaatimukset. Tämä teki kui-

---

1. TUDEER Kausivaihteluista Suomen talouselämässä. Taloudellisia Selvityksiä 1954.

2. Yoder lausuu puolestaan seuraavaa: "Normally business activity expands in the spring before strikes become numerous and it experiences a late summer and fall pickups that is not reflected in numbers of strikes. A simple ranking coefficient of correlation for the items of the two series may be found as $r_r = -0.05$ - a measure as low as to speak clearly for their haphazard covariation." (YODER mt. s. 173.)

tenkin tilaston varsin epäselväksi ja vaikeasti tulkittavaksi. Ns. pääsyyn valitsemisen tulee viime kädessä perustua osapuolten esittämiin vaatimuksiin. Mutta tällöin on tilaston laatijan subjektiivisella harkinnalla oma vaikutuksensa tilastointiin. Onko pääsyynä pidettävä vaatimusta, josta työntekijät pitävät ehdottomasti kiinni, vai sellaista, johon työnantajien ei ole katsottu suostuneen? Tilastoissamme käytetty nimitys on lisäksi liiaksi lupaava. Tuskin on tarkoitus ollut antaa tilastonumeroilla selvitystä siihen, mitkä ovat ne moninaiset syyt ja syyn syyt, jotka ovat johtaneet avoimeen konfliktiin. Jos lähdettäisiin tätä ajatuksen kulkua seuraamaan, niin olisi pikemminkin kysyttävä, miksi juuri kyseiset vaatimukset otettiin neuvottelupöydän ääressä tai uhkavaatimuksessa esille ja miksi työnantajat ja työntekijät eivät katsoneet voivansa suostua kompromissiin sillä kertaa, vaikka ehkä aikaisemmin se oli ollut mahdollista. Todelliset syyt saattavat olla syvemmällä - ehkä psykologisia luonteeltaan - ja näin ollen vaikeasti sijoitettavissa taulukkoihin. Knowles onkin huomauttanut seuraavaa: " (a) ... strikes are only one of the many possible manifestations of industrial unrest, and (b) ... the statistics of strike causes, relating only to immediate causes, may not adequately reflect their underlying causes".¹

Siksi Knowlesin esittämä jaotus perussyihin (underlying causes) ja välittömiin syihin (immediate causes) tuntuukin mielekkäältä. Välittömiin syihin voitaisiin lukea ne puolin ja toisin esitetyt vaatimukset, joiden suhteen voidaan todeta vallinheen erimielisyyttä ennen avoimen konfliktin alkamista. Perussyillä tarkoitetaan sen sijaan sellaisia tekijöitä, joiden olemassaolo on saatava selville muita teitä kuin analysoimalla esitettyjä vaatimuksia. Kysymykseen saattavat tulla mitä erilaisimmat seikat. Knowlesin mukaan ne voidaan kuitenkin ryhmitellä kolmeen pääryhmään: (1) huonot sosiaaliset olot, (2) väsymys ja frustraatio teollisessa työssä, (3) työntekijän aseman alhainen arvostus muihin yhteiskuntaryhmiin verrattuna. Lisäksi palkkakysymykset muodostavat oman klassifikaatiosta syrjässä olevan

---

1. KNOWLES mt. s. 210.

ryhmänsä.¹ Huonojen sosiaalisten olojen vallitessa lakko saattaa muodostaa vallankumoukselliselle tunteelle erään purkautumistien,² suoran toiminnan kannattajille lisäksi vallankumouksen "voimisteluharjoituksen". Kuitenkin lienee syytä korostaa seuraavaa näkemystä: "It is well above the lowest levels of poverty that workers are most capable of self-discipline and common action, and are readiest to resent insults to their self-respect."³ Fyysinen väsymys työssä on lisääntyneen koneellistamisen, lyhentyneen työpäivän ja kesälomien vuoksi varsinkin teollisuudessa huomattavasti vähentynyt viimeisten viidenkymmenen vuoden aikana. Kuitenkin "juoksevan nauhan" tuotanto sarjatyön monotonisuuden aiheuttaman henkisen väsymyksen vuoksi on tuonut uusia pulmia.⁴ Mitä automaation lisääntyminen tässä suhteessa merkitsee, ei liene vielä kokemuseräisesti todistettavissa.

Koska näiden perussyiden selvittelemiseen tarvittaisiin psykologin, sosiologin ja talousmiehen yhteistoimintaa, sivuutetaan ne tässä vain viitteenomaisesti. Sen sijaan tullaan kiinnittämään huomiota välittömiin syihin - eli ILO:n suosituksia noudattaen⁵ ilmoitettuihin vaatimuksiin. Ne kysymykset, jotka ovat muodostaneet päävaatimukset työnsaustan syntymisen yhteydessä vuosina 1921-1939, käyvät selville seuraavasta asetelmasta. Sitä tarkasteltaessa herättää ensinnäkin huomiota, että n. 65 % päävaatimuksista oli palkkaa koskevia. Tämä ei suinkaan ole yksinomaan vuosien 1921-1939 tyypillinen suomalainen ilmiö. Vastaavia esimerkkejä voidaan löytää muistakin maista. Selityksenä tähän voidaan esittää esimerkiksi seuraava lainaus: "Since wages stand for more than can be bought with them, wage strikes tend to be symbolic of wider grievances."⁶

---

1. KNOWLES mt. s. 212.

2. SAMA s. 213.

3. SAMA s. 213. Vrt. REES Industrial Conflict and Business Fluctuations. Industrial Conflict, s. 213-215.

4. KNOWLES mt. s. 214-218.

5. ILO mt. s. 19-25.

6. KNOWLES mt. s. 219.

Poliittisesti heterogeeniset joukot olivat vasemmistijohtoisen ammattiyhdistysliikkeen aikana helpoimmin koottavissa palkkakysymysten varjolla. Mutta palkkakysymysten esille tulemiseen vaikuttivat myös tutkittavan ajanjakson taloudelliset muutokset suhdannevaihteluineen ja rahanarvon heilahteluineen.

Työnseisaukset Suomessa vuosina 1921-1939
esitettyjen päävaatimusten mukaan¹

Ajanjakso	Palkka- kysymykset		Työehto- sopimukset		Työntekijän t. työnjohta- jan erottam.		Muut syyt		Yhteensä	
	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%
1921-1924	168	80	10	5	10	5	22	10	210	100
1925-1928	140	54	75	29	16	6	29	11	260	100
1929-1933	32	71	7	16	3	7	3	7	45	100
1934-1939	122	63	57	29	5	3	11	5	195	100
1921-1939	462	65	149	21	34	5	65	9	710	100

Työpalkkaa koskevien kysymysten rinnalla esiintyi toisena suurena ryhmänä työehtosopimukset. N. 21 %:ssa työnseisauksia oli riidan aiheena työehtosopimusten käytäntöön ottaminen. Lukuun sisältyvät ainoastaan sellaiset työtaistelut, joissa päävaatimukseksi on katsottu työehtosopimusperiaatteen hyväksyminen, eivätkä siis esim. sopimusten tulkintaa koskevat erimielisyydet. Lukujen korkeus osoittaa, että näinä vuosina työehtosopimukset eivät vielä olleet tulleet maassamme yleiseen käytäntöön eivätkä ammatilliset järjestöt olleet saavuttaneet työnantajien hyväksymistä. Taistelu työehtosopimuksista ei näytä kuitenkaan olleen yhtä paljon muodissa kaikkina ajanjaksoina. Niiden työntyminen etualalle oli tyypillistä vuosille 1925-1928 ja 1934-1939. Jonkin työntekijän tai työnjohtajan erottamisesta tai töihin ottamisesta esiintyi suhteellisen usein vaatimuksia 1920-luvulla, jolloin ammatillinen liike Suomessa oli vahvasti politisoitunut. Työnantajien reaktio tällaisia vaatimuksia vastaan on kautta aikojen ollut jyrkkä, koska kysymyksessä on ollut yksi työnantajien "pyhimmistä" prerogatiiveista. Sen sijaan, koska työaika järjestettiin yleisesti 8-tuntiseksi jo ennen tarkasteltavana olevaa ajanjaksoa, esiintyivät työaika koskevat vaatimukset ver-

1. Sosiaalinen Aikakauskirja.

rattain harvoin päävaatimuksina. Urakkatyötä kohtaan ammatillisten järjestöjen tuntema vastenmielisyys oli häviämässä, koska tällaisia vaatimuksia esiintyi luettelossa ainoastaan 11 tapauksessa. Kannatuslakkojen esiintyminen heijastaa työntekijöiden piirissä esiintynyttä solidaarisuuden tunnetta. Kannatuslakot kuuluivat kuitenkin lähinnä 1920-luvun kuvaan, sillä vuosina 1921-1939 syntyneistä 16:sta kannatuslakosta sattui 1930-luvulla ainoastaan yksi.

2.8. Työnseisaukset elinkeinohaaroittain

Vuosittaisten työnseisauslukujen perusteella oli mahdollista tarkastella teollisten suhteiden yleispiirteiden kehitystä maassamme vuosina 1919-1939. Tehdyt johtopäätökset eivät kuitenkaan ole sellaisinaan sovellettavissa eri elinkeinohaaroihin ja vielä vähemmän yksityisiin yrityksiin. Tilanne saattoi sillä tasolla poiketa huomattavasti yleisestä käytännöstä. Seuraavassa onkin pyritty tuomaan yleiskuvaan eräitä lisäpiirteitä ulottamalla tarkastelu elinkeinojen välillä esiintyviin eroavuuksiin työnseisausfrekvenssissä sekä osallistuneiden työntekijöiden ja menetettyjen työpäivien lukumäärässä. Aluksi on kuitenkin tehtävä pari varausta. Ensinnäkin voidaan huomauttaa, että periaatteessa on kyseenalaista, voidaanko esim. metalliteollisuutta tarkastella yhtenä kokonaisuutena, koska tämä käsite sisältää yhtä hyvin satoja työntekijöitä käsittäviä valssilaitoksia kuin muutaman työntekijän neulatehtaita ja käsityöasteella olevia korjauspajoja ja verstaita. Teolliset suhteet muodostuvat varmasti erilaisiksi suursahassa kuin pienissä puusepänverstaissa: edellisessä työnantaja ja omistaja ovat kaukaisia käsitteitä, joista työntekijöillä tuskin on selvää kuvaa, kun taas jälkimmäisessä työnantaja-omistaja käyttelelee höyläänsä ja talttaansa saman höyläpenkin ääressä työntekijän kanssa. Vaikka siis eräissä tapauksissa käytettävissä ollut tilastomateriaali olisi antanut mahdollisuuden eräiden alajakojen suorittamiseen, ei kuitenkaan virallisen teollisuustilaston ryhmä- ja lajijaotusta ole voitu noudattaa. Toiseksi olisi otettava huomioon eri alojen työllisyystilanne ja työvoiman määrä. Työnseisauksen alaisten työntekijöiden ja menetettyjen työpäivien luvut eri aloilla oli-

si ilmaistava pikemminkin suhdelukuina kuin absoluuttisina. Jälkimmäistä menettelyä käyttämällä suurten alojen osuus tulee helposti yliarvioituksi. Tilastomateriaalin hataruuden vuoksi tällaista aineiston muokkausta ei kuitenkaan ole ollut mahdollista suorittaa. Käsityön, liikenteen ja rakennustöiden arviointi olisi ollut tässä suhteessa mielivaltaisinta. Siksi Kerr ja Siegel ovat Suomen osalta luopuneet tällaisesta yrityksestä.¹

Työnseisausten jakautuminen elinkeinohaaroittain
Suomessa vuosina 1919-1939²

Elinkeinohaara	1919- 1920	1921- 1924	1925- 1928	1929- 1933	1934- 1939	Yhteensä	%
Puuteollisuus	48	41	73	7	29	198	22.1
Metalliteollisuus	39	33	43	3	25	143	16.0
Rakennustyömaat	15	29	35	7	45	131	14.6
Kivi-, savi-, lasi- ja turveteollisuus	2	12	28	4	35	81	9.1
Kutoma- ja vaatetus- tarviketeollisuus	19	27	17	3	14	80	8.9
Lastaus- ja purkaustyö- maat	25	19	13	1	8	66	7.4
Nahka-, kumi- ja karva- teollisuus	9	14	23	4	14	64	7.2
Metsä- ja uittotyömaat	6	15	11	10	7	49	5.5
Liikenne	-	4	7	1	12	24	2.7
Ravinto- ja nautinto- aineteollisuus	5	6	4	3	2	20	2.2
Palveluselinkeinot	6	4	3	1	1	15	1.7
Paperiteollisuus	3	-	2	1	-	6	0.7
Graafinen teollisuus	2	-	-	-	3	5	0.6
Kemian teollisuus	1	2	1	-	-	4	0.4
Valaistus-, voimansiir- to- ja vesijohtoteolli- suus	2	1	-	-	-	3	0.3
Maatilat	1	1	-	-	-	2	0.2
Malminnost	1	-	-	-	-	1	0.1
Useita eri aloja käsit- täneet työnseisaukset	1	2	-	-	-	3	0.3
Yhteensä	185	210	260	45	195	895	100.0

1. KERR & SIEGEL The Interindustry Propensity to Strike. Industrial Conflict, s. 206.

2. Sosiaalinen Aikakauskirja.

Edellä olevia lukuja ryhmiteltäessä on pyritty noudattamaan teollisuustilaston antamia viitteitä. Niinpä metalliteollisuuden on luettu kuuluviksi mm. sulatot, metallien jalostuslaitokset ja konepajat. Puuteollisuuteen on otettu mukaan sahojen ja puunvalmistusteollisuuden lisäksi myös sahojen yhteydessä olevat lautatarhat. Maalausliikkeet on luettu rakennustyömaihin yhdessä varsinaisten huonerakennustyömaiden ja kanava-, rautatie- ja tietyömaiden kanssa.

Työnseisausfrekvenssin suhteen erottautuivat puuteollisuus, metalliteollisuus ja rakennustyömaat omaksi ryhmäkseen. Noin 53 % vuosien 1919-1939 työnseisauksista sattui näillä kolmella alalla. Kivi-, savi-, lasi- ja turveteollisuus, kutoma- ja vaatetustarviketeollisuus, lastaus- ja purkaustyömaat, nahka-, kumi- ja karvateollisuus sekä metsä- ja uittotyömaat vastasivat yhteensä noin 38 %:sta työnseisauksia. Suhteellisen vähän esiintyi työnseisauksia liikenteen, ravinto- ja nautintoaineteollisuuden sekä palveluselinkeinojen alalla. Erittäin harvinaisia olivat sen sijaan esim. paperiteollisuuden, graafisen alan ja kemian teollisuuden työtaistelut.

Eri tuotantoalojen työnseisausten lukumäärien väliset erot eivät luonnollisestikaan olleet riippumattomia yritysrakenteesta. Milloin jollekin alalle - kuten maanviljelykselle, liikenteelle ja palveluselinkeinoille - ovat tunnusomaisia pienet ja hajallaan olevat yritykset, on joukkotoiminnan järjesteleminen varsin vaikeaa. Ammattiosaston perustaminen on helpompaa suuressa metallitehtaassa kuin hajallaan asuvien maatyöläisten keskuudessa. Toisaalta voidaan sellaisilla työaloilla, joissa oli olemassa reaaliset edellytykset järjestötoiminnalle ja joukkotoiminnan aloittamiseen, ajatella yritysten suuren lukumäärän vaikuttaneen työnseisausten lukua nostavasti aikana, jolloin ei ollut edellytyksiä käydä koko alaa tai maata käsittäviä työtaisteluita.

Työnseisausten alaiset työntekijät elinkeino-
haaroittain Suomessa vuosina 1919-1939¹

Elinkeinohaara	1919- 1920	1921- 1924	1925- 1928	1929- 1933	1934- 1939	Yhteensä	%
Puuteollisuus	7 010	4 940	11 420	770	3 760	28 000	20.2
Metalliteollisuus	5 310	1 830	10 140	290	7 900	25 470	18.4
Lastaus- ja purkaus- työmaat	5 050	3 330	14 400	50	2 030	24 860	17.2
Rakennustyömaat	1 330	7 460	4 970	380	6 820	20 960	15.1
Kutoma- ja vaatetus- tarviketeollisuus	2 950	2 390	2 870	240	1 740	10 190	7.3
Metsä- ja uittotyömaat	500	2 560	2 960	2 250	870	9 140	6.6
Kivi-, savi-, lasi- ja turveteollisuus	160	600	2 360	150	1 820	5 090	3.7
Nahka-, kumi- ja karva- teollisuus	330	550	2 650	170	1 130	4 840	3.5
Liikenne	-	570	1 260	930	1 210	3 960	2.9
Ravinto- ja nautinto- aineteollisuus	1 550	390	90	280	100	2 520	1.8
Muut elinkeinohaarat	780	1 110	630	110	100	2 720	2.0
Yhteensä	25 070	26 730	53 740	5 730	27 470	138 740	100.0

Työnseisausten alaisten työntekijöiden voimakas keskittyminen neljään elinkeinohaaraan oli tunnusomaista vuosien 1919-1939 työtaisteluille. Noin 71 % työntekijöistä työskenteli puuteollisuudessa, metalliteollisuudessa, lastaus- ja purkaustyömaillla ja rakennustöissä. Miksi lastaus- ja purkaustyömaiden osalle tuli myös suuri prosenttimäärä työnseisausten alaisia työntekijöitä? Siihen vaikutti vuosien 1919 ja 1920 laajojen satamalakkojen lisäksi vuonna 1928 alkanut pitkäaikainen satamaselkkaus. Puuteollisuuden taisteluvuosiksi muodostuivat 1920, 1926, 1928 ja 1922. Metalliteollisuudessa esiintyi työnseisausten alaisten työntekijöiden lukumäärässä vuodesta toiseen voimakkaita vaihteita. Laajimmat työtaistelut käytiin tässä elinkeinohaarassa vuosina 1927, 1920, 1937 ja 1939. Rakennustyömaillla muodostuivat työselkkaukset laajoiksi vuosina 1922-1923, 1928 ja 1930-luvun kahtena viimeisenä vuotena.

Seuraavassa asetelmassa on esitetty menetettyjen työpäivien jakaantuminen elinkeinohaaroittain. Vuosina 1919-1920 vastasivat lastaus- ja purkaustyömaat yhdessä metalli- ja puuteollisuuden kanssa n. 73 %:sta työpäivämenetyksiä. Vuosina 1921-1924

1. Sosiaalinen Aikakauskirja.

Menetetyt työpäivät Suomessa elinkeinohaaroittain
vuosina 1919-1939¹

Luvut tuhansia ja prosentteja

Elinkeinchaara	1919-1920		1921-1924		1925-1928		1929-1933	1934-1939		Yhteensä	
	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	Luku	%	Luku	%
Metalliteollisuus	157.2	25.5	164.1	24.1	289.8	50.6	20.4	374.4	50.8	2 005.9	42.8
Puuteollisuus	104.8	17.0	94.4	13.9	348.4	13.7	29.6	97.4	13.2	674.6	14.4
Rakennustyömaat	46.1	7.5	175.3	25.8	134.6	5.3	3.1	165.4	22.5	524.5	11.2
Kutoma- ja vaatetus- tarviketeollisuus	59.2	9.6	38.4	5.6	277.8	10.9	16.8	19.9	2.7	412.1	8.8
Lastaus- ja purkaus- työmaat	188.7	30.6	44.0	6.5	78.8	3.1	0.1	2.6	0.4	314.2	6.7
Kivi-, savi-, lasi- ja turveteollisuus	3.3	0.5	9.2	1.4	206.6	8.1	0.9	39.4	5.4	259.4	5.5
Metsä- ja uittotyömaat	1.8	0.3	62.8	9.2	47.4	1.9	16.8	13.3	1.8	142.1	3.0
Nahka-, kumi- ja karva- teollisuus	11.6	1.9	5.0	0.7	105.0	4.1	0.6	16.9	2.3	139.1	3.0
Paperiteollisuus	6.4	1.0	-	-	44.9	1.8	4.5	-	-	55.8	1.2
Ravinto- ja nautinto- aineteollisuus	21.4	3.5	7.3	1.1	1.2	0.0	6.0	-	-	35.9	0.8
Muut elinkeinohaarat	15.2	2.5	80.1	11.8	16.7	0.5	0.2	7.1	1.0	119.3	2.6
Yhteensä	615.7	100.0	680.6	100.0	2 551.2	100.0	99.0	736.4	100.0	4 682.9	100.0

Huom. vuoteen 1928 saakka menetetyt työpäivät vanhalla tavalla laskettuja.

1. Sosiaalinen Aikakauskirja.

vastaava luku koostui rakennustyömaiden, metalliteollisuuden, puuteollisuuden ja metsä- ja uittotyömaiden työtaisteluista. Vaikka useimpien alojen työpäivämenetykset kohosivat korkeisiin lukuihin vuosina 1925-1928, niin kuitenkin metalliteollisuus vastasi yksinään yli puolesta työpäivämenetyksiä. Sen rinnalla on mainittava puuteollisuus sekä kutoma- ja vaatetustarviketeollisuus. Lamavuosien aikana työpäivämenetykset jakaantuivat taiseemmin kuin edellisinä ajanjaksoina, mutta 1930-luvun viimeisinä vuosina metalliteollisuuden työtaisteluissa työpäivämenetykset nousivat jälleen kärkisijalle. Perioditarkastelun yhteydessä pannaan erityinen paino metalliteollisuuden, puuteollisuuden ja rakennustyömaiden teollisiin suhteisiin, sillä näiden alojen menetettyjen työpäivien osuus vuosina 1919-1939 nousi n. 68 %:iin.

Edellä olevia asetelmia tarkasteltaessa herää mielenkiintoinen kysymys siitä, miksi työnseisauksissa menetettyjen työpäivien luku oli korkea metalliteollisuudessa, mutta alhainen maataloudessa ja graafisessa teollisuudessa. Miksi paperiteollisuuden työtaistelut olivat harvinaisia, mutta rakennustyömaiden runsaslukuisia? Miksi satamien työsuhteet muodostivat poikkeuksen kuljetusalan yleiskuvasta? Näihin kysymyksiin on tarjottu useita eri selityksiä.

Maassamme oli vuosina 1919-1939 varsin yleinen se käsitys, että jonkin alan teollisten suhteiden kehityksen kannalta oli ratkaiseva merkitys toisaalta sillä, miten voimakkaasti työntekijät olivat järjestäytyneet ja toisaalta sillä, millaiset johtajat järjestöille oli valittu. Järjestäytymisprosenttiin voidaan viitata, kun pyritään selittämään, miksi maataloudessa ja kaupan piirissä vallitsi näinä vuosina työrauha, mutta satamissa taisteltiin. Miksi korkeasti järjestäytyneellä graafisella alalla vallitsi työrauha, mutta metalliteollisuudessa turvauttiin sulkuihin ja pitkiin työtaisteluihin? Elinkeinohaarojen välisiä eroja voidaan tuskin selittää yksinomaan silläkään, että eräissä liitoissa oli kommunistinen johto ja eräissä sosiaalidemokraattinen. Olihan kommunistijohtoistenkin liittojen työtaistelujen lukumäärässä ja laajuudessa eroja. Graafisen alan kohdalla voidaan luonnollisesti viitata siihen, että järjestäytymi-

nen alkoi verrattain varhain ja että liiton piirissä oli 1920-luvulle tultaessa "penikkavuodet" sivuutettu. Sen sijaan useimpien muiden liittojen piirissä tapahtui ajoittaisia uudelleenjärjestelyjä ja perinteiden katkeamista. Eräissä tapauksissa lienevätkin vasta perustettujen liittojen johtohenkilöt olleet taipuvaisia hankkimaan työtaistelujen yhteydessä mainetta jäsenistön keskuudessa. Kerr ja Siegel huomauttavat kuitenkin, että jos halutaan päästä selville perustekijöistä, niin on tarkasteltava enemmän työntekijöiden reaktioita kuin johtajien taktiikkaa.¹

Varsin usein esitetään myös väite: "Millainen johto sellaiset työntekijät." Tämän käsityksen mukaan metallityöntekijöiden taipumus radikaalisuuteen heijastaa työnantajien noudattamaa politiikkaa. Satamien lukuisat selkkaukset ja huonot työsuhteet johdettiin usein ahtausliikkeiden johtajien ja työnjohtajien kyvyttömyydestä hoitaa henkilösuhteita. Suhdetoiminnan avulla voitaisiinkin varmaan poistaa eräitä avoimen konfliktin puhkeamisaiheita. Tällä "peiliteorialla" ei kuitenkaan voida tyydyttävästi selittää eri alojen välisiä eroja. Tuskinpa metalliteollisuuden työnantajat olivat vuosina 1919-1939 tässä suhteessa maamme kehnoimmat. Ei voida myöskään esittää riittävästi tukea sellaiselle väitteelle, että muilla aloilla oltiin kyvykkäämpiä hoitamaan suhdetoimintaa kuin puuteollisuudessa.

Kolmantena selityksperusteena voidaan viitata eri alojen taloudellisiin olosuhteisiin. Kotimaista kysyntää tyydyttävien alojen, joiden ei tarvitse ottaa huomioon ulkomaista kilpailua, voidaan olettaa järjestävän teolliset suhteet toisella tavalla kuin vientiteollisuuden. Kustannuksien siirtäminen edellisessä tapauksessa saattaa osoittautua helpoksi. Kausiluonteisuus metsänhakuissa, rakennustöissä ja satamissa on ollut teollisten suhteiden luonnetta muovaamassa.

Erilaisten selitysten luetteloja voitaisiin jatkaa,² ja heterogeenisten elinkeinohaarojen yksityisten yritysten osalta olisi otettava vieläkin useampia tekijöitä huomioon.³ Kerr ja

---

1. KERR & SIEGEL mt. s. 199.

2. Ks. KNOWLES mt. s. 163.

3. Vrt. KERR & SIEGEL mt. s. 196.

Siegel ovat kansainvälisten vertailujen perusteella pyrkineet etsimään mahdollisimman yleispäteviä selvityksiä eri tuotannonhaarojen välisten lakkoalttiuden erojen selittämiseksi. Yhden-toista maan osalta suoritettujen laskelmien perusteella tuotantoalat jaettiin viiteen luokkaan. Lakkoalttius (mitattuna menetetyillä työpäivillä ja työllisyyslukuilla) osoittautui korkeimmaksi kaivosteollisuudessa ja satamatöissä. Verrattain korkeiksi muodostuivat myös metsätöiden ja tekstiiliteollisuuden luvut. Alhaisimmat lakkoalttiusluvut havaittiin kaupan, maatalouden ja rautateiden alalta ja suhteellisen alhaiset palveluselinkeinoissa, kaasun, veden ja sähkön jakelussa sekä vaatetus-teollisuudessa. Keskimmäiseen luokkaan luettiin mm. rakennustyöt, metalliteollisuus ja graafinen ala. Mikäli tilastomateriaalimme antaisi mahdollisuuden suorittaa Kerrin ja Siegelin tutkimuksen kanssa vertailukelpoiset laskelmat, niin Suomen luvut poikkeaisivat ilmeisesti niistä.

Kerr ja Siegel päätyivät tutkimuksessaan kahteen pääoletta-mukseen niistä tekijöistä, jotka määräävät, mille tuotannonalalle on ominaista työrauhan säilyminen ja mille jatkuvat avoimet selkkaukset. Ensimmäinen oletta-mus kiinnittää huomiota työntekijöiden a s e m a a n yhteiskunnassa. Sen mukaan jokin tuotannonala on todennäköisesti työnseisausten rasittama, jos työntekijät muodostavat muusta yhteiskunnasta eristetyn homogeenisen joukon, joka kykenee yhteistoimintaan. Lakottomiksi muodostuvat sellaiset tuotannonalat, joissa työntekijät ovat yksilöinä integroituneet yhteiskuntaan tai ovat sellaisten ryhmien jäseniä, joiden toimintavapautta hillitsee valtio tai markkinat. Lisäksi tulevat sellaiset alat, joissa työntekijät ovat yksilöinä niin hajallaan, että lakkotoiminta on mahdotonta. Tällaisia eristettyjä homogeenisia joukkoja ovat tavallisesti kaivostyöläiset, merimiehet, metsätyömiehet ja satamatyöntekijät. Näille aloille on tyypillistä, että ammattitaitoa ei ole helppo käyttää hyväksi muilla aloilla ja että sosiaalisen nousun mahdollisuudet ovat vähäiset. Näiden ryhmien jäsenet tuntevat tyytymättömyyttä yleensä samaan aikaan, samassa paikassa ja samoja henkilöitä kohtaan. Siksi voidaankin sanoa seuraavaa: "The strike for this isolated mass is a kind of colonial revolt against farremoved

authority, an outlet for accumulated tensions, and a substitute for occupational and social mobility."¹

Suomessa vuosina 1919-1939 eivät satamatyöntekijät, metsätyöläiset ja kaivostyöläiset aiheuttaneet suurinta osaa työpäivämenetyksistä työnseisauksin. Tämä johtui erilaisista tekijöistä. Metsätöihin osallistuneet työntekijät olivat suureksi osaksi pienviljelijöitä, joiden järjestäminen hajallaan sijaitsevilla työpaikoilla ei tahtonut onnistua. Satamatöissä taas Vientirauhan tehokas toiminta esti työpäivien menetykset nousemasta niin suuriksi, kuin työnseisausten alaisten työntekijöiden lukumäärä antaisi aiheen olettaa.² Toisena suurena olettamuksena Kerr ja Siegel esittävät, että työn ja työntekijöiden luonteenomaisimmat piirteet vaikuttavat tuotantoalojen välisiin eroihin lakkoalttiudessa. Sen mukaan työn luontaiset ominaisuudet määräävät, millaisia työntekijöitä palkataan ja millaiset näiden asenteet ovat. Jos työ on fyysisesti vaikeata, epämiellyttävää, tilapäistä, kausiluonteista tai sellaista, johon pystyy ammattitaidoton tai vain vähäisen koulutuksen saanut työntekijä, niin se vetää puoleensa taipumattomia, epävakaita, taistelunhaluisia ja miehekkäitä tyyppejä, joilla on taipumus lakkoilla. Jos työ on fyysisesti helppoa ja jos se tehdään miellyttävässä ympäristössä, jos se on ammattitaitoa vaativaa, vastuunalaista ja säännöllistä sekä suoritetaan annettujen määräysten ja tarkan valvonnan alaisena, niin se vetää puoleensa naisia tai alistuvaisia miestyyppejä, jotka kammoksuvat lakkoa.³ Edellisiä tekijöitä voidaan ottaa esiin silloin, kun analysoidaan rakennustyömaiden, puuteollisuuden ja metalliteollisuuden suuria työpäivien menetyksiä.

---

1. KERR & SIEGEL mt. s. 193.

2. Ks. kuitenkin KOIVISTO Sosiaaliset suhteet Turun satamassa, s. 183-184.

3. KERR & SIEGEL mt. s. 195-196. Vrt. seuraavaa lainausta: Certainly the bull of the woods and the mousy bank clerk are different types of people and can be expected to act differently. Certainly, also, the community is more sympathetic with striking miners coming out of the ground than with school teachers abandoning their desks." (SAMA s. 195.)

2.9. Työnseisausten seuraukset

2.9.1. Työnseisausten tulokset tilastojen valossa

Mikäli työnseisaukset jaettaisiin työmarkkinaosapuolten antamien tietojen mukaan, niin perin vähäisiksi jäisivät ne tapaukset, joissa oman ilmoituksensa mukaan jompikumpi osapuolista olisi kärsinyt työnseisauksessa tappion. Vaikka työnseisauksen päättymisen yhteydessä ilmoitettaisiinkin, että varsinaiset vaatimukset tulivat hylätyiksi, niin aina on mahdollisuus viitata "epäsuoriin" saavutuksiin - järjestöjen vahvistuminen, vastapuolen voiman heikentäminen, uusien työtaistelujen vaaran vähentyminen, solidaarisuuden kasvaminen jne.

Tilastoissa työnseisaukset on ryhmitelty neljään luokkaan tulosten perusteella: sopimus, työnantajien ehdot hyväksytyt, työntekijöiden ehdot hyväksytyt ja tulos tuntematon. Tällainen luokittelu on pakko suorittaa suuressa määrin subjektiivisten arviointien perusteella varsinkin silloin, kun työnseisauksen syntymisvaiheessa on puolin ja toisin esitetty useita vaatimuksia. Toisaalta tehdyt myönnytykset saattavat olla ainoastaan näennäisiä, ja toisaalta on vaikeaa verrata erilaatuisten vaatimusten ja myönnytysten merkitystä. Jos esim. työntekijät vaativat lakon alkamisvaiheessa palkkojen korottamista, koska he olettivat työnantajan ryhtyvän palkkojen alennuksiin, niin työnantajan voitoksi merkitty lakko saattaa kuitenkin viedä perille työntekijöiden perimmäiset vaatimukset. Tässäkin tapauksessa siis työnseisaustilastoihin on suhtauduttava varovasti.

Työnseisaukset Suomessa vuosina 1919-1939

tuloksen mukaan ryhmiteltyinä¹

Ajanjakso	Työnseisausten luku	Sopimukseen	Työnseisauksista päättyi		
			Työnantajien ehtojen hyväksymiseen	Työntekijöiden	Tuntemattomaan tulokseen
prosenttia					
1919-1920	185	50.8	29.7	17.3	2.2
1921-1924	210	34.3	36.2	23.3	6.2
1925-1928	260	45.0	26.5	23.5	5.0
1929-1933	45	40.2	48.7	11.1	-
1934-1939	195	59.5	21.5	19.0	-
1919-1939	895	46.6	29.5	20.6	3.4

1. Sosiaalinen Aikakauskirja.

Vain noin viidennes työnseisauksista päättyi työntekijöiden ehtojen hyväksymiseen ja vajaa kolmannes työtaisteluista johti työnantajan ehtojen hyväksymiseen. Kuitenkin työntekijät ja työnantajat saattoivat tarkastella tilannetta myös siinä valossa, että he yhdistivät voittoihinsa myös "osittaiset voitot", ts. sopimukseen ja molemminpuolisiin myönnytyksiin päättyneet työnseisaukset, joita vuosina 1919-1939 oli lähes puolet.

Teollisten suhteiden kannalta on kuitenkin tärkeämpää tuntea, miten suuret työntekijäjoukot saivat työnseisausten avulla parannuksia työehtoihinsa tai joutuivat tyytymään työnantajien ehtoihin. Osittaisia parannuksia työehtoihinsa sai näinä vuosina lähes 60 % työnseisausten alaisista työntekijöistä. Pääasiallisimmat vaatimuksensa sai ainoastaan vajaat 10 % lakkoalaisista. Työnantajien vaatimukset hyväksyttiin n. 30 %:n osalta.

Työnseisausten alaiset työntekijät Suomessa vuosina
1919-1939 työnseisausten tulosten mukaan¹

Ajanjakso	Työntekijöiden lukumäärä	Työntekijöitä työnseisauksissa, jotka päättyivät Sopimukseen Työnantajien Työntekijöiden Tuntelemattomaan			
		Sopimukseen	Työnantajien ehtojen hyväksymiseen	Työntekijöiden ehtojen hyväksymiseen	Tuntelemattomaan tulokseen
Luvut prosentteja					
1919-1920	25 070	45.0	45.9	8.6	0.6
1921-1924	26 730	37.6	47.1	13.4	1.8
1925-1928	53 750	66.9	21.1	9.6	2.4
1929-1933	5 730	42.5	55.0	2.5	-
1934-1939	27 470	78.0	14.4	7.6	-
1919-1939	138 740	58.5	30.6	9.5	1.4

On mielenkiintoista todeta, että sopimukseen päättyneiden työnseisausten keskimääräinen suuruus oli 195 työntekijää, kun työnantajien ja työntekijöiden ehtojen hyväksymiseen päättyneiden työnseisausten vastaavat luvut olivat 161 ja 71. Työntekijät saattoivat laskea saavansa ehtonsa kokonaan läpi ainoastaan keskimääräistä pienemmissä työtaisteluissa ja joutuivat panemaan verrattain suuret joukot liikkeelle saadakseen joitakin myönnytyksiä.

Yleisenä "talonpoikaisjärjen" käsityksenä lienee, että työn-

1. Sosiaalinen Aikakauskirja.

seisausten venyessä pitkiksi työntekijöiden voitonmahdollisuudet pienenevät. Tämä käsitys saakin jossakin määrin tukea seuraavasta asetelmasta. Työntekijöiden vaatimukset hyväksyttiin noin kolmanneksessa korkeintaan viikon kestäneistä työnseisauksista, mutta tämä osuus putosi vajaan kymmeneen prosenttiin yli 90 päivää kestäneissä työtaisteluissa. Vastaavasti voidaan havaita työnantajien voittamien työnseisausten osuuden nousseen työtaistelujen pituuden lisääntyessä. Sopimukseen päättyneiden työnseisausten osuus oli korkein viikosta kolmeen kuukauteen kestäneiden työnseisauksien ryhmissä.

Työnseisausten jakautuminen kestoajan ja tulosten mukaan vuosina 1921-1939¹

Luvut prosentteja

Kesto-aika	Sopimus	Työnantajan ehdot	Työntekijöiden hyväksytyt	Tuntematon tulos	Yhteensä
Kork. 7 pv.	38	28	32	2	100
8-14 pv.	51	25	24	-	100
15-30 pv.	54	26	19	1	100
31-90 pv.	54	29	13	4	100
90 pv. ja enemmän	43	46	9	2	100

Hicks ei kuitenkaan tyytynyt yksinomaan tilastolliseen selvitykseen, vaan hän pyrki teoksessaan *The Theory of Wages* luomaan myös teorian työnseisausten pituuden ja tulosten välisistä suhteista. Hicks päätyi sellaiseen lopputulokseen, että työntekijät saavuttavat huonompia tuloksia lakkojen avulla kuin lakonuhan alaisilla neuvotteluilla. Kun työnantajille esitetään vaatimus palkkojen korottamisesta, niin heillä on mahdollisuus valita joko palkkojen korotuksista aiheutuvat lisäkustannukset tai työnseisauksesta johtuvat menetykset. Mitä korkeampia palkkoja työntekijät vaativat, sitä todennäköisempää on, että työnantajat valitsevat työnseisauksen aiheuttamat menetykset myönnytysten sijasta. Mutta toisaalta, mitä pitemmäksi työnseisauksen oletetaan venyvän, sitä halukkaampia työnantajat ovat myöntämään palkankorotuksia. Hicks toteaa tämän perusteella seu-

1. Sosiaalinen Aikakauskirja.

raavaa: "We can then construct a schedule of wages and lengths of strike, setting opposite to each period of stoppage the highest wage an employer will be willing to pay rather than endure a stoppage of that period."¹ Vastaavasti työntekijät valitsevat tämän hetken vapaaehtoisen työttömyyden ja tulevaisuuden alhaisten palkkojen välillä. Siksi työntekijöiden halu pitkittää työnseisausta riippuu toiveista saavuttaa työtaistelulla etuja. Tässäkin tapauksessa voidaan ajatella laadittavaksi vastaavanlainen lukusarja palkkojen ja työnseisauksen pituuden suhteen. Mutta näistä lukusarjoista voidaan ajatella johdettavaksi myös kaksi käyrää; vasemmalta oikealle nouseva "työnantajan myönnytyskäyrä" ja vasemmalta oikealle laskeva "ammattiyhdistyksen vastarintakäyrä". Näiden käyrien leikkauspisteen määräämä palkka on Hicksin mukaan se korkein taso, jolle taitavat neuvottelijat saattavat nostaa palkat. Mikäli he vaativat enemmän, on seurauksena työtaistelu, joka maksaa enemmän kuin tulokset korvaavat. Jos neuvottelijat taas hyväksyvät alhaisemman palkan, niin he ovat luopuneet palkankorotuksesta, joka olisi ollut mahdollista saavuttaa.²

Hicksin teoriaa on syystä arvosteltu. Sitä vastaan voidaan esittää - varsinkin Suomen oloissa - , että työtaistelun aloittaminen on usein ollut työntekijöiden ainoa keino saada työnantajat neuvottelupöydän ääreen. Knowles lisää, että mikäli toinen tai molemmat osapuolet turvautuvat hämäykseen, niin edellä mainitut teoreettiset käyrät eivät kohtaakaan toisiaan,³ jolloin tilanne voidaan selvittää ainoastaan työtaistelun avulla. Ross puolestaan asettaa vastattavaksi mm. seuraavanlaisia kysymyksiä: Miksi palkkaneuvotteluissa usein on ratkaisevampaa palkankorotusprosentti kuin lisäpalkan absoluuttinen määrä ja miksi työtaisteluita usein puhkeaa, vaikka osapuolten väliset erimielisyydet ovat supistuneet perin vähäisiksi?⁴ Miten usein onkaan

---

1. HICKS The Theory of Wages, s. 141.

2. SAMA s. 140-158.

3. KNOWLES mt. s. 251.

4. ROSS Trade Union Wage Policy, s. 46-47.

viime aikoina huomautettu,¹ että meillä ei enää ole tyydyttävää palkkateoriaa, vaikka Hicks vielä v. 1932 saattoi lausua: "The theory of wages in a free market is simply a special case of the general theory of value. Wages are the prince of labour; and thus, in the absence of control, they are determined, like all prices, by supply and demand."² Ammattiyhdistykset ovat olleet vaikea pähkinä purtavaksi - myös taloustieteilijöille.

2.9.2. Työnseisausten taloudelliset vaikutukset

Suurten työnseisausten yhteydessä suoritetaan mielellään laskelmia, paljonko lakko tai sulkku "tuli maksamaan". Tällöin saatetaan ensinnäkin arvioida, paljonko työntekijät menettivät työnseisauksen aikana maksamattomina palkkoina ja miten pitkän aikaa kestää, ennen kuin mahdollisesti saadut palkankorotukset korvaavat näin syntyneet tappiot. Tosin yksityisten työntekijöiden kohdalla lakkokassojen käyttäminen on yleensä jossain määrin korvannut palkkamenetyksiä, mutta kysymyksessä on silloin ainoastaan ammattiyhdistysten suorittaman "pakkosäästämissen" syöminen. Eräissä 1920-luvun putkityömiesten lakoissa työnseisausten seurauksena oli ainoastaan työvoiman lisääntynyt liikkuvuus Helsingistä maaseudulle. Pienten työnseisausten aikana korkeasuhdanteen vallitessa työntekijöillä onkin mahdollisuus tietyssä määrin kompensoida lakkomenetyksiään työskentelemällä muilla aloilla. Organisoitumisen lisääntyessä ja työnantajien yhteistoiminnan voimistuessa tällainen mahdollisuus kuitenkin pienenee. Tilastojemme puutteellisuuden vuoksi ei ole mahdollista selvittää, miten paljon yleinen palkkataso nousi vuosina 1919-1939 suoranaisesti työnseisausten ansiosta. Olisi mielenkiintoista tietää, missä määrin työnseisausten päättymisen

---

1. Knowles mm. toteaa: "Thus existing theories (as well as the methods used hitherto to measure the results of strikes) are to some extent out-dated. In so far as strikes are now more like demonstrations than wars, their effectiveness is more difficult to asses. It is even harder to gauge the success of demonstrations as against other pressure techniques than it was to count up the net gains from wars when these were the sole means to settling quarrels" (KNOWLES mt. s. 255).

2. HICKS mt. s. 1.

yhteydessä sovitut palkkojen korotukset vaikuttivat eri alojen palkkarakenteeseen ja missä määrin ne ainoastaan laajensivat eräillä aloilla tapahtuneita palkkojen liukumisia.

Knowles toteaa, että Englannissa työnseisausten vaikutukset palkkatason nousuun ovat olleet verrattain vähäiset.¹ Tässä yhteydessä lienee myös syytä huomauttaa, että menetettyjen työpäivien kertominen arvioiduilla päiväansioilla ei anna mielekästä vastausta kysymykseen työntekijöiden kärsimistä menetyksistä. Toisena työnseisausten aiheuttamana menetyksryhmänä ovat työnantajien kokemat tappiot. Välittöminä tappioina voidaan mainita voittojen supistuminen, menot kiinteistä kustannuksista työnseisauksen aikana, tilausten luisuminen kilpailijoiden käsiin jne. Tässäkin tapauksessa tilastollisen arvioinnin suorittaminen kohtaa voittamattomia vaikeuksia. Jokainen tapaus tulisi tutkia erikseen ottamalla huomioon suhdannevaihe, alan kilpailutilanne, substituutiosuhteet, varastojen suuruus. Yksityisen yrityksen kannalta laskelmat lyhyen ja pitkän ajan kuluessa varmasti poikkeavat toisistaan. Kolmantena kysymykseen tulevana ryhmänä ovat kuluttajat. Toisen maailmansodan jälkeisen ajan suuret ns. "emergency strikes" USA:ssa saivat sanomalehdet korostamaan sitä näkökohtaa, että työntekijöiden lakko-oikeuden vastapainoksi voidaan asettaa työnjaon vallitessa kuluttajien oikeus odottaa hyödykkeiden ja palvelusten keskeytymätöntä virtaa. Christenson on kuitenkin huomauttanut, että työnseisausten yhteydessä on otettava huomioon ns. "offset factor".² Jos nimittäin työnseisaus syntyy ainoastaan eräissä yrityksissä sellaisella alalla, jolla on tyypillisinä piirteinä useat yritykset, yhteiset markkinat ja vajaakäyttöinen kapasiteetti, niin työnseisauksen vaikutuksia voidaan välittömästi eliminoida siirtämällä tilauksia työnseisauksesta vapaisiin yrityksiin. Ellei tällaista mahdollisuutta ole tai jos tilausten siirtomahdollisuus on vähäistä, niin toiseksi on mainittava mahdollisuus lisätä tuotantoa ennen ja jälkeen työnseisauksen.³ Tutkittuaan työnseisausten vaikutusta

---

1. KNOWLES mt. s. 265-266.

2. Ks. CHRISTENSON The Theory of the Offset Factor. The American Economic Review, September 1953.

3. SAMA.

hiilen kulutukseen Christenson päätyi USA:n osalta seuraavaan kahteen lopputulokseen: "First, compensatory reserves have always been adequate to shelter market-access consumers. Second, even for the largest productive-use consumer such reserves have usually been adequate, but in special cases the application of the time-shift form of the offset factor furnishes rational support for the view that total coal consumption and therefore steel production has not been reduced."¹

Sen sijaan Chamberlain on tutkimuksissaan päätenyt hieman vastakkaisiin tuloksiin. Kehittämänsä tutkimusmenetelmän avulla hän pyrki arvioimaan hiiliteollisuudessa, terästeollisuudessa ja rautateillä puhjenneiden suurten työtaistelujen vaikutukset kolmessa suhteessa: ensinnäkin työnseisausten vaikutukset eri kuluttajien kannalta, toiseksi niiden vaikutukset varastoihin ja kolmanneksi substituutiovaikutukset.² Tässä analyysissaan Chamberlain päätyi seuraavaan tulokseen: "Because of the integrated nature of the American economy a strike has consequences far more ramifying than are revealed by consideration of whether consumers can get along for a time without the final product. Producers who rely on the struck product, and other producers who depend on goods made with the struck product, as well as suppliers of the struck unit but also the directly and indirectly affected producers are all caught in the backwash of a stoppage. In many instances these repercussions are minor and work no substantial hardship, but in other instances they constitute the most important effects of a strike."³

Työnseisausten vaikutusten analysoiminen tilastojen avulla onkin jättiläistehtävä. Jos rajoitutaan analysoimaan ainoastaan työnseisausten vaikutuksia tuotannon suuruuteen, niin huomio on

---

1. CHRISTENSON The Impact of Labor Disputes upon Coal Consumption. The American Economic Review, March 1955, s. 111-112.

2. CHAMBERLAIN Social Responsibility and Strikes, s. 78-112. CHAMBERLAIN ja SCHILLING The Impact of Strikes, s. 8-43.

3. SAMA s. 251-252. Ks. kuitenkin KNOWLESin arvostelua The American Economic Review, March 1955, s. 221-223.

kiinnitettävä paitsi lakon tai sulun alaisten yritysten tuotannonmenetyksiin myös muiden alojen tuotannon vaihteluihin. Sekundääristen ja tertiääristen vaikutusten analysoiminen tuottaa jo kuitenkin suuria vaikeuksia. Monta kertaa saattaakin olla niin, että vaikka alkuperäiset tappiot muodostuvat vähäisiksi, niin työnseisauksen kerrannaisvaikutukset ovat huomattavat. Työnseisausten tuotantoefektiä analysoitaessa on lisäksi aina otettava huomioon yleistaloudellinen tilanne. Vaikutukset muodostuvat erilaisiksi lamakauden aikana kuin täystyöllisyyden vallitessa. Työnseisausten vaikutusten mittaaminen menetettyjen työpäivien avulla lienee oikeutetuinta täystyöllisyyden vallitessa ja silloinkin ainoastaan lyhyellä tähtäimellä.

Vaikka teollistuneissa yhteiskunnissa pitkälle viety työnjako ja erikoistuminen ovat aiheuttaneet talouselämän eri alojen keskinäisen riippuvuuden lisääntymisen viimeisen sadan vuoden aikana, niin työnseisausten aiheuttamat kansantuotoksen menetykset lienevät pysytelleet suhteellisen vaatimattomissa rajoissa. Yleensä tappiot on voitu korvata varsin lyhyessä ajassa, mikä osoittaa, että ns. markkinatalouden joustavuus ja vastustuskyky lakkojen suhteen on ollut korkea.¹ Tällä ei kuitenkaan ole tahdottu sanoa sitä, etteivätkö jonkin työnseisauksen aiheuttamat "epämukavuudet" ja tuotannon menetykset ole olleet suhteettoman suuret. Lisäksi on huomautettava, että työnseisauksen vaikutuksia ei voida arvioida yksinomaan kokonaistaloudellisin termein.

Työnseisausten merkitystä voidaan lisäksi arvioida esim. punnitsemalla sekä työnseisausten että muiden syiden aiheuttamia työpäivien menetyksiä vastakkain. Kuitenkin teollisen konfliktin muodoista useat ovat vaikeasti mitattavissa. Työnjarrutuksen, alhaisen työmoraalin, poissaolojen, huonon työnjohdon ja työttömyyden johdosta aiheutuneet työpäivien menetykset saattavat nousta moninkertaisiksi työnseisauksissa menetettyjen työpäivien rinnalla. Tosin vertailut eivät aina ole paikallaan eivätkä vaikutukset samanlaisia. Työnseisauksella saattaa olla shokkivaikutuksia, jotka puuttuvat esim. poissaolon

---

1. Ks. kuitenkin PEDERSEN Arbejdsstandsningernes økonomiske Virkninger, Nationaløkonomisk Tidsskrift 1937, s. 290-317.

laajastakin esiintymisestä.

Mainittakoon, että teollisuustilastossamme on annettu lukuja työpaikoissa sattuneista tuotannon keskeytyksistä. Vuosina 1919-1938 sattui kaikkiaan 19 117 työnkeskeytystä eri syistä. Työnseisausten aiheuttamat keskeytykset olivat kuitenkin ainoastaan n. 4.0 % kaikista tapauksista. Tämä prosentti vaihteli luonnollisesti vuodesta toiseen ja oli korkeimmillaan vuosina 1920 (13.5 %), 1927 (9.7 %) ja 1926 (9.5 %).¹

1.SVT XVIII A Teollisuustilastoa.

3. TEOLLISET SUHTEET VALINKAUHASSA INFLAATIOVUOSINA 1919-1920

Sotatapahtumat Suomessa alkupuolella vuotta 1918 olivat mittasuhteiltaan vaatimattomat ja kestoajaltaan suhteellisen lyhyet. Koska kevään 1918 tapahtumiin kytkeytyi kysymys sekä yhteiskuntajärjestelmämme perusteista että Suomen suhteista alkuaskeleitaan ottavaan Neuvostoliittoon, riitti aina talvi-sotaan saakka aineksia tunneperäisen poliittisen keskustelun käymiseen. Veriteot ja vankileirit olivat painolastina pyrki-myksille tasoittaa yhteiskuntaluokkien välistä kuilua. Tilan-netta vaikeutti lisäksi Suomen asema uutta yhteiskuntamuotoa kokeilevan suurvallan naapurina. Haavojen oli arpeuduttava ja - kuten nähtiin - ulkoisen vaaran uhattava maamme, ennen kuin "asevelihenki" pääsi syntymään.

Analysoitaessa vuosien 1919-1939 työmarkkinapolitiikkaa Suomessa on syytä tähdentää, että vuoden 1918 vastakohtaisuus valkoinen-punainen olennaisesti vaikeutti neuvottelusuhteen syntymistä työmarkkinajärjestöjen välillä. Työnantajat saat-toivat nojata ns. valkoiseen porvarilliseen mielipiteeseen ja asemaansa voittajapuolella pyrkiessään säilyttämään valtansa työehtojen sanelijoina. Työntekijöiden piirissä sodan seurauk-set ilmenivät taas osaksi keskinäisenä eripuraisuutena ja ha-jaannuksena, osaksi katkeruutena voittajapuolta kohtaan. Työ-väenliike jakautui kahtia Suomessakin, kun Venäjälle paenneet ja kommunistisen ideologian vähitellen omaksuneet henkilöt perustivat Moskovassa elokuussa 1918 Suomen Kommunistisen Puo-lueen (SKP). Tämä hajaantuminen heijastui työväenliikkeen kai-kissa toimintahaaroissa. Järjestöissä käytiin taistelua sekä ideologisesta suunnasta että vallasta. Ammatillisen liikkeen kannalta oli ratkaiseva merkitys sillä, asetettiinkö etualalle ajankohtaiset vaatimukset vai kaukaisemmat poliittiset tavoit-teet sekä sillä, käytettiinkö liittoja vallankumouksen valmis-teluihin vai reformien ja työmarkkinakysymysten hoitamiseen.

Molemmat työmarkkinaosapuolet kävivät vuosina 1919-1920 keskustelua omassa piirissään siitä, millaisia menettelytapoja käytettäisiin ja mihin päämääriin pyrittäisiin työmarkkinoilla.

Samalla pyrittiin kokoamaan hajalle menneet järjestöt. Työtaitelujen lopputuloksilla oli näinä murrosvuosina suuri merkitys siihen, millaisiksi teolliset suhteet eri aloilla muodostuivat seuraavien vuosien aikana.

3.1. Ammatillisen liikkeen murros

3.1.1. Järjestöelämän elpyminen ja kommunistien mukaantulo

SAJ:n ja sen alaisten liittojen toiminta lamautui vuoden 1918 jälkipuoliskolla jokseenkin kokonaan. Toiminnan alkamista vaikeutti ensinnäkin organisointitehtäviin tottuneiden henkilöiden puute. Entiset ammatillisen liikkeen johtohenkilöt olivat paenneet Venäjälle, joutuneet vankileireille tai kuolleet. Tilannetta kuvaa se, että SAJ:n toimikunnasta jäi jäljelle ainoastaan rahastonhoitaja ja muutamia varajäseniä. Useiden liittojen kohdalla lienee tilanne ollut samankaltainen. Sosiaalidemokraattisen puolueen johtohenkilöt eivät niissä oloissa ehtineet kiinnittää suurtakaan huomiota ammatilliseen toimintaan, varsinkin kun he olivat etupäässä osuuskauppatoiminnan, puolue-elämän ja eduskuntaryhmän kasvatteja. Organisointityön "nimeksi" jäi tällöin Matti Paasivuori, joka kuitenkin toisella jalallaan oli myös puolueriennoissa ja politiikassa mukana. Toiseksi SAJ:n omaisuutta koskeva myymis- ja hukkaamiskielto kumottiin vasta 1.2.1919. Taloudellinen lähtökohta oli vaikea inflaation syötyä osan varoista ja osan jouduttua harhateille Venäjälle. Kolmantena toimintaa rajoittaneena tekijänä on mainittava kommunistien asennoituminen ammatilliseen liikkeeseen.

Maailmansodan jälkeen määräytyi kommunistien asennoituminen ammattiyhdistysliikkeeseen ensinnäkin siitä näkemyksestä, joka heillä oli kapitalistisen talouselämän kehitysvaiheesta, ja toiseksi Neuvostoliiton kansainvälis-poliittisesta asemasta. Sodan jälkeisessä tilanteessa näytti kehitys kulkevan maailmavallankumousta kohden. Mikäli ennustelut olivat oikeat, kannatti kommunistien keskittää kaikki käytettävissä olevat voimat vallankumouksen ja köyhälistön diktatuurin toteuttamiseen. Oltiin ollut tuhlausta käyttää vähäisiä organisatorisia kykyjä parjatun reformistisen ammattiyhdistysliikkeen elvyttämiseen, koska ammatillisten järjestöjen aseman arveltiin muuttuvan "uu-

dessa yhteiskunnassa".

Suomen kommunistien asennoitumiselle tulivat tässä suhteessa suuntaa antaviksi SKP:n perustavan kokouksen päätöslauselmat, joissa hylättiin vanhat menettelytavat ja asetuttiin pikaisen vallankumouksen kannalle.¹ Toiminta ammattiyhdistysliikkeessä ei ollut sallittua. Entinen SAJ:n puheenjohtaja J. Lumivuokko sai tehtäväkseen juurruttaa tämän käsityksen Suomen työntekijöiden mieliin. Kirjoituksissaan helmikuussa 1919 Lumivuokko asettui jyrkästi vastustamaan ammatillisen liikkeen elvyttämistä maassamme. Kantaansa hän perusteli luonnehtimalla ammattiyhdistysliikkeen "kapitalistisen rosvovaltion asettamissa rajoissa liikkuvaksi reformiliikkeeksi".² Jos työväenluokka ei voinut laillisten järjestöjensä avulla edetä kohti sosialismia, niin vallankumouksellisen Lumivuokon oli tuomittava myös ammattiyhdistysliikkeen menettelytavat. Työehtosopimukset hylättiin sen vuoksi, että niiden katsottiin johtavan varovaiseen politiikkaan ja että ne takasivat vain työnantajille työrauhan sopimuskaudeksi, mutta sitoivat työntekijöiden kädet.³ Mielenkiintoista on myös todeta, että samalla kun työntekijäin järjestöjen johtohenkilöitä syytettiin liiallisesta varovaisuudesta lakkojen aloittamisen suhteen, katsottiin lakkojen johtavan pääoman keskittymiseen yhä harvempiin käsiin.⁴

Mutta vaikka jarruttavia tekijöitä siis oli olemassa, niin järjestötoiminta lähti nopeasti liikkeelle. Ehkä käytevoimana tälle oli vallankumousmentaliteetti, ehkä monien vuosien järjestökokemus. Tosin eräät työntekijöistä katsoivat parhaaksi pysytellä poissa järjestötoiminnasta työpaikan menettämisen pelossa. Jo vuoden 1919 loppuun mennessä 11 liittoa oli ehtinyt pitää edustajakokouksensa, ja SAJ:n edustajakokous suunniteltiin

---

1. ANTIKAINEN Katsaus SKP:n historian pääetappeihin. SKP:n taistelun tieltä. Vrt. tämän kokouksen hyväksymiä teesejä: "Työväen on tarmokkaasti valmistauduttava aseelliseen vallankumoukseen eikä suinkaan pyrittävä palaamaan siihen vanhaan eduskunnalliseen, ammatilliseen ja osuustoiminnalliseen taisteluun, jonka kannalla Suomenkin työväenjärjestöt olivat ennen vallankumousta".

2. LUMIVUOKKO Laillinen ammattiyhdistysliike vaiko vallankumous, s. 6-8.

3. LUMIVUOKKO mt. s. 15-21.

4. SAMA s. 36.

pidettäväksi seuraavan vuoden keväällä. Niinpä vuoden 1919 lopussa SAJ:n alaisuuteen kuului 21 liittoa, joissa oli 812 ammattiosastoa. Jäsenmääräkin nousi samalle tasolle kuin se oli ennen "hullua vuotta" 1917 eli 40 677:ään.¹ Seuraavana vuonna liittojen lukumäärä lisääntyi kahdella pienellä, mutta osastojen luku 159:llä. Jäseniä oli vuoden 1920 lopussa kaikkiaan 59 470.²

Kun Venäjällä oleskelleet emigranttikommunistit vielä painottivat vallankumouksen tärkeyttä ja laillisten järjestömuotojen turhuutta, alkoi Suomessa loppupuolella vuotta 1919 esiintyä ns. vasemmistoradikaalinen suuntaus. Vaikka useat tämän suuntauksen edustajista nopeasti ajautuivat O.W. Kuusisen edustamille kommunistisille linjoille, niin 1919 lopussa he tekivät SKP:n ohjeitten vastaisen tilannearvion: järjestöihin. Tästä oli seurauksena äärivasemmiston keskuudessa ankara suuntataistelu, joka sai ratkaisunsa vasta SKP:n neljännen edustajakokouksen yhteydessä vuonna 1921.³ Vallankumousta valmistelevana liikkeenä vasemmistolaisia uhkasi eristäytyminen joukoista. Tannerin oli onnistunut torjua yritykset vallata sosiaalidemokraattinen puolue joulukuussa 1919 pidetyssä edustajakokouksessa.⁴ Osuuskauppaliikkeessä ei ollut reaalisia edellytyksiä syrjäyttää sosiaalidemokraatteja. Eräissä muissa työväenjärjestöissä saavutetut voitot eivät riittäneet takaamaan kiinteää otetta joukoista. Sen sijaan nouseva ammatillinen liike tarjosi sopivan lähtökohdan Kuusisen johtamalle suuntaukselle.

Vasemmistojohdon suorittama taistelurintaman muutos tapahtui ilmeisesti sosiaalidemokraateille yllätyksenä.⁵ Järjestö-

---

1. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta vuonna 1919, s.26.

2. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta vuonna 1920, s.52.

3. ANTIKAINEN mt. s. 13-14.

4. PAASIVIRTA Suomen poliittisen työväenliikkeen kehitys, s. 54-58.

5. Vrt. TUOMINEN Sirpin ja vasaran tie: "Keskittäessään voimansa puolueen varjelemiseksi tannerilaiset unohtivat ammattiliitot tai oikeammin sanoen eivät ymmärtäneet, m i t e n tarmokkaita toimenpiteitä asia vaati" (SAMA s. 138). "... itse rehellisenä ja vain avoimeen julkiseen toimintaan tottuneena miehenä Paasi-Matti ei turvautunut junttataktiikkaan eikä osannut aavistaa, millainen salakavala hyökkäys oli tulossa" (SAMA s. 140).

jen valtaaminen aloitettiin Puutyöntekijäin Liitosta ja se hui-
pentui SAJ:n valtaamiseen edustajakokouksessa, joka pidettiin
toukokuun 25.-29. pnä 1920. Tässä kokouksessa Matti Paasivuori
syrjäytettiin järjestön johdosta ja tilalle asetettiin Matti
Väisänen. Lisäksi enemmistö SAJ:n toimikunnan paikoista joutui
vasemmistoradikaalien haltuun. Sitä mukaa kuin eri liitoissa
pidettiin edustajakokouksia, kommunistien ote ammatillisesta
liikkeestä lujittui sosiaalidemokraattien onnistuessa säilyt-
tämään valtansa ainoastaan eräissä pienehköissä liitoissa. Va-
semmistoradikaalit siis hallitsivat jo silloin "junttataktiikan"
salaisuu~~det~~et. Kun taas jokin järjestö oli joutunut pienen hyvin
organisoidun ryhmän käsiin, niin sen hallussa pitäminen oli ver-
rattain helppoa - kuten eräät myöhempienkin aikojen esimerkit
ovat osoittaneet. Menestykseen vaikutti ilmeisesti myös työn-
tekijöiden yleinen mieliala, johon Kuusisen kannattajat osasi-
vat taitavasti vedota. Radikaaliselle suuntaukselle kannatuk-
sensa antaneet joukot olivat tuskin selvillä vasemmistoradikaa-
lien ja kommunistien päämääristä ja menettelytavoista - olivat-
han ne johdollekin jotakin varsin uutta. Sodan jälkeinen tyyty-
mättömyys sai joukot innolla tervehtimään jokaista ehdotusta,
joka lupasi nopeasti parannuksia vallitseviin oloihin.

Suomessa suoritettu suunnantarkistus ei jäänyt kuitenkaan
irralliseksi ilmiöksi kommunistisessa leirissä. Vuonna 1920
alkoi johtaville kommunisteille käydä selväksi, ettei maailman-
vallankumous syntyisi heti, vaan että siihen oli valmistaudutta-
va. Länsi-Euroopan kommunistit alkoivat menettää otettaan jouk-
koihin. Taktiikkaa oli muutettava. Lenin suoritti keskustelun
avauksen moittimalla keväällä 1920 eräiden maiden kommunisteja
"ylivallankumouksellisuudesta".¹ Hän vaati, että kommunistien
oli toimittava siellä, missä joukot olivat. Sen vuoksi vallan-
kumouksellista agitaatiota oli suoritettava sellaisissa järjes-
töissä, joiden jäsenet olivat proletaarisia tai puoliproletaa-
risia henkilöitä. Varsinkin ammatilliset järjestöt oli saata-

---

1. IB SCHMIDT 30 aars kommunistisk politik, s. 101.

va kommunistien käsiin kaihtamatta mitään menettelytapoja.¹

Heinäkuussa 1920 pidetyn Kominternin toisen kokouksen keskusteluille oli vielä leimaa-antavana piirteenä toiveet maailmanvallankumouksen syntymisestä lyhyen ajan sisällä.² Kansainvälisen suhdannelaskun oletettiin lisäävän työntekijöiden tyytymättömyyttä. Työttömyyden ja palkanalennusten ajateltiin lisäävän ammatillisten järjestöjen mahdollisuutta kanalisoida radikaaliset tunteet vallankumouksen virtaan. Leninin esittämät vaatimukset tulivat kuitenkin osittain varteen otetuiksi. Aikaisemman ammattiyhdistysliikettä vieroksuvan asenteen tilalle tuli määräys, että kommunistien velvollisuutena oli liittyä ammatillisiin järjestöihin ja muodostaa niistä taisteluelimiä vallankumouksen toteuttamiseksi. Kominternin suorittaman suunnanmuutoksen perusteellisuutta osoitti myös Punaisen Ammatillisen Internationalen, Profinternin, perustaminen. Tarkoituksena ei kuitenkaan ollut luoda itsenäistä ammatillista toimintaa poliittisen rinnalle. Profinternin ja ammatillisten järjestöjen tuli toimia ainoastaan vallankumoustaistelua silmälläpitäen eikä varsinaisten ammatillisten päämäärien toteuttamiseksi. Tämän vuoksi puolue-elimillä tuli olla ehdoton määräamisvalta ammatillisessa liikkeessä.³ Profinternin päämääränä oli sen sääntöjen

---

1. LENIN Penikkatauti, s. 42,44. Leninin tässä yhteydessä esittämä tunnettu toimintaohje oli seuraava: "... on kyettävä olemaan valmis kaikkeen, kaikenlaisiin uhrauksiin, vieläpä - tarpeen tullen - osattava käyttää kaikenlaisia metkuja, osattava kieroilla, turvautua laittomiin menettelytapoihin, vaikenemiseen asioissa, totuuden salaamiseen voidakseen vain päästä ammatiliittoihin, pysyä niissä ja hinnalla millä hyvänsä suorittaa kommunistista valistustyötä."

2. IB SCHMIDT mt. s. 102-103.

3. LUMIVUOKKO Kommunisti ammatillisessa liikkeessä, s. 9. Punaisen Ammatillisen Internationalen I:n kongressin teesit ja päätökset, s. 41-43. Vrt. Kominternin lausuntoa "... on kommunistien pyrittävä niin täydellisen yhteyden luomiseen kuin mahdollista ammattiyhdistysten ja kommunistisen puolueen välille ja asiallisesti saamaan työväen taloudelliset järjestöt puolueen, työväenvallankumouksen etujoukon johdon määräysvaltaan." (LUMIVUOKKO mt. s. 9) Profinternin päätöksissä sen sijaan lausuttiin seuraavaa: "Vallankumoukselliset ammattiyhdistykset ovat asettaneet päätehtäväkseen joukkojen yhdistämisen, kurinpidon ja kasvatuksen kapitalismin väkivaltaiseksi kukistamiseksi." "A m m a t t i y h d i s t y s o n k o m m u n i s m i n a m m a t t i - j a t y ö k o u l u. Sen tehtävänä on valmistaa joukkoja kapitalistisen järjestyksen kukistamiseen." (Punaisen Ammatillisen Internationalen I:n kongressin teesit ja päätökset, s. 29).

mukaan vallankumouksellisen propagandan harjoittaminen, työnantajien kanssa käytävän neuvottelupolitiikan vastustaminen, ILO:a ja Amsterdamin Internationalea vastaan käytävän taistelun järjestäminen, työntekijöiden taistelun yhdenmukaistaminen eri maissa ja taloudellisen tuen antaminen suurten yhteiskunnallisten selkkausten yhteydessä. Tarkoituksena oli siis saada aikaan kurinalainen ja keskitetty kommunistinen toiminta ammatillisella rintamalla, minkä vuoksi Profinterniin liittymisen ehdot olivat varsin tiukat.¹

Mitä taisteluvälineitä ja mitä menettelytapoja sitten Profintern suositteli? Päämääränä oli joukkojen radikalisoiminen ja irrottaminen vanhojen johtajien alaisuudesta. Tämän vuoksi suositeltiin suoran toiminnan järjestämistä työnantajia ja valtiota kohtaan, jolloin tärkeintä oli valita sellaisia toimintamuotoja - lakot, katumielenosoitukset, liikeyritysten valtaaminen, väkivaltainen kuljetusten estäminen jne. - , jotka olivat omiaan kasvattamaan joukkoja yhteiskunnalliseen vallankumoukseen.² Sen sijaan hyökättiin työehtosopimusten sitovuutta vastaan seuraavalla tavalla:

"Vallankumouksellisten ammattiyhdistysten ei pidä hylätä joukkosopimusta, mutta antaa sille relatiivinen suhteellinen arvonsa ja tariffin rikkomiskysymystä, jos siitä olisi hyötyä työväenluokalle, aina pitää selvänä silmien edessä."³

---

1. Ks. Profinternin liittymisehtoja, jotka oli hyväksyttävä:
" 1. Tunnustaa vallankumouksellisen luokkataistelun periaatteet.
2. Sovelluttaa näitä periaatteita käytäntöön jokapäiväisessä taistelussa pääomaa ja porvarillista valtiota vastaan. 3. Tunnustaa välttämättömäksi kapitalismin kukistamisen yhteiskunnallisen vallankumouksen kautta ja ylimenokautta varten köyhälistön diktatuuri. 4. Tunnustaa ja alistuu kansainväliseen proletariaariin. 5. Tunnustaa ja panee täytäntöön Punaisen Ammatillisen Internationalen päätökset. 6. Katkaisee kaikki suhteet Amsterdamin keltaisen Internationalen kanssa. 7. Yhtyy yhteiseen toimintaan maansa kaikkien vallankumouksellisten järjestöjen kanssa kaikessa puolustus- ja hyökkäystoiminnassa porvaristoa vastaan." (Punaisen Ammatillisen Internationalen I:n kongressin teesit ja päätökset, s. 102-103.)

2. SAMA s. 49.

3. SAMA s. 53.

Vanhoja johtajia syytettiin mm. siitä, että he olivat korvanneet lakkotaistelut pitkäaikaisilla työehtosopimuksilla, asettaneet vallankumouksellisten päämäärien tilalle reformipoliitiikan ja estäneet taisteluja saamasta luokkavastakohtia kärkevän luonteen säilyttämällä vanhat järjestömuodot.¹ Profintern suositteli teollisuusliittoperiaatteen toteuttamista, koska työpaikan työntekijöiden kuulussa samaan ammattiosastoon ja samaan liittoon oli vallankumouksen organisoiminen helpompaa. Liittomuotoja uudistamalla oli mahdollisuus syrjäyttää vanhat johtohenkilöt. Jotta puolue-elimillä olisi poliittista vaikutusta suoraan työpaikoilla, päätettiin ryhtyä perustamaan ammattiosastojen rinnalle erityisiä työpaikkaneuvostoja. Ammattiosastoon saattoi kuulua työpaikan kaikki työläiset, työpaikkaneuvostoon ainoastaan kommunistit. Palkankorotusvaatimusten esittäminen ja työtaistelujen järjestäminen oli ammattiosastojen tehtävänä. Työpaikkaneuvostot sen sijaan olivat poliittisia elimiä, joiden tehtävänä oli korvata ammattiyhdistykset vasta vallankumouksen jälkeen, jolloin kysymys tuotannon kontrollista ja järjestelystä olisi tullut ajankohtaiseksi.

3.1.2. Menettelytapa- ja järjestömuotokysymykset pohdittavina

SAJ:n viidennen edustajakokouksen käsittelylistan periaatteellisesti tärkeimmät kysymykset olivat: mitkä menettelytavat ja millaiset järjestömuodot. Erilaisten järjestömuotojen edusta ja haitoista on useiden maiden ammattiyhdistysliikkeiden kongresseissa käyty vilkasta keskustelua. Lukuisia päätöslauselmia on sen johdosta sorvattu, mutta kehitystä on yleensä voitu varsin vähän kiihdyttää. Suomessakin oli vuoden 1909 edustajakokouksesta asti esillä kysymys siitä, mikä olisi oloihimme sopivin määrä liittoja ja miten joukot olisi järjestettävä. Käytännössä oltiin saavutettu varsin vähän ennen ensimmäistä maailmansotaa. Vuoden 1919 lopussa SAJ:n alaiset liitot olivat organisoimiltaan sekamuotoisia. Niissä oli aineksia sekä amatillisista että teollisuusliitoista. Suurin osa liitoista oli Suomenkin oloihin liian pieniä; alle 1 000 jäsenen liittoja

---

1. LUMIVUOKKO mt. s. 3-6.

oli 8 ja alle 4 000 jäsenen 18. Pienin oli Sukeltajain Liitto (40 jäsentä) ja suurimmat Tehdas- ja Sekatyöväenliitto sekä Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto (molemmissa yli 6 000 jäsentä).¹ Suurimpana puutteena käytännössä olleissa liittomuodoissa havaittiin olevan sen, että mikäli johonkin ammattiin kuuluvat työntekijät pyrkivät voimatoimenpitein saamaan oloihinsa parannuksia, niin toisetkin työntekijät saattoivat joutua vedetyiksi mukaan ilman riittävää harkintaa ja valmisteluja. Jos taas oli kysymyksessä kaikkia työntekijöitä koskeva työtaistelu, niin neuvottelujen käymistä haittasi se, että saman työnantajan kanssa oli neuvottelemassa usean liiton toimihenkilöitä paikallisten edustajien lisäksi.

Järjestömuotokysymyksestä syntyi vilkas keskustelu jo ennen edustajakokousta. Erilaiset katsantokannat alkoivat tällöin jo hahmoittua. Tunnusomaista käydylle keskustelulle oli se, että kaikki siihen osallistuneet olivat sitä mieltä, että ammatillisen liikkeen voimia oli keskitettävä. Erimielisyyttä vallitsi sen sijaan siitä, miten nopeasti uudistukset oli toteutettava, miten monta liittoa oli perustettava ja miten oli suhtauduttava jo toimiviin ammatillisiin liittoihin. Keskustelussa esiintyi kaksi päälinjaa. Toinen liikkui pääasiallisesti vuoden 1912 järjestömuotokomitean tekemien ehdotusten pohjalla, mikä merkitsi asteittaista ja hidasta siirtymistä kohti teollisuusliittoperiaatetta ja järjestöjen lukumäärän vähentämistä. SAJ:n toimikunnan edustajakokoukselle antamassa ehdotuksessa liikuttiin näillä linjoilla. Kommunistien kanta oli sen sijaan, että järjestömuodot oli perusteellisesti uudistettava ja että tämä uudistus oli toteutettava heti. Heidän mielenkiintonsa järjestömuotoja kohtaan johtui enemmän poliittisista näkemyksistä kuin pyrkimyksestä saada aikaan muutos työmarkkinapolitiikassa. Keskustelun perusteella voi myös todeta sen, että kommunistijohtajienkaan

---

1. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1919, s. 27.

käsitykset eivät vielä olleet täysin kiteytyneet.¹

Keskustelun vilkkaus jatkui edelleen SAJ:n edustajakokouksen aikana. Tätä kysymystä käsiteltäessä käytettiin runsaimmin puheenvuoroja.² Edustajakokous hyväksyi ne periaatteet, joiden mukaan järjestötoimintaa oli ruvettava kehittämään Suomessa. Nämä periaatteet olivat sitten suuntaa osoittavina koko 1920-luvun ajan. Päätös oli kuitenkin kompromissi, johon oli otettu aineksia vuoden 1912 komitean ehdotuksista, P. Haulin radikaalista esityksestä ja M. Väisäsen välittävästä ehdotuksesta. Perusjärjestöiksi tehdasteollisuuden alalla katsottiin sopivimmiksi työpaikkajärjestöt, joiden tuli mahdollisine alaosastoineen kuulua samaan liittoon. Perusteluissa esitettiin kuitenkin epäilyksiä, oliko vielä mahdollisuuksia toteuttaa työpaikoittain järjestäytymistä. Rakennusteollisuuden kohdalla jätettiin kysymys perusjärjestöistä ratkaisematta, koska ei oltu selvillä mahdollisuuksista uudistaa tämän alan liittorakennetta. Käsityön kohdalla sekä sellaisissa elinkeinohaaroissa, joissa työ oli tilapäistä tai työntekijät työskentelivät pienissä ryhmissä, hyväksyttiin perusjärjestöiksi entiseen tapaan ammattiosastot. Edelleen katsottiin välttämättömäksi perustaa paikallisia teollisuuskeskusneuvostoja jonkin liiton samalla paikkakunnalla olevien osastojen yhdyssiteiksi. Näiden tehtävänä oli saada aikaan yhteistoimintaa liiton osastojen välillä, valvoa ja johtaa työtaisteluja paikkakunnalla. Paikallisten keskusneuvostojen tuli toimia samalla paikkakunnalla olevien osastojen yhdyssiteinä. Pohjois-Suomen erikoisolaja silmälläpitäen päätettiin perustaa

---

1. Alustuksia ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön viidennelle edustajakokoukselle, s. 3-15. "Ammatillisten järjestömuotojen uusiminen. Työväestö miettimään asiaa" (Suomen Sosialidemokraatti 8.4.1920). Matti Väisäsen ehdotukset: "Ammatillisen työväenliikkeen järjestömuodot. Yhteenveto tehdyistä ehdotuksista I" (SAMA 5.5.1920), ja "Ammatillisen työväenliikkeen järjestömuodot. Yhteenveto tehdyistä ehdotuksista" (SAMA 7.5.1920). Matti Paasivuoren lausunto: "Suomen ammatillisen työväenliikkeen järjestömuodot ja menettelytavat historian valossa I" (SAMA 20.5.1920). P. Haulin (J. Lumivuokon) radikaalinen ehdotus: Työväen taloudelliset järjestömuodot (Sosialistinen Aikakauslehti 16.5.1920).

2. Pöytäkirja Suomen Ammattijärjestön viidennestä edustajakokouksesta s. 29-41, 43-88, 198-207.

erityinen piirineuvosto. Järjestäytyminen rakentui pääasiallisesti teollisuusliittoperiaatteen pohjalle, ja liittojen lukumääräksi hyväksyttiin 17. Lisäksi päätettiin harkita rakennustyöväen liiton perustamista.¹

Koska SAJ:n viidennen edustajakokouksen tekemät päätökset järjestömuodoista syntyivät ilman riittäviä valmisteluja ja esitöitä, oli niissä paljon toivomisen varaa. Tämän vuoksi SAJ:n uudelle toimikunnalle annettiin tehtäväksi perehtyä järjestömuotokysymyksen kehitykseen muissa maissa ja antaa seuraavalle edustajakokoukselle tarpeelliset selonteot ja uudistusehdotukset.²

"Vallankumouksen siipien suhinaa" kuului ilmeisesti edustajakokouksen aikana, koskapa ilman keskustelua hyväksyttiin seuraavaa: "... keskusjärjestöille yhdessä neuvotellen annetaan oikeus asettaa mahdollisesti eri tilanteiden aiheuttamia toimikuntia, jotka toimivat liikkeemme tarkoituksien mukaisesti."³ Näin laajojen valtuuksien antamista perusteltiin sillä, että vallinneissa poliittisissa oloissa saattoi syntyä tilanteita, joissa ei olisi voitu noudattaa hyväksytyjä toimintaohjeita ja -muotoja. Tämä viittasi mahdollisen vallankumouksen syntymiseen, jolloin ei olisi ollut tilaisuutta pitää edustajakokousta.

Tutkimusaiheen kannalta mielenkiintoisempi kysymys edustajakokouksen käsittelylistalla oli menettelytapakysymys. Tämänkin ratkaisemisessa heijastuivat suuntataistelut. Kommunistit pyrkivät ratkaisemaan menettelytapakysymykset siten, että perusjärjestöjen johdolle olisi jäänyt mahdollisimman vapaat kädet käyttää kaikkia tilanteita poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Tässä tarkoituksessa he ensinnäkin hyökkäsivät pitkiä ns. jonotuslakkoja vastaan perustellen kantaansa sillä, että hajanaisin rintamin käydyt pitkäaikaiset työtaistelut eivät olleet johtaneet toivottuihin tuloksiin. Sen sijaan esitettiin,

---

1. Pöytäkirja Suomen Ammattijärjestön viidennestä edustajakokouksesta, s. 184-196.

2. SAMA s. 208-209.

3. SAMA s. 207-208.

että työntekijöiden vaatimukset oli pyrittävä viemään läpi lyhytaikaisilla pikkulakoilla, joihin työnantajilla ei ollut aikaa valmistautua ja varautua. Työnantajia oli pidettävä alituisessa epävarmuuden tilassa. Tämä taistelutapa sai nimityksen **p i s t o l a k k o t a k t i i k k a**. Eräät äärimmäisyysai-
nekset eivät halunneet edes tyytyä vakiintuneisiin taisteluta-
poihin, vaan vaativat myös jarrutuksen ja sabotaašin käytäntöön-
ottamista. Toiseksi kommunistit halusivat saada aikaan mahdol-
lisimman "liikkuvan sodankäynnin". He vaativat muutoksia jär-
jestöjen sääntöihin, jotta lakkolupien saanti olisi tullut no-
peaksi ja automaattiseksi ja jotta painopiste lakkojen aloitta-
misessa olisi jäänyt osastoille. Loogisena seurauksena kahdes-
ta ensimmäisestä vaatimuksesta oli hylkäävä asenne työehtosopi-
muksiin nähden. Jotta pistolakkotaktiikka olisi voitu soveltaa
käytäntöön osastojen aloitteesta, ei voitu ajatella työnteki-
jöiden käsien sitomista työehtosopimuksilla. Perusteluina esi-
tettiin, että sopimuskauden aikana työnantajilla oli mahdolli-
suus vahvistaa järjestöjään, mutta työntekijät menettivät ase-
miaan jäsenistökadon vuoksi. Niillä työntekijöillä, joilla oli
työehtosopimukset, ei ollut mahdollista liittyä mukaan taiste-
luun muiden kanssa.¹

Ilmeisesti työntekijöiden käsitykset työehtosopimusten
edullisuudesta olivat muuttuneet inflatorisen kehityksen aikana,
jolloin mahdollisuudet saada korvaus elinkustannusten noususta
olivat rajoitetut. Voimakasta rahanarvon järkkymistä ei ollut
otettu yleisesti huomioon sodan aikaisissa työehtosopimuksissa,
eikä "indeksiajattelu" ollut vielä lyönyt itseään läpi - eihän
vielä ollut edes virallisia elinkustannusindeksejäkään saatavis-
sa.

Sosiaalidemokraattien ja SAJ:n toimikunnan näkemyksen mu-

---

1. Vrt. Suomen Ammattijärjestö, helmikuu 1920, "Ammattiyhdistys-
liikkeen suuntaviivoja I", jossa vaadittiin seuraavaa: "Lakkojen
täytyy muodostua lakkaamattomiksi pikkusodiksi, joissa iskut
työnantajain rintamaa vastaan on puristettava pieniksi, mutta
naseviksi." Esityksiä ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön
viidennelle edustajakokoukselle. Vrt. Tuomen lausuntoja: "Työ-
ehtosopimukset ovat ensimmäinen askel teollisuusperustuslailli-
suuteen, joka on minun käsittäökseni sellainen, jota työväen ny-
kyaikana täytyy kaikin voimin vastustaa." (SAMA s. 119.)

kaan oli työehtosopimusperiaatteesta edelleen pidettävä kiinni. Hekin myönsivät, että sota-aikana olivat kokemukset olleet epäedullisia, mutta työntekijöiden oli kuitenkin edullista normaalioloissa turvata saavuttamansa edut sopimuksilla, varsinkin jos työehtosopimusten kestoaikaa lyhennettäisiin. Eräänlaisena korollariona työehtosopimusperiaatteesta seurasi sosiaalidemokraattien vaatimus työtaistelujen keskittämisestä keskusjohdon alaisuuteen. He tuomitsivat sekä korpi- että pistolakot. Yleisenä periaatteena he esittivät, että mikäli SAJ:n apua näkyi tarvittavan tai mikäli lakko näytti johtavan sulkuun, oli lakon alkamiseen hankittava ao. liiton luvan lisäksi SAJ:n suostumus. Korpilakot tuomittiin sen vuoksi, että ne saattoivat laajeta ilman riittävää harkintaa ja että työntekijäin luottamus järjestövoimaan heikkeni korpilakkojen epäonnistuessa. Pistelakkojen katsottiin soveltuvan ainoastaan määrättyissä tilanteissa korkeaa ammattitaitoa vaativilla työaloilla.¹

Koska edustajakokouksen enemmistö ei ollut halukas hyväksymään E. Tuomen esittämiä radikaalisia ehdotuksia, tyytyivät kommunistit M. Väisäsen tekemään kompromissiehdotukseen.² Pääpiirteenä kokouksen hyväksymässä menettelytapavaliokunnan mietinnössä oli, että jokaiselle liitolle annettiin varsin vapaat kädet menettelytapojen valinnassa. Kiinteitä ja pitkäaikaisia työehtosopimuksia ei pidetty tarkoituksenmukaisina, koska ei ollut toiveita olojen pikaisesta vakaantumisesta. Asianomaiset järjestöt saivat itse päättää, missä tilanteessa ja millä aloilla

---

1. Vrt. H. Hautalan, M. Kontulan, V. Salovaaran, T. Bryggarin, O. Nymanin, Sv. Lehtosen, H. Moision, E. Huttusen ja T. Vacklinin puheenvuoroja edustajakokouksessa. (Pöytäkirja Suomen Ammattijärjestön viidennestä edustajakokouksesta, s. 101-106, 108-118.) SAJ:n toimikunta esitti, että lakkoja suunniteltaessa oli otettava huomioon: (1) oliko aika sopiva lakon aloittamiseen; (2) oliko töiden valmistumisella kiire; (3) saattoiko työnantaja teettää työnsä muualla; (4) miten suuri osa työntekijöistä oli järjestäytyneitä; (5) saattoiko työnantaja hankkia rikkureita; (6) olivatko työntekijät harkinneet lakon aloittamista, vai oliko kysymys hetken innostuksesta; (7) miten suuri osa järjestäytyneistä oli oikeutettu avustukseen; (8) miten riittävät lakkoilaisten varat olivat. (Esityksiä ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön viidennelle edustajakokoukselle, s. 36-77.)

2. VÄISÄNEN Ammatillisen työväenliikkeen menettelytavat palkka- ja työriidoissa, ehdotus Ammattijärjestön edustajakokoukselle. (Suomen Sosialidemokraatti 25.5.1920.)

sopimuksia solmittiin. Koska rahan arvo ei ollut vakiintunut, oli työehtosopimukset tehtävä vain lyhyeksi ajaksi ja palkkojen määrääminen oli jätettävä erikoistoimenpiteillä järjestettäväksi. Myös lakkoja koskevat päätökset olivat varsin yleisluontoisia. Pistolakkotaktiikkaa ei suoranaisesti suositeltu. Päättäntöoikeutta lakkojen aloittamisesta ei annettu rajoittamattomana työpaikkakokouksille, vaan keskusjärjestön lupa oli edelleen hankittava lakkojen aloittamiseen. Ammattiliittoja kehoitettiin kuitenkin uusimaan sääntönsä, jotta lakkojen syntyminen ei niiden vuoksi pitkittyisi. Päätös merkitsi kuitenkin keskusjärjestöjen aseman heikentymistä, sillä näillä oli oikeus lopettaa lakot ainoastaan, jos ne lakkolupaa myöntäessään siitä erityisesti mainitsivat ja pidättivät itselleen oikeuden puuttua asioiden kulkuun. Radikaaleille tehtiin lisäksi se myönnytys, että lakon lisäksi saatettiin ottaa käytäntöön muitakin menettelytapoja, mikäli tilanne sitä vaati ja järjestöt niin päättivät.¹

Vuoden 1920 edustajakokouksen päätökset syntyivät sodan jälkeisessä sekavassa tilanteessa. Ammattiyhdistysliike oli tienhaarassa, jossa se pyrki etsimään uusia toimintamuotoja muuttuneissa oloissa - valtataistelun varjossa. Tyytymättömyyden ja radikaalisuuden sanelemat päätöslauselmat merkitsivät askelta vasemmalle sekä rajankäyntiä uusien ja vanhojen muotojen välillä. Taustalla olivat vaikuttamassa Kominternin vaihtelevat toimintaohjeet, joiden muotoileminen Suomen oloihin lienee tapahtunut Kuusisen ja Lumivuokon toimesta. Ammattijärjestö luisui vuoden 1920 edustajakokouksessa kommunistien käsiin ja pysyi niissä koko 1920-luvun ajan. Kommunistit pääsivät siten joukkojen johtoon laillisen järjestön puitteissa. Leninin päiväkäsky täytettiin ehkä paremmin kuin toimeksiantajatkään olivat kuvitelleet. Vaikka edustajakokouksen päätöslauselmat noudattivat suureksi osaksi totunnaisia muotoja, niin voidaan havaita kommunistien pyrkineen valmistautumaan enemmän vallankumouksen toteuttamiseen kuin normaalien työmarkkinakysymysten hoitoon. Miten kokouksen hyväksymiä päätöslausemia toteutettiin, jäi suu-

---

1. Pöytäkirja Suomen Ammattijärjestön viidennestä edustajakokouksesta, s. 216-220.

reksi osaksi liittojen harkittavaksi. Lisäksi on kuitenkin pidettävä mielessä, että johdon toimintavapaudelle asettivat rajan sekä vallitsevat olosuhteet että ei-kommunististen aineksien mukanaolo järjestöelämässä.

3.2. Työnantajajärjestöt varustautuvat

Työnantajajärjestöjen asema työmarkkinoilla vuoden 1918 jälkeen oli aivan toinen kuin SAJ:n ja sen alaisten liittojen. Ensinnäkin työnantajat selvisivät poikkeuksellisista oloista suhteellisen ehein rivein. Tosin nämäkin järjestöt joutuivat mukauttamaan toimintansa muuttuneisiin oloihin, mutta niiden ei tarvinnut ryhtyä samassa määrin kokoamaan hajaantuneita joukkoja kuin työntekijöiden oli pakko tehdä. Toiseksi toimintamahdollisuuksia helpotti se, että työnantajat saattoivat lukea kuuluvansa voittajaleiriin. Tämä antoi tarpeellisen yleisen mielipiteen tuen jyrkänkin politiikan noudattamista varten. Kolmanneksi työnantajien keskuudessa ei vallinnut sellaista suuntaustaistelua ja erimielisyyttä työmarkkinapolitiikan hoitomuodoista, kuin oli havaittavissa kahteen leiriin jakautuneen työväestön keskuudessa.

Pohtiessaan kysymystä, mitä linjaa sodan jälkeen työmarkkinoilla noudatettaisiin, työnantajilla oli valittavanaan joko sovitteleva neuvottelupolitiikka tai ns. patriarkaalinen suhtautuminen työntekijöihin. Missä määrin näistä vaihtoehdoista keskusteltiin ja miten paljon työnantajien piirissä vallitsi erimielisyyttä päämäärien ja menettelytapojen suhteen, on käytävissä olleen aineiston pohjalta vaikea arvioida. Voitaan kuitenkin olettaa, että eräitä yksilöitä ja paria liittoa lukuunottamatta valinta lankesi suhteellisen helposti kovan politiikan linjoille. Jos ottaa huomioon päättyneen sodan aiheuttamat tunnekuohut, olisi toisella linjalla tuskin ollut menestymisen mahdollisuuksia, vaikka keskusjärjestö niin olisi päättänytkin. Vuonna 1919 olivat useimmat työntekijöiden järjestöistä siksi heikossa kunnossa, että niiden vaatimukset ja esitykset voitiin huoletta heittää paperikoriin. Lisäksi neuvottelupöydän ääreen ei olisi ollut helppo saada vuorineuvoksia, jos vastapuolella olisi istunut vast'ikään vankileireiltä vapautuneita ja

kansalaisluottamusta vailla olevia työntekijöiden järjestöjen toimihenkilöitä. Sen jälkeen kun SAJ ja useimmat liitot joutuivat kommunistien hallintaan, oli työnantajilla mahdollisuus yleisen mielipiteen arvostelun edessä motivoida toimenpiteitään sillä, että vastapuolen toimintaa ohjattiin valtakunnan rajojen ulkopuolelta ja että SAJ:n johto tähtäsi köyhälistön diktatuuriin ja maan liittämiseen Neuvostoliittoon. Näin ollen työnantajajärjestöjen lähtökohtana työmarkkinapolitiikan hoitoon nähdessä oli se, että työntekijäin järjestöjä ei tunnustettu välikäsi johdon ja työntekijöiden välille. Pyrkimyksenä oli siis ylläpitää yksipuolinen työehtojen määrääminen - luonnollisesti ottaen huomioon vallitsevat taloudelliset ja poliittiset olosuhteet. Työehtosopimuskäytännöllä ei näissä oloissa voinut luonnollisestikaan olla paljonkaan sijaa.

Koska poliittinen tilanne oli vuosina 1919-1920 varsin labiili, työnantajien asennoituminen palkankorotuspyyntöihin ja 8-tunnin työpäivän toteuttamiseen ei voinut olla liian jyrkkä. Lisäksi jatkuva inflaatio ja noususuhdanne antoivat mahdollisuuden osoittaa joustavuutta työmarkkinapolitiikassa. Uutena tehtävänä työnantajajärjestöille tuli heti 1920-luvun alussa vilkkaan sosiaalipoliittisen lainsäädäntötoiminnan ohjaaminen työnantajille mahdollisimman edulliseen suuntaan. Järjestöjen oli toimittava varsinaisten tehtäviensä rinnalla myös poliittisina painostusryhminä eduskunnan käytävillä.

Kun sekä poliittiset että ammatilliset työntekijäin järjestöt pääsivät ennusteluista huolimatta suhteellisen nopeasti jaloilleen, oli työnantajien varustauduttava myös erilaisin varokeinoin työmarkkinapolitiikan hoitamiseen. Tällöin tulivat kysymykseen ensinnäkin julkisten järjestöjen voiman kokoaminen ja tietyt organisatoriset uudistukset. Koska oli pelättävissä, että traditionaaliset keinot eivät olisi riittäneet, päättivät työnantajat toiseksi ryhtyä erinäisiin järjestelyihin työvoiman saannin turvaamiseksi lakkojen varalta. Mikäli työntekijäin järjestöt olisivat saaneet riittävän voimakkaan otteen teollisuustyöväestöön, ei edellä mainituilla toimenpiteillä olisi tilannetta voitu hoitaa. Kolmanneksi oli työnantajien politiikalle tunnusomaista yritysten sosiaalitoiminnan lisääminen. Sosiaali-

toiminta kuului luonnollisesti jo alaisistaan huolta pitävän "ruukinpatruunan" ihannekuvaan, ja teollisuuden leviäminen maaseutupaikkakunnille teki välttämättömäksi työvoiman saannin jatkuvuuden turvaamiseksi teollisuusasuntojen perustamisen. Lisäksi voidaan olettaa työnantajien pyrkineen vastustamaan näillä toimenpiteillä sosiaalisen tyytymättömyyden purkautumista järjestöellisissä puitteissa.¹

Tässä yhteydessä ei tulla selvittelemään työnantajien pyrkimyksiä vaikuttaa lainsäädännölliseen kehitykseen, eikä myöskään sosiaalitoiminnan eri muodot tule käsittelyn alaiseksi. Sen sijaan on syytä tarkastella hieman työnantajien järjestöjä ja varsinkin lakonmurtajajärjestön perustamista.

3.2.1. Työnantajien järjestäytyminen

Työnantajat valmistautuivat hoitamaan työmarkkinakysymyksiä vuoden 1918 jälkeen kohentamalla järjestöjään. Tällöin voidaan havaita esiintyneen pyrkimyksiä (1) vahvistaa keskusjärjestön asemaa, (2) ajanmukaistaa liittojen sääntöjä, (3) perustaa uusia liittoja ja (4) laajentaa järjestäytymistä toimivien liittojen rajoissa.

Työnantajien keskusjärjestön toiminnan uudelleen organisointi suoritettiin jo ennen vuoden 1918 tapahtumia. Koska säännöt hyväksyttiin 4.12.1917, heijastivat ne ehkä enemmän sotaa edeltäneen ajan ajattelutapaa ja skandinavista käytäntöä kuin sodan jälkeistä työnantajapolitiikkaa. Marras- ja joulukuussa 1919 tehdyt muutokset olivat kuitenkin varsin vähäisiä. Vuoden

---

1. Vrt. "Joka tapauksessa yritysten sosiaalitoiminta tänäkin aikana oli patriarkaalista, jos patriarkalaisuus nähdään siten, että työnantajat pääasiassa määrittivät sosiaalitoiminnan muodot yritysten piirissä ja rahoittivat ne. Puhdasta työläisten itsehallintoperiaatetta noudatettiin vain perin harvoissa tapauksissa, esim. apukassatoiminnassa" (PAUKKUNEN Teollisuuden sosiaalitoiminta toisen maailmansodan jälkeen, s. 29). Sosiaalitoiminta vaihteli teollisuuslaitoksesta toiseen. Luettelonomaisesti voidaan mainita eräitä tärkeimpiä: asunnot, saunat, pesutuvat, mankelit, leipomot, yhteishankinnat, palstaviljelys, kurssi- ja neuvontatyö, tehdasruokalot, huoltokonttorit, lastenseimet, lastentarhat, päiväkodit, leikkikentät, urheilukentät, seurat, ammattikasvatus jne. (Ks. PAUKKUNEN mt. s. 26-29.)

1917 sääntömuutokset johtuivat siitä, että Suomen Yleinen Työntajien Liitto, joka perustettiin Suurlakon murrosaikoina, ei vastannut työntajien siihen asettamia toiveita.¹ Useita aloja oli sen ulkopuolella ja sen asema oli enemmän neuvoa-antava kuin johtava. Esimerkiksi työsulun aikaansaamiseen eivät sen valtuudet riittäneet. STK:n perustaminen merkitsi pyrkimystä keskittää eräitä liitoille kuuluneita tehtäviä ja oikeuksia keskusliiton alaisuuteen, jotta työntajat olisivat voineet paremmin vastustaa SAJ:n pyrkimyksiä.

Työmarkkinarauhan säilyttämiseksi STK:n oli sääntöjensä 1 §:n mukaan ratkaistava riitaisuudet mahdollisuuksien mukaan ilman työnseisauksia sekä annettava apuaan työntajille ja liitoille jo syntyneissä selkkauksissa.² Näiden päämäärien toteuttamiseksi annettiin säännöissä myös lähempiä ohjeita toimenpiteistä työnseisauksien yhteydessä. Yleiseen ryhmään kuuluvien työntajien oli ilmoitettava STK:n hallitukselle lakon uhasta, jolloin sen tuli tilanteen vaatimusten mukaisesti ryhtyä välittämisen ehkäisemään lakon puhkeamista. Mikäli tämän ryhmän jäsenen teollisuuslaitoksissa oli lakko jo puhjennut, oli jäsenen velvollisuutena antaa seikkaperäinen selostus lakosta. Hallituksen tuli puolestaan antaa työntajille kaikki tarpeellinen tuki riitaisuuksien sovittamiseksi. Mikäli lakon uhka oli olemassa tai se oli puhjennut jonkin keskusliittoon kuuluvan ammatti- tai paikallisliiton puitteissa, niin vastuu lankesi lähinnä kyseiselle liitolle. Keskusliitolle oli annettava ilmoitus, ja sen hallituksen oli toimittava yhteistoiminnassa asianomaisten hallitusten kanssa riidan sovittamiseksi. Jos työntajat katsoivat tarpeelliseksi julistaa sulun, oli päätös alistettava STK:n hallituksen hyväksyttäväksi. Mikäli hallitus ei katsonut voitavansa suostua sulun julistamiseen, oli asia ratkaistava valtuustossa. Päätös laajemman sulun julistamisesta oli tehtävä määränemmistöllä.

Yksityinen työntaja ei ollut velvollinen sulkemaan työstä

---

1. Vrt. AXEL PALMGRENin lausuntoa, Det sjunde nordiska arbetsgivarmötet, s. 9-10.

2. Suomen Työntajain Keskusliiton säännöt. Liiton valtuuston hyväksymät 4 päivänä joulukuuta 1917.

sellaisia työntekijöitä, jotka antoivat kirjallisen tai suullisen sitoumuksen, etteivät kuuluneet sulun alaiseen työntekijäjärjestöön ja sitoutuivat olemaan maksamatta sulkuavustuksia. Puhjenneen lakon aikana ei yksityisellä työnantajalla ollut oikeutta vahingonkorvauksen uhalla käyttää työssään sellaisia työntekijöitä, jotka olivat työskennelleet lakonalaisissa työpaikoissa. Sama koski myös sulkua. Työnantajien oikeudesta itse päättää työntekijöiden ottamisesta ja eroittamisesta pidettiin säännöissä tiukasti kiinni. Niinpä kiellettiin tekemästä sellaisia sopimuksia, jotka olisivat loukanneet työnantajan oikeutta "erottaa työväkeä, johtaa ja jakaa työtä sekä ottaa palvelukseensa työläisiä".¹

Ehtona STK:n jäseneksi pääsemiselle oli mm., että asianomainen otti kahden kuukauden kuluessa liittymisestään lakkovakuutuksen joko Suomen Työnantajain Keskinäisessä Lakkovakuutusyhdistiössä tai jossakin muussa hyväksytyssä vakuutuslaitoksessa. Vakuutuksen laiminlyöminen saattoi johtaa jäsenen erottamiseen STK:sta.² Tämän määräyksen valvominen osoittautui vaikeaksi, ja työnantajat eivät olleet halukkaita yleisesti hyväksymään sitä. STK:n hallituksen piirissä asiasta keskusteltiin useaan otteeseen, eikä määräyksestä voitu aina pitää kiinni.

Olojen muuttumisen vuoksi eräiden työnantajajärjestöjen sääntöihin tehtiin uudistuksia.³ Niinpä Suomen Kutomateollisuuden Työnantajain Liiton (SKTL:n) ns. liittosopimukseen tehtiin eräitä tarkistuksia. Eräissä suhteissa liiton valtaa jäsenistöön lisättiin. Työnantajia kiellettiin tekemästä työehtosopimuksia sekä olemasta välittömässä neuvottelukosketuksessa työntekijäjärjestöjen kanssa.⁴

Vielä v. 1919 oli useita teollisuuden aloja, joiden työnantajat eivät olleet yhtyneet yhteistoimintaan. STK:n perusta-

---

1. Suomen Työnantajain Keskusliiton säännöt. Liiton valtuuston hyväksymät 4 päivänä joulukuuta 1917, §§ 22-25, 27.

2. SAMA § 7.

3. Vrt. PUUKARI Suomen Metalliteollisuuden Työnantajaliitto, s. 76.

4. LUOMA Suomen Kutomateollisuuden Työnantajain liitto, s. 74-75.

misen jälkeen järjestöverkkoa kuitenkin jonkin verran laajennettiin. Niinpä v. 1918 perustettiin Suomen Jalkineteollisuuden Työnantajaliitto ja seuraavana vuonna Suomen Puuteollisuusliitto. Järjestyksen aikaansaaminen rakennusteollisuuden alalla oli osoittautunut vaikeaksi. Työmarkkinakysymykset hoidettiin Suomen Rakennusmestariliiton puitteissa sen jälkeen, kun v. 1907 perustettu Yleinen Rakennustyönantajain Liitto oli nu kahtanut vuoden toimittuaan.¹ Vasta v. 1920 perustettiin Suomen Rakennusteollisuuden Työnantajaliitto. Samana vuonna aloittivat toimintansa myös Suomen Panimo- ja Virvoitusjuomateollisuuden Työnantajaliitto sekä moninaisten vaiheiden jälkeen Suomen Lastauttajien Työnantajaliitto.

STK:n ja SKTL:n jäsenet vuoden 1920 lopussa²

	Jäseniä	Työnte- kijöitä	Maksettuja palkkoja mmk
1. STK:n jäsenet			
S. Sahateollisuuden Työnantajaliitto	33	16 900	113.1
S. Paperi- ja puumassateollisuuden Harjoittajain Liitto	39	16 600	112.1
S. Metalliteollisuuden Työnantajaliitto	58	10 400	98.8
S. Lastauttajien Työnantajaliitto	30	4 300	28.1
S. Graafillisen Teollisuuden Harjoittajain Liitto	102	3 100	30.0
S. Tupakkateollisuuden Työnantajaliitto	15	2 700	16.3
S. Lasiteollisuuden Harjoittajain Liitto	9	1 600	10.8
S. Jalkinetehtaitten Työnantajaliitto	10	1 500	9.8
S. Puuteollisuusliitto	18	1 400	9.5
S. Kirjansitomo-omistajain Liitto	22	1 000	7.4
S. Panimo- ja Virvoitusjuomateollisuuden Työnantajaliitto	11	300	2.3
S. Rakennusteollisuuden Työnantajaliitto	65	..	28.1
Turun Teollisuudenharjoittajain Liitto	15	1 200	8.1
Tampereen Puusepäntyönantajain Liitto	6	100	1.1
Yleinen ryhmä	10	4 700	37.0
Yhteensä STK:n jäseniä	443	65 500	512.4
2. SKTL:n jäsenet	19	11 300	60.5

1. SIMILÄ Rakennusmestarien osuus rakennusalan työnantajapoli-
tiikkaan 1905-1920. Suomen Rakennusmestariliitto 1905-1955,
s. 15-16.

2. Suomen tilastollinen vuosikirja 1921.

Työnantajien järjestäytyminen ei vuoden 1920 lopussa ollut suinkaan korkea. Edellä ei ole SKTL:n lukuja yhdistetty STK:n ryhmään. Työnantajienkin rintamassa oli havaittavissa pientä säröilyä. SKTL oli STK:n perustamisesta alkaen vuoteen 1938 saakka STK:n ulkopuolella. Molempien ryhmien työmarkkinapolitiikassa ei kuitenkaan vuosina 1919-1939 ollut suuriakaan eroja. Yhteistoiminta sujui ilmeisesti varsin kitkattomasti.¹

3.2.2. Lakonmurtajajärjestön syntyvaiheet

Kun STK:n toimitusjohtaja Axel Palmgren oli osallistunut erääseen pohjoismaisten työnantajien kongressiin Oslossa, missä oli keskusteltu myös ns. Samfundshjälp-suunnitelmista, hän otti teollisuuspiireissä keskusteltavaksi kysymyksen työrauhan turvaamisesta erikoistoimenpitein varsinkin satamatöissä.² Palmgrenin ehdotus saikin vastakaikua, minkä vuoksi STK:n konttoriin kutsuttiin 28.2.1920 työnantajia keskustelemaan toimenpiteistä odotettujen satamalakkojen johdosta. Paikalla oli edustajia seuraavista asiasta kiinnostuneista piireistä: The Stevedores Federation of Finland, SHOY, eräät huolintaliikkeet, suurimmat sahat ja puunjalostustehtaat, STK ja eräät työnantajaliitot sekä työkonttorit.³ Kokouksen puheenjohtaja Palmgren huomautti, että maan satamissa oli saapuneiden tietojen mukaan pelättävissä vuoden 1920 lastauskauden alkaessa liikehtimistä. Tämän vuoksi hän ehdotti ensinnäkin, että lastauttajat muodostaisivat kiinteän liiton, joka yhtenäisesti ratkaisisi satamatyönantajien suhtautumisen työehtosopimuksiin ja palkkakysymyksiin. Mutta hän katsoi toiseksi, että tilanne vaati päätoimisen henkilön palkkaa-

---

1. Luoman mukaan SKTL:n edustaja Palmén vastusti STK:n perustamista lähinnä seuraavista syistä: (1) Ruotsin esikuvien mukaan rakennettu STK saattoi luisua työehtosopimuslinjalle; (2) vallan keskitys oli uudessa keskusliitossa liian suuri; (3) lakkovakuutus ei pakollisessa muodossaan vastannut tekstiiliteollisuuden etuja. Vaikka nämä huomautukset olivat varsin periaatteellisia, niin Luoma huomauttaa kuitenkin historiikissaan seuraavaa: "Ilmeisesti esittivät henkilökohtaiset ristiriidat asiassa melkoista osaa." (LUOMA mt. s. 67-68, 71.)

2. Ks. Det niende nordiske arbeidsgivermøte, s. 159-160.

3. PK kokouksesta 28.2.1920. Pihkalan paperit.

mista järjestämään tarvittavien lakonmurtajien värväämistä.

Kokouksessa yhdyttiin Palmgrenin esittämiin ajatuksiin. Lastauttajien toivottiin hankkivan kiinteästi palkatun työntekijäjoukon. Mutta lisäksi päätettiin palkata Jyväskylässä suojeluskuntamiehenä tunnettu opettaja Martti Pihkala hoitamaan työntekijöiden värväämistä työpaikoille. Pihkalan kanssa tehtiinkin sopimus 29.2.1920 puoleksi vuodeksi. Värväyksen aiheuttamat kulut päätettiin jakaa niiden teollisuuslaitosten ja liikeyritysten kesken, joilla oli etua kyseisestä järjestelystä. Kokouksessa otettiin myös esille työehtosopimuskysymys. Yleisenä mielipiteenä esitettiin, että sopimuksia ei olisi solmittava työntekijöiden järjestöjen kanssa.¹

STK:n kokouksessa 13.3.1920 hyväksyttiin nämä toimenpiteet. Perustamiskulut päätettiin maksaa erityisestä "punaisen propagandan vastustamisrahastosta". Pihkalan toimintaa valvomaan, ohjeita antamaan ja varojen koontia järjestelemään päätettiin samalla asettaa erityinen toimikunta.²

Työnantajien tarkoituksena oli siis ryhtyä toimenpiteisiin mahdollisten lakkoyritysten varalta ja muodostaa aluksi väliaikainen ja kokeilunluonteinen organisaatio tätä varten. Koska järjestö perustettiin kiireessä ja alunperin hetken tarpeita silmälläpitäen, ei sille myöskään annettu mitään erityistä nimeä. Sitä kutsuttiin aluksi nimityksellä "lakonmurtajain järjestö" ja "den frivilliga arbetshjälpen". Vasta myöhemmin vakiintui käytäntöön nimi "Vientirauha-Exportfred". Vaikka organisaatio perustettiin satamalakkojen uhan varjossa, niin Pihkala painosti ensimmäisen toimintakauden kertomuksessaan, että järjestöä oli tarkoitus käyttää vain poliittisten lakkojen eikä puhtaiden palkkataistelujen murtamiseen. Lakon poliittisuuden määrääminen oli kuitenkin varsin tulkinnanvarainen kysymys. Tämän vaikeuden Pihkalakin myönsi todetessaan seuraavaa: "Luonnollisesti saattoi vastapuoli poliittisenkin lakon maskeerata palkkalakoksi esittämällä suunnattomia palkka-

---

1. PK kokouksesta 28.2.1920. Pihkalan paperit.

2. STK:n hallituksen PK 13.3.1920. Pihkalan paperit.

vaatimuksia, mutta tarkoitus ei ollut kiinnittää huomiota asian muodolliseen puoleen."¹ Värväysohjeissaan Pihkala huomautti lisäksi, että lakonmurtajien avulla oli tarkoitus ehkäistä ja murtaa sellaisia lakkoja, "jotka vaikuttivat yhteiskuntaan ja maan taloudelliseen elämään turmiollisesti".² Vaikka siis ainakin värväyksen yhteydessä tuotiin voimakkaasti esille sitä näkökohtaa, että kysymyksessä oli taistelu maan vapauden ja itsenäisyyden puolesta Moskovan agenttien johtamaa poliittista lakkoilua vastaan, niin tuskin voitaneen kieltää, etteikö näillä toimenpiteillä saatu työnantajien käsiin voimakasta asetta työmarkkinakysymysten hoitamiseen.

Pihkalan järjestön perustaminen oli mahdollista 1920-luvun alussa monestakin syystä. Työntekijöiden järjestöt olivat suhteellisen heikkoja. Yleinen mielipide eräissä osissa maata oli 1918-sodan jälkeen voimakkaasti tunnepitoinen. Niinpä värväyspuuhissa painotettiin, varsinkin Pohjanmaalla, että kysymys oli puhtaasti isänmaallisesta toiminnasta vallankumouksellisten pyrkimysten estämiseksi. Samanlainen ajattelutapa näyttää olleen myös useilla järjestön johtohenkilöillä ja värväreillä.³ Koska järjestö perustettiin kiireellisesti, oli värväys kohdistettava aluksi ainoastaan "varmoinhin" seutuihin, nimittäin sellaisiin, joissa voitiin vedota vapaussota- ja suojeluskuntahenkeen. Ensimmäisen vuoden värväyskeskuksiksi valittiin Oulu, Kokkola, Vaasa, Lapua, Jyväskylä, Kajaani, Kuopio, Mikkeli, Sor-tavala ja Joensuu.

Paikallisilla alityöllisyysilmiöillä ja ns. "luppoajalla" oli varmaan myös oma merkityksensä värväystoiminnan onnistumiseen. Olivathan värväysseudut pienviljelysvaltaisista, joista ennen ensimmäistä maailmansotaa suuntautui voimakas siirtolaisvirta valtameren takaisiin maihin. Lakonmurtajien joukossa oli-

---

1. Kertomus lakonmurtajain järjestön toiminnasta v. 1920. Pihkalan paperit.

2. Ohjeita lakonmurtajista. Pihkalan paperit.

3. Vrt. Kosolan lausuntoa: "Havaitsin heti, että tässä olisi eräs keino, jolla jo alusta alkaen unohtumaan joutunutta Vapaussodan testamenttia voitaisiin painavalta kohdalta ruveta toteuttamaan." (KOSOLA Viimeistä piirtoa myöten, s. 211.)

kin suuri määrä talollisia ja heidän poikiaan, joille ansiomahdollisuudet varmaan näyttivät suurta osaa liikkeellelähdön yhteydessä. Päävärväri Vihtori Kosola huomauttaakin muistelmissaan, että yleensä pyrittiin värväämään pikku talojen poikia, koska nämä oli helpoimmin irrotettavissa talojen töistä. Sen sijaan maataloustyöläisten värvääminen tuli kysymykseen vain erikoistapauksissa, koska oli pelättävissä isäntien vihastuvan lakonmurtajatoimintaa kohtaan.¹ Maatalousväestön rinnalla työskenteli ensimmäisen vuoden toimintakertomuksen mukaan myös koululaisia, opettajia, ylioppilaita ja seminaarilaisia, joiden kohdalla voidaan ajatella ideologisten motiivien painaneen voimakkaasti vaakalaudalla. Lakonmurtotoiminta antoi myös Inkerin pakolaisille mahdollisuuden sijoittua talouselämän palvelukseen.² Pihkala korosti kuitenkin, että lakonmurtaja-armeijan ulkoasu ei tehnyt "herraskaista" vaikutusta, mikä lakonmurtamisen kannalta oli psykologisesti tärkeää.

3.3. Noususuhdannetta ja inflaatiota

Teollisten suhteiden muotoutumiseen vaikutti vuoden 1918 jälkeen ensinnäkin "barrikaditunnelma", joka tuli esille toiseen osapuoleen kohdistuneena vihamielisyytenä ja epäluuloisuutena sekä varustautumisena voimakeinoin hoitamaan työmarkkinakysymyksiä. Edellä mainitut tekijät olivat omiaan vaikuttamaan siihen suuntaan, että järjestöjen välistä neuvottelukosketusta ei yleensä syntynyt. Jo näistä syistä voitiin olettaa avoimien konfliktien puhkeavan työmarkkinoilla. Mutta myös taloudellinen tilanne vuosina 1919-1920 vaikutti siihen, että työmarkkinat muodostuivat näinä vuosina varsin levottomiksi.

Käymättä analysoimaan juurta jaksaa taloudellista tilannetta ja rakennemuutoksia Suomen talouselämässä, riittänee jos kiinnitetään huomio vain eräisiin tutkimusaiheen kannalta relevanteilta tuntuviin yleispiirteisiin. Tällöin herää vastattavaksi kysymykset: millainen suhdannekehitys maassa vallitsi,

---

1. KOSOLA mt. s. 213.

2. Kertomus lakonmurtajain järjestön toiminnasta v. 1920. Pihkalan paperit.

millaiset olivat näiden vuosien työllisyysnäköymät ja miten hinta- ja palkkataso olivat suhteessa toisiinsa.

Maamme talouselämä koki voimakkaan elpymisen vuonna 1919. Voitaneen puhua maailmansodan jälkeisestä noususuhdanteesta, joka saavutti huippunsa vuoden 1920 loppupuolella kansainvälisen suhdannekehityksen jo kesästä 1920 alkaen osoitettua selviää lamakauden merkkejä. Edulliseen kehitykseen vaikutti se, että ulkomaankauppa alkoi näinä vuosina hakeutua uusiin uomiinsa ja saavutti arvomääräisesti huippulukuja. Määrältään vienti oli vuonna 1920 kuitenkin vain noin 2/3 ja tuonti noin 1/2 vuoden 1913 vastaavista luvuista. Teollisuustuotanto kehittyi varsin nopeasti. Työntekijöiden määrä teollisuuden palveluksessa ylitti vuonna 1920 jopa sotaa edeltäneen tason. Kuitenkin tuotannon tulos oli vuonna 1919 n. 60 % ja vuonna 1920 n. 80 % vuoden 1913 tasosta. Näinkin nopean teollisuustuotannon elpymiseen vaikutti ennen kaikkea kotimarkkinateollisuuden laajeneminen kotimaisen inflatorisen kehityksen kokonaiskysyntää paisuttavan vaikutuksen ansiosta. Rakennustuotanto kärsi aluksi mm. vuokrasäännöstelystä, mutta osoitti hiljalleen laajenemisen merkkejä. Reaalitaloudellisesti kehitys osoitti siis vuosina 1919-1920 suhteellisen edullista kehityssuuntaa.

Työntekijöiden lakkoalittiuden kannalta olivat vallinneet työllisyysnäköymät ehkä tärkeämpi tekijä kuin varsinainen tuotantokehitys. Teollisuuden työntekijöiden kysyntä kasvoi voimakkaasti varsinkin vuonna 1920. Kysyntää lisäävänä tekijänä oli eräillä aloilla siirtyminen 8-tuntiseen työpäivään. Kun osa ammattitaitoisista työntekijöistä oli saanut surmansa sotatapahtumien aikana tai oli suljettuna työmarkkinoilta, vallitsi eräillä aloilla työvoimasta puutetta. Kun lisäksi metsähakkuut jatkuivat suhteellisen laajoina aina talvikaudelle 1920/1921, lienee työllisyys maassa ollut suhteellisen hyvä. Tämä todetaan mm. Suomen Pankin vuosikertomuksessa, jossa mainitaan työttömyyden olleen vuonna 1920 vain paikallista laatua.¹

Näiltä vuosilta ei ole käytettävissä varsinaisia työttömyys-tilastoja. Jonkinlaista suuntaa osoittavat kuitenkin työttömyys-

---

1. Finlands Bank 1914-1920. Årsbok, s. 56.

tystoimistojen työnhakemusten perusteella laaditut lukusarjat. Mikäli näiden perusteella pyrki tekemään johtopäätöksiä, niin vuoden 1919 alku muodostui työttömyyden kannalta vaikeaksi, eikä työttömyys kesälläkään lakannut kokonaan vaikuttamasta. Sen sijaan seuraavana vuonna olivat luvut huomattavasti alhaisempia.¹ Työttömyyden pelko yhdessä organisatoristen seikkojen kanssa olivat epäilemättä vielä vuonna 1919 vaikuttamassa hilitsevästi lakkoalittiuteen. Sen sijaan varsinkin keväällä 1920 voitaneen olettaa työntekijöiden tuntuneen korkean työllisyyden antamat mahdollisuudet palkkataistelujen aloittamiseen.

Työllisyysnäkyminen rinnalla on mainittava palkka- ja hintatason välisten suhteiden kehittyminen. Maamme talouselämä joutui ensimmäisen maailmansodan ja sitä seuranneiden vuosien aikana käymään läpi inflaatiokauden rahanarvon huononnuksineen. Suomen inflaatiokehityksen ensimmäinen vaihe käsitti vuodet 1914-1917 eli ns. "ruplatulvan" aikajakson. Toisen vaiheen muodostivat itsenäisyyden ensimmäiset vuodet 1918-1920, jolloin valtiontalous oli eräänä tärkeänä inflaatiotekijänä.²

Tavarapula tuntui vielä vuoden 1919 alkupuolella. Salakauppahintojen mukaan laskettu elinkustannusindeksi osoitti nousua. Ulkomaisen tuonnin lisääntyessä hintataso alkoi vähitellen vakaantua vuoden 1919 toisella ja kolmannella neljänneksellä, ja salakauppa väheni. Elinkustannusindeksi alkoi samalla paremmin näyttää hintaliikkeiden muutoksia. Vuoden 1919 viimeisellä neljänneksellä hinnat alkoivat uudelleen nousta ja vuosi 1920 muodostui hintatason nousukaudeksi. Tähän vaikutti osittain myös valuuttakurssien voimakas nousu vuoden 1920 lopussa.

Miten palkkataso kehittyi tänä inflaatiokautena? Luotettavien tilastojen puuttuessa on tyydyttävä ainoastaan eräisiin

---

1. Sosialinen aikakauskirja

Työnhakijoiden määrä työnvälitystoimistoissa oli kunkin kuukauden viimeisen viikon lopussa vuosina 1919-1920 seuraava:

Vuosi	T	H	M	H	T	K	H	E	S	L	M	J
1919	4366	3948	2971	2449	1753	1193	935	1147	1261	1562	1762	1736
1920	2298	1757	1580	1114	654	475	542	749	837	1034	1282	1454

2. Korpisaari Suomen markka, s. 7-118.

viitteisiin. Yleispiirteenä voidaan havaita, että teollisuustyöntekijöiden vuosiansiot eivät nousseet samassa suhteessa kuin elinkustannukset. Kun elinkustannusindeksi (1913=100) oli vuonna 1919 keskimäärin noin 750^{a)}, niin Tammisen laskema teollisuustyöntekijöiden vuosiansioindeksi¹ osoitti lukua 492. Vastaavat luvut vuodelta 1920 olivat noin 990^{a)} ja 811. Sotaa edeltäneeseen tasoon verrattuna siis teollisuustyöntekijöiden kohdalla tapahtui reaaliansion laskua. Korpisaari huomauttaakin, että vaikka yleinen palkkataso vuonna 1920 kohosi melkoisesti, niin hintatasossa tapahtunut kohoaminen oli varsin tuntuva ja ylitti palkkatasossa tapahtuneen kohoamisen.² Palkkakehitys ei kuitenkaan ollut yhtenäinen, vaan eri alojen välillä oli suuriakin vaihteluja.³

Yhteenvetona taloudellisten tekijöiden vaikutuksesta työmarkkinarauhan kannalta voidaan sanoa, että varsinkin vuoden 1919 loppupuolelta alkaen suhdannekehityksen edullisuus, johon yhtyi työvoiman korkea kysyntä, antoi aiheen palkankorotusvaatimusten esittämiseen.

1. TAMMINEN Työpalkkojen kehityksestä Suomessa vuosina 1920-1934. Kansantaloudellinen Aikakauskirja 1935.

2. KORPISAARI mt. s. 117-118.

3. Teollisuustyöläisten keskimääräiset vuosipalkat, kun 1913=100, kehittyivät teollisuustilaston painottamattomien lukujen perusteella seuraavasti:

Teollisuus	1919	1920
Sulatot ja metallien jalostuslait.	445	717
Konepajat	495	793
Hienempi koneteollisuus	613	989
Kivi-, savi-, lasi-, hiili- ja turveteoll.	441	720
Kemian teollisuus	602	971
Terva-, öljy-, kumi- ja muu sellainen teoll.	393	637
Nahka- ja karvateollisuus	490	679
Kutomateollisuus	499	740
Paperiteollisuus	375	670
Puuteollisuus	487	864
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	392	737
Valaistus-, voimansiirto- ja vesijohtoteoll.	426	609
Graafinen teollisuus	456	748
Muut	602	829
Kaikki	472	779

(SVT XVIII A.41)

a) Arvioitu luku.

3.4. Aktiivista työmarkkinapolitiikkaa

Työmarkkinajärjestöjen julkilausumat ja valmistelut viittasivat "kovan" politiikan tielle astumiseen teollisten suhteiden hoidossa. Inflatorinen korkeasuhdanne näytti luovan työpaikoilla sopivan tilanteen sekä leivän leventämiseen että "pienoisval-lankumousten" järjestämiseen kapitalistista järjestelmää vastaan. Vaikka valtiovalta ei onnistunut vielä luomaan laillisia puitteita ja pelisääntöjä työmarkkinapolitiikalle, niin se joutui kuitenkin puuttumaan monessa tilanteessa välitysmiestensä avulla tapahtumien kulkuun.

Vuoden 1919 alkupuoli oli työmarkkinarauhan kannalta varsin suotuisa ajanjakso.¹ Ammatillinen toiminta oli silloin vielä laaksonpohjassa, eivätkä järjestöt olleet organisatorisesti valmiita johtamaan edes suppeita työtaisteluita. Sen jälkeen, kun SAJ:n toiminta pääsi vauhtiin, ei Matti Paasivuoren johtama toimikunta yleensä ollut halukas lakkolupien myöntämiseen,² koska se suhtautui epäillen työtaistelujen onnistumiseen.³ Kun työpaikoilla alkoi kuitenkin esiintyä liikehtimistä kevästä 1919 alkaen, joutui toimikunta edustajakokoukseen saakka joko merkitsemään pöytäkirjoihin tapahtuneet tosiasiat tai myöntämään lakkolupia. Toimikunta yleensä hyväksyi liittojen sille alistamat osastojen ehdotukset palkankorotusanomusten esittämisestä, mutta pidätti itselleen oikeuden palata asiaan lakkoluvan myöntämisen yhteydessä. Kuitenkin eräät lakot riistäytyivät esitysten tekemisen jälkeen irti määrättyistä toimintapuitteista. Paitsi eräitä korpilakkoja⁴ huomattavin tällaisista oli vuoden 1919 satamalakko. Sen valmisteluvaiheessa asia alistettiin SAJ:n käsiteltäväksi, mutta ei enää silloin, kun lakkoon ryhdyttiin. SAJ:n toimikunta joutui toteamaan jääneensä sivustakatsojaksi, eikä sillä

---

1. Vrt. Teollisuuslehti N:o 6/1919.

2. SAJ:n toimikunta päätti kokouksessaan 28.5.1919, että säännöissä määrättyjä menettelytapoja oli työriitojen yhteydessä "tinkimättömästi" noudatettava. Järjestöille annettiin tästä tieto. (SAJ:n toimikunnan PK 28.5.1919.)

3. Ks. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1919, s. 11.

4. Esim. toukokuussa 1919 Tampereen puutyöntekijäin lakko, joka kesti 7 viikkoa. Puutyöntekijäin liiton oli pakko puuttua asiaan.

ollut mahdollisuuksia puuttua voimakkaasti tapahtumien kulkuun.¹

Ehkä tahtomattaan SAJ:n toimikunta valmisti myös maaperää työmarkkinaselkkauksien syntymiselle. Se käsitteli keväällä 1919 työpalkkojen kohoamista elinkustannuksiin verrattuna. Tämän jälkeen annettiin kesäkuussa kaikille ammattiosastoille kehoitus ryhtyä keskustelemaan tästä kysymyksestä ja keräämään tarvittavia tietoja työpalkoista ja hinnoista. Osastot lähettivätkin jonkin verran tietoja, joiden perusteella SAJ:n toimikunta esitti, että vuoden 1914 tasoon verrattuna elinkustannukset olivat nousseet yli 900 prosenttia ja palkat vain vajaat 400.² Elokuun 23. päivänä 1919 Valtioneuvostolle jätettiin lisäksi kirjelmä, jossa vaadittiin näiden lukujen perusteella kulutus-
tarvikkeiden hintatason alentamistoimenpiteitä ja hintakiskonnan ehkäisemistä. Samalla SAJ:n toimikunta huomautti, että kyseiset toimenpiteet olivat välttämättömiä, mikäli haluttiin säilyttää työmarkkinarauha.³

Toinen kysymys, joka aiheutti ärtymystä työpaikoilla ja johon myös SAJ:n toimesta kiinnitettiin huomiota, oli 8-tunnin työpäivän voimaansaattamisesta myönnetyt poikkeukset ja lykkäykset. Tästäkin kysymyksestä SAJ:n toimikunta kehoitti osastoja keskustelemaan ja antamaan julkilausumiaan. Valtioneuvostolle jätettiin kirjelmä, jossa vedottiin maassa vallinneeseen työttömyyteen työajan lyhentämisen puolesta. Tämänkin kysymyksen yhteydessä vedettiin esille mahdolliset työselkkausten syntymiset. Lisäksi toimikunta huomautti, etteivät ammatilliset järjestöt olleet siinä tapauksessa syypäitä, eivätkä ne voisi järjestää selkkauksia sovinnollista tietä.⁴

Radikaalisemman suuntauksen astuttua valtaan keväällä 1920 lievennettiin työtaistelujen alkamiselle asetettuja ehtoja. Uudet johtajat katsoivat asemansa vaativan kannuksien hankkimista.

---

1. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1919, s. 11-12.

2. SAMA s. 8-9.

3. SAMA s. 9-10.

4. SAMA s. 5-8.

Koska propagandassa oli julistettu, että vanhat menettelytavat eivät enää kelpaa, niin lakkovaatimuksien vastustaminen olisi ollut vaikeaa. Vaikka radikaalisin siipi vaati täydellistä toimintavapautta työmarkkinakysymysten hoitamisessa osastoille, eivät liitot kuitenkaan kokonaan päästäneet tilannetta luisumaan pois käsistään. Sen sijaan ne pyrkivät noudattamaan joustavaa politiikkaa työtaisteluvaatimusten käsittelyssä. Vuosi 1920 merkitsi kuitenkin ilmeisesti keskusjärjestön aseman heikkene- mistä.

Työnantajat puolestaan lähtivät siitä, että vanhat palkka- ja työehtosopimukset olivat menettäneet 1918-tapahtumien vuoksi merkityksensä.¹ Eräissä tapauksissa työnantajat kuitenkin työ- markkinarauhan säilyttämiseksi noudattivat vanhoja määräyksiä, mutta eivät halunneet sitoa käsiään. Palkankorotukset haluttiin suorittaa ainoastaan työntekijöiden ja työnantajien välisillä henkilökohtaisilla neuvotteluilla ja järjestöjen väliintulo pyrittiin estämään. Työmarkkinoiden jouduttua käymistilaan tuli tämä asenne kovan koetuksen alaiseksi, joskin tilanne vaihteli alalta toiselle. Eräissä tapauksissa työnantajat katsoivat markkinatilanteen sellaiseksi, että työntekijöiden vaatimuksiin suosituttiin ilman kirjallisia sopimuksia. Muutamissa harvoissa tapauksissa oli edellytyksiä molempien osapuolien keskusjärjestö- jen hylkäämään työehtosopimuspolitiikankin noudattamiseen. Milloin tilanne kärjistyi avoimeksi työtaisteluksi, työnantajat saattoi- vat turvautua lakonmurtajiin, sulkuun tai työtaistelun pitkittä- miseen.

Lakonmurtajien käyttäminen oli vielä vuonna 1919 vain yksi- tyisten yritysten järjestämää, mutta muuttui keskitetysti orga- nisoiduksi laajamittaiseksi toiminnaksi keväällä 1920. Vienti- rauhan toiminnan tehokkuutta osoitti se, että se pystyi organi- soimaan ensimmäisenä toimintavuotenaan kaikkiaan 1 946 lakon- murtajaa. Tästä toiminnasta johtuneet kustannukset nousivat 1.5 milj. markkaan. Lakonmurtajien käyttäminen osoittautui erittäin soveltuvaksi sellaisilla aloilla, jotka eivät vaatineet korkeaa ammattitaitoa, kuten sahatöissä ja lastaustöissä. Sen

---

1. Teollisuuslehti N:o 1/1919.

sijaan metalliteollisuuden ammattitaitoista työvoimaa oli vaikeaa korvata lakonmurtajilla. Tällaisella alalla olisi sulkua ollut tehokas vastakeino työntekijöiden liikehtimistä vastaan. Niinpä vuonna 1919 työnantajat julistivat kahdessa tapauksessa sulun eli n. 5 %:ssa työnseisauksista. Tämän lisäksi viidessä tapauksessa tiedot olivat puutteellisia tai vastakohtaisia. Sen sijaan sulkujen osuus nousi vuonna 1920 n. 10 %:iin. Varsinaisia sulkuja oli 8 kappaletta ja sekamuotoisia - yleensä sellaisia, jotka aluksi olivat olleet lakkoja ja sitten muuttuneet suluiksi - yhteensä 6 kappaletta. Tämän lisäksi viidestä tapauksesta oli ristiriitaisia tietoja.¹ Sulkuaseen tehokasta käyttämistä ehkäisi kuitenkin sekä korkeasuhdanne että maan epävaakaat poliittiset olot.

Vuodesta 1920 muodostui sotien välisen ajan levottomin, sillä työnseisausten lukumäärä saavutti silloin maksiminsa. Mistään suurisuuntaisesta lakkostrategiasta tuskin voidaan kuitenkaan näinä vuosina puhua. Kokonaista elinkeinohaaraa käsittäneet taistelut olivat harvinaisuuksia, ja toiminta tapahtui enemmän sissisodan kuin armeijakuntien välisen taistelun muodossa. Tämä johtui osaksi siitä, että taistelujen päämääränä eivät olleet koko maata käsittävät työehtosopimukset, ja osaksi työntekijöiden järjestöjen valmistumattomuudesta ja heikosta asemasta. Tilanne vaihteli alalta toiselle. Vuosi 1919 muodostui ennen kaikkea satamalakkojen vuodeksi. N. 60 % työtaistelujen osanottajista työskenteli lastaus- ja purkaustyömailla. Menetettyjen työpäivien kohdalla vastaava prosentti nousi 90:een. Jälkimmäinen luku antaa kuitenkin hieman liioitellun kuvan satamalakkojen aiheuttamista menetyksistä, koska lakonmurtajatoiminnan avulla oli mahdollista hoitaa lastaus- ja purkaustyöt tyydyttävällä tavalla. Puuteollisuus muodosti oman luokkansa työnseisausten lukumäärään nähden, vaikka työnseisausten pienen koon vuoksi tämän alan työpäivien menetykset jäivät varsin pieniksi.

---

1. Sosialinen Aikakauskirja 1920, 1921.

Työnseisaukset Suomessa
vuosina 1919-1920¹

Elinkeinohaara	Työnseisauksia		Niiden alaisia työntekijöitä		Menetettyjä työpäiviä	
	1919	1920	1919	1920	1919	1920
Metalliteollisuus	6	33	280	5 030	3 200	153 900
Puuteollisuus	12	36	710	6 390	7 800	97 100
Kutoma- ja vaatetus- tarviketeollisuus	2	17	80	2 880	400	58 800
Lastaus- ja purkaustyö- maat	8	17	2 380	2 670	140 900	47 900
Rakennustyömaat	4	11	80	1 250	1 400	44 700
Ravinto- ja nautinto- aineteollisuus	-	5	-	1 550	-	21 400
Muut elinkeinohaarat	7	27	540	1 230	6 500	31 800
Yhteensä	39	146	4 060	21 000	160 100	455 600

Vuonna 1920 työnseisauksiin osallistui noin 5 kertaa suuremmat työntekijäjoukot kuin vuonna 1919, mutta menetettyjen työpäivien luku nousi vain vajaat kolminkertaiseksi. Metalliteollisuuden osuus sekä työnseisausten alaisista työntekijöistä (n. 24 %) että menetetyistä työpäivistä (n. 34 %) herättää huomiota. Tämän elinkeinohaaran rinnalla on mainittava lukuisten selkkausten, laajojen työtaistelujen ja huomattavien työpäivien menetysten aloina puuteollisuus, kutoma- ja vaatetustarviketeollisuus, lastaus- ja purkaustyömaat sekä ravinto- ja nautintoaineteollisuus.

Noin puolet työnseisauksista päättyi molempina vuosina sopimukseen. Työntekijöiden kannalta edullisesti päättyneiden työnseisauksien prosentti kasvoi kuitenkin vuonna 1920 edelliseen vuoteen verrattuna.

---

1. Sosialinen Aikakauskirja.

Työnseisausten alaiset työntekijät
Suomessa vuosina 1919-1920¹

Elinkeinohaara	Sopimus		Työnantajien ehdot		Työntekijöiden ehdot		Tuntematulon tulos	
	1919	1920	1919	1920	1919	1920	1919	1920
Metalliteollisuus	270	1 376	-	3 023	9	629	-	-
Puuteollisuus	458	3 503	120	2 727	137	163	-	-
Kutoma- ja vaate- tarviketeollisuus	41	1 556	-	1 117	36	204	-	-
Lastaus- ja purkaus- työmaat	-	365	2 375	1 874	-	431	-	-
Rakennustyömaat	80	1 059	-	14	-	177	-	-
Ravinto- ja nautinto- aineteollisuus	-	1 554	-	-	-	-	-	-
Muut elinkeinohaarat	386	621	-	243	153	220	-	145
Yhteensä	1 235	10 034	2 495	8 998	335	1 824	-	145

Asetelmassa muodostavat lastaus- ja purkaustyömaat sekä metalliteollisuus oman ryhmänsä. Työnantajien ote oli näillä aloilla siksi voimakas, että kompromissi oli harvinaisuus ja työntekijät joutuivat hyväksymään enimmäkseen työnantajien saanelemat ehdot (noin 84 ja 57 % työntekijöistä). Toisenlaatuisen kuvan sen sijaan osoittavat ravinto- ja nautintoaineteollisuus ja rakennustyömaat. Näillä aloilla suurin osa työnseisausten alaisista työntekijöistä pääsi kompromissiratkaisuun (100 ja 85 % työntekijöistä). Puuteollisuus sekä kutoma- ja vaate-
tustavarateollisuus muodostivat eräänlaisen väliryhmän; noin puolet työntekijöistä sai aikaan sopimuksen työnseisauksen avulla.

Edellä olevan yleiskatsauksellisen esityksen syventämiseksi otetaan seuraavassa tarkasteltavaksi ensiksikin kaksi alaa, joissa vallitsi yksipuolinen ja määräävä työnantajapolitiikka, ja sen jälkeen kaksi, joissa oli mahdollista soveltaa käytäntöön sopimuspolitiikkaa.

---

1. Sosialinen Aikakauskirja.

3.4.1. Satamien työsuhteet järjestetään lakonmurtajilla

Suomen Kuljetustyöntekijäin Liiton toiminta pääsi jonkinlaiseen alkuun joulukuussa 1918, mutta toiminnan elpyminen siirtyi seuraavaan vuoteen. Järjestäytyminen kohosikin vuonna 1919 niin nopeasti, että vuoden loppuun mennessä sivuutettiin 4 000 työntekijän raja. Seuraavana vuonna yli 5 000 työntekijää oli liittynyt järjestöihin. Ulkomaankaupan vilkastuttua keväällä 1919 sotavuosien hiljaisen kauden jälkeen katsoi liitto, että oli olemassa sopiva tilanne palkkatason nostamiseksi purkaus- ja lastaustöissä. Liiton piirissä pyrittiin vielä palkkaliikkeen alkuvaiheissa noudattamaan totunnaisia muotoja. Osastojen vaatimukset käsiteltiin sääntöjen määräämässä järjestyksessä. Päämääräksi asetettiin työehtojen vahvistaminen kirjallisilla sopimuksilla. Työehtosopimusvastainen kanta ei siis vielä vuonna 1919 ollut saanut yleisempää kannatusta kuljetustyöntekijäin keskuudessa.

Osastot jättivätkin toukokuussa työnantajille vaatimuksensa esittäen tuntipalkkojen korottamista markalla, 8-tuntista työpäivää, ylityökorvauksia ja urakkahinnoitteluja eräissä töissä. Helsingissä esityksiin sisältyi myös vaatimus, että työnantajat olisivat saaneet käyttää ainoastaan ammatillisesti järjestäytyneitä työntekijöitä satamatöissä. Työnantajat eivät kuitenkaan suostuneet neuvottelemaan tehdyistä ehdotuksista eivätkä olleet halukkaita tunnustamaan järjestöjä. Tästä oli seurauksena, että osaksi liittotoimikunnan luvalla osaksi sen tietämättä alkoi lakkovyöry, joka tempäsi mukaansa sataman toisensa jälkeen.¹ Helsingin satamalakko oli aluksi tehokas. Työnantajat eivät olleet siihen valmistautuneet, ja lakkovahdit estivät uuden työvoiman työhönpääsyn. Kun poliisiviranomaisten toimesta lakkovahdit poistettiin, pääsivät työt kuitenkin jälleen käyntiin. Muissakin satamissa turvauduttiin lakonmurtajiin töiden jatkamiseksi.

Lakkojen pikaista lopettamista vaadittiin lehdistössä jos senkin vuoksi, että maamme satamissa oli mm. amerikkalaisia elintarvikelaivoja, joiden lastin purkaminen oli kiireellistä maan

---

1. Tärkeimmät lakot alkoivat: Oulussa 20.6., Helsingissä 8.7., Turussa 8.7., Hangossa 12.7.

heikon elintarviketilanteen vuoksi. Työnantajien ja työntekijöiden kesken ei kuitenkaan syntynyt neuvottelukosketusta. SAJ ei puuttunut lakkoon. Sosialihallitus katsoi tällöin aiheelliseksi yrittää sovittelun aikaansaamista puolueettoman sovittelijan kautta. Lakit.kand. Matti Auran toimesta saatiinkin Helsingissä alustava neuvottelu aikaan 10.7. Työntekijät olivat halukkaita tässä vaiheessa tinkimään "closed shop" -vaatimuksestaan, mutta eivät muista esityksistään. Kun työnantajat olivat halukkaita suorittamaan korjauksia ainoastaan työaikaan, raukesivat neuvottelut tuloksettomina.

Toinen välitysyritys tehtiin elokuun alussa sen jälkeen, kun sosiaalidemokraattien edustajat Tanner ja Puro olivat sitä käyneet hallitukselta pyytämässä. Sovitteluyritys raukesi tälläkin kertaa, koska The Stevedors Federation of Finland'in koolle kutsuma kokous päätti, että työnantajat eivät suostu neuvottelemaan työntekijäjärjestöjen kanssa.

Työntekijäjärjestö vastasi tähän päätökseen laajentamalla lakkoa. Elokuun 5. päivänä liittyivät myös Kotkan satamatyöläiset lakkorintamaan ilman irtisanomista ja vaatimusten esittämistä. Välitysyritykset raukesivat Kotkassakin tuloksettomina.

Koska työnantajien mielipiteissä ei kesän kuluessa tapahtunut muutosta ja koska työt saatiin käyntiin lakonmurtajien avulla, niin lastauskauden loppupuolella kävi myös Kuljetustyöntekijäin Liitolle selväksi tilanteen toivottomuus. Liittotoimikunta päätti lopettaa lakot syyskuun lopussa. Työntekijät palasivatkin töihin vanhoilla ehdoilla. Ensimmäinen sodanjälkeinen suurisuuntainen työntekijäjärjestöjen yritys hoitaa palkkakysymyksiä voimakeinoin päättyi siis työnantajien voittoon.¹

Vaikka työnantajat olivat onnistuneet lyömään työntekijöiden hyökkäyksen takaisin maan satamissa, ei se silti merkinnyt työrauhan palautumista lastaus- ja purkaustyömaille. Talvikausi

---

1. Komiteanmietintö N:o 6/1931. Teollisuuslehti 1919 N:o 7-8. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta vuonna 1919, s. 11-12. TIDERMAN Old Federation, s. 72-74. Suomen Kuljetustyöntekijäin Liiton kolmannen edustajakokouksen pöytäkirja, s. 15-16.

käytettiin molempien osapuolien taholla varustautumiseen. Suomen Kuljetustyöntekijäin Liitto piti maaliskuussa 1920 kolmannen edustajakokouksensa, jossa päätettiin ohjata liiton toiminta radikaalisemmille urille. Päämääräksi asetettiin ammatillisen liikkeen kehittäminen yhteiskunnallisen vallankumouksen ja luokkataistelun varalle. Liittotoimikunnalle annettiin oikeus julistaa lakko, kannatuslakko ja yleislakko tarpeen vaatiessa. Järjestöjen toimintavapautta sitovat työehtosopimukset hylättiin.¹ Työnantajat puolestaan odottivat työrauhan rikkoontuvan työmarkkinoilla yleensä² ja satamissa erityisesti. Siksi vientipiirit olivatkin suorittaneet valmisteluja työvoimatarpeen tyydyttämiseksi satamatöissä.

Kuljetustyöntekijäin Liiton osastojen palkkavaatimukset keväällä 1920 tähtäsivät 6-7 markan keskimääräisen tuntipalkan saavuttamiseen. Koska työnantajat eivät suostuneet suurimmissa satamissa aloittamaan neuvotteluja työpalkoista järjestöjen kanssa, oli seurauksena liikehtimistä satamissa.³ Eräissä pienhköissä lastauspaikoissa lienee kuitenkin saatu aikaan kirjallisiakin sopimuksia.⁴ Niissä tapauksissa, joissa tilanne kär-

---

1. Suomen Kuljetustyöntekijäin Liiton kolmannen edustajakokouksen pöytäkirja, s. 62.

2. Ks. Teollisuuslehti N:o 6/1920.

3. Lastauskauden alkaessa kieltäytyivät Loviisan lastausrenkaan työntekijät työskentelemästä työnantajien tarjoamilla palkoilla. Lakko alkoi 26.4., mutta se murrettiin kahdessa päivässä Pihkalan toimittamien lakonmurtajien avulla. Samanlainen tilanne syntyi myös Raahessa, jossa lakko kesti kuitenkin koko lastauskauden työntekijöiden saadessa silloin tällöin jonkin laivan purettavakseen. Helsingin satamassa syntyi pieni lakko 22.5. erästä saksalaista viljalaivaa purettaessa. Poliisit estivät kuitenkin lakon laajentumisen koko satamaa koskevaksi. Laivan purkauksen suoritti sitten naistyövoima. Heinäkuun 19. päivänä ryhtyi n. 600 järjestäytymätöntä Uraan satamatyöläistä laksoon palkankorotusvaatimuksensa tukemiseksi. Pyrkimykset laajentaa lakko käsittämään myös lautatarhatyöläiset epäonnistuivat, koska Sahateollisuustyöntekijäin Liitto ei antanut sille suostumustaan. Työt pantiin täälläkin käyntiin lakonmurtajien avulla ja lakko päättyi 24.8.

4. Kuljetustyöntekijäin Liitto ilmoitti, että työehtosopimuksia solmittiin mm. Iin, Haukiputaan, Himangan, Kalajoen, Ykspilan ja Lahden lastauspaikoilla (Suomen Kuljetustyöntekijäin Liiton IV:n edustajakokouksen pöytäkirja, s. 11.)

jistyi avoimeksi työtaisteluksi, onnistuivat työnantajat pääsemään varsin nopeasti tilanteen herroiksi tehokkaan lakonmurtajavälityksen avulla.

Painopiste tämän alan lakkotaisteluissa oli Pohjois-Suomen satamissa ja Porin seudulla. Kesäkuun alussa n. 2 000 työntekijää aloitti työtaistelun, joka käsitti Kemin, Kuusiluodon ja Röytän lastaustyöläiset sekä Kuusiluodon, Karihaaran ja Röytän sahatyöläiset. Koska kysymyksessä oli varsin laaja työtaistelu, tuotti riittävän suuren lakonmurtajajoukon hankkiminen vaikeuksia varsinkin sahalaitoksiin. Siksi työnantajat turvautuivatkin "hajoita-ja-hallitse" -periaatteeseen. Lastaustyöt hoidettiin lakonmurtajien avulla ja sahatyöläisille myönnettiin palkankorotukset. Satamatyöläiset huomasivat tällöin jääneensä yksin ja työt alkoivat 26.6. Myös Porin seudulla satamalakosta muodostui laaja ja monihaarainen. Reposaaressa lastaustyöntekijäin osasto vaati elokuussa tuntipalkkojen korottamista marraskuussa. Neuvottelujen keskeydyttyä eivät työntekijät julistaneet varsinaista lakkoa, vaan jäivät pois töistä 23. päivänä elokuuta. Kun Vientirauhan toimesta paikkakunnalle alkoi tulla lakonmurtajia, päätti Kuljetustyöntekijäin Liitto julistaa lakonalaisiksi Reposaaressa ja Mäntyluodon satamatyöt. Tällöin lakko laajeni käsittämään myös Pihlavan ja Reposaaressa lautatarha- ja sahatyöläiset, jotka päättivät ryhtyä kannatuslakkoon. Syyskuun 10. päivänä liittyivät lakkolaisten rintamaan myös Porin puuvillatehtaan työläiset, jotka - palatessaan töihin oman palkkataistelunsa osittain onnistuttua - kieltäytyivät käsittelemästä lakonmurtajien purkamaa puuvillaa. Satamatyöntekijöiden palkankorotuslakosta oli siis paisunut laaja työtaistelu. Noin 2 500 henkeen nousseen lakkolaisjoukon avustaminen alkoi kuitenkin käydä liitoille raskaaksi työtaistelun pitkittyessä ja työnantajien kieltäytyessä myönnytysten tekemisestä. Välitysyrytykset, joita mm. SAJ:n puheenjohtaja Väisänen teki, eivät johtaneet tuloksiin. Lastauskauden ollessa päättymäisillään katsoivat työntekijät parhaaksi luopua lakon pitkittämisestä yli talven. Työntekijät palasivat lokakuun alussa takaisin töihin entisillä ehdoilla. Työnantajat saavuttivat siis täydellisen voiton ja saattoivat sen vuoksi suorittaa tarpeelliseksi katsomaan-

sa karsintaa töiden alettua.¹ Kuljetustyöntekijäin Liitto totesikin pyrkimyksiensä täälläkin epäonnistuneen.²

Työnantajien onnistui siis vuosina 1919-1920 säilyttää asemansa satamien työehtojen sanelijoina. Järjestöjen neuvotteluoikeutta ei tunnustettu tärkeimmissä satamissa. Tehokkaan lakonmurtajavälityksen avulla murrettiin työntekijöiden pyrkimykset voimatoimenpitein päästä vaikuttamaan työehtojen muotoutumiseen. Työt pystyttiin näinä vuosina suorittamaan lakoista huolimatta, vaikka jonkin verran korkeammin kustannuksin kuin normaalioloissa.

3.4.2. Sulkuja ja sulk-uuhkia metalliteollisuudessa

Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton tammikuussa 1919 sanomalehdissä esittämä järjestäytymisvetoomus³ ei ollut tulokseton, sillä vuoden loppuun mennessä oli järjestöön liittynyt n. 6 200 työntekijää. Liiton jäsenmäärä olikin siten toiseksi suurin SAJ:n alaisissa liitoissa. Jäsenistön keskuudessa esiintyi tyytymättömyyttä vallitseviin palkkausoloihin ja 8-tunnin työpäivän toteuttamisesta annettuihin poikkeusmääräyksiin. Suomen Metalliteollisuuden Harjoittajain Liitolle lähetettiinkin 15.8.1919 kirjelmä, jossa palkka- ja hintavertailujen pohjalla pyydettiin palkkoihin kiireellisiä korjauksia. Lisäksi ehdotettiin neuvottelujen alkamista. On merkittävää, että työntekijäin liitto ilmeisesti pyrki sopimusten aikaansaamiseen. Voimatoimenpiteiden käyttämiseen viitattiinkin ainoas-

---

1. TIDERMAN mt. s. 76-78. Det sjunde nordiska arbetsgivarmötet, s. 54. LUOMA Suomen Kutomateollisuuden Työnantajain Liitto, s. 80. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta vuonna 1920, s. 20-21, 22-23. Teollisuuslehti N:o 6/1920. Suomen Ammattijärjestö, syyskuu 1920.

2. Vrt. Kuljetustyöntekijäin Liiton ko. lakon johdosta antamaa lausuntoa: "Lakon näin surkealla tavalla loppumisen syyksi ei voida sanoa muuta, kuin että työnantajaluokan voima, koko kapitalistiluokan avustamana, oli työntekijäin voimaa vahvempi" (Suomen Kuljetustyöntekijäin Liiton IV:n edustajakokouksen pöytäkirja, s. 11).

3. Kertomus Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton toiminnasta v. 1917-1918-1919, s. 43-46.

taan sivumennen.¹ Työnantajaliitto, vaikka ei suostunutkaan neuvottelujen aloittamiseen sillä kertaa, kuitenkin lähetti kirjallisen vastauksen ja ilmoitti toimittaneensa saamansa tiedot jäsenilleenkin.²

Kuitenkin herää kysymys, että miksi järjestövoimaa ei käytetty suuremmassa mittakaavassa vaatimusten toteuttamiseen silloin, kun osastojen palkankorotusvaatimukset eivät johtaneet odotettuihin tuloksiin. Ensinnäkin on mainittava, että maamme metalliteollisuus joutui käymään läpi rakennemuutoksen, kun tuotanto oli suunnattava kotimarkkinoiden kysynnän tyydyttämiseen. Tämä luonnollisesti aiheutti epävarmuutta työntekijöidenkin keskuudessa työllisyysnäköymien suhteen. Varsinkin Helsingin kohdalla oli tilanne alkuvuodesta 1919 sellainen, että Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto katsoi parhaaksi antaa varoituksen pääkaupunkiin hakeutuville työntekijöille.³ Inflatorisen kotimaisen kysynnän vuoksi tuotanto pääsi sota-ajan aiheuttaman tuotantokoneiston kulumisesta ja raaka-ainevaikeuksista huolimatta kuitenkin suhteellisen nopeasti liikkeelle,⁴ mikä aiheutti jonkin verran ammattitaitoisten työntekijöiden puutettakin. Seurauksena lienee ollut näiden työntekijöiden lisääntynyt liikkuvuus, joka ei voinut olla vaikuttamatta työnantajien haluun suorittaa yksityisiä palkkatarkistuksia.⁵ Toiseksi on otettava huomioon,

---

1. Kertomus Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton toiminnasta v. 1917-1918-1919, s. 56-58. Vrt. seuraavaa lainausta ko. kirjelmästä: "Jokainen työväenliikkeessä vastuunalaisessa asemassa oleva henkilö käsittää, että olisi koetettava saada erimielisyydet ratkaista mikäli mahdollista sovittelutietä. Ikävä kyllä todeta, ei maamme työnantajat ole aina jaksaneet omaksua samaa kantaa. On nykyäänkin hyvin kyseenalaista, tunnustavatko työnantajat työväenjärjestöjä sopimuskumppanikseen, mikä muissa maissa on vakiintunut tapa." (SAMA s. 57-58.)

2. SAMA s. 59.

3. SAMA s. 53-54.

4. OLIN Finlands metallindustri och Finlands Metallindustri-förening 1918-1938, s. 25-26.

5. Kertomus Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton toiminnasta v. 1917-1918-1919, s. 64.

että vaikka työnantajat eivät olleetkaan halukkaita järjestöjen välisiin neuvotteluihin, niin ulkomaisen kilpailun vähäisyys antoi kotimarkkinateollisuudelle mahdollisuuden suorittaa yksityisiä palkkatarkistuksia. Kolmantena tärkeänä tekijänä oli työntekijäliiton johdon omaksuma varovainen kanta. Vaikka liiton piirissä alkoikin jo esiintyä vaatimuksia uusien toimintakeinojen käytäntöön ottamisesta,¹ niin liittotoimikunta painosti vanhojen toimintaohjeiden noudattamisen ja liiton sääntöjen mukaisen toiminnan tärkeyttä.² Siten estettiin esim. 8-tunnin työpäiväkysymyksen yhteydessä syntymästä paikallisia yrityksiä työajan lyhentämisen puolesta. Liiton johdon, joka ei vielä ollut joutunut kommunistien talutusnuoraan, tarkoituksena oli ilmeisesti pitää ammatillinen toiminta puoluekiistojen ulkopuolella. Johto pelkäsi myös satamien lakkoliikkeiden antamien kokemusten uusiutumista tilanteessa, jossa liiton asema ei vielä ollut vaikiintunut.³

Työnseisaukset jäivätkin näissä oloissa varsin paikallisiksi ja pieniksi. Satamatyöntekijäin lakon vuoksi syntyi tosin useilla paikkakunnilla riitaisuuksia raaka-aineiden purkamiskysymyksestä, mutta ainoastaan Pietarsaaren konepajalla ne johtivat avoimeen työtaisteluun sulku-uhkineen. Tässä tapauksessa⁴ kuitenkin liittojen väliset neuvottelut johtivat sopimukseen.

Radikalismi valtasi vuonna 1920 jalansijaa myös metallimiesten keskuudessa. Liittotoimikunta pyrki kuitenkin pitämään liittonsa irti poliittisista kiistoista arvostellen kapitalistisen

---

1. Ks. Pöytäkirja Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton neuvottelukokouksesta Helsingissä 7-8 päivänä syyskuuta 1919, s. 22-29.

2. SAMA s. 23-25.

3. Vrt. seuraavaa lausuntoa: "Kysymykseenkään ei voinut tulla tämän surkean tilanteen parantaminen lakkojen ja niihin verrattavien voimakeinojen avulla. Sillä silloin olisi ollut koko porvarillinen yhteiskunta, kyläpoliisista aina hallitusta ja valtiota myöden yhteiskunnallisen rauhan vuoksi lakon pelastajina ..." (Kertomus Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton toiminnasta v. 1917-1918-1919, s. 48).

4. SAMA s. 64-65.

järjestelmän puutteita ja painostaen ammatillisen liikkeen tärkeyttä työehtojen parantamiseksi jo vallitsevan yhteiskunnan puitteissa.¹ Työllisyysnäköymien parantuessa kevätpuolella vuotta 1920 liittotoimikunta joutui, työmarkkinoiden ollessa yleensäkin kuohumistilassa, noudattamaan joustavaa politiikkaa työtaistelujen suhteen; vastoin liiton sääntöjä alkaneita lakkoja pyrittiin selvittämään² ja lakkolupien saamista helpotettiin. Eräissä tapauksissa liittotoimikunta pyrki lakkojen lopettamiseen ehdoilla, jotka eivät miellyttäneet lakkolaisia.³ Aloite vuoden 1920 syntyneissä työtaisteluissa näyttää olleen työpaikoilla, mistä johtui myös vaatimusten erilaisuus eri paikkakunnilla. Kaikissa tapauksissa ei kuitenkaan ollut erimielisyyksistä seurauksena työtaistelu. Tälläkin alalla solmittiin vuonna 1920 ainakin yksi työehtosopimus. Syyskuun 15. päivänä teki nimittäin Turun Läksi-, Pelti- ja Vaskiseppäin osasto paikallisten työnantajien kanssa työehtosopimuksen, joka oli voimassa toukokuun 1. päivään 1921. Sopimuksessa oli määräyksiä työehdoista ja palkoista ja indeksiklausuuli täydestä kompensaatios- ta, jonka määrääminen annettiin erityisen palkkalautakunnan tehtäväksi. Liittotoimikunnalla ei ollut huomauttamista muusta kuin siitä, että palkat olivat sidottuja myös indeksiin sen laskiessa.⁴

Metalliteollisuuden lukuisista työriidoista herätti varsinkin kaksi yleisempää huomiota. Toukokuussa 1920 oli Helsingissä käynnissä useita selkkauksia, jotka uhkasivat johtaa paikkakunnalliseen suurtaisteluun. Liittojen välisillä neuvotteluilla riita saatiin kuitenkin varsin nopeasti pois päiväjärjestyksestä. Työnantajat myöntivät eräisiin palkkajärjestelyihin ja

---

1. Kertomus Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton toiminnasta vuonna 1920, s. 12-14.

2. Esim. Porin paperitehtaan lakko tammikuussa, Taalintehtaan martinilaitoksen lakko huhtikuussa (SAMA s. 29-34).

3. Taalintehtaan martinilaitoksen lakon yhteydessä ja 8-tunnin työaikajutussa.

4. SAMA s. 76-78.

lupasivat ottaa heinäkuun 1. päivästä käytäntöön 47 tuntisen työviikon.¹ Heinäkuun alussa syntyi kuitenkin erimielisyyttä lauantain työpäivän pituudesta. Koska Sosialihallitus vaati nuorille työntekijöille tunnin ruokalomaa neljän tunnin työajan jälkeen, niin työnantajat määräisivät lauantain työajaksi 7-15 töiden aikaisemmin päättyessä klo 14. Tämä päätös aiheutti liikehtimistä työntekijöiden keskuudessa ympäri maata. Liittojen väliset neuvottelut johtivat umpikujaan molempien osapuolien valmistautuessa ratkaisemaan kysymyksen voimatoimenpitein. Kun työntekijät kieltäytyivät työskentelemästä lauantaisin klo 14 jälkeen, päätti Suomen Metalliteollisuuden Työnantajaliitto STK:n luvalla julistaa sulun koko maassa heinäkuun 22. päivänä. Työntekijät puolestaan saivat SAJ:n suostumuksen taistelun aloittamiseen. Osapuolten jyrkkyys neuvotteluissa saattoi Sosialihallituksen vaikeaan asemaan. Se pyrki aluksi saamaan aikaan välitystä varat. Eero v. Boehmin avulla, mutta joutui lopuksi perääntymään tiukasta lain soveltamisesta. Kaksi päivää ennen suursulun alkamista saatiin kuitenkin aikaan sovinto. Työntekijät suostuivat alkamaan työt klo 6.15, ja valtiovalta puolestaan hyväksyi ruokailutauon 15 min. pituiseksi. Työaika tuli siis päättyämään klo 14, kuten työntekijät olivat halunneet. Vaikka tehty sopimus aiheuttikin työpaikoilla jonkin verran murinaa, niin toimitetussa laimeantuntuudessa jäsenäänestyksessä se kuitenkin hyväksyttiin.²

Hintojen osoittaessa noususuuntaa esiintyi syyspuolella vuotta 1920 eri metallitehtaissa liikehtimistä. Suurimmat mitasuhteet se sai Helsingissä. Työtaistelun aloittivat Helsingin Kone- ja Siltarakennustehtaan kattila- ja armatuuri-osaston työntekijät elokuun 20. päivänä. Malliveistäjät lopettivat työnsä

---

1. Kertomus Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton toiminnasta 1920, s. 38-41.

2. SAMA s. 55-67. PUUKARI Suomen Metalliteollisuuden Työnantajaliitto 1903-1953, s. 62-63. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1920, s. 25-27. Det sjunde nordiska arbetsgivarvärdet, s. 51.

syyskuun 1. päivänä, Strömbergin tehtaan työläiset syyskuun 11. päivänä ja valimotyöläiset syyskuun 13. päivänä. Lakossa oli silloin n. 613 työntekijää. Kaikissa tapauksissa oli kysymys palkkojen korottamisesta elinkustannusten nousua vastaaviksi. Liittojen väliset neuvottelut eivät tuoneet ratkaisua tilanteeseen. Kun työt eivät lähteneet käyntiin, niin työnantajien vastavetona oli aluksi töiden pysäyttäminen kokonaan lakonalaisissa tehtaissa syyskuun 20. päivänä ja häätötoimenpiteisiin ryhtyminen. Kun näilläkin toimenpiteillä ei ollut odotettua vaikutusta, niin työnantajat antoivat yleisen sulkuvaroituksen, jonka piti astua voimaan kaikissa Helsingin metallialan tehtaissa lokakuun 18. päivänä ja tarpeen tullen koko maassa. Työnantajat olivat siis päättäneet jyrkin toimenpitein päästä tilanteen herroiksi. Tähän peräänantamattomaan asenteeseen vaikutti osittain myös vuoden 1920 jälkipuoliskolla heikentynyt metallituotteiden markkinatilanne. Työtaistelun laajentuminen yli 2 000 työntekijää käsittäväksi verotti raskaasti työntekijäin liiton varoja. Kun työnantajat uhkasivat suursululla, katsoivat työntekijät ajan tulleen sovinnon solmimiseksi. Lokakuun 15. päivänä saatiinkin aikaan sopimus. Työntekijät peräytyivät alkupe-
räisistä vaatimuksistaan, ja työnantajat lupasivat tarkemmin määrittelemättömiä palkankorotuksia.¹

Teolliset suhteet metalliteollisuudessaakin muodostuivat näinä vuosina kireiksi. Työnantajat onnistuivat säilyttämään asemansa määräävänä osapuolena, vaikka he joutuivat siitä ankarasti taistelemaan. Kuitenkaan heidän asemansa ei muodostunut yhtä vahvaksi kuin satamatyönantajien, eikä myöskään menettelytavat muodostuneet samanlaisiksi. Työnantajat joutuivat käyttämään ratkaisevissa tilanteissa myönnytyspolitiikkaa, sulku-uhkia ja liittojen välisiä neuvotteluja päämääriensä saavuttamiseksi.

3.4.3. Graafisen alan parenteesi

Teollisten suhteiden kehityksen kannalta muodosti graafinen ala mielenkiintoisen poikkeuksen. Tällä alalla sattui 1920-lu-

---

1. Kertomus Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton toiminnasta vuonna 1920, s. 69-75. Det sjunde nordiska arbetsgivar-mötet, s. 51.

vulla ainoastaan kaksi työnseisausta, nimittäin vuosina 1919 ja 1920. Silloinkin niihin osallistui ainoastaan 85 työntekijää, jotka menettivät yhteensä 181 työpäivää.

Kirjapainoissa ja kirjansitomoissa työnantajat hylkäsivät vuoden 1917 työehtosopimuksen ja ottivat käytäntöön yksipuolisesti annetut määräykset noudatettavista työehdoista. Kun Kirjatyöntekijäin Liitto ehdotti tammikuussa 1919 työnantajille työehtosopimusneuvottelujen alkamista, eivät nämä katsoneet aiheelliseksi ottaa neuvottelukosketusta. Vaikka alalla oli jo vuosisadan alusta ollut käytännössä koko maata käsittäneet työehtosopimukset, ei työnantajien mielestä kannattanut siinä vaiheessa solmia työehtosopimuksia. Sopimuksettoman tilan ja varsin hyvän työllisyyden vallitessa saivat työntekijät vapaat kädet yksityisen palkkapolitiikan harjoittamiseen. Työnantajaliitot olivat puolestaan siksi heikkoja, etteivät ne voineet kyllin tehokkaasti kontrolloida varsin pienissä yksiköissä toimivia jäseniään. Seurauksena oli kirjavuutta työehdoissa ja kiristyvän kilpailun tuntua alalla.

Maaliskuun puoliväliin mennessä vuonna 1919 työnantajien mielipiteet olivat kuitenkin muuttuneet siksi paljon, että he olivat valmiit neuvottelemaan palkka- ja työehtojen järjestelyistä sopimusteitse.¹ Neuvotteluja käytiin J.G. Ingmanin johdolla, ja ne johtivat työehtosopimuksen allekirjoittamiseen 14.5.1919. Sopimuksen voimassaoloajaksi sovittiin n. puolitoista vuotta. Mikäli irtisanomista ei tehty ennen tammikuun 1. päivää 1922, sopimus jatkui automaattisesti edelleen kaksi vuotta. Mahdollisen irtisanomisen yhteydessä oli jätettävä täydelliset muutosehdotukset. Kummankin sopimuspuolen tuli silloin valita ns. tariffilautakuntaan neljä jäsentä neuvottelemaan puolueettoman puheenjohtajan kanssa uuden sopimuksen solmimisesta. Graafisella alalla oltiin siis palattu jälleen sotaa edeltäneen ajan käytäntöön teollisten suhteiden hoidossa.

---

1. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1919, s. 13. Suomen Kirjatyöntekijäin Liitto r.y:n viisikymmenvuotisjuhla-julkaisu, s. 22-24. Kahdeksankymmentä ajastaikaa Helsingin Kirjatyöntekijäin Yhdistyksen toimintaa, s. 216-217.

Koska maassamme ei vielä sopimuksentekohetkellä ollut erityistä työehtosopimuslakia eikä työtuomioistuimia, näytteli sovinto-oikeus graafisen alan työehtosopimuskäytännössä tärkeää osaa. Työehtosopimuksissa oli määräykset työrauhavelvoitteesta sopimuksen voimassaoloaikana. Tulkinnasta johtuneet erimielisyydet oli alistettava sovinto-oikeuden ratkaistavaksi. Pitkäaikaisena instituutiona se ansainneekin hieman lähempää tarkastelua.

Sovinto-oikeuden säännöt sisältyivät kirjansitomoalan ja kirjapainoalan työehtosopimukseen liitteinä. Kaikki erimielisyydet työehtosopimusten tulkitsemisesta ja sovelluttamisesta oli ratkaistava säädetyssä järjestyksessä. Jos jollakin työpäivällä syntyi työnantajan ja työntekijän välisiä sopimuksen sovellutusriitaisuuksia, niin 14 päivän kuluessa oli asia pyrittävä ratkaisemaan suullisesti tai kirjallisesti. Riitapuolella oli oikeus kutsua liittonsa edustaja välittäjäksi neuvotteluihin. Ellei näissä neuvotteluissa päästy sovintoon, oli vaatimuksen esittäjän alistettava riita liittohallitukselleen. Samalla oli liitolle annettava kirjallinen selostus riidan aiheesta, käydyistä neuvotteluista ja niiden tuloksista. Asianomaisen liiton oli lähetettävä asiakirjat vastapuolen liitolle vastauksen antamista varten 14 päivän kuluessa. Tämän jälkeen oli sovinto-oikeus kutsuttava koolle mahdollisimman nopeasti. Sen oli annettava välitystuomio viimeistään 14 päivän kuluessa, elleivät osapuolet sopineet lykkäyksestä.

Sovinto-oikeuden muodosti viisi jäsentä. Kumpikin osapuoli valitsi kaksi jäsentä ja näille kaksi varamiestä. Nämä puolestaan valitsivat vuodeksi kerrallaan puolueettoman lainoppi-neen puheenjohtajan. Ellei hänestä päästy sopimukseen, oli valinta annettava Sosialihallituksen tehtäväksi.¹

---

1. Suomen Kirjansitomo-omistajain Liiton ja Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton välinen joukkotyösopimus. Suomen Graafillisen teollisuudenharjoittajain Liiton ja Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton välinen joukkotyösopimus.

Vuonna 1919 solmitut työehtosopimukset Kirjatyöntekijäin Liiton ja Kirjansitomo-omistajain Liiton sekä Graafillisen Teollisuudenharjoittajain Liiton kanssa olivat voimassa aina vuoden 1935 loppuun saakka. Tosin sopimuksia pidennettäessä sekä työnantajat että työntekijät olivat eräissä tapauksissa sitä mieltä, että työehtosopimukseen olisi ollut saatava muutoksia.¹ Ottaen huomioon työnantajien yleisen asennoitumisen työehtosopimukseen saattaa tuntua oudolta, että työehtosopimus saattoi olla näin kauan aikaa muuttumattomana. Tähän vaikutti useat syyt. Ensimmäkin työehtosopimuskäytäntö ei ollut alalla mitään uutta ja keilematonta. Vuosikymmenien aikana oli hiljalleen kiteytyneet ne suuntaviivat, joiden mukaan työehtosopimus oli laadittava. Toisena selityksenä lienee se, että työntekijät eivät katsoneet olevan syytä lähteä hakemaan epävarmoissa oloissa parannuksia sopimukseen. Työnantajien yleinen mielipide oli työehtosopimuksia vastaan, minkä vuoksi graafisen alan erikoisolot olivat josakin määrin silmätikkunakin. Lisäksi sopimusten irtisanomis-aikoina vuosina 1921, 1923, 1925 ja 1928 sekä 1930-luvun alkupuolella työllisyysnäköymät eivät rohkaisseet liian radikaaliseen toimintaan. Työehtosopimukset sanottiinkin irti vasta silloin, kun poliittiset olot maassamme olivat tasoittumassa ja maan talouselämässä alkoi näkyä merkkejä noususuhdanteen alkamisesta. Kolmanneksi on mainittava, että vaikka työntekijöiden keskuudessa esiintyikin radikaalista ajattelua, niin johto pysyi kuitenkin maltillisempien henkilöiden käsissä. Tärkein tekijä sopimusten jatkuvuuteen lienee kuitenkin ollut se lisäsopimus, jonka avulla palkat määriteltiin työehtosopimuksen uudistamisesta riippumatta.

Lisäsopimuksilla määrättiin aluksi palkat puoleksi vuodeksi kerrallaan irtisanomisajan ollessa kaksi kuukautta. Koska hintataso oli voimakkaassa liikkeessä, jouduttiin lisäsopimus sanomaan irti kerta toisensa jälkeen. Tällöin alan välitysmies J.G. Ingman ehdotti palkkalautakunnan asettamista ja lisäsopimuksen määräajan mukauttamista työehtosopimuksen määräaikoihin. Kesäkuun 1. päivänä 1920 astui voimaan kirjapaino- ja kirjansitomoaloilla ns. l i u k u v a t p a l k k a s o p i m u k -

---

1. Suomen Kirjatyöntekijäin Liitto r.y:n viisikymmenvuotisjuhla-julkaisu, s. 25-26.

s e t . Palkkalautakunta kokoontui joka kolmen kuukauden kulluttua vahvistamaan noudatettavat palkanormit. Käytäntöön otettiin eräänlainen indeksiautomaatti. Vera Hjeltin ennen maailmansotaa suorittamien kulutustutkimusten perusteella laadittiin erityinen kulutusbudjetti, jonka sisältämien tarvikkeiden hintojen muutoksia verrattiin vuoden 1914 hintoihin. Jos hinnat kyseisten laskelmien mukaan nousivat 10 %:lla, palkkoja nostettiin vastaavalla prosenttimäärällä; jos taas elinkustannukset laskivat samalla prosenttimäärällä, palkkoja alennettiin ainoastaan 8 %:lla. Periaatteena oli siis hintojen noustessa täyskompensaatio, mutta niiden laskiessa työntekijöiden elintasoa pyrittiin nostamaan.¹

Lisäsopimusten aikaansaaminen ja palkkojen sitominen elinkustannuksiin ilmeisesti rauhoitti tämän alan työmarkkinoita. Sovinto-oikeus kokoontuikin verrattain harvoin. Vuosina 1920-1934 sovinto-oikeudessa käsiteltiin yhteensä 14 erimielisyyttä; näistä yksistään vuonna 1920 6 tapausta. Osapuolina oli ainoastaan yhdessä tapauksessa Kirjansitomo-omistajain Liitto ja Kirjatyöntekijäin Liitto.

Sovinto-oikeuden istunnoille oli leimaa-antavana piirteenä tarkka muotoihin pitäytyminen. Tästä langennee suuri ansio lakit.kand. J.G. Ingman'ille, sillä hän toimi puheenjohtajana vuosina 1920-1925 ja 1933. Oikeuden muidenkin jäsenten kohdalla säilyi jatkuvuus. Vuosina 1920-1925 J.W. Rangell toimi oikeuden sihteerinä.²

Työnantajat nostivat kanteen viidessä ja työntekijät yhdeksässä tapauksessa. Ennen päätöksen tekemistä vedettiin yksi vireille pantu tapaus takaisin. Kompromissiin päättyi vain yksi tapaus; jäljelle jääneet 12 tapausta päättyivät pääasiallisesti jomman kumman osapuolen voittoon. Työnantajat ja työntekijät saivat näkökantansa hyväksytyiksi yhtä monta kertaa. Pää-

---

1. Kahdeksankymmentä ajastaikaa Helsingin Kirjatyöntekijäin Yhdistyksen toimintaa, s. 217-218. Suomen Kirjatyöntekijäin Liitto r.y:n viisikymmenvuotisjuhla-julkaisu, s. 24-25.

2. Vv. 1926-1928 toimi puheenjohtajana oikeussihteerinä Oiva Hutunen ja v. 1934 varat. Eino E. Louhio. J.W. Rangellin jälkeen käytettiin sihteerinä varat. Eero Hagan'ia yhdessä jutussa vuonna 1934.

töksien tekoon vaikutti sekä esillä olleen asian laatu että vireillepanija, sillä vain neljässä tapauksessa päätös syntyi "keskustellen ja neuvotellen". Muissa tapauksissa päätös oli äänestyksen tulos. Vastineen antamista varten tai muista syistä tarvittiin yhdeksässä tapauksessa kaksi istuntoa ennen kuin asiassa voitiin antaa lopullinen välitystuomio.

Millaiset kysymykset sitten tulivat sovinto-oikeuden harjittavaksi? Kun ammattitaitoisesta työvoimasta oli pulaa vuoden 1918 jälkeen, rikkoivat työnantajat useissa tapauksissa työehtosopimuksen oppilaiden lukumäärää koskevia pykäläitä. Siksi vuonna 1920 viidessä sovinto-oikeustapauksessa olikin riidan aiheena, miten monta oppilasta työnantajat saattoivat ottaa ammattitaitoisista työntekijästä kohden. Yhteen tapaukseen oli syyntä Graafillisen Teollisuudenharjoittajain Liiton 17.11.1919 päivätty salainen kiertokirje, jossa valitettiin työntekijöiden käyttäneen hyväkseen vallinnutta pulaa ammattitaitoisista työntekijöistä, ja että työntekijät olivat kiristäneet itselleen yksityisesti korkeampaa palkkaa irtisanoutumisen uhalla. Tämän estämiseksi velvoitti liitto jäseniään hankkimaan edellisen työnantajan luvan uusia työntekijöitä palkatessaan. Kun kirjelmässä lisäksi mainittiin nimeltä eräitä työntekijöitä, jotka olivat eronneet palkkaerimielisyyksien vuoksi, niin työntekijät katsoivat työnantajien noudattaneen musta-lista-käytäntöä. Kuudessa tapauksessa oli esillä kalliin ajan palkankorotukset ja palkkapolitiikka. Työaika oli esillä kahdessa jutussa ja vapaapäiväkysymys yhdessä. Kirjansitomomistajain Liiton ja Kirjatyöntekijäin Liiton välisessä riidassa oli kysymys työehtosopimuksen irtisanomisesta. Koska työnantajat eivät olleet irtisanomisen yhteydessä jättäneet uutta ehdotusta työehtosopimukseksi, katsoivat työntekijät irtisanomisen jääneen tekemättä. Työntekijät hävisivät tämän tapauksen.¹

3.4.4. Rähinöitä ja sopimuksia rakennustyömailla

Rakennustyöalalla vaikeutti työehtojen yhdenmukaistamista sellaiset alalle tyypilliset piirteet kuin työn kausiluonteisuus

---

1. Suomen Graafillisen teollisuuden sovinto-oikeus. Pöytäkirjat ja päätökset 1920-1934.

suus, työntekijöiden hajanainen järjestäytyminen useiden liittojen puitteissa ja työnantajien järjestäytymistä vaikeuttava yritysten suuri luku. Kun rakennustoiminta oli vuonna 1919 vielä lamassa, ei mainittavia selkkauksia syntynyt. Sen sijaan rakennustoiminnan kiihtyessä vuonna 1920 ammattitaitoisen työvoiman neuvotteluasema parani. Seurauksena oli palkkavaatimusten esittämisistä, työvoiman liikehtimistä ja kirjavuutta palkkoissa.

Rakennusteollisuuden Työnantajaliiton oli pakko harkita tilannetta. Se päättyi graafisen alan esimerkkiä noudattaen siihen lopputulokseen, että järjestyksen palauttaminen työmaille oli mahdollista ainoastaan neuvottelupolitiikan avulla. Seurauksena oli ensinnäkin se, että kaikki vuonna 1920 alkaneet työnteisaukset päättyivät sopimuksiin. Toiseksi Rakennusteollisuuden Työnantajaliitto ehdotti SAJ:lle, että Helsingissä, Turussa ja Tampereella järjestettäisiin työ- ja palkkaehdot rakennustöissä toistaiseksi työehtosopimuksilla. SAJ:n toimikunta tiedusteli ao. liittojen kantaa. Kun Puutyöntekijäin, Kivityöntekijäin sekä Tehdas- ja Sekatyöväen Liitto antoivat myönteisen vastauksen neuvottelujen alkamisesta, suositteli SAJ:n toimikunta työehtosopimusneuvottelujen alkamista.¹

Ennen kuin neuvottelut liittojen välillä saatiin alkamaan, syntyi Helsingin rakennustyömaille liikehtimistä. Betonimiehet jättivät työnantajille osastojen laatimat työhinnottelut ja vaativat niiden käytäntöönottamista. Koska työnantajat eivät katsoneet voivansa hyväksyä vaatimusta, niin työvoima aikoi hakeutua pois töistä ilman erityistä lakkojulistusta. Seuraavana ryhmänä yhtyi selkkaukseen kirvesmiehet, jotka vaativat minimipalkkatakuita. Kun vielä rapparit ja muurarit olivat liittyneet työtaisteluun mukaan, niin työt Helsingin rakennuksilla alkoivat hiljalleen pysähtyä. Työntekijät puolestaan saattoivat edullisten rakennustilaisuuksien vuoksi hakeutua selkkauksen ajaksi maaseudulle. Tilanne oli rakennusteollisuuden Työnantajaliiton kannalta vaikea. Liiton nuoruuden vuoksi se ei voinut ajatella sulkuuseen käyttämistä, koska muiden työnantajien tuen saaminen oli epävarmaa. Toisaalta kuitenkin liiton arvovalta oli kysymyk-

---

1. SIMILÄ-KYRENIUS Suomen Rakennustyönantajaliitto, s. 50-51. SAJ:n toimikunnan PK 3.5.1920.

sessä, sillä olihan syntynyt selkkaus ensimmäinen huomattavampi sen olemassaoloaikana.

Työnseisauksen pitkittyessä asetti Sosialihallitus puolueettoman välitysmiehen syntynyttä tilannetta selvittämään. Sitä ennen kuitenkin lähetettiin SAJ:n puheenjohtajalle kirjelmä, jossa suositeltiin neuvottelujen alkamista. Koska SAJ:n taholta katsottiin Sosialihallituksen mukaantulo eräänlaiseksi järjestön tunnustamiseksi, ei sen taholta asetettu esteitä neuvottelujen alkamiselle. Välitysmiehen J.G. Ingman'in johdolla saatiinkin aikaan neuvottelukosketus. Viikon ajan käytiin sen jälkeen sitkeitä neuvotteluja Vanhalla ylioppilastalolla. Väli-rauha allekirjoitettiin 22.5. Tässä ns. Ylioppilastalon parlamentin sopimuksessa määrättiin palkkoja korotettavaksi takautuvasti toukokuun alusta. Lisäksi sovittiin solmittavaksi paikakunnallinen yleinen työehtosopimus sekä tarpeelliset erikoissopimukset. Seuraavissa neuvotteluissa saatiinkin aikaan työehtosopimukset, jotka olivat voimassa 1.5.1921 saakka. Palkkoja nostettiin, ja ne sidottiin elinkustannusindeksiin; hintojen noustessa sovittiin täyskompensaatiosta 10 %:n kynnyksin ja hintojen laskiessa vastaavasti ainoastaan 8 %:n palkkojen alennuksista. Elinkustannusten nousua tarkkailemaan asetettiin palkkalautakunta, jonka päätöksellä palkkoja jonkin verran korotettiin syyskuussa 1920.¹

Rakennusteollisuus oli toinen ala, joka käytännössä poikkesi työnantajien omaksumasta kannasta työehtosopimukseen nähden. Siksi Teollisuuslehti suhtautuikin sopimukseen pidättyvästi.² Sen sijaan Similä kirjoitti myöhemmin, että työpalkkojen nousun korvasi työrauhan säilyminen sekä työtehon kohoaminen sopimusten allekirjoittamisen jälkeen. Kuitenkin hän huomautti lisäksi, että varsinkin teollisuustyönantajat arvostelivat ankarasti tämän alan palkankorotuksia.³

---

1. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1920, s. 14, 18, 24. RANTANEN Helsingin Rakennusmestariyhdistys 1906-1946, s. 68. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 53-57.

2. Teollisuuslehti N:o 6/1920.

3. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 56, 58.

Turussa muodostuivat rakennusalan työnseisaukset pitkällisemmiksi kuin muilla paikkakunnilla. Kun rakennustoiminta muodostui keväällä 1920 vilkkaaksi, työntekijät jättivät palkankorotusvaatimuksiaan työnantajille jo huhtikuussa. Työnantajaliiton edustajan avulla saatiin työnseisaukset vältetyiksi. Kuusimiehisen sovittelulautakunnan suosituksesta palkkoja jonkin verran nostettiin. Kun työntekijät elokuussa kuitenkin jatkoivat liikehtimistä ja ryhtyivät eräissä tapauksissa lakkoihin, niin työnantajat julistivat paikkakunnan rakennustyömaat syyskuun 7. päivänä sulkutilaan. Neuvotteluja ei tässäkään vaiheessa kokonaan katkaistu. Syyskuun 15. päivänä tehtiin kahden viikon linnarauhakin sopimusten valmisteluja varten. Mutta kun neuvottelujen tuloksena ei saatu työrauhaa palautetuksi rakennustyömaille, jatkoivat työnantajat sulkuaan uudestaan syyskuun 29. päivänä. Kun työnantajien ei onnistunut sen paremmin laajentaa sulkua muille työaloilla kuin murtaa työntekijöiden vastarintaa, alkoi työnantajien rintama rakoilla. Eräät rakennuttajat alkoivat tehdä yksityisiä sopimuksia työntekijöidensä kanssa saadakseen rakennustyöt päättymään ennen kovan talven tuloa. Suurin riita työnantajien kesken syntyi Åbo Akademin rakennustyömaan yhteydessä. Kun paikallinen työnantaja ryhtyi sulkuaan, sai Åbo Akademi erään Helsingin ruotsalaiseen rakennustyönantajaosastoon kuuluvan rakennusmestarin jatkamaan rakentamista. Koska osasto ei suostunut erottamaan jäsenyydestään kyseistä rakennusmestaria, niin Rakennusteollisuuden työnantajaliitto katsoi aiheelliseksi erottaa koko yhdistyksen jäsenyydestään. Kysymyksen ympärillä käytiin sen vuoksi myös kielipoliittista keskustelua. Riidan jatkuessa katsoi Sosialihallituskin aiheelliseksi puuttua Turun rakennusselkkaukseen. Varatuomari Lauri Silveniuksen välitysyrittely marraskuun 19. päivänä raukesi kuitenkin tuloksettomana. Vasta joulukuun puolivälissä allekirjoitettiin samanlaiset sopimukset kuin Helsingissä. Kun muurarit ja uunintekijät kieltäytyivät allekirjoittamasta sopimusta, niin työnantajat alkoivat vaatia työntekijöiltään yksityisiä sopimuk-

sia.¹ Sen sijaan muilla paikkakunnilla rakennustyöselkkaukset oli helpompi ratkaista.²

---

1. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1920, s. 15. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 58-60. KURIKKA Turun rakennusmestarien yhdistystoimintaa, s. 37-39.

2. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 60-61.

4. TYÖRAUHAN PALAUTUMINEN VUOSINA 1921-1924

4.1. Ammatillinen liike laaksonpohjassa

4.1.1. Hajottavia suuntariitoja

Vuosina 1919-1920 kommunistit aloittivat ammatillisen liikkeen "soluttamisen". Vasemmistojohdolla oli silloin mahdollisuus saada verrattain helposti kannattajia vetoamalla vanhojen toimintamuotojen riittämättömyyteen ja entisten johtajien kyvyttömyyteen. Siksi tälle "solutusvaiheelle" oli tunnusomaisempaa henkilökohtainen parjauskampanja kuin ideologinen rajanveto. Seuraavina vuosina suorittivat vasemmistoradikaalien tukemat kommunistit järjestöjen puhdistamista sosiaalidemokraattisista toimitsijoista ja johtohenkilöistä. Sosiaalidemokraattien ote ammatilliseen liikkeeseen heikkeni jatkuvasti. Heidät työnnettiin sivustakatsojan ja oppositioryhmän asemaan, ennen kuin he ennättivät koota rivejään tarpeeksi tehokkaaseen vastarintaan. Tässä tilanteessa he käyttivät ajoittain jopa järjestöjen hajotusuhkaakin saadakseen näkemyksensä mukaan räikeimmät tapaukset pois päiväjärjestyksestä.

Kysymys, joka aiheutti SAJ:n piirissä voimakkaimmat suuntaistelut vuosina 1921-1924, oli ns. internationaalikysymys. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen SAJ oli kansainvälisesti riippumaton. Kun SAJ:n toimeenpanevan valiokunnan vähemmistö vaati järjestön liittymistä länsieurooppalaiseen ns. Amsterdamin internationaaliin, päätettiin toimeenpanna jäsenäänestys. Se suoritettiin vuosien 1920-1921 vaihteessa. Äänestykseen osallistui ainoastaan 15 796 jäsentä eli n. 27 % SAJ:n alaisten liittojen jäsenistä vuoden 1920 lopussa. Jälkeenpäin ei ole mahdollista todeta, miten äänestämättä jättäneet, jotka muodostivat enemmistön järjestäytyneistä työntekijöistä, asennoituivat tähän kysymykseen ja eri ideologisiin suuntiin. Lienee kuitenkin varsin tavallista, että yleensä järjestöissä varsin pieni osa jäsenistöä osallistuu aktiivisesti päätösten ja suunnan määrittelyyn. Tämän kannalta on mielenkiintoista todeta, että 10 930 jäsentä äänesti SAJ:n riippumattomuuden puolesta. Amsterdamiin liittymisen puolesta annettiin ainoastaan 4 765 ääntä. Tulos oli ammatillisen liikkeen uudelle johdolle suuri voitto. Samalla ta-

paus oli eräänlainen kentällä vallinneiden mielialojen ilmapuntari. Vain kolmessa liitossa oli enemmistö Amsterdamiin liittymisen kannalla, Paperiteollisuustyöväen, Kutomateollisuustyöväen ja Kirjatyöntekijäin liitoissa. Äänestyksen perusteella SAJ:n toimikunta päätti 23.3.1921 pysyttää SAJ:n toistaiseksi kansainvälisesti riippumattomana.¹

Moskovassa pidetyn Profinternin perustavan kokouksen aikoihin kysymys SAJ:n kansainvälisyydestä tuli uudelleen esille. SAJ:n toimikunnan kokouksessa 8.10.1921 päätettiin 12 äänellä 6:tta vastaan hyväksyä Profinternin periaatteellinen ohjelma ja käytännölliset menettelytavat. Ensimmäisenä käytännöllisenä toimenpiteenä tästä päätöksestä oli toisen jäsenäänestyksen järjestäminen kansainvälisyyskysymyksestä. Tällä kertaa oli vaihtoehtoina Profinterniin liittyminen tai sen vastustaminen. Äänestys toimeenpantiin helmikuussa 1922. Äänestysprosentti oli tällöin hieman korkeampi kuin ensimmäisessä äänestyksessä. Voima-suhteet olivat kuitenkin suurinpiirtein samat. Profinterniin liittymisen kannalla oli 12 215 ja vastustavalla kannalla 5 957 jäsentä.

SAJ:n toimikunnalla oli tämän äänestyksen perusteella muodollinen oikeus liittää järjestö Profinterniin. Toimikunta katsoi kuitenkin kokouksessaan 10.4.1922 parhaaksi olla ottamatta tätä askelta. Syyksi tähän päätökseen SAJ:n toimikunta ilmoitti alhaisen äänestysprosentin ja vastustavalla kannalla olleen huomattavan vähemmistön. Johto pelkäsi ammatillisen liikkeen hajoaamista. Päätökseen vaikutti ilmeisesti myös se, että valtiovalan ote kommunistien järjestöjä kohtaan oli jyrkentynt.² Kommunistijohdolla oli tarve säilyttää ainakin yksi voimakas joukkojärjestö käsissään. Profinterniin liittyminen olisi merkinnyt myös suhteiden katkeamista länsimaisiin ammatillisiin järjestöihin, mikä ei liene ollut myöskään Profinternin etujen mukainen.

Internationaaliäänestysten yhteydessä käytiin voimakasta propagandasotaa sekä vasemmistojohdon että sosiaalidemokraatti-

---

1. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1921, s. 55-57.

2. Ks. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta vuonna 1922, s. 34-36.

sen opposition toimesta. Tämä oli omiaan kärjistämään välejä entistä enemmän. Suuntariidat voimistuivat lisäksi ennen vuoden 1923 edustajakokousta, jonka päätöslauselmiin sosiaalidemokraatit pyrkivät vaikuttamaan. Niinpä he antoivat huhtikuussa 1923 julkilausuman, jossa vaadittiin ammatillisten järjestöjen epäpolitisoinnista, johtopaikkojen jakamista pariteettipohjalla ja Profinternin liittymissuunnitelmien hautaamista. Kun edustajakokous ei sanottavammin kiinnittänyt huomiota näihin vaatimuksiin, vaadittiin eräiden sosiaalidemokraattisten järjestöjen taholta uuden ammatillisen järjestötoiminnan aloittamista. Tällä vaatimuksella olikin jonkin verran kantavuutta, sillä eräillä paikkakunnilla esiintyi irtaantumispyrkimyksiä SAJ:n alaisuudesta.¹

4.1.2. Järjestäytyminen laskee, järjestöt keskittyvät

Järjestöjen jäsenmäärän voidaan olettaa vaikuttavan työmarkkinakysymysten hoitoon eri teitä. Voimakas järjestäytyminen luo mahdollisuudet solidaarisen joukkotoiminnan aikaansaamiselle. Työnantajat suhtautunevat vakavammin hyvin järjestäytyneen joukon esittämiin vaatimuksiin kuin järjestäytymättömien anomuksiin. Lisäksi järjestövoiman kannalta on jäsenmaksuilla ja rahastoilla ensiarvoisen tärkeä merkitys. Järjestökoneiston ylläpitäminen tulee raskaaksi, ellei kuluja voida jakaa laajan jäsenistön kesken. Heikko järjestäytyminen tulee yleensä selvästi esille myös työtaistelujen yhteydessä. Lakon pitkittymisen saattaa asettaa työntekijöiden solidaarisuuden tunteen kovalle koetukselle, varsinkin jos lakkoavustusten jakaminen on rajoitettava vain pientä järjestäytyneiden joukkoa koskevaksi. Ilman lakkoavustuksia ei lakkoa ole mahdollisuus jatkaa kovinkaan pitkää aikaa. Ei ole kuitenkaan syytä painostaa liikaa järjestäytymisen merkitystä tässä suhteessa. Ratkaisevampi merkitys on sillä, miten ammattiyhdistyksen esittämät vaatimukset saavat vastakaikua järjestäytymättömien keskuudessa, ts. seuraavatko järjestäytymättömät osaston lippua vai ei.

Ammatillisen liikkeen heikko menestys työmarkkinakysymysten

---

1. Ks. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta vuonna 1922, s. 74-76.

hoitamisessa riippui osittain järjestäytymisen alhaisuudesta useimmilla työaloilla. Järjestöt olivat liian heikkoja käymään pitkällisiä ja laajoja työtaisteluita. Rahastot olivat pieniä ja niitä käytettiin osittain ammatilliselle liikkeelle vierai-siin tarkoituksiin. Länsimaisen ammatillisen liikkeen rahalli-nen tuki oli vaikeasti saatavissa internationaalikysymyksen kär-jistäessä kansainvälisiä suhteita. Pistelakkotaktiikka ei liioin antanut toivottuja tuloksia.

Vuosina 1921-1924 oli järjestäytyminen varsin alhainen. Suuntataistelujen vuoksi suuri joukko työntekijöitä pysytteli järjestöjen ulkopuolella, eikä halunnut osallistua järjestöelä-mään. Kysymyksessä oli eräänlainen noidankehä. Työntekijät ei-vät olleet halukkaita liittymään osastoihin, koska ne olivat heikkoja, ja osastot olivat heikkoja, koska työntekijät eivät liittyneet niihin. Vuosina 1919-1920 tapahtunut voimakas ri-vien kokoaminen siis pysähtyi. Järjestäytyneiden lukumäärä laski sen jälkeen aina vuoteen 1925 saakka.

SAJ:n alaisten liittojen jäsenet vuosien
1920-1924 lopussa¹

Vuosi	Jäseniä
1920	59 500
1921	48 600
1922	48 200
1923	48 100
1924	47 300

Ammatillisen liikkeen tunnukset eivät pystyneet kokoamaan syviä rivejä, sillä olihan vuosina 1921-1924 jo teollisuustyöntekijöi-den luku keskimäärin n. 135 000 vuodessa. Suuntariitojen ja ta-loudellisten näkymien lisäksi oli alhaiseen järjestäytymiseen ilmeisesti myös syynä kokemukset vuoden 1920 lukuisista työtais-teluista, joiden tulokset eivät liene täysin vastanneet jäsenis-tön toiveita. Ammattiyhdistysliikkeen on ilmeisesti kehittyäk-seen ja laajentuakseen pystyttävä antamaan jäsenilleen se kuva,

---

1. Kertomukset Suomen Ammattijärjestön toiminnasta vuosina 1920-1924.

että juuri järjestön ansiosta yleinen hyvinvointi on noussut tai jäsenet saaneet lisää sosiaalisia etuja.¹

Järjestövoimalle on luonnollisesti ratkaisevaa jäsenistön suuruus ja järjestäytymisprosentti, mutta näiden lisäksi on ensiarvoisen tärkeää, millainen järjestö rakenne on kyetty luomaan työtaisteluja silmälläpitäen. Kuten edellä on huomautettu, kiinnitettiin vuoden 1920 edustajakokouksen päätöslauselmissa suurta huomiota juuri tähän seikkaan. Vuoden 1920 alussa kuului Ammattijärjestöön 22 liittoa. Saman vuoden aikana liittyivät lisäksi Merimiesten ja Lämmittäjien Unioni sekä Rautatie- läisten Ammattiliitto. Liittorakenteen uudelleen järjestelyihin ryhdyttiin eräiden liittojen kohdalla annettujen päätösten perusteella. Näistä toimenpiteistä mainittakoon ylimalkaisesti seuraavaa: Suomen Kauppa- ja Liiketyöntekijäin Liitto sekä Suomen Talous- ja Ravintolatyöntekijäin Liitto yhtyivät Suomen Liike- ja Taloustyöntekijäin Liitoksi; Suomen Leipomotyöväen Liitto muutti nimensä Suomen Elintarvetyöntekijäin Liitoksi, minkä jälkeen siihen saattoi kuulua muitakin työntekijöitä kuin vain leipureita. Muita huomattavampia muutoksia teollisuusliittoperiaatteen toteuttamiseksi ei sitten ennen vuoden 1923 edustajakokousta voitu havaitakaan.

Teollisuusliittoperiaatteen toteuttaminen ei siis ensimmäisinä 1920-luvun vuosina ottanut oikein juurtuakseen suomalaiseen maaperään. Vanhoilla liittomuodoilla oli vankka kannatuksensa työntekijöiden keskuudessa; entisen johdon kannalta merkitsi uudelleen järjestelyt aina epävarmuustekijää. Lisäksi edustajakokouksen päätökset olivat syntyneet verrattain lyhyen ja pinta- puolisen valmistelun tuloksina, mikä ei suinkaan ollut omiaan kiihdyttämään kehitystä. Vuoden 1920 edustajakokouksen päätöksillä ei ollut alkuvuosina järjestövoiman keskittämisen ja työntekijöiden joukkovoiman lisäämisen kannalta sanottavampaa merkitystä. Pikemminkin voidaan väittää, että järjestömuotopäätökset

---

1. Ross lausuu käsityksensä: "The union must deliver." "The formal rationale of the union is to augment the economic welfare of its members" (ROSS Trade Union Wage Policy, s. 39,42.).

olivat omiaan sekoittamaan ja hajottamaan.

Työmarkkinasuhteiden kehittymisen kannalta olisi sen sijaan eräällä päätöksistä poikkeavalla toimenpiteellä saattanut olla varsin kauaskantoiset seuraukset. Lokakuussa 1921 perustettiin nimittäin Suomen Saha-, Kuljetus- ja Sekatyöväen Liitto eli ns. "Kolmiliitto".¹ Tähän yhtyivät Sahateollisuustyöväen Liitto (vuoden 1921 lopussa 5 400 jäsentä), Suomen Kuljetustyöntekijäin Liitto (3 800 jäsentä) ja Suomen Tehdas- ja Sekatyöväen Liitto (7 200 jäsentä). Kolmiliiton perustaminen rikkoi ne suunnitelmat, joita oltiin tehty liittomuodoista vuoden 1920 edustajakokouksen yhteydessä. SAJ:lla ei ollut tänä aikana riittävän voimakasta johtoa, koska yhtymisen yhteydessä ainoastaan todettiin tapahtuman "spontaanisuus". On vaikea todeta, mikä merkitys todella spontaanisilla tekijöillä oli tämän liittoyhtymän aikaansaamisessa, miten paljon siitä on vietävä eräiden johtajien "yksityisyritteliäisyyden" tilille, sekä missä määrin toimenpiteen sanelivat puhtaasti ajankohtaiset taktilliset näkökohdat. Kolmiliiton perustamista ei voitu motivoida teollisuusliittoperiaatteen äärimmäisyysmuotona. Ilmeisesti kokemukset - varsinkin Kuljetustyöväen Liiton osalta - edellisten vuosien lakkotaisteluista ja Vientirauhan voimakkaasta vastarinnasta olivat johtaneet Pohjois-Suomen osastoja tekemään ehdotuksen Kolmiliiton perustamisesta.² Tarkoituksena oli voimakkaan työntekijöiden yhteenliittymän muodostaminen vientiteollisuuden työnantajia vastaan, jotta tarpeen tullen ulkomaankauppa olisi täydellisesti voitu pysähdyttää.³ Tähän viittasi sekin, että Kolmiliittoon haluttiin yhdistää myös Suomen Paperiteollisuustyöväen Liitto.

---

1. Suomen Saha-, Kuljetus- ja Sekatyöväen Liiton perustavan kokouksen pöytäkirja.

2. Ks. Vuokilan lausuntoa. (SAMA s. 132-134.)

3. Vrt. Hj. Niemelän lausuntoa Kuljetustyöntekijäin Liiton IV:ssä edustajakokouksessa: "... tästä hetkestä voikin alkaa uusi sivu Suomen työväenliikkeen historiassa, sillä työväki aikoo samanaikaisesti ja yhdellä kertaa ruveta ajamaan sekä pieniä palkkaliikkeitään että sosialistista vallankumousta, joka horjuttaa kapitalismia" (Suomen Kuljetustyöntekijäin Liiton IV:n edustajakokouksen pöytäkirja, s. 4).

Vuoden 1920 järjestömuotopäätöksiä ei pidetty kuitenkaan lopullisina. SAJ:n toimikunta asetti komitean tutkimaan Länsi-Euroopan ammatillisten liikkeiden järjestömuotoratkaisuja maailmansodan jälkeen. Vuoden 1923 edustajakokoukselle annettiin uusi tiivistetympi ehdotus. Periaatteessa esitys ei sisältänyt mitään uutta, vaan se noudatti vuoden 1920 edustajakokouksen hyväksymiä suuntalinjoja. Korjaukset jäivätkin etupäässä liittojen lukumäärää ja liittorajoja koskeviksi.¹

Kysymyksestä sukeutui jälleen vilkas keskustelu edustajakokouksessa. Hyväksytyn järjestömuoto- ja sääntövaliokunnan mietinnön mukaan liittojen lukumäärä päätettiin supistaa kahteentoista. Jalometallityöntekijäin Liitolle annettiin oikeus jatkaa toimintaansa, koska sen jäsenet vastustivat liittymistä Metalliteollisuustyöntekijäin Liittoon. Päätös merkitsi myös Kolmiliittokokeilun loppumista. Jalometallityöntekijäin Liiton lisäksi kokous päätti myöntää eräitä muitakin poikkeuksia päätöksen toteuttamisesta. Järjestömuotokysymyksen loppuunviemiselle asetettiin tällä kertaa tiukka aikataulu. Viimeistään vuoden 1925 loppuun mennessä oli uudistukset toteutettava.

Eivätkä päätökset jääneetkään pelkiksi toivomuksiksi. Vuoden 1924 aikana suoritettiin eräitä muutoksia järjestörakenteessa. Tällöin saatiin perustettua Rakennustyöväen Liitto, joka aloitti toimintansa vuoden 1925 alussa. Tähän liittoon sulautuivat entiset maalarien ja kivityömiesten liitot sekä Kolmiliitosta rakennuksilla ja tiilitehtaissa työskennelleet työntekijät; vuoden 1925 lopulla liittyi lisäksi Tie- ja Vesi-rakennustyöläisten Liitto. Rakennustyöväen Liiton aikaansaaminen ei ollut mikään helppo tehtävä eri ammattiryhmien välisen riitojan ja erilaisten totuttujen tulotasojen vuoksi. Tehtävä ei vielääkään onnistunut sataprosenttisesti. Muurarit, rapparit, uunintekijät ja sukeltajat katsoivat olevan edullisempaa pysytellä erillään suurista massaliitoista.²

Rakennustyöväen Liiton perustamisen rinnalla oli edustajakokouksen jälkeen huomattavin uudistus Puuteollisuustyöväen Liiton perustaminen. Tämä liitto sai jäsenistönsä entisestä

---

1. Alustuksia ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön kuudennelle edustajakokoukselle, s. 25-27.

2. Alustuksia ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön seitsemännelle edustajakokoukselle, s. 5.

Kolmiliitosta, joka luovutti lisäksi jäseniään Rakennustyöväen Liittoon, Puuteollisuustyöväen Liittoon ja vieläpä vuonna 1924 perustettuun Kuljetustyöläisten Liittoon. Viimeksi mainittuun yhtyivät myös pienen Ajurien Liiton ja Merimiesten ja Lämmittäjien Unionin jäsenet.¹

Muita suuria muutoksia ei sen sijaan saatu aikaan. Liiketyöntekijäin Liittoa ei saatu sulatettua muihin liittoihin, eikä Lasi-, Savi- ja Kemiällisen Teollisuuden Liittoa saatu syntymään. Vuoden 1925 alussa muutti Elintarviketyöntekijäin Liitto nimensä Ravinto- ja Nautintoainetyöntekijäin Liitoksi.² Edustajakokouksen päätöksiä pantiin siis täytäntöön varsin suuressa mittakaavassa. Voidaankin hyvällä syyllä puhua Suomen ammatillisen liikkeen uudelleen organisointikaudesta. Vaikka suunnitelmat eivät liittoegoismin ja henkilökohtaisten riitojen vuoksi päässeet täysin toteutumaan, niin liittojen luku väheni vuoden 1925 loppuun mennessä 18:aan. SAJ:n johto onnistui yrityksissään keskittää järjestövoimaa suurempiin yksikköihin. Näillä järjestelyillä olisi saattanut olla suurikin merkitys työmarkkinapolitiikan hoitamisen kannalta, jos järjestöissä olisi ollut enemmän jäseniä.

4.1.3. Yhteisrintamaan

Kommunistien menettelytapaohjeet perustuivat vuoden 1920 aikana siihen, että "merkit" osoittivat vallankumouksen nopeasti laajenevan myös Neuvostoliiton ulkopuolisiin maihin. Siksi kommunistit pyrkivät valtaamaan ennen kaikkea ammatilliset järjestöt, joiden oli toiminnassaan pidettävä ohjeena vallankumoukseen valmistautumista. Lumivuokko toimi hieman myöhästyneenä tämän suunnan propagandamiehenä julkaistessaan v. 1921 kirjasensa "Kommunisti ammatillisessa liikkeessä". Teos ei sinänsä tuonut mitään uutta keskusteluun kommunistien asemasta ammattiyhdistysliikkeessä, vaan se seurasi varsin tunnontarkasti Kominternin

---

1. Alustuksia ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön seitsemännelle edustajakokoukselle, s. 5.

2. SAMA s. 6.

toisen kokouksen sanamuotoja ja periaatteita.¹

Neuvostoliiton pyrkimyksenä oli vuoden 1921 aikana kauppasopimusten solmiminen kapitalististen maiden kanssa, mikä oli tarpeen NEP-kauden talouspolitiikan tueksi. Kansainvälisen tilannearvion muuttuessa saivat menettelytavat ja taktiikka sopeutua uusiin oloihin. Kokemukset Länsi-Euroopassa - varsinkin Saksassa epäonnistuneine yleislakkoyrityksineen - osoittivat, että vallankumous ei ollutkaan lähestymässä nopeaa vauhtia, vaan että siihen oli valmistauduttava pitemmällä tähtäimellä.² Kommunistit olivat vaarassa tulla eristetyiksi työväestön suurista joukoista. Siksi Kominternin kolmannessa kokouksessa keuhäkuussa 1921 hyväksyttiin uusi ns. y h t e i s r i n t a - m a t a k t i i k k a . Iskulause "Heran an die Massen" merkitsi, että kommunistien oli pyrittävä osallistumaan työväenjärjestöjen päivittäiseen toimintaan ja saatava pikkureformipolitiikallaan kiinteämpi ote työväestöstä. Solujen kautta työpaikoilla oli vaadittava parannuksia työmarkkinaoloihin. Mikäli sosiaalidemokraattiset johtajat asettuivat vastustamaan näitä "alhaaltapäin" syntyneitä vaatimuksia, oli johtajat julistettava "työväen luokan vihollisiksi". Mikäli he asettuivat vaatimuksia tukemaan, niin vallankumoukselliset olivat ainakin

---

1. Vrt. seuraavia Lumivuokon sanontoja: "K o m m u n i s t i ei kannata työväen luokkataisteluvapautta sitovia sopimuksia. Mutta se ei liioin kannata tolkutonta lakkoilemistä, jos ei liioin pelkää tappionkaan vaaraa, milloin lakolla itsessään voi olla yleisempää merkitystä, työväenluokan asian eteenpäin viemiseksi. Kommunisti ei katso yksityistäkään taloudellista lakkoa tai sen yritystä irrallisena, yksityisenä tapauksena, vaan yhtenä osana työväen suuresta luokkataistelusta. Jos joku tai jotkut lakot näyttävät tarkoituksettomilta, työväen taisteluvoimaa heikentäviltä, ei sellaisia ole tuettava, vaan päinvastoin osoitettava niiden turmiollisuus. Toisaalta taas saattaa jonkun lakon voitontoiveet edeltäkäsien laskien näyttää sangen vähäisiltä, mutta lakolla itsessään on laajempi, työväkeä herättävä, sen luokkatajuntaa selventävä vaikutus, niin sellaista on kaikin voimin tuettava." "Kommunisti on luokkataistelussa käytännöllinen. Hän ei sido itseään siihen tai tuohon ainoaan menettelyyn. Jos näkee, että työväen asialle ja vallankumoukselle tehdään palvelusta, niin ei hän punastu käyttäessään mitä keinoa tahansa." "Kaikenlainen sopimuspyhyys on vallankumoustaistelussa vierasta." (LUMIVUOKKO Kommunisti ammatillisessa liikkeessä, s. 73-75.)

2. PAASIVIRTA Työväenliike yleiseurooppalaisena ilmiönä II, s. 88-89.

esiintyneet aloitteentekijöinä.¹

Yhteisrintamataktiikan noudattaminen ei kuitenkaan ollut mikään yksinkertainen tehtävä. Ei ollut helppoa olla samaan aikaan reformistinen ja vallankumouksellinen, arvostella sosiaalidemokraattien reformipolitiikkaa ja toimia uudistusten johdossa. Seurauksena oli ajoittaisia puhdistuksia johdossa ja muutoksia politiikassa.²

Yhteisrintamataktiikan tultua Kominternin politiikan ohjenuoraksi puhkesi Suomessa uudelleen keskustelu ammatillisen liikkeen menettelytavoista. Väittelyn vilkkauteen vaikutti myös se, että lakkokokemukset eivät olleet SAJ:n johdonkaan kannalta tyydyttäviä.³ Epäonnistuneet lakot olivat tuskin lisänneet maassa vallankumousalttiutta, vaan olivat omiaan hajottamaan ja harventamaan järjestäytyneiden rivejä. Virallisesti selitettiin tappioiden johtuneen ensinnäkin työtaisteluille epäedullisista taloudellisista suhdanteista. Toisena syynä mainittiin työnantajien järjestöjen voima ja toimintavalmius; tällaisia järjestöjä mainittiin mm. Pihkalan kaarti, Teknillisen Työn Turva, Etsivä keskuspoliisi ja suojeluskuntajärjestöt. Kolmas syntipukki löydettiin sosiaalidemokraateista, joita syytettiin ammatillista toimintaa heikentävän kiihoituksen harjoittamisesta.⁴

---

1. IB SCHMIDT mt. s. 103-105. Kommunistisen Internationaalen III:n kongressin teesit ja päätökset, s. 137-158, 203-205.

2. Vrt. Ib Schmidt'in sattuvaa kuvausta yhteisrintaman vaikeuksista: "Det var ikke mærkeligt, at der her maatte forekomme politiske Afvigelser. Thi enten maatte Kommunisterne mene noget alvorligt med at gaa i Samarbejde om at gennemføre Reformer - og saa havde de dermed i Princippet anerkendt den reformistiske Metode og det borgerlige Demokratis Muligheder, eller ogsaa maatte de haardnakket haevde, at det alene drejede sig om at rejse de socialdemokratiske Arbejdere til Kamp mod deres Førere for at rive dem bort fra deres Indflydelse." (IB SCHMIDT mt. s. 105.)

3. Suomen Ammattijärjestö, syyskuu 1920. "Keskitys ja luja järjestökuri tekee ammatillisen työväenliikkeen vahvaksi."

4. SAMA tammikuu 1922 "Ammattiyhdistystoiminta kuluneen vuoden aikana". SAMA toukokuu 1922 "Taisteluun työväenluokan elinehtojen parantamisen puolesta". SAMA kesä-heinäkuu 1922 "Työvoiman ja pääoman välinen taistelu". SAMA lokakuu "Työtaistelussa tappioihin johtaneista syistä I". SAMA marraskuu 1922 "Työtaistelussa tappioihin johtaneista syistä II". SAMA tammikuu 1923 "Taantumusta vastaan".

Väittelyssä ei haettu yksinomaan syitä ulkopuolisista tekijöistä. Myös menettelytavat tulivat keskustelun alaisiksi. V:n 1920 edustajakokouksen tekemillä päätöksillä pyrittiin tekemään työtaistelutaktiikka joustavaksi, mutta samalla heikennettiin keskusjärjestön mahdollisuuksia esiintyä johtavana elimenä. Siksi SAJ:n toimeenpaneva valiokunta antoi syyskuussa 1922 julkilausuman, jossa se sanoutui irti vastuusta sellaisten lakkojen suhteen, joista ei etukäteen oltu annettu ilmoitusta ja joiden yhteydessä ei oltu noudatettu voimassa olleita sääntöjä.¹ Keväällä 1921 arvosteltiin Ammattijärjestö-lehden palstoilla pistelakkotaktiikkaa. Pienten ryhmien lakkoilu ei ollut tuonut voittoja, koska työnantajilla oli mahdollisuus nitistää ryhmä kerrallaan. Siksi vaadittiin laajempia työtaisteluita ja liittojen välisiä yhteistyösopimuksia.² Kominternin kolmannen kokouksen päätöslauselmista inspiroituneena eräs kirjoittaja vaati huolellisten lakkovalmistelujen rinnalla myös erityisten taistelujärjestöjen muodostamista. Näiden tehtävänä olisi ollut taistella lakonmurtajia vastaan, estää provokaatioiden syntyminen ja huolehtia siitä, ettei lakonalaisista tehtaista kuljetettaisi pois tarvikkeita.³

Väittelystä oli tällä kertaa myös tuloksia. SAJ:n toimikunta laati vuonna 1923 pidetylle edustajakokoukselle uudet ehdotukset ammattiyhdistysliikkeen päämääristä ja menettelytavoista. Edellisistä huomautettiin, että pelkästään lyhyen tähtäimen etujen hankkiminen ei ollut ammattiyhdistysliikkeen tehtävänä, koska työntekijäin kannalta tärkeät yhteiskunnalliset kysymykset voitiin ratkaista vasta silloin, kun kapitalistinen järjestelmä oli korvattu uudella. Siksi päämääräksi asetettiin luokkataisteluasenteen esiintuominen, luokkatunteen kasvattaminen ja

---

1. Suomen Ammattijärjestö, syyskuu 1922 "Menettelytavat työriidoissa ja palkkaliikkeissä. Kaikille liittotoimikunnille, ammattillisille keskus- ja teollisuusneuvostoille, osastoille ja työhuonekunnille".

2. SAMA huhtikuu 1921 "Mitä meillä on opittavana Englannin työläisten jättiläistaistelusta?"

3. SAMA lokakuu 1921 "Ammattiyhdistysväen lähimmästä toimintaohjelmasta".

kapitalistisen tuotantojärjestelmän muuttaminen sellaiseksi, että tuotantoa harjoitettaisiin vain "yhteiskunnan hyväksi".¹ Päätöslauselma lienee ollut välttämätön, jotta SAJ:n radikaalisiin siipi olisi saanut kantansa esille.

Menettelytapakysymyksen yhteydessä tuomittiin ensinnäkin pikku ryhmien omavaltainen toiminta. Palkkavaatimusten esittämisen ja lakkoliikkeen aloittamisen yhteydessä vaadittiin tiukkaa sääntöjen ja määräysten noudattamista. Vaikka toiminnan oli perustuttava tarkkaan harkintaan, oli kuitenkin jokaista edullista tilannetta käytettävä hyväksi. Toiseksi toimikunta pohti kysymystä, oliko lakkojen muodostuttava laajoiksi vai ei. Toimikunta ei esittänyt mitään selvää kantaa asiassa. Suurten lakkojen arveltiin harvoin päättyvän työntekijöiden voittoon, pienet sen sijaan saattoivat olla tuloksellisia. Kuitenkaan pienten osalakkojen ei katsottu olevan edullisia. Milloin vain jonkin ammatin mukaan järjestäytyneet olivat tehneet lakon, oli usein muutkin työpaikan työntekijät joutuneet vedetyiksi valmistautumattomina mukaan. Toimikunnan ehdotuksessa esitettiin vaatimus, että lakkoon ryhdyttäessä oli kaikkien työpaikan työntekijöiden osallistuttava siihen. Koko teollisuusalaa käsittäviä lakkoja ei sen sijaan suositeltu, koska silloin olisi ollut vaikea huolehtia kaikista lakossa olevista. Mikäli lakko käsitti vain osan jonkin teollisuuden toimialasta, oli työhön jäävillä työntekijöillä mahdollisuus huolehtia lakossa olevista. Lisäksi jos työntekijät hävisivät koko teollisuudessa syntyneen lakon, oli sen vaikutukset järjestön kannalta vakavat. Mikäli järjestöllä oli koko maata käsittävä työehtosopimus, ei pienillä laakoilla kuitenkaan katsottu olevan merkitystä.² Toimikunnan ehdotuksessa oli huomautus myös muista mahdollisista taistelukeinoista. Tällöin vaadittiin työntekijöiden voimakasta järjestäytymistä ja tilanteen huolellista valintaa.³

SAJ:n toimeenpaneva valiokunta oli 22.1.1921 ehdottanut

---

1. Alustuksia ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön kuudennelle edustajakokoukselle, s. 38-40.

2. Alustuksia ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön kuudennelle edustajakokoukselle, s. 42-44.

3. SAMA s. 45.

Suomen Sosialistiselle Työväenpuolueelle ja Suomen Sosialidemokraattiselle puolueelle yhden päivän kestävä suurlakon toimeenpanemista 7.3.1921. Sosiaalidemokraattinen puolue toimikunta ei kuitenkaan katsonut voivansa suositella tätä menettelytapaa perustellen kantaansa mm. sillä, että lakko ei ulottuisi riittävän laajalle alalle ja että vastustajat saisivat lakosta aiheen provokaatioihin ja epäjärjestyksen aikaansaamiseen. Tämän vuoksi hanke raukesi sillä kertaa.¹ Kun Kajaanin ammattiosastojen keskusneuvosto suunnitteli paikallista kaikkia työpaikkoja käsittävää lakkoa, katsoi SAJ:n toimikunta aiheelliseksi puuttua asiaan.² Edustajakokoukselle annetussa ehdotuksessa painotettiin, että yhteiskunnallisten ja poliittisten lakkojen julistaminen sai tapahtua ainoastaan keskusjärjestön luvalla ja keskitetyn johdon alaisena.³

Murrosvuosien negatiivinen suhtautuminen työehtosopimukseen alkoi hiljalleen muuttua. Edustajakokoukselle annetussa ehdotuksessa mainittiin koko maata käsittävät työehtosopimukset eräänlaisena tulevaisuuden haavekuvana. Toimikunta ei kuitenkaan katsonut olevan syytä erityisesti pyrkiä työehtosopimukseen, koska heikon järjestäytymisen aikana oli pelättävissä, että sopimukset olisivat muodostuneet epäedullisiksi.⁴

Vuoden 1923 edustajakokouksessa menettelytapakysymys sivuutettiin keskustelutta. Hyväksytyt ehdotukset olivat siksi yleisluonteisia ja väljiä, että ne jättivät liitoille ja SAJ:n johdolle⁵ suhteellisen vapaat kädet.

---

1. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1921, s. 48-50.

2. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1921, s. 51. Suomen Ammattijärjestö, heinäkuu 1921. "Mielenosoituslakot ja valtiollinen vaino."

3. Alustuksia ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön kuudennelle edustajakokoukselle, s. 44.

4. SAMA s. 45.

5. Suomen Ammattijärjestön kuudennen edustajakokouksen pöytäkirja, s. 44.

4.2. Työnantajien ote kiristyy

4.2.1. Neuvottelukielto ja työehtosopimukset

Kuten edellä on huomautettu, selviytyivät työnantajajärjestöt verrattain hyvin vuoden 1920 lukuisista työtaisteluista. Myönnytykset työntekijöille olivat eräillä aloilla välttämättömiä, mutta järjestöjen tunnustamista tapahtui vain poikkeustapauksissa. Työvoiman puutteen tähden ja korkean työllisyyden aiheuttaman työvoiman liikkuvuuden vuoksi oli työnantajien suoritettava palkkojen tarkistuksia, varsinkin kun noususuunnassa ollut hintataso antoi mahdollisuuden saada hintojen kautta kompensatiota kustannusten noususta.

Työnantajien ote työmarkkinoihin kiristyi huomattavasti vuoden 1921 alusta alkaen, jolloin synkät suhdannenäkymät pakottivat tiukempaan palkkapolitiikkaan. Tähän oli lisäksi mahdollisuus poliittisen tilanteen normalisoiduttua ja ammatillisten järjestöjen ollessa heikossa tilassa. Käytännössä tämä suunnanmuutos merkitsi pyrkimyksiä palkkatason alentamiseen, voimatoimenpiteiden käyttämistä sulkujen ja lakonmurtajien muodossa sekä STK:n ns. sitovien määräysten antamista.

SAJ:n viidennen edustajakokouksen päätöslauselmien antamien suuntaviivojen puitteissa ryhtyivät työntekijät perustamaan ammatillisia keskusneuvostoja. Teollisuuslehti ryhtyi vastustamaan tätä toimintaa. Lehti väitti, että vuonna 1922 syntyneet palkkaliikkeet noudattivat edeltäkäsinnä annettua yksityiskohtaista suunnitelmaa ja että tämän paikallisena toteuttamiselimenä toimivat keskusneuvostot.¹ STK:n valtuusto katsoi aiheelliseksi ottaa jyrkän kannan keskusneuvostoihin nähden. Kokouksessaan 29.5.1922 valtuusto antoi ns. sitovan määräyksen, jonka mukaan työnantajat ja heidän järjestönsä eivät saaneet olla missään tekemisissä näiden elinten kanssa. STK:n hallitus selvensi tätä määräystä kieltäen työnantajia ottamasta vastaan työpaikkajärjestöjen ilmoituksia luottamusmiehistä. Päätöksiä perusteltiin sillä, että keskusneuvostot olivat useassa tapauksessa kommunistisen johdon alaisia ja että niillä oli poliittisia tarkoituksia

---

1. Teollisuuslehti N:o 10/1922.

riä.¹ Kommunistien lujitettua asemaansa ammatillisessa liikkeessä katsoivat STK:n valtuutetut aiheelliseksi maaliskuun 27 päivänä 1923 tarkistaa edellä mainitun sitovan määräyksen sisältöä. Työnantajat ja heidän järjestönsä saivat sen jälkeen neuvotella ja tehdä sopimuksia SAJ:n ja sen alaisten järjestöjen kanssa vain silloin, kun työntekijöiden edustajat olivat henkilöitä, jotka "tietävästi" eivät olleet kommunisteja. Päätöksen perusteluissa oli pakko ottaa kuitenkin huomioon vapaamielinen lehdistö ja eräät erikoistapaukset. Valtuusto katsoi aiheelliseksi huomauttaa, että periaatteessa ei pyritty rikkomaan kokonaan suhteita ammattiliittoihin.² Poikkeustilanteita varten jätettiin mahdollisuus neuvottelujen käymiseen työntekijäin järjestöjen kanssa. Vasemmistojohtoisen ammattiyhdistysliikkeen aikana tällä määräyksellä tuli olemaan varsin laajoilla teollisuusaloilla sama merkitys kuin suoranaيسella neuvottelukiellolla.

Eräissä tapauksissa oli kuitenkin vaikeuksia STK:n sitovien määräysten soveltamisessa. Huomattavin ristiriita syntyi vuonna 1923, jolloin STK ei onnistunut saamaan aikaan yleistä sulkutoimintaa rakennus- ja putkijohtotyönantajien tueksi, vaan näiden oli pitkällisten riitojen jälkeen hylättävä neuvottelukiello ja solmittava ammatillisten järjestöjen kanssa sopimus. Seurauksena oli mm. STK:n sääntöjen muuttaminen joulukuussa 1923. STK:n valtuuksia sulun julistamiseen vähennettiin.³ Lopullisesti määräykset muutettiin vuonna 1925.

Järjestäytyneiden työnantajien asennoituminen työntekijäjärjestöihin tuli ehkä selvimmin esille siinä lausunnossa, jonka STK antoi 28.2.1922 Sosialiministeriölle Lainvalmistelukunnan

---

1. Teollisuuslehti N:o 11/1922 ja 10/1924. Det åttonde nordiska arbetsgivaremötet, s. 44-45. Kahdeksannelle pohjoismaiselle työnantajakokoukselle esitettiin keskusneuvostoista seuraavaa:

"Programmet för dessas verksamhet är till största delen av revolutionär natur. De hava att förbereda den sociala revolutionen och framför allt förverkliga kontrollen över produktionen på det vidsträcktaste sätt" (SAMA s. 45).

2. Teollisuuslehti N:o 7/1923.

3. Suomen Työnantajain Keskusliiton säännöt 1923, §§ 27-29.

laatiman työehtosopimuslakiesityksen johdosta. Työnantajapiireissä ei suinkaan mielipide ollut yhtenäinen, olihan esimerkiksi graafisella alalla voimassa työehtosopimukset. Lisäksi eräät yksityiset työnantajat lienevät olleet lakiesityksen hyväksymisen kannalla, ehkä lähinnä Ruotsin esimerkin vuoksi.¹ STK:n antamassa lausunnossa todettiin, että useimmissa liitoissa vallinneen käsityksen mukaan ei lainsäädännöllä olisi pitänyt ryhtyä järjestelemään työehtosopimuksia. Perusteluina tälle kielteiselle kannalle STK ilmoitti, että aikaisemmat kokemukset työehtosopimuksista olivat peräisin poikkeusajoilta, jolloin työnantajien oli ollut pakko solmia työehtosopimuksia, mutta joista he olivat mahdollisuuksiensa mukaan vapautuneet. Kuitenkin eniten STK:ta pelottivat työehtosopimuskäytännön yleistymisen mukanaan tuomat seuraukset. Koska näihin perusteluihin vedottiin myöhemminkin, lienee syytä hieman lähemmin esittää ne. Ensimmäinen työnantajat pelkäsivät ammattiyhdistysten hävittävän työpaikoilta työnantajan ja työntekijöiden välisen "persoonallisen suhteen"; tämä viittasi haluun säilyttää ns. patriarkaalinen suhde työpaikoilla. Toiseksi nähtiin, että työehtosopimus saisi aikaan työntekijöiden liittymisen ammattiyhdistyksiin, mikä oli luonnollisesti työmarkkinavoimasuhteiden kannalta työnantajille epäedullista. Kolmanneksi viitattiin siihen mahdollisuuteen, että ahkeruutta ja velvollisuudentuntoa ei huomioitaisi riittävässä määrin työehtosopimuksissa; siis havaittiin mahdolliset solidaarisen palkkapolitiikan seuraukset. Neljänneksi pelättiin sopimusten rikkomisia, eikä nähty keinoja niiden estämiseksi. Viidenneksi työnantajat pelkäsivät vaikeasti sovittavissa olevia riitaisuuksia, mikäli sopimuksen kestoaikana tuotantoprosessissa tapahtui muutoksia. Lopuksi huomautettiin lausunnossa, että työnantajalla ei ollut sopimuksen perusteella odotettavissa riittävää määrää työntekijöitä eikä takeita siitä, ettei salaisesti sovittaisi jonkin työpaikan boikottaamisesta.

Näiden perustelujen lisäksi huomautettiin, että maamme suurteollisuus työskenteli suureksi osaksi ilman työehtosopimuksia

---

1. Vrt. LUOMA mt. s. 90-92.

ja että työntekijöiden järjestöt eivät olleet siinä tilassa, että niiden kanssa olisi voitu solmia työehtosopimuksia.¹ Samasta asiasta kirjoitti myös Hufvudstadsbladet, joka huomautti maamme työnantajien aina olleen työehtosopimuksia vastustavalla kannalla. Kirjoituksessa lausuttiin lisäksi, että vaatimukset työehtosopimuslaista olivat syntyneet pelkästään ulkomais-ten esikuvien mukaan, koska omassa maassa ei ollut yleisen mielipiteen kannatusta.²

4.2.2. Työnantajajärjestöt ja Vientirauhan vakiintuminen

Työnantajajärjestöt kehittyivät vuosina 1921-1924 voimakkaammin kuin vastaavat työntekijäjärjestöt. Jäsenistössä tapahtui katoa ainoastaan vuonna 1924; SKTL:n osalla myös vuonna 1923. Myös palkattujen työntekijöiden lukumäärä osoitti nousevaa suuntaa, mistä poikkeuksena oli kuitenkin vuosi 1921.

Työnantajajärjestöt Suomessa vuosina 1920-1924³

Vuosi	STK:n alaisia			SKTL:n alaisia		
	Jäse- niä	Näillä työnte- kijöitä	Maksettuja työpalkkoja mmk	Jäse- niä	Näillä työnte- kijöitä	Maksettuja työpalkkoja mmk
1920	443	65 500	512.4	19	11 300	60.5
1921	446	61 400	586.9	19	11 500	79.8
1922	484	69 000	716.4	19	12 300	102.2
1923	497	71 300	819.5	18	12 300	111.2
1924	482	81 200	910.7	18	11 600	99.7

1. Teollisuuslehti N:o 5/1922.

2. Hufvudstadsbladet 24.1.1922.

Tässä artikkelissa esitettiin mm. seuraavat kuusi muistutusta lakiesitystä kohtaan: (1) ilmoitusvelvollisuus lisäisi mm. sosialihallituksen työmäärää; (2) työntekijäin järjestöt eivät katsoisi olevansa sidottuja sopimuksiin; (3) sakotetut työntekijäjärjestöt saattoivat tekeytyä maksukyvyttömiksi; (4) oli vaarallista antaa asioiden ajaminen kommunistien tehtäväksi; (5) yhteistyö kommunististen ammattiyhdistysten kanssa oli mahdotonta ajatellakaan; (6) ammatilliset järjestöt saattoivat hiljaisuudessa järjestää boikotin.

3. Suomen tilastollinen vuosikirja 1925. LUOMA mt., Liite 7.

Uusia työnantajaliittoja syntyi ainoastaan rakennusalalla, jossa työnantajien oli ollut pakko suostua varsin pitkälle meneviin myönnytyksiin. Kun eräät putkijohtoliikkeet olivat eronneet vuoden 1921 lopussa Suomen Metalliteollisuuden Työnantajaliitosta, niin elokuun 22 päivänä 1922¹ perustettiin Putkijohdotyönantajainliitto. Saman vuoden lopulla perustettiin lisäksi Suomen Rakennusteollisuuden Työnantajaliitto.² Molemmat liitot samoin kuin Sähköasennustöiden Työnantajaliitto liittyivät STK:n alaisuuteen.

Yhteistoiminnan aikaansaaminen rakennusalalla osoittautui vaikeaksi tehtäväksi sekä työnantaja- että työntekijäpuolella. Rakennusala muodostikin erään lakkorikkaimmista ja työmarkkina- rauhan kannalta rauhattomimmista aloista. Työnantajajärjestöt joutuivat ajoittain soveltamaan työmarkkinapolitiikkaa, joka poikkesi yleisestä työnantajapolitiikasta. Eräs hajanaisuuden poistamiseen tähdännyt yritys tehtiin tällä alalla, kun kesäkuussa 1924 saatiin aikaan sopimus alan työnantajaliittojen yhteisen valtuuston perustamisesta. Tehdyn sopimuksen mukaan työrauhan häiriintyessä jonkin sopimusliiton alalla kokoontui valtuusto neuvottelemaan yhteisistä toimenpiteistä. Mitään sitovia määräyksiä ei valtuusto voinut antaa, vaan yksityiskohtaisten määräysten antaminen jäi edelleen asianomaisille liitoille. Tätä yhteistoimintaa kesti aina vuoteen 1927 saakka, jolloin se sai kiinteämmät muodot.³

STK:n jäsenyyden ehtona oli lakkovakuutuksen ottaminen. Tämä määräys aiheutti monia vaikeuksia. STK:n hallitus joutui lopulta valitsemaan joko sääntöjen muutoksen tai jäsenkatoon johtavien voimatoimenpiteiden välillä. Kun kysymyksestä oli useaan otteeseen väiteltä, päätettiin liittokokouksessa 28.5.1922 tehdä

---

1. SIMILÄ Putkijohtotyönantajainliitto 1922-1947, s. 7-9.

2. SIMILÄ-KYRENIUS Suomen Rakennustyönantajaliitto 1920-1945, s. 72-73.

3. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 95-97. Sopimuksen allekirjoittivat: Rakennusaineteollisuuden Työnantajaliitto, Putkijohtotyönantajaliitto, Sähköjohtotyönantajain Liitto ja Rakennustyönantajaliitto.

lakkovakuutus vapaaehtoiseksi. Lakkovakuutusyhtiön sääntöihin tehtiin vastaavat muutokset. STK:n antamien tietojen mukaan kuitenkin vain muutamat työnantajat erosivat vakuutusyhtiöstä.¹

Työnantajien politiikka muodostui monilla aloilla vuosina 1921-1924 tiukan peräänantamattomaksi osittain sulkuihin turvautumalla ja osittain sen aktiivisen ja potentiaalisen tuen avulla, jonka Pihkalan organisaatio tarjosi. Mitä tulee sulun käyttämiseen työmarkkinapoliittisena aseena, niin pohjoismaisesa työnantajien kokouksessa vuonna 1923 Suomen edustaja huomautti, että sulku oli kaksiteräinen ase, jota oli käytettävä varovaisesti. Maan sisäisesti epävakaa poliittisen elämän ja Neuvostoliiton läheisyyden vuoksi Suomen työnantajat olivat pitäneet silmällä yleisen sulun mahdollisesti mukanaan tuomaa poliittista levottomuutta. Kuitenkin Palmgren oli sitä mieltä, että olot Suomessa olivat niin paljon rauhoittuneet, että työnantajien oli helpompi kuin aikaisemmin turvautua sulkuun työtaistelujen yhteydessä. Hän lisäsi kuitenkin, että työnantajat eivät halunneet sitoa käsiään yhteen toimintamuotoon.² Työnantajat eivät kuitenkaan katsoneet aiheelliseksi suuremmassa määrin ryhtyä käyttämään sulkuasetta. Vuosina 1921-1924 syntyneistä 210 työtaistelusta oli ainoastaan 8 (3.8 %) puhtaita sulkuja, sekamuotoisia 13 (6.2 %), minkä lisäksi 32 tapauksessa ei ollut riittävästi tietoja tätä ryhmittelyä varten.

Kun Pihkalan lakonmurtajajärjestö vuonna 1920 lunasti siihen asetetut toiveet, päättivät järjestöä ylläpitäneet piirit saattaa sen toiminnan vakinaisemmalle kannalle. Vuonna 1921 otettiin käytäntöön nimitys "Yhtymä Vientirauha". Järjestöä ei kuitenkaan rekisteröity, eikä sille myöskään vahvistettu erityistä perussääntöä. Kuitenkin sen hallinnossa ja organisaatiossa noudatettiin osakeyhtiöiden periaatteita. Lopullinen päätäntävalta oli järjestön vuosikokouksella, johon osallistuivat STK:n edustajan lisäksi varsinaiset järjestöä ylläpitäneet jäsenet seuraavin osuuksin: Suomen Sahateollisuuden Työnantajaliitto 8/17, Suomen Paperi- ja Puumassateollisuuden Harjoittajain Liitto 5/17,

---

1. Det åttonde nordiska arbetsgivaremötet, s. 34-35.

2. SAMA s. 43.

Suomen Lastauttajien Liitto 1/17, Suomen Metalliteollisuuden Työnantajaliitto 1/17 ja Laivanvarustajat 2/17.¹ Vuosikokouksien välillä päätäntävalta oli delegoitu elimille, joista käytettiin nimityksiä "johtokunta" ja "toimeenpaneva valiokunta". Käytännölliset ratkaisut teki ainakin alkuaikoina järjestön toimitusjohtaja Pihkala, mutta hänen tuli tärkeimmissä asioissa ainakin alistaa toimenpiteet johtokunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja toimitusjohtajan muodostaman työvaliokunnan ratkaistaviksi. Johtokuntaan kuuluivat toimitusjohtajan lisäksi STK:n, saha-, paperi- ja metalliteollisuuden sekä lastauttajien edustajat; kutomateollisuuden liityttyä myös sen edustaja.²

Vuoden 1923 vuosikokouksessa oltiin sitä mieltä, että järjestön pohja oli liian kapea.³ Johtokunnan tehtäväksi annettiin kääntyä varsinkin tekstiili- ja sokeriteollisuuden puoleen, jotta nekin olisivat osallistuneet järjestön kustannusten peittämiseen. Nämä ponnistelut tuottivat tuloksia vasta vuoden 1924 kuluessa. Suomen Kutomateollisuuden Työnantajaliitto liittyi pitkien neuvottelujen jälkeen 14.5.1924 ja Suomen Tuontiteollisuuskeskusliitto (Suomen Teollisuusliitto) 5.12.1924. Molemmat ottivat vastatakseen yhdestä osuudesta.⁴ Eräässä tapauksessa oli vaikeuksia osuusmaksujen suhteen. Kun SHOY oli suorittanut laivanvarustajien osuusmaksun yksinään, niin tri Ramsayn kehotuksesta vuosikokous päätti kääntyä Paperiteollisuuden Työnantajaliiton puoleen, jotta se painostaisi muita laivanvarustajia osallistumaan järjestön kustannuksiin.⁵

---

1. Vuosikertomus 15/4 1921 - 1/2 1922. Pihkalan paperit.

2. SAMA. Johtokuntaan kuuluivat ko. vuosikertomuksen mukaan: tuomari Axel Palmgren - STK, eversti Hjalmar Sucksdorff - S. Sahateollisuuden Työnantajaliitto, tuomari Viktor Wikman - S. Paperi- ja Puumassateollisuuden Harjoittajain Liitto, johtaja Harald Bengelsdorff - S. Metalliteollisuuden Työnantajaliitto, johtaja Ville Korhonen - S. Lastauttajien Liitto ja Laivanvarustajat, Martti Pihkala - Vientirauha.

3. Vuosikokous PK 1922. Pihkalan paperit.

4. LUOMA mt. s. 83. Toimeenpanevan valiokunnan PK 21.5.1921. Pihkalan paperit. Vuosikertomus 1/2 1924 - 31/1 1925. Pihkalan paperit.

5. Vuosikokous PK 1924. Pihkalan paperit.

Varsinaista värväystoimintaa varten maa oli jaettu piireihin, joissa piiriasiamiehet hoitivat varsinaisen lakonmurtaajien värväämisen. Vuonna 1921 toimi seuraavat piirit: Etelä-Pohjanmaan, Kajaanin, Kuopion, Kokkolan, Mikkelin, Oulun, Vaasan ruotsalainen, Tornion, Käkisalmen ja Sortavalan. Tarkoituksena oli luoda lisäksi seuraavat uudet piirit: Hiitolan-Elisenvaaran, Lappeenrannan, Kyminlaakson, Mäntsälän-Orimattilan, Salon seudun, Loimaan seudun ja Kokemäen piiri. Värväys kohdistui alussa pääasiallisesti sellaisille seuduille, joissa lakonmurtaajien saanti oli helpoin. Kun lakonmurtaajien pitkät kuljetusmatkat nostivat kustannuksia, pyrittiin piirejä lisäämällä alentamaan kustannuksia.¹ Vuonna 1922 lisättiin piirien lukumäärää siten, että nimitykset Käkisalmen ja Sortavalan piirit jäivät pois ja uusia piirejä muodostettiin seuraavasti: Elisenvaaran, Lappeenrannan, Iisalmen, Mäntsälän ja Kouvolan.² Seuraavina kolmena vuotena ei piirijaossa tehty muutoksia.

Yhtymän vakiintuminen ilmeni myös selvästi palkkalistoissa. Pihkalan palkkaa korotettiin useaan otteeseen³ ja suurin osa

---

1. Vuosikertomus 15/4 1921 - 1/2 1922. Pihkalan paperit. Piiriasiamiehet olivat seuraavat: Etelä-Pohjanmaa - mv. Vihtori Kosola ja mv. Kustaa Tiitu rahastonhoitajana, Kajaani - tri Volter Rihtniemi, Kuopio - toimittaja T. Kaukoranta, Kokkola - joht. Viktor Hietala, Mikkelin - pormestari Martti A. Eklund (alussa toimittaja Vihtori Simonen), Oulu - meklari Viljo Byström, Vaasa - maist. Väinö Granlund, Tornio - rajapäällikkö Esko Rieki, Käkisalmi - kapt. Juho Tirranen, asioitsija Santeri Termonen ja luutn. Pekka Partanen sekä pankinjohtaja A. Aarnio rahastonhoitajana, Sortavala - pankkivirk. Veikko Vaaranen (alussa maist. Jaakko Suomalainen).

2. Vuosikertomus 1/2 1922 - 31/1 1923. Pihkalan paperit. Piiriasiamiehet olivat muissa piireissä entiset paitsi seuraavat: Kuopio - jääkärikapt. Ilmari Pohjanpalo, Elisenvaara - mv. Pekka Kiiski, Iisalmi - kasööri Abel Lyytikäinen, Mäntsälä - pankinjoht. W.Y.O. Seppä, Kouvola - asemak. E. von Essen, Lappeenranta - opettaja Aarne Aalto. Vuonna 1923 mv. Kustaa Tiitu erosi ja tilalle tuli hra Matti Similä, lisäksi Savonlinnaan asiamieheksi ylitark. Otto Kaisla ja Raaheen asemak. Väinö Jalas. Elisenvaaraan konek. Hannes Hakulinen. (Vuosikertomus 1/2 1923 - 31/1 1924. Pihkalan paperit.) V. 1925 Mikkelisiin joht. Arvid Borg. (Vuosikertomus 1/2 1924 - 31/1 1925. Pihkalan paperit.)

3. Pihkalan palkka kehittyi seuraavasti: 31/5 1922 saakka
4 500:-/kk, 1/6 1922 - 31/5 1924 5 500:-/kk, 1/6 1924 - 31/12 1924
6 500:-/kk, 1/1 1925 - 31/12 1925 7 500:-/kk, 1/1 1926 lukien
8 000:-/kk, minkä lisäksi matkakulut ja päiväraha.

paikallisista asiamiehistä asetettiin vuonna 1923 kuukausipalkalle.¹

Järjestön jatkuvan toiminnan kannalta muodosti vaikean kysymyksen rannikkokaupunkeihin siirrettyjen työntekijöiden majoittaminen, muonitus ja vastaanotto. Puutteet näissä suhteissa olisivat voineet koitua järjestölle kohtalokkaaksi monestakin syystä. Jollekin paikkakunnalle saapuneet lakonmurtajat saattoivat joutua lakkolaisten painostuksen alaisiksi ja palata takaisin tyhjin toimin, ellei huolto toiminut moitteettomasti. Tyytymättömyys oli omiaan lisäämään lakonmurtajien vaihtuvuutta työpaikoilla sekä vähentämään miesten halua palata takaisin seuraavilla kerroilla. Tosin Pihkala huomautti eräässä yhteydessä, että värvätyt olivat tottuneet varsin vaatimattomiin oloihin kotiseudullaan, minkä vuoksi valitukset olivat olleet suhteellisen harvinaisia. Kuitenkin vuoden 1922 vuosikertomuksessa valitettiin, että edellisinä vuosina lakonmurtotehtävissä toimineet olivat lähteneet varsin heikosti seuraavina vuosina lakonmurtotehtäviin, minkä vuoksi pelättiin aktiivisen lakonmurtajajoukon pienenemistä. Tämän vuoksi järjestön johtokunta päätti palkata johtajalle kaksi apulaista vastaanottoasiamieheksi. Lisäksi harkittiin palkattujen asiamiesten asettamista tärkeimpiin lastauspaikkoihin silmälläpitäen erityisten lakonmurtajaosastojen perustamista.²

Vientirauhan tarkoituksena oli hankkia lakonmurtajia lähinnä niille yrityksille ja toimialoille, jotka osallistuivat järjestön ylläpitokustannuksiin. Johtokunnan kokouksessa 8.2.1922 tehtiin kuitenkin päätös, että myös ulkopuolisille voitiin antaa

---

1. Johtokunnan kokouksessa 8/2 1922 päätettiin maksaa mv. V. Kosolalle ja mv. Kustaa Tiitulle 2 000 markan lisäkorvaus, koska he olivat "innokkaasti ja hyvällä menestyksellä edelleenkin hoitaneet Etelä-Pohjanmaan värväyspiiriä". Johtokunnan kokouksessa 19/12 1922 päätettiin seuraavat piiriasiamiehet asettaa kuukausipalkalle: E. v. Essen 300:-/kk, V. Kosola 600:-/kk, K. Tiitu 600:-/kk, H. Lyytikäinen 500:-/kk ja I. Pohjanpalo 800:-/kk.

2. Ks. Johtokunnan PK 15/3 1923, 14/1 1924 ja 11/4 1924. Pihkalan paperit.

lakonmurtaja-apua, silloin kun ao. yritykset olivat valmiit maksamaan lakonmurtajien matkakustannukset ja päivärahat. Vientirauha oli valmis näissäkin tapauksissa maksamaan varsinaiset värväys- ja muut kustannukset. Johtokunta pidätti kuitenkin itselleen oikeuden määritellä, missä tapauksissa ulkopuolisille annettaisiin lakonmurtaja-apua. Vientirauhan pääasiallisimmiksi asiakkaiksi muodostuivat vuosina 1921-1924 satamat ja sahat. Ensimmäisen kerran järjestö antoi apuaan metalliteollisuudelle vuonna 1923. Tällöin Åbo Jernmanufaktur och Waggonfabrik'issa maaliskuussa puhjennut lakko murrettiin Vientirauhan lähettämien lakonmurtajien avulla. Samana vuonna järjestö lähetti miehiään murtamaan metallilakkoa Karhulassa 27.7. - 10.9. välisenä aikana. Lisäksi Vientirauha koulutti vuonna 1921 sukeltajia, jotka lähetettiin murtamaan Porin Voima OY:n työmaalla Äetsässä puhjennutta lakkoa.

Vientirauhan sisäinen organisaatio siis muotoutui ja kenttäorganisaatio vahvistui vuosina 1921-1924. Miten sitten varsinaisen värväystoiminta kehittyi? Kuten seuraavasta asetelmasta käy selville, muodostuivat vuodet 1920 ja 1922 voimakkaan aktiiviteetin vuosiksi. Sen sijaan vuosi 1924 oli niin rauhallinen, että järjestön vuosikertomuksessakin todettiin sen olleen "hiljaisemmän kuin mikään edellinen".

Vientirauhan värväämät lakonmurtajat
ja sen kokonaiskustannukset vuosina
1920 - 1924¹

Vuosi	Värvättyjä työntekijöitä	Kokonaiskus- tannukset mk
1920	1 946	1 465 000
1921	557	270 000
1922	1 310	588 000
1923	699	443 000
1924	207	308 000

Järjestön koneiston ylläpitämiskustannukset ja kustannukset värvätyä työntekijää kohden muodostuivat vallinneeseen palkkatasoon nähden varsin korkeiksi. Kustannuksia tarkastellessa ei voida kuitenkaan kiinnittää huomiota yksinomaan kokonais- tai

---

1. Vuosikertomukset 1920-1924. Pihkalan paperit.

keskimääräisiin kuluihin. Tärkeämpää olisi tuntea, mitä tällä toiminnalla taloudellisesti saavutettiin. Vaikka tuloksia ei olekaan mahdollista mitata, niin paras todistus järjestön aiheuttamien lisämenojen "kannattavuudesta" lienee se, että työnantajat vuosi toisensa jälkeen katsoivat olevan aiheellista jatkaa järjestön toimintaa. Mentäisiin liian pitkälle löysien oletusten ja arvausten tielle, jos pyrittäisiin arvioimaan, miten suurella määrällä Vientirauha vaikutti esim. sahaehtoisuuden ja satamien palkkatason alhaisuuteen 1920-luvulla. Vientirauhan merkitystä tuskin voitaneen kieltää tässä suhteessa, mutta ei myöskään mitata. Vientirauhan merkitystä arvioitaessa on lisäksi otettava huomioon, että lakonmurtajajärjestön toiminnan välillisenä seurauksena oli, että lukuisat työntekijät saattoivat ryhtyä töihin ilman erityistä värväystä. Eräissä tapauksissa Vientirauha katsoi aiheelliseksi maksaa tällaisten "vapaaehtoistenkin" matka- ja päivärahat. Lisäksi työmarkkinapolitiikan ja -menettelytapojen arvioinneissa on otettava huomioon ainoastaan annos muitakin tekijöitä kuin pelkästään taloudellisia.

Ehkä on vielä syytä tarkastella hieman lähemmin, miten em. kokonaiskustannukset syntyivät. Pääkonttorin ja piirikonttorien kustannukset vuosina 1922 ja 1923 olivat n. 52 % kokonaiskustannuksista, vaikka jälkimmäisenä vuonna toimitettiin vain n. puolet edellisen vuoden lakonmurtajamäärästä. Sen sijaan vuonna 1924, jolloin välitystoiminta oli suhteellisen vähäistä, nämä hallintokustannukset nielivät n. 3/4 kokonaiskustannuksista.

Vientirauhan kustannukset vuosina
1922-1924¹
mk

Menoerä	1922	1923	1924
Pääkonttorin kustannukset	93 790	123 510	126 501
Piirikonttorien "	46 275	104 583	102 989
Lakonmurtajien päivä- ja matkarahat	93 499	170 985	56 068
Muonitus ja majoitus	29 710	17 674	..
Muut kulut	6 691	27 110	23 397
Yhteensä	269 965	443 862	308 955

1. Vuosikertomukset 1922-1924. Pihkalan paperit.

Värväystoiminnan painopiste oli näinä vuosina Pohjanmaalla, josta saatiin valtaosa lakonmurtaajista. Niinpä vuonna 1922 lakonmurtaajien värväys jakaantui piireittäin seuraavasti: Etelä-Pohjanmaa 443, Kuopio 374, Keski-Pohjanmaa 191, Iisalmi 91, Kymenlaakso 84, Mikkeli 61, Lappeenranta 35, Elisenvaara 31. Teknillisen Työn Turva -järjestö toimitti samana vuonna 70 insinööriä ja opiskelijaa Varkauden lakkoa murtamaan. N. 500 työntekijää saapui lisäksi lakkoja murtamaan ilman Vientirauhan värväystoimintaa. Näille maksettiin järjestön toimesta myös päivärahat ja matkakustannukset. Värvääminen ei siis tuottanut ylivoimaisia vaikeuksia. Vuoden 1922 vuosikertomuksessa todettiin, että halukkaita lähtijöitä oli enemmän kuin voitiin ottaa vastaan. Tämän vuoksi piiriasiamiehiä oli eräin paikoin moituttikin. Pihkala katsoi vuoden 1922 voimakkaaseen lakonmurtamisalittiuteen olleen mm. sen, että maataloustuotteiden hinnat olivat laskeneet ja verot kansakoulujen rakennustoiminnan johdosta nousseet.

4.3. Suhdannekuva epäyhtenäinen, markka vakaantuu

Reaalitaloudellinen kehitys Suomessa vuosina 1921-1924 oli varsin edullinen. Vientiteollisuuden toteuttamat suuret investoinnit nostivat kapasiteettia huomattavasti. Myös kotimarkkinateollisuuden kehityssuunta osoitti näinä vuosina nousua. Kehitys ei kuitenkaan jatkunut yhtämittaisena, vaan suhdannekuva oli varsin vaihteleva. Tuskin minkään vuoden kohdalla voidaan puhua suoranaisestä lamakaudesta, mutta yhtäjaksoista korkeasuhdannettakin on vaikea loihtia esille käytettävissä olevista puutteellisista tilastosarjoista.

Kansainvälinen laskusuhdanne ulotti vaikutuksensa maahamme talvella 1920/1921 vientisuhdanteiden heikentyessä ja maailmanmarkkinahintojen romahtaessa. Vientiteollisuuden menekkipula tuntui raskaimpana alkupuolella vuotta 1921, jolloin markan yliarvostus vielä lisäsi vaikeuksia. Tämä vaihe oli kuitenkin suhteellisen lyhytaikainen. Kun valuuttasäännöstelyn loputtua valuuttakurssit nousivat voimakkaasti, vilkastui vienti siinä määrin, että vuoden 1921 vienti nousi määrällisesti edellisen vuoden tasolle. Metsätalouden osalta tilanne helpottui, ja hakkuut

saattoivat jatkua talvikautena 1921/1922 suhteellisen laajoina. Siksi työllisyystilanne vuoden lopulla lieneekin ollut odotettua parempi.¹

Viennin takaisku heijastui myös teollisuustuotannossa. Vientiteollisuuden osalta tapahtui suoranaista tuotannon supistumista ainoastaan paperin ja pahvin osalta. Myös kokonaistuotanto lienee jossakin määrin supistunut. Halme huomauttaakin seuraavaa: " ... tuotannon lievä supistuminen kohdistui lähinnä metalli-, tupakka-, tekstiili- ja graafiseen teollisuuteen."² Kotimaisen työllisyyden ja tuotannon ylläpitämistä helpotti myös rakennustoiminnan vilkkaus. Kaupungeissa valmistui vuonna 1921 16 % enemmän asuntoja ja 36 % enemmän huoneita kuin vuonna 1920. Maamme talouselämä selvisi siis varsin helpolla taloudellisesta takaiskusta. Olosuhteiden pakosta noudatetulla inflatorisella talouspolitiikalla ja korkeilla valuuttakursseilla oli oma ansionsa siihen, että kansantulon reaalin supistuminen lienee jäänyt varsin vähäiseksi.

Kun talouselämämme oli selvinnyt takaiskustaan, jatkui kehitys voimakkaana v. 1922, jolloin taloudellinen aktiviteetti oli korkea, työllisyys kohtalainen ja ulkomaankauppa laajeneva. Kehitys hidastui kuitenkin uudelleen syyspuolella vuotta 1923, ja seurauksena oli parivuotinen pysähdystila. Viennin volyyymi kuitenkin kasvoi jatkuvasti. Suhdanteiden huononeminen esiintyikin lähinnä vientihintojen voimakkaana laskuna.³ Vientitulojen heikolla kehityksellä oli kiristävä vaikutus rahamarkkinoilla, ja voitaneenkin puhua likviditeettikriisistä. Samaan suuntaan vaikuttivat myös pyrkimykset valtiontalouden ylibalansoimiseksi. Metsätalouden piirissä tuntuivat heikenneet vientisuhdanteet vasta vuoden 1924 puolella. Vuoden 1923 katovuosi ja

---

1. HALME Vienti Suomen suhdannetekijänä vuosina 1870-1939, s. 181-186. Ks. myös Rossin arviointia: " ... työllisyys saatiin vakautetuksi käytännöllisesti katsoen täystyöllisyyden tasolle ilman että toisaalta inflaatiokauden ylityöllisyysoireita oli havaittavissa" (ROSSI Suomen Pankin korkopolitiikka vuosina 1914-1938, s. 141).

2. HALME mt. s. 188.

3. SAMA s. 195-200.

vuoden 1924 aikana tapahtunut kantohintojen lasku supistivat maaseudun ostovoimaa. Seurauksena olikin teollisuuden brutto-tuotannon kasvunopeuden hidastuminen näinä vuosina. Se heijastui myös siinä, että teollisuustyöntekijöiden lukumäärä väheni vuonna 1924 2.7 %:lla edelliseen vuoteen verrattuna. Työllisyyden kehittymisestä on vaikea muodostaa selvää kuvaa. Kuitenkin puutteelliset tiedot viittaavat siihen, että vuoden 1921 ja 1922 alkuvuoden työllisyys muodostui heikoksi yhdessä vuoden 1924 loppupuolen kanssa.

Hinta- ja palkkakehitys Suomessa vuosina
1920-1924¹

Vuosi	Tukkuhinta-	Elinkustannus-	Teollisuus-
	indeksi	indeksi	työntekijäin
	1913=100	I-VI 1914=100	vuosiansio 1914=100
1920	1 183	958	811
1921	1 263	1 171	969
1922	1 219	1 139	1 044
1923	1 095	1 147	1 145
1924	1 100	1 170	1 188

Talouselämän sodan jälkeisen sopeutumisprosessin ensimmäisen vaiheen voitaneen katsoa päättyneen vuonna 1921, jonka jälkeen tasapainottumiskausi jatkui vielä aina vuoteen 1925, jolloin siirryttiin takaisin kultakantaan. Kuten edellä olevasta asetelmasta käy selville, jatkui inflaatio vielä vuoden 1921 aikana. Elinkustannusindeksi osoitti jyrkkää nousua edelliseen vuoteen verrattuna. Inflaatiokehitys pysähtyi kuitenkin vuoden 1921 alkupuolella tuntuvasti. Kesän ja syksyn kuluessa tapahtui kuitenkin huomattavaa nousua, joka johtui osaksi valuuttakurssien noususta ja vuokrien kohoamisesta. Vuosille 1922 ja 1923 oli tunnusomaista hintatason vakavuus ja hienoinen laskusuunta. Kuitenkin vuoden 1924 lopulla alkoi hintatason nousu, joka jäi varsin lyhytaikaiseksi.

Tammisen lukujen mukaan nousivat teollisuustyöntekijöiden vuosiansiot koko tarkasteltavana olevan ajan. Ansiotason nousu ei jäänyt ainoastaan nimelliseksi, vaan reaaliansioiden voidaan

---

1. Tilastokatsauksia. Sosialinen Aikakauskirja. TAMMINEN mt.

todeta myös nousseen ja saavuttaneen vuoden 1914 tason vuonna 1923. Kuitenkin vuonna 1921 hintojen nousu näyttää olleen voimakkaamman kuin vuosiansioiden nousu. Tämä johtui osaksi viikkotuntien vähenemisestä ja osaksi siitä, että vientiteollisuuden vaikeuksien vuoksi vuoden 1921 alkukuukausina eräillä aloilla alennettiin palkkoja varsin tuntuvasti. Palkanalennukset olivat 10-15 %:n suuruusluokkaa; yksityistapauksissa ne nousivat jopa 30 %:iin. Elinkustannusten nousun vuoksi työnantajien oli kuitenkin pakko nostaa palkkoja jälleen vuoden 1921 loppupuolella.¹

4.4. Työmarkkinoiden rauhoittuminen

Vuosina 1921-1924 SAJ:n ja sen alaisten liittojen asema työmarkkinoilla heikkeni. Katkerat suuntariidat järjestöissä johtivat jäsenkatoon. Kommunistien vetoamukset yhteisrintaman perustamisesta eivät saaneet vastakaikua sosiaalidemokraattisten työntekijöiden keskuudessa. Yleiskuvaksi jääkin, että vuosina 1921-1924 ammatillinen liike maassamme oli kääntänyt kasvonsa sisäänpäin. Se siivosi omaa pesäänsä, riiteli vallasta ja organisoi uudelleen harvenevia joukkoja, jolloin työmarkkinakysymysten hoito jäi jonkin verran taka-alalle. Työnantajat sen sijaan saattoivat entistä tiukemmin pitää kiinni kannastaan ei-neuvotella. Seurauksena olikin työmarkkinoiden rauhoittuminen, mikä heijastui myös lakkoluvuissa. Työnseisausten lukumäärä väheni aina vuoteen 1924 saakka. STK:n toimitusjohtaja Axel Palmgren saattoikin vuonna 1923 lausua, että skandinaaviin maihin verrattuna maassamme oli vallinnut odottamaton työmarkkinarauha.² Vähentyneeseen työnseisausfrekvenssiin vaikutti näinä vuosina myös inflaatiokierteen pysähtyminen, reaaliansioiden nousu ja epävarmat työllisyysnäkyvät vaihtelevien suhdanteiden aikana.

Työnantajien pyrkiessä vuonna 1921 alentamaan palkkoja koontuivat pohjoismaisten ammatillisten keskusjärjestöjen sihteeristöt helmikuussa 1921 keskustelemaan vastatoimenpiteistä. Seurauksena olikin, että SAJ:n toimikunta antoi helmikuussa ke-

---

1. Finlands Bank 1921, s. 4.

2. Det åttonde nordiska arbetsgivaremötet, s. 37.

hotuksen vastustaa kaikin keinoin palkkojen alennuksia.¹ Työtömyysuhan edessä työntekijöillä ei kuitenkaan ollut suuriakaan mahdollisuuksia panna käytäntöön tätä kehotusta. Työnantajat saattoivat toimeenpanna palkanalennukset tärkeiksi katsomillaan työaloilla ilman erityisen suurta vastarintaa. Mistään keskitetystä toiminnasta ei voinut olla puhetta. SAJ:n vuosikertomuksessa todettiin tämän johdosta:

"Huonon työajan ollessa ei työläisillä ja heidän järjestöilään ollut uskallusta ryhtyä avoimeen taisteluun kapitalistien yhtyneitä voimia vastaan. Avoimeen taisteluun ryhtymistä oli myöskin suuressa määrässä ehkäisemässä pelko, että työttömyyden vallitessa takapajuisella kannalla olevat työläiset asettuisivat työpaikkansa menettämisen pelosta taistelemaan omia etujaan ja luokkansa etuja vastaan."²

Työnseisaukset Suomessa vuosina 1921-1924
elinkeinohaaroittain³

Elinkeinohaara	Työnseisauksia				Työnseisausten alaisia työntekijöitä				Menetettyjä työpäiviä			
	1921	1922	1923	1924	1921	1922	1923	1924	1921	1922	1923	1924
Rakennustyömaat	10	9	5	5	520	3030	3630	290	3900	56000	112000	3300
Metalliteollisuus	14	2	9	8	540	60	870	360	60800	900	80200	22200
Puuteollisuus	12	17	7	5	630	2820	480	1020	16100	50400	20200	7800
Metsä- ja uitto- työmaat	11	1	3	-	1640	450	460	-	7200	30000	25500	-
Lastaus- ja purkaus- työmaat	5	6	5	3	940	720	1080	580	16700	17600	7600	2200
Kutoma- ja vaatetus- tarviketeollisuus	8	7	7	5	710	920	190	580	7700	21100	3900	5700
Muut elinkeino- haarat	16	11	14	5	1270	1840	880	220	7400	76400	12100	5500
Yhteensä	76	53	50	31	6250	9840	7590	3050	119800	252400	261500	46700

Paikallisia yrityksiä kuitenkin tehtiin vuonna 1921, ja työpäivien menetykset muodostuivat suurimmiksi metalliteollisuuden, lastaus- ja purkaustyömaiden ja puuteollisuuden työtaiste-
luissa.⁴ Vuoden 1922 alussa vallitsi ankarana talvityöttömyyden

1. Suomen Ammattijärjestö, helmikuu 1921.

2. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1921, s. 3.

3. Sosialinen Aikakauskirja.

4. Vientirauha lähetti seuraaville paikkakunnille lakonmurtajia: Yhtyneille Paperitehtaille Jämsänkoskelle 89, liikennepäällikkö A. Hansson'ille Vesijärvelle 26, asemapäällikkö G.W. Söderström'ille Vesijärvelle 75, Vuolenkoskelle 14, Ouluun 142, Keemiin 60, Aug. Eklöf'ille Porvooseen 17 miestä, minkä lisäksi 41 sukeltajaa koulutettiin Porin Voiman rakennustyömaalle Äetsässä. (Vuosikertomus 15/4 1921 - 1/2 1922. Pihkalan paperit.)

hotuksen vastustaa kaikin keinoin palkkojen alennuksia.¹ Työttömyysuhan edessä työntekijöillä ei kuitenkaan ollut suuriakaan mahdollisuuksia panna käytäntöön tätä kehotusta. Työnantajat saattoivat toimeenpanna palkanalennukset tärkeiksi katsomillaan työaloilla ilman erityisen suurta vastarintaa. Mistään keskitetystä toiminnasta ei voinut olla puhetta. SAJ:n vuosikertomuksessa todettiin tämän johdosta:

"Huonon työajan ollessa ei työläisillä ja heidän järjestöillään ollut uskallusta ryhtyä avoimeen taisteluun kapitalistien yhtyneitä voimia vastaan. Avoimeen taisteluun ryhtymistä oli myöskin suuressa määrässä ehkäisemässä pelko, että työttömyyden vallitessa takapajuisella kannalla olevat työläiset asettuisivat työpaikkansa menettämisen pelosta taistelemaan omia etujaan ja luokkansa etuja vastaan."²

Työnseisaukset Suomessa vuosina 1921-1924
elinkeinohaaroittain³

Elinkeinohaara	Työnseisauksia				Työnseisausten alaisia työntekijöitä				Menetettyjä työpäiviä			
	1921	1922	1923	1924	1921	1922	1923	1924	1921	1922	1923	1924
Rakennustyömaat	10	9	5	5	520	3030	3630	290	3900	56000	112000	3300
Metalliteollisuus	14	2	9	8	540	60	870	360	60800	900	80200	22200
Puuteollisuus	12	17	7	5	630	2820	480	1020	16100	50400	20200	7800
Metsä- ja uittotyömaat	11	1	3	-	1640	450	460	-	7200	30000	25500	-
Lastaus- ja purkaustyömaat	5	6	5	3	940	720	1080	580	16700	17600	7600	2200
Kutoma- ja vaatetus- tarviketeollisuus	8	7	7	5	710	920	190	580	7700	21100	3900	5700
Muut elinkeino- haarat	16	11	14	5	1270	1840	880	220	7400	76400	12100	5500
Yhteensä	76	53	50	31	6250	9840	7590	3050	119800	252400	261500	46700

Paikallisia yrityksiä kuitenkin tehtiin vuonna 1921, ja työpäivien menetykset muodostuivat suurimmiksi metalliteollisuuden, lastaus- ja purkaustyömaiden ja puuteollisuuden työtaiste-
luissa.⁴ Vuoden 1922 alussa vallitsi ankarana talvityöttömyyden

1. Suomen Ammattijärjestö, helmikuu 1921.

2. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1921, s. 3.

3. Sosialinen Aikakauskirja.

4. Vientirauha lähetti seuraaville paikkakunnille lakonmurtajia: Yhtyneille Paperitehtaille Jämsänkoskelle 89, liikennepäällikkö A. Hansson'ille Vesijärvelle 26, asemapäällikkö G.W. Söderström'ille Vesijärvelle 75, Vuolenkoskelle 14, Ouluun 142, Keemiin 60, Aug. Eklöf'ille Porvooseen 17 miestä, minkä lisäksi 41 sukeltajaa koulutettiin Porin Voiman rakennustyömaalle Äetsässä. (Vuosikertomus 15/4 1921 - 1/2 1922. Pihkalan paperit.)

vuoksi työmarkkinarauha. Työmarkkinoiden parannuttua keväällä, voitiin havaita eri aloilla pyrkimyksiä liikehtimiseen keskitehtyyn johdon alaisena.¹ Useimmissa tapauksissa työnantajat vastasivat järjestöjen esittämiin vaatimuksiin kielteisesti, minkä vuoksi eräillä aloilla syntyi varsin laajoja ja periaatteelliselta kannalta mielenkiintoisia työnseisauksia. Työpäivien menetykset muodostuivat suurimmiksi rakennustyömaiden, puuteollisuuden ja metsä- ja uittotyömaiden työnseisauksien yhteydessä, minkä lisäksi yksi useita eri aloja käsittänyt työnseisaus muodostui vaikeasti ratkaistavaksi.²

Vuoden 1923 alussa näkivät ammatilliset järjestöt mahdollisuuden tehdä eri aloilla työnantajille palkankorotusesityksiä. Varsinkin rakennustöissä katsoivat työntekijät siihen olleen sopivan tilaisuuden. Toiminta tapahtui kuitenkin tänäkin vuonna varsin paikallisissa puitteissa. Tyypillistä vuoden 1923 esityksille ja anomuksille oli, että niitä ei haluttu kärjistää avoimiksi palkkataisteluiden. Keskusjohto pyrki hillitsemään joukkoja.³ Varovaisuuteen vaikutti myös se, että kysymyksessä oli SAJ:n edustajakokousvuosi. Varsinkin alkuvuodesta tarvittiin poliittisten pidätysten harventamia toimitsijoita hoitamaan kokousedustajien "juntaamista". Työnantajat perustelivat kielteistä kantaansa tehtyihin esityksiin yleensä sillä, että teollisuus ja yhteiskunta eivät pystyneet kantamaan palkankorotusten aiheuttamia lisämenoja, että työtehosta ei ollut tapahtunut mainittavaa nousua ja että elinkustannusindeksi osoitti vuoden alkupuolella horjuvaa suuntaa.⁴ Rakennustyömaiden osuus menetetystä työpäivistä oli vuonna 1923 huomattavan korkea n. 42 %, mutta olihan alalla kysymys periaatteellista kantavuutta olevis-

---

1. Ks. Suomen Ammattijärjestö, toukokuu 1922 "Taisteluun työväenluokan ehtojen parantamisen puolesta".

2. Vientirauha lähetti Kemi OY:lle Karihaaraan 273, Uleå OY:lle Pateniemeen, Korkeasaareen, Toppilaan ja Varjakkaan 181, Raahe OY:lle Haukiputaalle 105, T & J. Silversenille Lauritsalaan 76, Kajaaniin 6, Viipuriin 30, Kotkaan 40, meklari Byströmille Ouluun 88, Uleå OY:lle varattiin lisäksi 88 ja Läskelään 16 lakonmurtajaa (Vuosikertomus 1/II 1922 - 31/I 1923. Pihkalan paperit).

3. Ks. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1923, s. 3.

4. Teollisuuslehti N:o 1/1924.

ta työtaisteluista. Rakennustyömaiden rinnalla vastasivat metalliteollisuus, metsä- ja uittotyömaat sekä puuteollisuus n. 50 %:sta ko. vuonna menetetyistä työpäivistä.

Vuoden 1924 teolliset suhteet muodostuivat rauhallisemmiksi kuin ne olivat olleet sodan jälkeisinä vuosina. Teollisuuslehti saattoikin todeta työmarkkinoilla vallinneen "uskomattoman rauhan".¹ Työntekijöitä vaivasi ilmeinen taisteluväsymys päätuotantoaloilla. Tulokset avoimista taisteluista olivat varsin vähäiset työnantajien voimakkaan vastarinnan vuoksi. Epävakaat työllisyysnäkökymät olivat myös omiaan painamaan lakkoalttiuden alhaiseksi. Ammattijärjestö puolestaan viittasi järjestöjen toimintaa vaikeuttaneisiin poliittisiin tekijöihin mainitessaan vuosikertomuksessaan seuraavaa: "... työläisten huomio siirtyi porvariston kiristystoimenpiteistä riitaisuutta synnyttäneisiin toisarvoisiin asioihin."² Toimintaa vaikeutti lisäksi viranomaisten lisääntynyt aktiivisuus kommunistisia järjestöjä kohtaan.

Hintojen noususuunta loppuvuodesta 1924 sai aikaan jonkin verran liikehtimistä työpaikoilla, mutta avoimien taistelujen puhkeamisen estivät synkentyneet työllisyysnäkökymät. Yhtenäiset koko teollisuusalaa käsittäneet toimenpiteet rajoittuivat vain kirjelmien vaihtoon.

---

1. Teollisuuslehti N:o 24/1924.

2. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1924, s. 5.

Työnseisausten alaiset työntekijät
tulosten mukaan ryhmiteltyinä
vuosina 1921-1924¹

Elinkeinohaara.	Sopimus		Työnantajien ehdot		Työntekijöiden ehdot		Tuntematon tulos		Yhteensä	
	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%
Rakennustyömaat	4661	62.5	2438	32.6	360	4.8	2	0.0	7461	100.0
Puuteollisuus	1065	21.6	2987	60.4	879	17.8	12	0.2	4943	100.0
Lastaus- ja purkaustyömaat	979	29.2	2188	65.5	120	3.6	40	1.2	3327	100.0
Metsä- ja uittotyömaat	337	13.2	1411	55.0	576	22.5	238	9.3	2562	100.0
Kutoma- ja vaate- tustarviketeoll.	1125	46.7	213	9.3	1030	43.2	17	0.7	2385	100.0
Metalliteollisuus	1257	68.7	295	16.1	130	7.1	148	8.1	1830	100.0
Muut elinkeino- haarat	637	15.1	3062	72.5	488	11.6	35	0.8	4222	100.0
Yhteensä	10061	37.5	12594	47.1	3583	13.5	492	1.9	26730	100.0

Työnantajien voimakas asema työmarkkinoilla tuli ilmi myös työtaistelujen päättymisen yhteydessä. Työnantajien ehdot hyväksyttiin 36 %:ssa ja työntekijöiden ehdot ainoastaan 6 %:ssa työnseisauksia. Sopimukseen päättyi 34 % taisteluista. Tyypillisiä kompromissien elinkeinohaaroja olivat vuosina 1921-1924 mm. metalliteollisuus ja rakennustyömaat. Näillä aloilla sai yli puolet työnseisausten alaisista työntekijöistä taistellullaan sopimuksen aikaan. Sen sijaan yli puolet työntekijöistä sai tyytyä työnantajien sanelemiin ehtoihin puuteollisuudessa, lastaus- ja purkaustyömailla sekä metsä- ja uittotöissä. Suurin prosentuaalinen määrä työntekijöistä sai ehtonsa hyväksytyiksi kutoma- ja vaate- ja vaatetustarviketeollisuuden piirissä.

---

1. Sosialinen Aikakauskirja.

4.4.1. Ns. sitovan määräyksen sovellutusvaikeuksia rakennustyömailla

Vilkaana jatkuneesta rakennustoiminnasta huolimatta oli vuonna 1921 menetettyjen työpäivien määrä kymmenessä rakennusalan työnseisauksessa suhteellisen vähäinen. Työnantajat katsoivatkin tilaisuuden edulliseksi päästä irti työehtosopimuksesta. Vuonna 1920 solmitut paikkakunnalliset työehtosopimukset sanottiin irti, ja kevästä 1921 alkaen rakennuksilla vallitsi sopimukseton tila. STK:n viitoittama linja oli saanut siis kannatusta myös tämän alan työnantajien keskuudessa.

Työntekijät pyrkivät kuitenkin hyötymään sopimuksettomasta tilanteesta kevään 1922 aikana. Tällöin kaksi työnseisautta muodostui siksi uhkaaviksi, että työnantajain oli turvauduttava sulkujen käyttämiseen. Ensinnäkin Helsingin rakennustyöväen teollisuusneuvosto vaati huhtikuussa 1922 korotuksia kivi-työntekijöiden palkkoihin. Toukokuussa sama elin vaati kaikille rakennuksilla työskenteleville ammattimiehille alimmaksi tuntipalkaksi 9 markkaa. Tämän johdosta seurasi kirjeenvaihtoa, mutta työnantajat eivät suostuneet esitettyihin vaatimuksiin. Kesäkuun 14. päivänä betonityöntekijät poistuivat kolmelta työmaalta, jotka julistettiin saartoon. Vastavetona rakennuksilla esiintyville liikehtimisille Rakennusteollisuuden Työnantajaliitto julisti kesäkuun 21. päivänä kaikki Helsingin ja sen ympäristön rakennustyömaat sulkuun 26.6. alkaen. Rakennusaineiden myyjät yhtyivät tähän sulkuun lopettamalla joksikin aikaa tarvikkeiden myynnin. Sulku johti nopeasti tuloksiin. Se lopetettiinkin jo neljän päivän kuluttua työntekijöiden peruutettua 29.6. saartojulistuksensa.¹ Toinen selkkaus syntyi Tampereella. Rakennustyöntekijät vaativat keväällä palkkojaan korotettaviksi. Kun työnantajat eivät suostuneet tehtyihin esityksiin, julistivat työntekijät toukokuun 15. päivänä erään maanviljelysnäyttelyn työt lakonalaisiksi. Työnantajat puolestaan julistivat Tampereen ja sen lähiympäristön työmaat sulkuun toukokuun 22. päivänä. Maanviljelysnäyttelyn työt valmistuivat

---

1. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 73-76.

lakonmurtajien avulla, mutta työsulku jatkui lähes kaksi kuukautta.¹

Sopimukseton tilanne rakennustyömaille pakotti työnantajat turvautumaan voimakkaisiin toimenpiteisiin liikehtimisten estämiseksi. Koska maassa vallitsi varsin vilkas rakennuskausi, niin sulkujulistuksilla ei ollut aina tarkoitettuja tuloksia. Työntekijät pyrkivät siirtymään maaseudulle töihin, jos asutuskeskusten rakennukset olivat lakko- tai sulkutilassa. Ratkaiseva taistelu käytiin Helsingissä vuonna 1923. Muurarit ja rapparit tekivät keskenään päätöksen, että he eivät talvikautena 1922/1923 työskentelisi alle 9 markan tuntipalkan. Kun työnantajat lupasivat taata ainoastaan 8:40, niin rapparit poistui-
vat eräiltä työmailta. Työnantajat katsoivat tällöin ajankohdan sopivaksi tarjota työehtosopimuksia uudelleen käytäntöön otettaviksi. SAJ:n toimikuntakin asettui kannattamaan neuvottelujen alkamista. Varatuomari Arvo Linturin johdolla käydyt neuvottelut eivät kuitenkaan sillä kertaa johtaneet tuloksiin. Työntekijät katsoivat sydäntalven sopimattomaksi taistelun aloittamiselle. He eivät halunneet myöskään solmia työehtosopimuksia, vaan ilmoittivat tyytyvänsä tarjottuihin ehtoihin ja siirtävänsä taistelun aloittamisen edullisempaan ajankohtaan.² Vaikka rakennustyönantajat esittivät työehtosopimuksia riidan selvittämiseksi, niin on kuitenkin todettava, että erilaisia näkemyksiä työehtosopimuksista esiintyi ko. alan työnantajien kes-

---

1. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 76-77. Suomen Ammattijärjestö, kesä-heinäkuu/1922 sisälsi kirjoituksen Tampereen sulusta, ja siinä mainittiin mm.: "Samaan aikaan, kun työnantajat julistivat tämän sulun, nostivat he porvarillisissa sanomalehdissä todellisen huuhkaimen ulvonnan työväen paikallisia ammatillisia keskusneuvostoja vastaan, leimaten keskusneuvostot vallankumoukselliseksi järjestöiksi ja niiden johtamat työtaistelut poliittisiksi lakoiksi, joilla ei muka ole mitään tekemistä työväestön ammatillisen toimikunnan kanssa. Työnantajain hätähuuto, huuhkaimen ulvonta, saikin aikaan sen, että Tampereelle riensi suurin joukoin suojeluskuntalaisia ja heidän 'lottiaan' sekä muita skääppejä murtamaan työläisten rintamaa ... " Ks. myös Teollisuuslehti N:o 10/1922, jossa lakko leimattiin poliittiseksi.

2. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 83. SAJ:n toimikunnan PK 11.1.1923, 15.1.1923.

kuudessa.¹

Keväällä 1923 alkoivat liikehtimiset Helsingin rakennustyömailla uudelleen. Niiden etunenässä kulkivat kivityöntekijät ja putkityöntekijät. Edellisten vaatimukset hyväksyi SAJ:n toimeenpaneva valiokunta kokouksessaan toukokuun 25. päivänä, mutta toimikunta oletti, ettei vaatimuksista syntyisi avoimia selkkauksia. Kun toimikunta käsitteli putkityöntekijöiden vaatimuksia, niin muurarien edustaja Erkki Härmä esitti kantanaan, että putkityöntekijöiden mahdollisella lakolla ei olisi vaikutusta muiden työntekijöiden asemaan ennen kuin myöhään kesällä. Toimikunta hyväksyi tällöin putkityöntekijäin esityksen, mutta pidätti lakkopäätöksen hyväksymisen itsellään.²

SAJ:n toimikunta alisti uhkaavat palkkaselkkaukset rakennustyöväen liittojen yhteisen toimikunnan käsiteltäväksi, mikä elin asettui vastustamaan lakkolupien myöntämistä. Toimeenpanevan valiokunnan kokouksessa 6.6. päätettiin tämän jälkeen yksimielisesti olla myöntämättä pyydettyjä lakkolupia. Asianomaisille työntekijöille annettiin sen sijaan kehotus "koettaa viedä asiansa perille muilla keinoilla".³

Putkityöntekijät olivat tyytymättömiä SAJ:n päätökseen ja

---

1. Similä antaa mielenkiintoisen yhteenvedon rakennustyönantajien suhtautumisesta työehtosopimukseen tänä aikana: Työehtosopimusten puolesta esitettiin seuraavat näkökohdat: (1) ne takasivat työrauhan sopimuskaudeksi; (2) ne ehkäisivät työnantajien ja työntekijöiden välisen rikkoutumisen; (3) ne lisäsivät työnantajien yritteliäisyyttä; (4) ne suojasivat työnantajaa taloudellisilta yllätyksiltä; (5) työläiset tiesivät saavansa saman minimipalkan koko vuoden; (6) ne edistivät yhteiskunta-rauhaa. Työehtosopimuksia vastaan esitettiin seuraavaa: (1) ne johtivat säännöllisesti sopimusajan päätyttyä vaikeisiin eturistiriitoihin ja selkkauksiin; (2) ne uudistettiin tavallisesti vasta työnantajan tekemien myönnytysten jälkeen; (3) ne kohottivat vähitellen minimipalkat niin korkeiksi, että huonot työntekijät saivat saman palkan kuin hyvätkin työntekijät; (4) ne vaikuttivat alentavasti työtehoon; (5) ne ehkäisivät sopimukseen sidottua työalaa seuraamasta suhdannevaihteluja; (6) ne vahvistivat työntekijäjärjestöjä; (7) työnantajien enemmistö katsoi niiden olevan pahasta. (SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 80-81.)

2. SAJ:n toimeenpanevan valiokunnan PK 25.5.1923 ja 29.5.1923.

3. SAJ:n toimeenpanevan valiokunnan PK 5.6.1923 ja 6.6.1923.

päättivät turvautua "muihin toimenpiteisiin". Työstä poistumiset, työn jarrutus, työpaikkakokoukset jne. alkoivat tämän jälkeen kuulua putkityömiesten jokapäiväisiin toimenpiteisiin. Koska alan työntekijöistä oli puutetta, eivät työnantajat voineet alussa suhtautua jyrkästi tällaiseen toimintaan. Yritykset palauttaa järjestys olisivat alan ylityöllisyyden aikana johtaneet ainoastaan työvoiman suurempaan liikkuvuuteen työpaikalta toiselle.

Kun riitaisuuksia oli kestänyt jonkin aikaa työtehon kärsiessä siitä, ilmoitti Putkijohtotyönantajainliitto kesäkuun 15. päivänä, että elleivät kaikki työntekijät ryhtyneet töihin kesäkuun 18. päivänä ja jatkaneet töitään ilman jarrutusta, niin töitä ei jatkettaisi, vaan työntekijöille maksettaisiin lopputilit. Työnantajat eivät määräpäivään mennessä saaneet tarvitsemiaan työntekijöitä. Oli siis syntynyt tilanne, jossa lakkoa ei oltu julistettu eikä varsinaista sulkuakaan. Putkityömiesten poisjääminen hidastutti rakennustöitä huomattavasti. Työnantajille tilanteen selvittäminen ei ollut helppoa, koska kysymyksessä oli myös asian periaatteellinen puoli. Neuvottelukosketuksen ottaminen työntekijäin järjestöjen kanssa olisi merkinnyt STK:n sitovan määräyksen rikkomista, palkankorotusten myöntäminen mahdollista palkkavyöryä rakennustyömailla. Ainoana tienä tämän jälkeen olivat voimatoimenpiteet. Työnantajaliitot julistivatkin kaikki Helsingin ja sen ympäristön rakennustyöt sulkuun 9.7. alkaen.¹

SAJ:n kannalta tilanteen laukaiseminen näytti vaikealta. Ensinnäkin liittoportaassa oli neuvottelutie pystyssä sen Putki-

---

1. Sulun julistamisen syyksi työnantajat ilmoittivat mm. seuraavaa: "Syynä työnseisahdukseen on ollut se, että putkityöntekijät ovat esittäneet palkankorotusvaatimuksia, joita työnantajat eivät ole voineet hyväksyä, minkä johdosta työläiset aloittivat ankaran ja häikäilemättömän järjestelmällisen jarrutuksen (sabotage), näennäisesti työskennellen vain muutamia aamutunteja, ja säännöllisesti kesken työpäivää siirtyen "kokouksien" pitoon. Kun työnantajat panivat esteen tällaiselle menettelylle, eivät putkityöläiset ryhtyneet säännölliseen työskentelyyn, vaan jatkavat työrettelöä lakkoilemalla ja pitämällä työmaita salaisessa tiukassa saartotilassa" (Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1923, s. 12).

johtotyönantajainliiton omaksuman kannan vuoksi, että työntekijöiden liittojen edustajien kanssa ei käyty neuvotteluja. Toiseksi putkityöntekijät näyttivät peräänantamattomilta, eivätkä halunneet palata töihin entisillä ehdoilla, koska maaseudulla oli saatavissa riittävästi työtä. Kolmanneksi pitkittynyt sulku koetteli raskaasti SAJ:n kassaa, minkä vuoksi sen oli turvaututtava yleisiin keräyksiin. Sulkuavustus rajoitettiin vain järjestäytyneisiin. Eräissä työntekijäpiireissä arvosteltiin tätä rajoitettuaakin avustustoimintaa, minkä vuoksi SAJ:n oli tulkittava sulku hyökkäykseksi työntekijäjärjestöjä vastaan.

Hallitus katsoi yleisen mielipiteen painostuksen alaisena aiheelliseksi puuttua sulkun ja asetti heinäkuun 27. päivänä välitysmieheksi tri Leo Ehrnrooth'in. Välitysmiehen tehtävä muodostui vaikeaksi työnantajajärjestöjen omaksuman kannan vuoksi. Hän joutuikin aluksi käymään neuvotteluja molempien osapuolten kanssa erikseen. SAJ:n toimeenpaneva valiokunta esitti 30.6. välitysmiehelle, että palkkavaatimuksia olivat esittäneet vain putkityöntekijät, eikä työntekijäin järjestöjen taholta oltu asetettu mitään esteitä töiden jatkumiselle. Valiokunta katsoikin sulun lopettamisen riippuvan vain työnantajien sulkupäätöksestä. Välitysmiehen asettamisen kautta katsoi SAJ saaneensa valtiovallan taholta periaatteellisen tunnustuksen järjestöilleen. Siksi se ei halunnutkaan vaikeuttaa sulun lopettamista esittämällä lisävaatimuksia. Tämän jälkeen työnantajat olivat halukkaat lopettamaan sulun asettaen kuitenkin ehdoksi, että riittävä määrä putkityöntekijöitä ilmoittautuisi töihin kesäkuun 30. ja heinäkuun 1. päivänä. Putkityöntekijät eivät kuitenkaan suostuneet tehtyyn esitykseen, vaan vaativat palkkasyymyksensä ratkaisemista ennen töiden aloittamista. Ammatillisten järjestöjen sisäinen kuri ei ollut riittävän voimakas, jotta välitysehdotus olisi kantanut tuloksia.

Sulun jatkuessa ao. työnantajaliitot kävivät pitkällisiä neuvotteluja muiden työnantajaliittojen kanssa laajennetun sulun aikaansaamiseksi maassa. Työnantajien yhtenäisen rintaman muodostaminen rakennustyönantajien tueksi osoittautui ylivoimai-

seksi, ja viimeksi mainitut joutuivat käymään taistelunsa yksin.¹

Putkityöntekijät olivat sulun pitkittyessä edelleen taipumattomia. Neuvotteluja käytiin ajoittain järjestöjen välillä. Työnantajien ja putkityöntekijöiden edustajien välisissä neuvotteluissa elokuun 3. päivänä työntekijät pitivät edelleen kiinni palkankorotuksista. Neuvottelijat hyväksyivät kuitenkin lopuksi ehdotuksen, jonka mukaan urakkapalkkoja olisi korotettu määräprosentilla. Tämä ehdotus tyydytti myös SAJ:n johtoa, joka yritti painostaa työntekijöiden kokousta hyväksymään sen. Tämäkin yritys raukesi tyhjiin. SAJ:n toimeenpaneva valiokunta katsoi tällöin järjestön arvovallan jo vaativan tiukempia otteita. Elokuun 7. päivänä se hyväksyi E. Härmän tekemän ehdotuksen, jonka mukaan neuvotteluja olisi käytävä vain järjestöjen edustajien välillä, koska putkityöläisten yleisen kokouksen valitsevat edustajat olivat epäonnistuneet tehtävässään. Tämä päätös julkaistiin sanomalehdissä ja lähetettiin välitysmiehelle. Työnantajat suostuivat tällä kertaa neuvottelemaan ja pitkällisten keskustelujen jälkeen päästiin sopimukseen 13.8. Tämän mukaan putkitöissä hyväksyttiin nuorempien apulaisten tuntipalkaksi 5:60 ja vanhempien apulaisten 6:30. Monttöörien tuntipalkkoja korotettiin 65 pennillä.²

---

1. Vrt. Similän lausuntoa: "... yhä jatkuneen työsulun johdosta vireillepantu kysymys sulun laajentamisesta muille työaloille, jopa suursuluksi koko maassa, venyi viikosta viikkoon, kunnes rakennus- ja putkityönantajat Helsingissä saivat katkerasti kokea, että heidät oli jätetty yksin taistelunsa taistelemaan." "Lukuisat työnantajakokoukset pitivät kyllä sulussa olevia työnantajia viikosta viikkoon vuoroin toivon ja epätoivon vallassa, mutta lopputulos oli kuitenkin ... kielteinen." (SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 87-88.) Ks. myös LUOMA mt. s. 95.

2. Komiteanmietintö N:o 6/1931. Liite I. s. 21-24. SIMILÄ Putki-johtotyönantajainliitto, s. 10-13. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 85-88. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1923, s. 11-15. SAJ:n toimeenpanevan valiokunnan PK 5.7.1923, 6.7.1923, 10.7.1923, 14.7.1923, 21.7.1923, 26.7.1923, 30.7.1923, 1.8.1923, 7.8.1923, 11.8.1923, 14.8.1923. SAJ:n toimikunnan PK 1.8.1923. Teollisuuslehti N:o 1/1924.

Pitkäaikainen rakennusselkkaus koetteli kovin sekä työnantajajärjestöjen että työntekijäjärjestöjen lujuuutta. Työnantajat joutuivat lopulta taipumaan palkankorotusvaatimuksiin ja tunnustamaan järjestöjen neuvottelukelpoisuuden STK:n sitovasta määräyksestä huolimatta. Työnantajien aseman heikentymiseen vaikutti osaltaan myös heihin kohdistunut paine asuntopulan valitessa. Samilä huomauttaakin, että maailmansodan jälkeen olivat osakkeenomistajat entistä suurempana ryhmänä vaatimassa huoneistojen nopeaa toimitusta asuttavaan kuntoon, vaikka kustannukset nousivatkin jonkin verran suunniteltuja korkeammiksi.¹ Koska työ oli lisäksi ammattitaitoa vaativaa, ei hyvien suhdanteiden vallitessa ollut mahdollista korvata työntekijöitä lakonmurtajillakaan. Mitä taas tulee työntekijöiden järjestöihin, niin taistelu osoitti, että SAJ:lla ei ollut riittävästi arvovaltaa ja voimakeinoja pienen solidaarisen ryhmän alistamiseksi järjestökuriin.

4.4.2. Metalliteollisuuden teolliset suhteet vuosina 1921-1924

Suomen Metalliteollisuustyöväen Liitto määritteli kantansa sodan jälkeisiin työmarkkinakysymyksiin virallisesti vasta toukokuussa 1921 pidetyssä edustajakokouksessa. Tällöin sinetöitiin liiton siirtyminen kommunistien hallintaan. Edustajakokouksen päätöslauselmiin ei tässä yhteydessä ole syytä lähemmin kaivota, sillä ne noudattivat pääpiirteissään yleisiä suuntaviivoja. Teollisten suhteiden kannalta on merkittävää, että koko maata käsittäneet työehtosopimukset hylättiin, ja paikkakunnal-

---

1. Vrt. Similän lausuntoa ajasta ennen maailmansotaa: "Ansvaret och risken lågo då i relativt få händer, och framför allt hos män, som levde av byggandet, som måste se längre än till takåsen i det hus, som hotades att fördröjas. Under sådana förhållanden var en 3 månaders strejk möjlig", (SIMILÄ Strejkernas natur inom byggnadsverksamheten under de senaste 20 åren).

Ks. myös Teollisuuslehden N:o 1/1924 näkemystä työnseisauksesta: "... riittäisyys ei ollut sisimmässään mikään palkkariittäisyys, vaan se oli järjestetty tarkoituksella saada työnantajat peruuttamaan Keskusliiton päätöksen, että neuvottelut ovat kielletyt keskusneuvoston ja sellaisten henkilöiden välillä, jotka tietävästi ovat kommunisteja."

Metalliteollisuuden palkkakehitys
vuosina 1920-1924¹
Indeksejä 1913 VII = 100

Vuosi ja kuukausi	Punnitus tuntiansiot		Punnitut viikkoansiot	
	Nimelliset	Reaaliset	Nimelliset	Reaaliset
1920 VII	976	98.2	837	84.2
1921 "	1 125	93.9	864	80.5
1922 "	1 173	104.1	1 015	90.1
1923 "	1 202	109.8	1 073	98.0
1924 VIII	1 372	114.0	1 166	100.8

listen sopimusten suhteen säilytettiin liittotoimikunnalla pää-
tämävalta, jotta työntekijöiden toimintavapauksia rajoittavia
sopimuksia ei olisi päässyt syntymään.²

Metalliteollisuudessa oli havaittavissa näinä vuosina erään-
lainen työnseisausten jaksottaisuus: vuosi 1921 oli levoton,
seuraavana vuonna sattui ainoastaan kaksi työnseisausta, vuosi
1923 oli jälleen levoton, mutta vuosi 1924 muodostui rauhalli-
seksi. Ei ole helppoa lähteä spekuloidaan, miten metalliteolli-
suuden palkkatason muutokset vaikuttivat työntekijöiden lakko-
alttiuteen ja miten työnseisaukset saivat aikaan muutoksia pal-
koissa. Yllä oleva asetelma antanee kuitenkin eräitä osviitto-
ja edelliseen kysymykseen. Metalliteollisuudessa toimeenpannut
palkkojen alentamiset vuoden 1921 alussa aiheuttivat jonkin ver-
ran liikehtimistä. Työntekijäin Liitto ei kuitenkaan katsonut
voivansa aloittaa yleistä vastarintaa. Siksi se saattoi aino-
astaan jättää osastoille vapaat kädet paikallisen toiminnan jär-
jestämiseen. Nämä toimenpiteet onnistuivat eräissä tapauksissa,
mutta yleisessä reaalipalkkatasossa tapahtui kuitenkin vuoden
1921 aikana laskua sekä tuntiansioiden että viikkoansioiden koh-
dalla. Seuraavina kahtena vuotena tapahtui reaaliansioissa kui-
tenkin huomattavaa nousua. Tuntiansio nousi reaalisesti sotaa
edeltäneelle tasolle jo vuonna 1922, mutta lyhentyneen työpäi-
vän vuoksi viikkoansiot saavuttivat reaalisesti sotaa edeltäneen
tason vasta vuonna 1924, jolloin reaaliansioissa voidaan havaita
hieman nousun heikkenemistä.

---

1. Sosialinen Aikakauskirja 1924 ja 1927.

2. Pöytäkirja Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton yhdek-
sännestä edustajakokouksesta, s. 143-144.

Vuoden 1921 työnseisauksista muodostui Keravan pumppu- ja armatuuritehtaan¹ pitkällisen lakon lisäksi vaikeasti ratkaistavaksi maaliskuun 11. päivänä Onkilahden konepajassa Vaasassa puhjennut lakko. Vaasassa esiintyi lakonuhka jo aikaisemminkin, mutta kun tarpeellista enemmistöä Onkilahden konepajan työntekijöistä ei ollut lakon aloittamisen kannalla, niin Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto kielsi lakon aloittamisen sillä kertaa. Työntekijät aloittivat lakon yllättäen, kun osaston luottamusmies Granlund oli erotettu työpaikastaan. Työnantaja selitti luottamusmiehen erottamisen syyksi sen, että hän oli pitänyt höyläpenkkinsä ympärillä työtehoa häiritseviä kiihoituspuheita, mutta työntekijät väittivät kysymyksessä olleen järjestytyneisiin työntekijöihin kohdistuneen vainotoimenpiteen.

Onkilahden lakosta muodostui pitkällinen, koska ratkaistavana oli periaatekysymys. Kaikki työntekijät eivät kuitenkaan ryhtyneet lakkoon, ja kun työnantaja sai muilta paikkakunnilta lisää työntekijöitä, olivat työt jossakin määrin käynnissä. Metallialan liittojen välillä käytiin tapauksen johdosta useita neuvotteluja, jotka päättyivät tuloksettomina. Ratkaisevat neuvottelut käytiin Helsingissä 20.-22. päivinä lokakuuta 1921.² Kun nämäkin epäonnistuivat, ilmoitti työnantajaliitto marraskuun 9. päivänä, että joulukuun 3. päivänä työnantajat turvautuisivat koko maata käsittävään sulkuun. Koska samaan aikaan oli käynnissä työriitoja mm. Turussa, Porvoossa ja Oulussa, asettivat työnantajat sulun lopettamisen ehdoksi sen, että kaikki alan työriidat päättyisivät samaan aikaan. Työntekijäjärjestöjen taholla valmistauduttiin alan suurtaisteluun huolella. SAJ ja Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto julkaisivat yhteisen julkilausuman, jossa työntekijöitä kehoitettiin varustautumaan taisteluun. SAJ:n toimikunta valtuutti toimeenpanevan valiokunnan ryhtymään kaikkiin tarpeelliseksi katsottuihin toimenpi-

---

1. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1921, s. 10. Kertomus Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton toiminnasta vuonna 1921, s. 46-47.

2. Työntekijöiden esittämistä vaatimuksista tässä yhteydessä oli jälkeempäin riitaa. Työntekijät väittivät, että heidän vaatimuksensa oli varsin lähellä työnantajien hyväksymiä ehtoja. Työnantajat kuitenkin kiistivät tämän.

teisiin - jopa laajentamaan taistelua aina suurlakkoon saakka.¹

Tilanteen kärjistyessä työrauhan kannalta vaaralliseen pisteeseen katsoi valtiovalta aiheelliseksi puuttua riidan selvittelyyn määräämällä varat. J.G. Ingman'in sovittelijaksi. Marras-joulukuun vaihteessa käydyissä neuvotteluissa oli kiistanalaisina kysymykset erotettujen työntekijöiden takaisin ottamisesta ja maksettavien palkkojen suuruudesta. Sitkeiden neuvottelujen jälkeen päästiin lopuksi sopimukseen. Työnantajat sitoutuivat ottamaan töihin vanhat työntekijät sitä mukaa kuin työtä voitiin näille järjestää. Perhehuoltajille annettiin etusija, mutta lakon aikana otettuja työntekijöitä ei työnantajan tarvinnut erottaa. Työnantaja suostui maksamaan myös aikaisemmin käytännössä olleet palkat. Työntekijöiden oikeus osallistua järjestötoimintaan hyväksyttiin. Tämän jälkeen metalliteollisuudessa palautui työrauha, lakot loppuivat ja sulku-uhka poistui.²

Tämän jälkeen metalliteollisuuden työmarkkinat rauhoitettiin. Vasta työllisyysnäkömien paraneminen loppupuolella vuotta 1922 ja vuoden 1923 alussa teki mahdolliseksi liikehtimisen työpaikoilla. Maaliskuussa 1923 työntekijäliitto ehdotti työnantajille neuvottelujen aloittamista palkkakysymysten ratkaisemiseksi ja viittasi mahdollisiin työnseisauksiin vaatimuksensa tueksi. Työnantajat torjuivat tälläkin kertaa vaatimukset neuvottelujen aloittamisesta.³ Painopiste tuli tällöin jälleen yksityisiin työpaikkoihin, joissa työntekijät jättivät kevään kuluessa 15-40 % palkankorotusvaatimuksia. SAJ:n toimeenpaneva

---

1. Arvo Tuominen huomauttaa muistelmissaan, että Onkilahden lakon pitkittyminen antoi eräille emigranttikommunisteille aiheen pohtia vallankumouksellisen suurlakonkin aloittamista maassamme. (ARVO TUOMINEN Sirpin ja vasaran tie, s. 227-228.)

2. Komiteanmietintö N:o 6/1931, Liite I, s. 16-20. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1921, s. 10-15. Teollisuuslehti N:o 1/1922. Suomen Ammattijärjestö, tammikuu 1922 "Ammattiyhdistystoiminta kuluneen vuoden aikana". Kertomus Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton toiminnasta vuonna 1921, s. 53-77.

3. Kertomus Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton toiminnasta vuonna 1923, s. 4-6.

valiokunta hyväksyi mm. turkulaisten metallityöntekijöiden palkkaesitykset ja antoi siunauksensa lakon aloittamiselle OY Pyrkijän konepajalla sekä Turun Rautateollisuus ja Vaunutehdas OY:n työmailla. Valiokunta oletti, että lakoista ei muodostuisi pitkäaikaisia. Lakkojen laajentaminen kuitenkin kiellettiin ilman erityistä lupaa.¹ Pyrkijän konepajalla puhkesi tämän jälkeen lakko 23. päivänä maaliskuuta. Työntekijät hakeutuivat uusiin työpaikkoihin ja työnantaja hankki heidän tilalleen uusia työntekijöitä. Toisessa mainitussa turkulaisessa työpajassa alkoi lakko maaliskuun 26. päivänä. Se käsitti aluksi n. 200 työntekijää, mutta laajeni kesäkuun 20. päivänä käsittämään koko tehtaan. Työnantaja turvautui tällöin lakonmurtajiin. Vientirauha toimitti 176 miestä, jotka työskentelivät metalliteollisuudessa pulttitehtaassa ja tekivät puusepäntöitä. Lakko muodostui vaikeasti selvitettäväksi, sillä työntekijät eivät olleet halukkaita lopettamaan lakkoa, vaikka sen päättymisen työntekijöiden tappioon näytti etukäteen varmalta. Vasta syyskuun 27. päivänä saatiin selkkaus päättymään. Työntekijät myöntyivät työnantajan sanelemiin ehtoihin.²

Vuoden 1924 aikana vallitsi metalliteollisuudessa paria poikkeusta lukuunottamatta työrauha. Työntekijäin liitto osoitti aktiivisuuttaan vaatimalla palkkaneuvottelujen aloittamista ja suosittelemalla jäsenilleen ylitöistä kieltäytymistä, järjestäytymisen lisäämistä ja paikallisten vaatimusten esittämistä.³ Työntekijöiden keskuudessa vallitsi kuitenkin haluttomuus joukkotoiminnan aloittamiseen.

---

1. SAJ:n toimeenpanevan valiokunnan PK 19.3.1923. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1923, s. 10. Kertomus Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton toiminnasta vuonna 1923, s. 29-31.

2. SAJ:n toimikunnan PK 19.10.1923. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1923, s. 10-11. Vuosikertomus 1/11 1923 - 31/1 1924. Pihkalan paperit.

3. Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto r.y:n toimintakertomus vuodelta 1924, s. 40-48.

4.4.3. Kolmiliiton suurrynnistykset

Kolmiliiton antamiin mahdollisuuksiin lienevät SKP:n johtajat kiinnittäneet suuria toiveita. Liitto valmistautuikin huolella kevään 1922 työtaisteluihin. SAJ:n toimikunnalta pyydettiin oikeutta jättää 10-40 %:n palkankorotusvaatimuksia työnantajaliitoille. Toimikunta myönsi huhtikuun 9. päivänä pyydetyn luvan. Lastauttajain Työnantajaliitto ei vastannut sille tehtyihin kyselyihin, ja Sahateollisuuden Työnantajaliitto ilmoitti, ettei palkankorotuksiin voitu suostua.

Kun neuvottelujen avulla ei saatu mitään näkyvää aikaan, siirtyi toiminta osastojen puitteissa tapahtuvaksi. Tilanne kärjistyi tällöin kriitillisemmäksi sekä Varkaudessa että Pohjois-Suomessa. Edellisellä paikkakunnalla Keskusneuvosto jätti saamiensa ohjeiden mukaisesti huhtikuun 18. päivänä A. Ahlström Oy:lle anomuksen palkkojen korottamisesta 25-45 %. Työnantaja ei katsonut voivansa suostua näihin vaatimuksiin. Samaan aikaan taaplaajat esittivät omat vaatimuksensa ilman Keskusneuvoston lupaa. Painottaakseen vaatimuksiaan he sanoutuivat irti 4.5.1922 lukien. Työnantaja uhkasi panna sahan seisomaan, ellei taaplaajien tilalle saatu uutta työvoimaa. Nämä palkkavaatimukset tulivat myös Kolmiliiton käsiteltäviksi. Liitto parheksui taaplaajien omavaltaisuutta, mutta katsoi kuitenkin parhaaksi asettua työtaistelun johtoon. SAJ:n toimeenpanevalta valiokunnalta saatiin lupa julistaa Varkauden sahan taaplaustyöt saartoon, ja muillekin sahan työntekijöille sekä laiva- ja lotjamiehille annettiin oikeus julistaa lakko. SAJ:n piirisä haluttiin kuitenkin välttää työtaistelujen laajenemista ja pyrittiin saamaan aikaan neuvottelukosketus työnantajan kanssa. Kun sitä ei saatu aikaan, alkoi lakko sahalla toukokuun 4. päivänä. Mutta paikkakunnan muutkin työntekijät jättivät huhtikuussa 25-35 %:iin nousseita palkankorotusvaatimuksia. Toiminnan yhtenäistämiseksi pidettiin toukokuun 9. päivänä ao. liittojen neuvottelu, jossa myönnettiin muillekin työntekijöille lakkolupa. SAJ pyrki tälläkin kertaa neuvottelukosketukseen työnantajien kanssa. Kun isännöitsijä Lindqvist ilmoitti Matti Väisäselle ja E. Jokelalle, että hän oli halukas neuvottelemaan vain omien työläistensä kanssa, yhtyivät toukokuun 12. päivänä

sahatyöläisten lakkoon myös paperi-, selluloosa-, puuhiomo-, korjauspaja-, voima-asematyöläiset, kapearaiteisen rautatien ja rakennusten työntekijät sekä laiva- ja lotjamiehet. Toukokuun 13. päivänä laajeni lakko edelleen käsittämään konepajan työntekijät sekä toukokuun 15. päivänä laivaveistämön, tiili- tehtaan ja maanviljelystyöt. Taaplaajien lakko kehittyi näin ollen käytännössä koko paikkakuntaa käsittäväksi yleislakoksi.

Varkauden lakkojen murtaminen muodosti Vientirauhalle tärkeän ja laajan tehtävän. Yhtymä toimitti paikalle 544 värvättyä miestä, minkä lisäksi se maksoi n. 300 omasta aloitteestaan paikkakunnalle matkustaneen miehen matkakulut. Koska kysymyksessä oli varsin teknillisiä aloja, ei Vientirauha pystynyt yksin toimittamaan kaikkea tarvittavaa lakonmurtajavoimaa. Tätä varten perustettiin TEKNILLISEN TYÖN TURVA (TTT) järjestö, jonka toimesta hankittiin paikalle n. 70 insinööriä ja Teknillisen Korkeakoulun opiskelijaa.

Toukokuun loppupuolella työntekijäin järjestöt pyrkivät saamaan aikaan neuvotteluja työnantajan kanssa. Koska työnantaja ei ollut halukas neuvottelemaan työntekijöiden järjestöjen kanssa, epäonnistuivat nämä yritykset samoin kuin pyrkimykset saada valtiovallan edustaja puuttumaan asiaan. Työtaistelun hoitaminen muodostui raskaaksi sekä SAJ:lle että Kolmiliitolle. SAJ:n toimeenpaneva valiokunta katsoikin tilanteen kärjistyneen niin pitkälle, että se päätti kesäkuun 27. päivänä pyrkiä lopettamaan lakon millä ehdoilla tahansa. Seurauksena oli, että Kolmiliiton puheenjohtaja K. Kankari ja Paperiteollisuusliiton Liiton edustaja S. Mäkinen päättivät yhdessä paikallisten edustajien kanssa lopettaa lakon työnantajien ehdoilla. Työt alkoivat heinäkuun 7. päivänä. Lakon aikana menetettiin yli 40 000 työpäivää ja lakkoavustuksiin käytettiin n. 369 000 markkaa.¹

Erityisen poliittisen sivuvärin saivat Pohjois-Suomessa esiintyneet palkkaliikkeet. Työntekijät esittivät toukokuussa

---

1. Komiteanmietintö N:o 6/1931. Liite I, s. 20-21. Vuosikertomus 1/2 1922 - 31/1 1923. Pihkalan paperit. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1922, s. 40-46. Det åttonde nordiska arbetsgivaremötet, s. 40. Teollisuuslehti N:o 9, 10/1922.

työnantajille 20-40 % suuruisia palkankorotusvaatimuksia. Työnantajien vastaus oli kielteinen. Seuraavana toimenpiteenä oli äänestyksen toimeenpaneminen Pohjolan Ammatillisen Piirijärjestön alueella olleissa Kolmiliiton osastoissa. SAJ:n myöhemmin julkaisemien tietojen mukaan oli noin 4/5 työntekijöistä lakon kannalla. SAJ:n toimeenpaneva valiokunta oli kuitenkin kokouksessaan 16.6. sitä mieltä, että lakolla ei ollut menestymisen mahdollisuuksia. Pohjolan Ammatillinen Piirijärjestö lähetti kuitenkin työnantajille uhkavaatimuksen, jossa lakon ilmoitettiin alkavan heti juhannuksen jälkeen. Piirineuvoston ollessa koolla 24.6. asiaa harkitsemassa, pidätti kuitenkin valtiollinen poliisi huomattavimmat toimihenkilöt.

Lakkoja syntyi kuitenkin Toppilan ja Korkeasaaren sahoilla 26.6., Varjakassa ja Pateniemessä 28.6., Yhtyneet sahat OY:n sahalla ja Oulun satamassa 30.6. ja hinaajalaivoilla 3.7. Samaan aikaan olivat lisäksi Martinniemen sahan työntekijät lakossa. Jälleen Vientirauha ryhtyi lakonmurtajien värväykseen lähettäen Pateniemeen, Korkeasaareen, Toppilaan ja Varjakkaan 181 miestä, Karihaaraan 273 miestä sekä Ouluun 21 miestä. Tämän lisäksi varattiin Kauhavalle ja Seinäjoelle 88 miestä tarpeen mukaan käytettäväksi Pohjois-Suomessa. Värväämättömiä lakonmurtajia saapui lisäksi paikalle arvion mukaan noin 200. Lakot päättyivät näin ollen hiljalleen heinäkuun loppuun mennessä.¹

Teollisuuslehti katsoi Pohjois-Suomen lakkojen johtuneen vallankumouspyrkimyksistä.² Valtiollisen poliisin tarkoituksena oli ilmeisesti kerätä materiaalia SAJ:ta vastaan. Olihan se kommunistijohtoisena järjestönä rikkana valtiollisen poliisin

---

1. Teollisuuslehti N:o 12, 13, 15/1922. Kertomus SAJ:n toiminnasta v. 1922, s. 46-48.

2. Vrt. Teollisuuslehti 12/1922 "Nyt alkuunpantu vallankumouksellinen toiminta on suoranainen seuraus kommunistisen puoluejohdon mm. nk. 'vaalipiirikolmikoille' antamista ohjeista. Näissä ohjeissa lausutaan, mikä seikka myöskin on aikaisemmin mainittu sanomalehdissä, että työläisten on käytettävä lakkojakin välikappaleena taistelussa neuvostotasavallan toteuttamiseksi".

silmissä.¹

Kolmiliiton pyrkimykset vuonna 1922 epäonnistuivat Vientirauhan tehokkaan toiminnan vuoksi. Sahateollisuuden epävakaat suhdannenäkymät pakottivat työnantajat tiukkaan palkkapolitiikkaan, mitä helpotti osaltaan myös Kolmiliiton selvä poliittinen sivuväri. Sahateollisuudessa eivät Kolmiliiton saavutukset suinkaan olleet kehuttavia, mikä heijastuu myös seuraavissa palkkasarjoissa. Nimellisansioissa tapahtui niiden mukaan huomattavaa nousua, mutta reaaliset tuntiansiot olivat vielä vuonna 1923 alle sotaa edeltäneen tason.

Sahateollisuuden palkat

vuosina 1922-1924²
Indeksi 1914 = 100

Vuosi	Tuntiansio		Kuukausiansio	
	Nimellinen	Reaalinen	Nimellinen	Reaalinen
1922	1 248	111.1	849	75.6
1923	1 338	118.3	1 062	93.9
1924	1 385	122.6	1 000	88.5

1. EK:n antaman tiedon mukaan syynä pidätyksiin olivat mm. seuraavat seikat: K. Vuokilan harjoittaman kiihotustyön lisäksi PAP oli SAJ:n suoranaisessa määräysvallassa ja tämä puolestaan oli yhteistoiminnassa SKP:n kanssa vallankumouksen aikaansaamiseksi mm. lakkoa hyväksikäyttäen. Lisäksi raportissa mainittiin seuraavaa: "Kun lisäksi puheena olevat lakot, joiden todellinen tarkoitus kaikesta päättäen ei ollut tyydyttää työväen taloudellisia vaatimuksia, jos ne puhkeisivat, uhkasivat lamauttaa suurimman työalueen Pohjois-Suomessa juuri työn vilkkaimmillaan ollessa sekä sitäpaitsi, mikä olisi täysin ammattiliikkeen nykyisen johdon voimassaolevien toimintaperiaatteiden mukaista, aiheuttaisivat lukuisia myötätuntolakkoja koko maassa ja mitä vakavimmin vahingoittaisivat maan taloudellista elämää sekä samalla melkoisessa määrässä huonontaisivat työväen ansiomahdollisuuksia muutenkin vaikeana aikana, ja kun ryhtymällä mainittuun laillistumattomaan piirijärjestykseen ja sen toimihenkilöihin voitaisiin saada selvyyttä asiaan, päätettiin pidättää piirisihteeri Vuokila ja piirijärjestyksen toimeenpanevan valiokunnan jäsenet." Teollisuuslehti N:o 15/1922.

2. Sosialinen Aikakauskirja 1924.

Myös Kolmiliiton alaiset satamaosastot joutuivat tuntemaan Vientirauhan mahdin. Työnseisaukset epäonnistuivat yleensä lakonmurtajatoiminnan vuoksi. Mistään laajasuuntaisesta toiminnasta ei voinut olla puhetta. Kuitenkin Vientirauhan toimintakertomuksessa lausuttiin olettamus, että toukokuun 4. päivänä 1923 Helsingin satamassa puhjennut kahdeksanpäiväinen korpilakko oli koetinpallona mahdollisen laajan satamalakkotoiminnan aloittamiseksi. Kolmiliitto olikin keväällä 1923 jättänyt Lastauttajien Työnantajaliitolle esityksen palkkojen nostamisesta useissa satamissa. Vientirauhan olettamuksen todentaminen on kuitenkin vaikeaa. Joka tapauksessa Helsingin lakon nopea murttuminen oli omiaan heikentämään työntekijöiden lakkoalttiutta satamissa.¹ Niinpä Iin ja Haukiputaan lastauspaikkojen selkaus työehtosopimusten solmimisesta supistui siihen, että työntekijät julistivat lastauspaikat pitkäaikaiseen saartoon kesäkuun 18. päivänä 1923. Työnantajat huolehtivat lastaustöistä uuden työvoiman avulla.²

Vuoden 1924 lastauskautta varten työnantajat varustautuivat työpalkkoja nostamalla. Siksi lastauskausi sujui yleensä ilman suurempia riitoja. Kuitenkin Viipurissa syntyi Vientirauhan kannalta mielenkiintoinen tapaus. J.W. Paulinin lastausyhtiö ei ollut liittynyt lastauttajien yhteistoimintaan. Yhtiö katsoikin, ettei liiton satamaa varten vahvistamat 6:50 tuntipalkat olleet sitovia. Kilpailun vuoksi oli Wiborgs Stevedoring'in myös pakko noudattaa Paulinin soveltamia palkkanormeja. Tällöin työntekijät julistivat lakon kesäkuun 12. päivänä. Paulinin johto kääntyi Vientirauhan puoleen lakonmurtaja-apua pyytäen. Koska kysymyksessä oli Vientirauhaan kuulumaton yritys ja koska lakko oli syntynyt työnantajaliittojen määräysten sivuuttamisen vuoksi, niin Vientirauha ei antanut lakonmurtajia ehdoitta. Toimeenpanevan valiokunnan kokouksessa 13.6.1924

---

1. Vuosikertomus 1/11 1923 - 31/1 1924. Pihkalan paperit. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1923, s. 18. SAJ:n toimeenpanevan valiokunnan PK 19.3.1923, 28.3.1923.

2. Kertomus Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1923, s. 18-19.

päätettiin lähettää varat. V. Wikman ja johtaja Martti Pihkala tutustumaan tilanteeseen ja painostamaan työnantajaa lopettamaan lakko vahvistettuja palkkoja maksamalla. Lisäksi välitysmiehille annettiin valtuudet hoitaa kysymys myös "muista keinoja" hyväksi käyttäen. Välitysmiehet saivatkin aikaan työrauhan palautumisen satamaan. Palkat nostettiin ja lakko päättyi kesäkuun 16. päivänä.¹

---

1. Toimeenpanevan valiokunnan PK 13.6.1924. Pihkalan paperit. Kokouksessa päätettiin mm.: " ... olisi varatuomari Wikmanin ja asiamies Pihkalan asiana ottaa selvä, keidenkä tavaroita kysymyksessä olevalla firmalla nyt on lastattavana, ja sen jälkeen jos mahdollista koettaa painostaa mainittua firmaa näiden firmojen kautta, ja toimia muutenkin tilanteen vaatimusten mukaisesti." (Vuosikertomus 1/II -24 - 31/I -25. Pihkalan paperit.)

SUOMEN PANKKI
Kirjasto

20. RICHARD ALAND Sijoituspankkitoiminta Yhd.
Banking Function in the United States
1969. 15990.2
IIVA5u Suomen pankin
Suomen pankin
taloustieteellisen
21. TIMO HELELÄ Työnseisaukset ja teolliset
Helelä, Timo
Työnseisaukset ja teolliset
suhteet Suomessa vuosina
1919 - 1939. 1969. 341 s.
1919-1939 ; I osa.
1886 02 28